

Almanachas

ŽURNALISTIKA
1990-2007

Almanachas
ŽURNALISTIKA
1990-2007 metai

ISSN 0135-1346

Leidinio redakcinė kolegija

Dr. *Audronė Nugaraitė* (pirmininkė)

Vidas Mačiulis

Aldona Žemaitytė-Petrauskienė

Dainius Radzevičius

Jonas Staselis

Aldona Svirbutavičiūtė

Domijonas Šniukas

Leidinio redaktorė

Aurelija Arlauskienė

Viršelyje – Ramūno Danisevičiaus nuotrauka

ALMANACHO „ŽURNALISTIKA 1990-2007“ AUTORIAI

Aurelija Arlauskienė,

V. Kudirkos premijos (2006 m.), tradicinių LŽS konkursų laureatė,
valstybės pripažinta meno kūrėja, LŽS Vilniaus skyriaus l.e. pirmininkė

Doc. Aukse Balčytienė,

Vytauto Didžiojo universitetas

Audronė Baltuškaitė,

LŽS Rokiškio skyriaus pirmininkė

Arnoldas Barysas,

Lietuvos žurnalistų sąjungos Vilniaus senjorų klubo narys

Vladas Gaidys,

Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ direktorius

Loreta Jastramskienė,

žurnalistė

Aurelija Juodytė,

VU KF Žurnalistikos institutas

Informacijos ir komunikacijos mokslų krypties doktorantė

Rytis Juozapavičius,

„Transparency International“ Lietuvos skyriaus direktorius

Jacek J. Komar,

lenkų žurnalistas, buvęs ilgametės didžiausio Lenkijos dienraščio

„Gazeta Wyborcza“ korespondentas Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje.

Politikos apžvalgininkas

Angelina Liaudanskienė,
žurnalistė, tradicinių LŽS konkursų laureatė

Judith Lewonig,
Austrijos žurnalistė, gyvena ir dirba Vilniuje kaip laisvai samdoma žurnalistė.
Rašo vokiškai kalbančių šalių – Austrijos, Šveicarijos, Vokietijos, taip pat ir kaimyninės Estijos spaudai. Jos straipsnius spausdina žurnalas „Veidas“, „7 meno dienos“. Yra „Lincas–Vilnius Europos kultūros sostinės“ 2009 atstovė.

Vilius Mackonis,
žurnalistas

Teklė Mačiulienė,
buvusi „Kauno dienos“ vyr. redaktorė ir valdybos pirmininkė

Vidas Mačiulis,
Kauno apskrities skyriaus valdybos pirmininkas,
Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos narys,
valstybės pripažintas meno kūrėjas

Alma Mosteikaitė,
LŽS Alytaus skyriaus pirmininkė

Liudvika Meškauskaitė,
advokatė

Dr. Laima Nevinskaitė,
Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas

Dr. Audronė Nugaraitė,
Vilniaus universiteto Žurnalistikos katedros docentė,
Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos narė

Modestas Patašius,
„Lietuvos ryto“ korespondentas

Evaldas Petrauskas,
TV operatorių klubo pirmininkas

Aldona Žemaitytė-Petrauskienė,
V. Gedgaudo premijos (2002 m.) laureatė,
Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos valdybos narė,
valstybės pripažinta meno kūrėja

Stanislovas Pleskus,
LŽS Vilniaus Senjorų klubo pirmininkas, valstybės pripažintas meno kūrėjas

Jolanta Račaitė,
Marijampolės skyriaus pirmininkė

Dainius Radzevičius,
Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas,
Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos pirmininkas

Leopoldas Rozga,
Akmenės rajono laikraščio „Vienybė“ redaktorius

Virginijus Savukynas,
žurnalistas, 2007 m. laimėjęs Tautinių mažumų ir išeivijos departamento
įsteigtą prizą „Už tautinę toleranciją“

Danguolė Skarbalienė,
Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo tarybos narė

Jūratė Sobutienė,
LŽS Šiaulių apskrities skyriaus pirmininkė

Gerimantas Statinis,
Kelionių ir pramogų klubo pirmininkas

Aldona Svirbutavičiūtė,

V. Kudirkos premijos (2003 m.), tradicinių LŽS konkursų laureatė,
valstybės pripažinta meno kūrėja

Ramunė Šeštokienė,

Klaipėdos apskrities skyriaus pirmininkė

Domijonas Šniukas,

metraštinio leidinio „Žurnalistika“ sudarytojas ir redaktorius (1973–1989),
valstybės pripažintas meno kūrėjas

Dr. Laimonas Tapinas,

V. Kudirkos (1994 m.), V.Gedgaudo (2001 m.), Vaižganto (2005 m.) premijų
laureatas, valstybės pripažintas meno kūrėjas

Viktoras Trofimišinas,

regioninės žiniasklaidos ir žemės ūkio žurnalistų klubo pirmininkas

Edita Žiobienė,

Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos pirmininkė,
Mykolo Romerio universiteto docentė

TURINYS

Redaktorės žodis

[]

Žurnalistikos kaita

Atgavus Nepriklausomybę vyko staigi periodinės spaudos sistemos transformacija: atsirado naujos spaudos rūšys, pasirodė pirmoji tikra pramoginė, erotinė, net smurtinė spauda. Gimė nauji leidinių tipai – apskričių, regionų, taip pat reklaminiai ir specializuoti laikraščiai. Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka 2007-ųjų spalį gavo 317 laikraščių ir 532 žurnalų privalomuosius egzempliorius, taip pat prenumeravo 28 pavadinimų laikraščių ir 124 pavadinimų lietuviškų žurnalų bei 30 laikraščių ir 363 žurnalus, leidžiamus užsienyje. Ne vienas leidinys paramą gauna iš Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo, kuriam teikiamų projektų skaičius kasmet auga.

[]

Visuomenės nuomonė: tarp plusų ir minusų

Lietuva jau nebeužima pirmųjų vietų Europoje pagal pasitikėjimą žiniasklaida, tačiau vis tiek yra aukščiau vidurkio: pasitikėjimas TV – 6-a vieta (tarp 27 šalių), pasitikėjimas radiju – 12-a vieta, pasitikėjimas spauda – 8-a vieta. Neseniai atliktas sociologinis-kriminologinis tyrimas atskleidė, kad absoliuti dauguma apklaustų verslininkų tiki milžiniška žiniasklaidos galia nulemti asmenų ar įmonių sėkmę. Gal tuo ir nereiketų stebėtis, nes demokratinėse visuomenėse valdžios institucijų, politikų, stambiųjų verslininkų veiklos priežiūra yra patikėta žurnalistams. Vienas svarbiausių įrankių „sarginio šuns“ funkcijai realizuoti – tiriamoji žurnalistika.

[]

Žiniasklaidos kelių taisyklės

Spaudos laisvė-demokratijos sąlyga, tad ji turi būti kuo mažiau varžoma. Bet vis dažniau tenka prabilti apie žodžio laisvės ribas. Geriausi ir neabejotinai tikrai laisvi žurnalistai turi savo vidines priesaikas ir jų laikosi. Jos gali būti labai individualios ir viešai neskelbiamos.

Bet yra tokių žurnalistų ir leidėjų, kurie nepaklūsta įstatymo ir Etikos kodekso nuostatom.

[]

Tyrimai ir tikrovė

Regis jau išgyvenome tą laikotarpį, kuomet buvo tikimasi, jog galėsime reformuotis tik padedami aukštą žurnalistinę kultūrą palaikančių žiniasklaidos verslo atstovų iš kitų šalių, tokių kaip Norvegija ar Švedija. Mūsų kelias – reformuotis patiems iš vidaus šiuo atveju yra teisingiausias. Dabar svarbiausia atpažinti partnerius (interneto žurnalistus, spaudos ir TV žurnalistus, redaktorius, mokslininkus ir tyrėjus), kurie nori keistis. Į žurnalisto kompetenciją bus pažvelgta per darnaus vystymosi aspektą. Lietuvos žiniasklaidos auditorijos kokybinio tyrimo duomenys leis pažvelgti į suvokimo procesus Lietuvos auditorijoje.

[]

Žurnalistų liudijimai

Amžininko pasakojimas, kodėl 1990-ųjų birželį už bendro stalo nesusėdo pasaulio lietuviai-žurnalistai. Atsiminimai apie Sausio 13-osios įvykius Vilniuje ir Kaune, tapusiame Laisvojo žodžio citadele. Ir keli šrichai apie „Kauno dienos“ žurnalistų džiaugsmą ir nusi-vylimą, skaitytojų nuoširdumą ir valdininkų panieką laikraščiui. Apie kairiųjų bei dešiniųjų valdžią, kurios požiūris į žurnalistus buvo vienodas.

[]

Tarp įstatymo ir vartotojo

1996 m. priimtas Visuomenės informavimo įstatymas (nauja redakcija įsigaliojo 2006 m. rugsėjo 1 d.) priskiriamas sudėtingų teisės aktų kategorijai, nes reglamentuoja teisinius santykius, kurių ribos apima labai platų jų diapazoną – nuo intymiausių vieno asmens privataus gyvenimo gynimo dalykų iki visuomenės informavimo principų klausimų spren-dimo. Žurnalistų praktikų mintys apie šį teisės aktą.

[]

Naujosios technologijos informacijos greittkelyje

Internetinė žiniasklaida atveria naujas galimybes pilietinei visuomenei, tačiau taip pat slepia naujus manipuliacijos pavojus. Todėl reikia ypatingai atidžiai analizuoti šį reiškinį.

Kylanti pilietinės arba neprofesionaliosios žurnalistikos banga jau įžengė į interneto naujienų portalus – šie pradėjo skolintis blogų, arba interneto dienoraščių autorius. Dar daugiau – pagrindiniai šalies naujienų portalai suteikė balsą visuomenei, publikuodami skaitytojų laiškus ar vaizdo reportažus. Išvada: internetinės žiniasklaidos autorius skaičiu-mi lenkia tik krepšinio treneriai. Potencialių autorių Lietuvoje turime tiek, kiek interneto vartotojų – per milijoną.

[]

Literatūra ir žurnalistika

Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija: meno kūrėjo statusas, privilegijos bei jų galia. Valstybės pripažinto meno kūrėjo – doc. Broniaus Raguočio mintys apie šios dienos žurnalistiką ir žiupsnelis didžiuliu talentu apdovanoto dr.Laimono Tapino kūrybos.

[]

Žurnalistika be sienų

2007 metų rudenį Lietuvos užsienio reikalų ministerija buvo akreditavusi 16 žurnalistų, dirbančių užsienio valstybių žiniasklaidai. Du iš jų dalijasi apie savo šalių – Austrijos ir Lenkijos – žiniasklaidos specifiką bei aktualijas

[]

Lietuvos žurnalistų sąjungos skyriai, klubai

Pažintis su LŽS Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Rokiškio, Šiaulių, Vilniaus skyriais, taip pat Senjorų, Kelionių ir pramogų, Regioninės žiniasklaidos ir žemės ūkio žurnalistų, Sporto žurnalistų, TV operatorių klubais.

[]

„Ne dėl trupinio aukso...“

Aukščiausias LŽS apdovanojimas – dr.Vinco Kudirkos premija ir jos lauretai. Taip pat žurnalistų Vytauto Gedgaudo, Vaižganto premijų pristatymai, laureatų pavardės ir darbai, už ką jie apdovanoti. Tradiciniai LŽS konkursai, mėgiamos Klaipėdos, Šiaulių žurnalistų šventės.

[]

Dienos ir darbai

Lietuvos žurnalistika: metai ir įvykiai nuo 1990-ųjų sausio iki 2007-ųjų gruodžio pabaigos

[]

Anapus žurnalistikos

Žurnalistika suteikia privilegiją nuolat klausti. Dieną, naktį – nesivaržant dėl paros laiko ar netikėtai iškritusio sniego. O kaip su privilegija rengtis? Galima sublizgėti aksomo suknele spaudos konferencijoje apie Kariotiškių sąvartyno problemą, ar prašvytruoti žaliais treningais, atvykus į susitikimą su Danijos karaliene? Kurioje ložėje – pilkų pelių ar ryškia-plunksnių povų žurnalistams palikta vieta? Ir ar visuomet ten, kur numatė banalus, bet etiketas, mes sėdime? Žurnalistikos astrologija.

[]

I V A D A S

ŠIS LEIDINYS TOLYGUS PASIMATY-
mui. Su 1990-aisiais, kada sosti-
nės Vilniaus gatvėje buvo atida-
ryti Žurnalistų namai, prie kurių veikė
kavinė, jaunimo bendrija „Lituanica“,
bendruomenė „Knygnešių ainiai“. Arba
su visam laikui širdin įmigusia sausio
13-ąją ir daugiau niekada nebepasikar-
tojusi juosmū, kuris tomis dienomis
tvyrojo Žurnalistų sąjungos būstinėje.
Joje tada, kariškiams užgrobus LRT,
prieglobstį rado iš Konarskio gatvės
išvaryti žurnalistai. Ne vienas prisime-
name, kaip jie, visą dieną lakstę paskui
faktus, sumontavę ir atidavę eteriui re-
portažus, rasdavo laiko susiburti tuome-
tinio LŽS pirmininko Rimgaudo Eilu-
navičiaus kabinete, virtusiam virtuve,
valgomuoju, o kai kam ir miegamuoju.
Dažnas tomis pačiomis akimis, bet su
naujais jausmais, ryte kibdavo į darbus.
Taip buvo Vilniuje. O liudijimai, kuriuos
tiesiog iš šiukšlių dėžės ištraukė ir iki šių
dienų išsaugojo žurnalistas Modestas
Patašius, nukelia į tuometinę Laisvojo
žodžio citadelę. Kauną.

Skubant į pasimatymą kažkuriame
jausmų vingyje išnirs Teklė Mačiulienė.
Tiek kartų matyta, tiek kartų girdėta,
rodos, iki panagių žinoma. Ir visiškai
nepažinta. Redaktorė. Moteris.

Keistas jausmas čiupinės širdį su-
tikus Broniaus Raguočio išmintingą,
tolerantišką, ramų žodį bei gerano-
rišką žvilgsnį į šį margą, triukšmingą
ir laisvą pasaulį. Tas pats atsitiks ir
džiaugiantis gausiu Laimono Tapino
literatūriniu derliumi bei klausantis
pasakojimo apie Vytautą Gedgaudą,
iškilią asmenybę, profesionalą, žur-
nalistikai pašventusį net 52 savo gy-
venimo metus.

Stabtelėjus žurnalistikos kaitos sto-
telėje bus galimybė kartu su Dainiumi
Radzevičiumi aptarti jos raidą, o su
Laimute Jankevičiene – virsmą perio-
dikoje. Ten pat Liudvika Meškauskaitė
primins teisės aktus, o ilgametis spau-
dos darbininkas Leopoldas Rozga rėš
tiesą apie juos.

Rytis Juozapavičius padės nustatyti
žurnalistikos skaidrumą, o Vladas Gai-
dys skaičiais liudys tiesą, apie mus ir
visuomenės nuomonę. Į profesionalios
žurnalistikos paieškas leisimės kartu su
Aurelija Juodyte.

Analizuodami, kaip laikomės savo
profesijos kelių taisyklių, spaudos lais-
vės perėjoje pamatysime partrenktą
etiką. Ir kartu su Romu Gudaičiu ieš-
kosime atsako, kodėl demokratinę ver-
tybę vieni leidiniai paverčia nežabota

Andriaus Cvirkos piešinys

savivale, o kiti sugeba išlikti garbingi ir tarnauti tiesai.

Kryžkelėje tarp tyrimų ir tikrovės Auksė Balčytienė susipažindins su... vėjais, pučiančiais šalies žiniasklaidoje, Laima Nevinskaitė – su jos įtaka.

Ten pat bus proga kartu su Audrone Nugaraite pamąstyti apie žurnalisto kompetenciją bei kas trukdo daugiau rašyti apie darnų vystymąsi.

Per šį leidinį tįstančiame informacijos greitkelyje bus ir naujųjų technologijų stotelė, kur susitiksim su jaunosios kartos žurnalistais Virginiumi Savukynu ir Viliumi Mackoniu, stabtelėjimai kiekviename Žurnalistų sąjungos skyriuje, klube ir ilgas sustojimas ties septyniolika žurnalistikos metų. O kai vėl susiruošime į kelią ir susizgrįbsime esantys pasienyje, laiku ir vietoje atsidūrę kolegos iš Austrijos ir Lenkijos papasakos apie savo šalių žiniasklaidą.

Taigi šis leidinys lyg pasimatymas, paskirtas kažkuriame žurnalistikos magistralės kilometre. Gal 1990-ajame, o gal 2007-ajame. Tie, kurie susiruoš į jį, gėlių neštis nebūtina, tačiau privalu įžiebtį žiburiukus akyse ir širdyse. Antraip susitikimas su ten laukiančiu jausmu gali ir neįvykti.

Aurelija Arlauskienė

ŽURNALISTIKOS KAITA

Dainius Radzevičius:

Lietuvos žurnalistikos raida 1990-2007 metais

Angelina Liaudanskienė:

Virsmas periodikoje: situacija ir tendencijos

Danguolė Skarbalienė:

Parama žiniasklaidai – pilietinė grąža visuomenei

LIETUVOS ŽINIASKLAIDOS IR ŽURNALISTIKOS RAIDA 1990-2007 METAIS

Dainius Radzevičius

1 990 M. KOVO 11 ATKŪRUS LIETUVOS nepriklausomybę, buvo priimtas Lietuvos spaudos ir kitų masinės informacijos priemonių įstatymas. Šis įstatymas garantavo laisvos ir demokratiškos spaudos egzistavimą. Žiniasklaidos sistema ėmė savaime vystytis ir plėtotis. O su šia sistema ir žurnalistika, kurią išsamiai apžvelgti prireiks ne vieno almanacho.

Periodinė spauda, radijas ir televizija tapo verslu

Atgavus Nepriklausomybę vyko staigi ir iš esmės kardinali periodinės spaudos sistemos transformacija. Atsirado naujos spaudos rūšys. Jau anksčiau žinoma religinė spauda iš priespaudos šešėlio išlindo į dienos šviesą, pasirodė pirmoji tikra pramoginė, erotinė net smurtinė spauda. Atsirado nauji leidinių tipai – apskričių, regionų laikraščiai. Ypač sparčiai ėmė rasti reklaminiai ir specializuoti laikraščiai.

Bene didžiausia kova nacionalinių dienraščių rinkoje iš karto užvirė tarp dviejų didžiausių leidinių – dienraščio „Lietuvos rytas“ (sukurtas pertvarkius so-

vietmečio laikraštį „Komjaunimo tiesa“) ir dienraščio „Respublika“. Šie leidiniai ir juos leidžiančios bendrovės tebėra rinkos lyderiai. Abu leidėjai turi savo spaustuves, jų grupėms priklauso ne tik nacionaliniai dienraščiai, bet jie visiškai ar iš dalies valdo ir kai kuriuos regioninius ar rajoninius laikraščius, pramoginius leidinius. Dienraščiui „Lietuvos rytas“ dar priklauso ir to paties pavadinimo krepšinio klubas, o „Respublikos leidėjui“ – bendrovė „Gubernija“.

Nepriklausomybės pradžioje populiarumo viršūnėje buvęs dienraštis „Lietuvos aidas“ dėl susiliejo su politika ir nuolat keičiantis savininkams prarado savo auditoriją ir pastaraisiais metais išgyvena sudėtingus laikus. Rinkoje atsiradęs naujas dienraštis „Lietuvos žinios“, kurio leidėjai deklaravo perėmę nuo 1909 metų leisto to paties pavadinimo laikraščio tradicijas, nuolat ieškojo savęs ir savo auditorijos. Tačiau įvairūs eksperimentai šio dienraščio taip pat nepakėlė į pirmaujančiųjų gretas.

Dar liūdnesnis likimas ištiko dienraštį „Diena“. Šis su kairiąsias idėjas propaguojančiais politikais susidėjęs leidinys tiesiog

bankrutavo. Daugiau ar mažiau sėkmingai savo santykius su skaitytojais išlaikė „Valstiečių laikraštis“.

Visgi viena didžiausių problemų išliko iki šių dienų – tai tikslūs duomenys apie periodinę spaudą. Nors buvo sukurtos ir įstatyminės normos, kurios reikalauja leidinius deklaruoti savo tiražus, interesus ir leidėjus, tačiau praktikoje šią normą nemaža dalis leidėjų ignoruoja. Tačiau pirmieji šešeri metai Nepriklausomybės buvo labai dinamiški ir kasmet vis daugėjo laikraščių. Iki 1996 metų, tuomet buvo priimtas pirmasis Visuomenės informavimo įstatymas kasmet atsirasdavo dešimtys naujų leidinių. Štai 1990 metais buvo 324 laikraščiai, 1992 metais – 413, 1995 metais – 477. Periodinių leidinių įvairovė augo iš esmės dėl to, kad leidėjai stengėsi patenkinti gyventojų specifinius interesus bei reikmes. Toks periodikos diferenciacijos procesas tęsėsi iki 1995 metų, o nuo 1996 m. leidėjai patyrė pirmuosius nuostolius, nes praradę auditoriją, leidiniai nustojo egzistavę. Todėl iš karto po naujojo Visuomenės informavimo įstatymo priėmimo, praėjus vos metams, laikraščių ėmė mažėti – 1997 metais jų beliko 439.

Visko, ko trūko sovietmečiu, laisvoje Lietuvoje atsirado net su kaupu. Aštrios kritikos valdžiai ir nusikalstamam pasauliui ar net jų bendrom sąsajom netrūko. Skaudžiausiu išbandymu laisvai spaudai ir laisvam žodžiui tapo dienraščio „Respublika“ žurnalisto Vito Lingio nužudymas 1993 metų spalio 12 dieną. Dienraštis iki šiol nuolat greta savo metrikos spausdina užrašą „Vitas Lingys (1960-1993) – „Respublikos“ vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas, nužudytas spalio 12 d. kriminalinių struktūrų ir korumpuotų politinių

Dainius Radzevičius (dešinėje) su kolega Juozu Šiupšinsku protesto akcijoje „Pakilkime už žurnalistiką“

Gedimino Bartuškos nuotr.

jėgų užsakymu“. Nužudymo užsakovai ir vykdytojai buvo nubausti griežčiausiomis bausmėmis. Užsakovas – mirties bausme (įvykdyta), vykdytojas – laisvės atėmimu iki gyvos galvos.

Leidinių mažėjimą lėmė keletas veiksnių. Visų pirma, atsirado reiškinys, kurio nebuvo sovietmečiu – nuolat stiprėjanti konkurencija. Kita priežastis – ėmė silpnėti gyventojų susidomėjimas periodiniais leidiniais. Tai rodo visų laikraščių bendro vienkartinio tiražo mažėjimas. Be to, sparčiai vystytis pradėjo ir privačios radijo stotys, radosi naujos televizijos.

Bene pastoviausia išliko rajonų laikraščių grupė. Rajonuose mažiausiai išėjo naujų leidinių ir mažiausiai prarasta skaitytojų. Tiesa, ir čia neišvengta bangavimų. Vienuose rajonuose savo pozicijų neužleido pagrindinis nuo sovietmečio leidžiamas laikraštis ir tik sunkaus darbo dėka rinkoje atsirado naujas alternatyvus leidinys. Kitur

rajonų laikraščių skirtingais laikotarpiais būdavo nuo vieno iki penkių laikraščių viename rajone.

Kaip žinia, Lietuvos teritorija 1995 m. buvo suskirstyta į apskritis. Netrukus atsirado ir naujo tipo leidiniai – apskričių laikraščiai. Jie pasirodė 1996 metais. Šiuo metu tokių laikraščių rinka pakankamai stabili. Galima išskirti tokius leidinius kaip „Kauno diena“ (Kaunas), „Alytaus naujienos“ (Alytus), „Šiaulių kraštas“ (Šiauliai), „Panevėžio rytas“ (Panevėžys) ir kiti.

Lyginant nacionalinių, regioninių ir rajoninių laikraščių santykį išryškėja dominuojantis rajoninės spaudos vaidmuo. Nacionaliniai leidiniai labiausiai paplitę didžiuosiuose Lietuvos miestuose, o apskričių bei rajonų gyventojai dažniausiai skaito lokalinius leidinius.

Yra ir įdomių žurnalų rinkos pokyčių pavyzdžių. Pirmasis savaitinis analitinis sėkmingai leistas politikos žurnalas buvo „Veidas“. Kelios dešimtys tūkstančių skaitytojų – tai sėkmingiausias šio leidinio periodas. Deja, jis jau praeityje. Besikeičiančioje rinkoje jis užleido savo pozicijas. Su juo konkuruoti pradėjo žurnalas „Ekstra“. Vienas sėkmingiausių projektų tapo mėnesinio žurnalo „Žmonės“ transformacija į savaitraštį. Dar 2005 metais šio leidinio didelė Lietuvos gyventojų dalis net nežinojo. Tačiau tapęs savaitraščiu jis 2007 metais pasiekė iš esmės beveik neregėtas aukštumas – apie 140 tūkstančių egzempliorių kiekvieną savaitę. Šis žurnalas parodė ir naujas gaires – gyvenimo būdo žurnalistika ir pramogos tapo dominuojančiu turiniu. Tai patvirtina ir dienraščio „Lietuvos rytas“ leidžiamo priedo „Gyvenimo būdas“ populiarumas

bei tokio turinio TV laidų aukšti reitingai.

Išskirtinis Lietuvos rinkoje tapo ir UAB „Respublikos leidiniai“ žingsnis plečiant savo veiklą. Šiai grupei iš dalies priklausanti bendrovė leidžia dienraštį „Vakaro žinios“. Šis leidinys ne kartą buvo sulaukęs žurnalistų ir leidėjų etikos sargų dėmesio, tačiau pusės lito kaina ir tinkamas leidinio pristatymas leidžia jam džiaugtis vienu didžiausių tiražų Lietuvoje.

Įdomus reiškinys spaudos rinkoje tapo ir nemokamai platinami dienraščiai. Nors atskirų bandymų būta ne kartą, tačiau į rinką pirmasis sėkmingai įsiliejo „15 minučių“. Pradėtas platinti Vilniuje, vėliau jis atsirado ir Kaune, dar vėliau Klaipėdoje.

Vienas įdomesnių pokyčių Lietuvoje įvyko naujienų agentūrų rinkoje. Nepriklausomybės pradžioje valstybė vis dar valdė naujienų agentūrą ELTA. Pirmoji jos konkurentė buvo vos keletas jaunų žmonių įkurta naujienų agentūra BNS. Vėliau ši privati agentūra taip išsiplėtė, kad šiuo metu yra akivaizdus rinkos lyderis, o ELTA po privatizacijos ir keletą savininkų pasikeitimo perėjo į dienraščio „Respublika“ leidėjo ir „Lietuvos aidą“ leidėjo rankas bei šiuo metu išgyvena tam tikrą sąstingį.

Lietuvos radijas ilgą laiką neturėjo jokių konkurentų. Vienas pirmųjų sėkmingų konkuruojančių dėl rinkos projektų, kuris gyvuoja iki šiol – tai privati radijo stotis M-1 ir greta jos atsiradę M-1 Plus bei Lietus. Jų pradininkas Hubertas Grušnys (2007 metais žuvo aviakatastrofoje) tapo daugybės novatoriškų sprendimų autoriumi. Sėkmingai rinkoje pradėjo veikti ir Radiocentras, vėliau greta jo atsirado radijo

stotis RC2, kuri buvo pertvarkyta į Zip FM radijo stotį. Su komerciniais radijais toliau kovojantis Lietuvos radijas ir šandien išlieka viena populiariausių radijo stočių, o 2006 metais už laidą „Ryto garsai“ ją rengiantys žurnalistai gavo prestižinį Lietuvos žurnalistų sąjungos apdovanojimą – Vinco Kudirkos vardo premiją. Tačiau nyksta žurnalistika radijuje. Ypač komercinėje, visuomeniniame radijuje dar išlieka stipresnės pozicijos, tačiau ir jos mažėja. Atsiranda pramoginės laidos, daugiau šou elementų. Iš esmės žurnalistikos srityje konkuruoja tik dvi radijo stotys – Lietuvos radijas ir Žinių radijas. Pastarasis radijas tapo rimtu iššūkiu nacionaliniam transliuotojui ir užimdamas nors ir nedidelę rinkos dalį tapo ypač klausomas tarp labiau išsilavinusių ir visuomenėje svarbias pozicijas užimančių žmonių.

Bene įdomiausiai ir dinamiškiausiai vystosi internetinės žurnalistikos ir žiniasklaidos sritys. Ši nauja sritis labai mobili ir vis stipriau konkuruoja su taip vadinama tradicine žiniasklaida. Tikru iššūkiu spaudai ir kitoms žiniasklaidos priemonėms tapo naujienų portalo **www.delfi.lt** atsiradimas ir plėtra. Šis portalas išsiskiria ir tuo, kad jame visi kūrybiniai darbuotojai įdarbinti pagal darbo sutartis ir turi visas socialines garantijas. Tokia pažangia sistema negali pasigirti nė vienas nacionalinis dienraštis, televizijos ar radijo stotis, taip pat ir nacionalinis transliuotojas.

Žiniasklaidos verslas koncentruojasi

Europos Parlamentas ir nevyriausybinių organizacijų nuolat reiškia susirūpi-

nimą dėl žiniasklaidos koncentracijos. Šis procesas tiesiogiai susijęs su galimomis to pasekmėmis pliuralizmui bei raiškos laisvei. Todėl 2007 metų sausio 17 d. Europos Komisijos (EK) narė Viviane Reding ir pirmininko pavaduotoja Margot Wallström pateikė Komisijos kolegoms trijų etapų strategiją, skirtą žiniasklaidos pliuralizmui Europos Sąjungoje.

Ekspertai ir EK nariai pripažįsta, kad vykstant radikaliems žiniasklaidos pokyčiams, sukeltiems naujų technologijų ir visuotinės konkurencijos, išlaikyti žiniasklaidos pliuralizmą yra labai svarbu valstybių narių ir visos Europos Sąjungos demokratijos procesui. EK narė Viviane Reding yra pažymėjusi, kad „reikia gerai suprasti ekonominius ir teisinius šiuolaikinės Europos žiniasklaidos aspektus“.

Tačiau, kol kuriamos strategijos ir aiškinamasi žiniasklaidos veikimo ekonominius ir kitus mechanizmus, Lietuvoje tiek užsienio kapitalas, tiek ir lietuviškasis vis daugiau investuoja į žiniasklaidą verslą. Panašu, kad kartais šis bumas primena karštligę dėl nekilnojamojo turto.

2007 metais Lietuvos leidybos bendrovė „Ekstra žurnalas“, priklausanti dienraščio „Lietuvos rytas“ įmonių grupei, savo konkurentams – Estijos kapitalo bendrovei „Ekspress leidyba“ – pardavė žurnalą „Klubas“, kuris daugiausiai konkuruoja su žurnalu „Žmonės“. „Ekstra žurnalas“ iki tol jau leido savaitraščius „Ekstra“, „Moters savaitė“, žurnalus „Ekstra panelė“, „Pana“, o jos antrinė įmonė „Ekstra sveikata“ – žurnalus „Ekstra sveikata“ ir RP. Tuo tarpu Estijos kapitalo „Ekspress leidyba“ – žurnalus „Moteris“, „Panelė“, „Mano namai“, „Tavo vaikas“, „Luka“ ir „Žvaigždžių siurprizai“.

2006 metų gruodžio pabaigoje Vals-tybinis patentų biuras patvirtino bendrovės „Respublikos leidiniai“ paraiškas užregistruoti prekės ženklus „Delfis.lt“ ir „Delfinas.lt“. „Respublikos“ leidinių grupė leidžia dienraščius „Respublika“, „Vakaro žinios“, „Vakarų ekspresas“, „Šiaulių kraštas“ ir kitus, ji taip pat kontroliuoja naujienų agentūrą ELTA. Naujų su internetine žiniasklaida susijusių prekės ženklų registravimas yra nauja tendencija bendrovės „Respublikos leidiniai“ veikloje.

Tais pačiais metais Lietuvos investicijų bendrovė „Hermis Capital“ iš Norvegijos bendrovės „Mecom Press“ nupirko dienraštį „Kauno diena“. Dienraštis platinamas ir prenumeruojamas visoje Lietuvoje, o Kaune ir Kauno regione jį skaito beveik 70 proc. gyventojų. Vėliau „Hermis Capital“ nupirko ir dienraštį „Klaipėda“, o Vilniuje nuo 2007 metų spalio pabaigos pradėjo leisti dienraštį „Vilniaus diena“.

Pastaraisiais metais koncernas MG Baltic taip pat aktyviai įžergė į žiniasklaidos rinką. Įsigiję LNK televiziją, 2006 metais jie į rinką atvedė naują priemonę – internetinį naujienų portalą www.alfa.lt.

Bendrovė „Senukai“ 2006 metais įsigijo „Žinių radiją“. Apie besikeičiančius jau esančių žiniasklaidos priemonių ar naujai kuriamų savininkus ir jų tikruosius interesus vykdant tokias investicijas nedaug informacijos galima rasti viešojoje erdvėje. Vadovaujantis Visuomenės informavimo įstatymo 24 straipsnio 1 dalimi, Kultūros ministerija kasmet valstybės leidinio „Valstybės žinios“ priede „Informaciniai pranešimai“ skelbia viešosios informacijos rengėjų ir (ar) platintojų pateiktus duomenis apie tai, kas yra viešosios informacijos rengėjai, platintojai ir jų dalyviai. Šiuos

duomenis galima rasti ir Lietuvos žurnalistų sąjungos svetainėje www.lzs.lt. Tačiau jie nėra labai išsamūs.

Žurnalistikos raida

Žurnalistika labai intensyviai vystėsi visus nepriklausomos Lietuvos gyvavimo metus. Kai kurių ekspertų nuomone, padėtis žurnalistikoje nuolat blogėja. Nors žurnalistikos kokybė ir vystymusi rūpinasi (arba turėtų rūpintis) ne viena žurnalistų organizacija, tačiau nacionaliniu mastu veikia ir tarptautinių žurnalistus vienijančių organizacijų nare yra tik Lietuvos žurnalistų sąjunga. Šiuo metu ji vienija maždaug 900 narių. Nepriklausomybės pradžioje joje buvo daugiau nei dvigubai narių. Tiesa, pastaraisiais metais LŽS sustiprėjo kaip organizacija. Ji turi ne tik regioninius skyrius, bet ir pagal interesus susivienijusius žurnalistus (Spaudos fotografų klubas, Sporto žurnalistų klubas, Kelionių ir pramogų žurnalistikos klubas, TV operatorių klubas).

Siekdama skatinti žurnalistų kūrybiškumą LŽS nuolat teikė įvairius apdovanojimus už kūrybinius žurnalistų pasiekimus. Prestižinėmis išliko V.Kudirkos ir V.Gedgaudo vardo premijos. Greta jų nuolat buvo ir teminiai konkursai, aktyviai bendradarbiaujama su kitomis organizacijomis steigiant naujus apdovanojimus („Gydytojas – mano didžioji viltis“, „Šiuolaikinio kario portretas“). Ne vienerius metus teikiami apdovanojimai ŽIV ir AIDS tema besidomintiems žurnalistams. Aplinkosauga besidomintys žurnalistai apdovanojami konkurso „Aplinka ir žmogus“ metu.

Tačiau bene didžiausios problemos Lietuvos žurnalistikoje yra kelios:

Žiniasklaidos priemonių koncentracija ir sinergija mažina žurnalistų skaičių;

Prastėja žurnalistų kompetencija ir darbo kokybė (mažėja etikos standartai);

Dviprasmiškas žurnalistų socialinis statusas verčia daug žurnalistų keisti profesiją;

Leidėjų konkurencija dėl įtakos, taip pat valdžios ir komercinės reklamos pinigų įtvirtino užsakomąją žurnalistiką, kuri išstumia tiriamąją žurnalistiką;

Žurnalistikos profesija tapo „tranzito profesija“, kurioje ilgai neužsibūnama ir dėl to silpnėja bendruomenė;

Tragiškai krenta pasitikėjimas žiniasklaida kaip institucija (2007 metų spalio mėnesio tyrimai rodo, kad tik 52 procentai gyventojų pasitiki, ir jau 42 procentai gyventojų nepasitiki).

Praktiškai išnyko konkurencija tarp radijo žurnalistų. Ir pačių radijo žurnalistų mažėja – lieka pokalbių laidų vedėjai. Keičiasi žurnalistų supratimas apie radiją. Akademinei bendruomenė, rengianti žurnalistus, taip pat mažiau dėmesio skiria radijo žurnalistikai. Tačiau tai susiję su realiu poreikiu rinkoje bei pačių žmonių noru rinktis tokią specializaciją.

Spaudos, televizijos ir radijo stočių (be išimties) komercializavimas lėmė tai, kad jų savininkai ir vadovai vis labiau įsileidžia projektus, kuriuos sunku būtų pavadinti žurnalistika. Faktiškai informacija tampa preke, kuri parduodama. Tačiau pačia bjauriausia forma – mokėk pinigus ir pirk informaciją, kuri bus paskelbta tau patogia forma. Taip atsirado paslėptos politinės ir kitos reklamos apraiškos.

Lietuvos žurnalistų sąjunga kaip organizacija ir kaip žurnalistų bendruomenė per visus Nepriklausomybės metus išgyveno skirtingus periodus. Patys žurnalistai kritikavo vieni kitus, kai kurie profesiniai ginčai buvo pakeisti politiniais, asmeniniais ginčais, vyko nesutarimai dėl organizacijai priklausiusio turto. Dėl šių priežasčių kaip alternatyva LŽS buvo įsikūrusi ir tebeveikia Lietuvos žurnalistų draugija. Vis dar atskirai nuo LŽS veikia Lietuvos sporto žurnalistų federacija. Nors visos minėtos organizacijos glaudžiai bendradarbiauja, tačiau skirtingi interesai kliudo ieškoti bendrų sprendimų visoms minėtoms problemoms išspręsti. Tačiau bene sudėtingiausia situacija yra su tais žurnalistais ir ta žurnalistika, kurie aktyviai nedalyvauja žurnalistikos raidos procesuose. Dėl šių priežasčių kritikos ir nepasitikėjimo sulaukia net žurnalistų ir leidėjų savitvarkos organizacijos.

Pastaraisiais metais pastebimos ir pozityvios tendencijos. 2005 metais žurnalistai ir leidėjai susirūpino bendra etika ir naujajame Etikos kodekse numatė net sankcijas už nuolatinį etikos kodekso pažeidimą. Taip pat buvo pirmą kartą įtvirtintas skirsnis apie žurnalistų ir jų darbdavių tarpusavio išsipareigojimus, kurie vėliau perkelti ir į Visuomenės informavimo įstatymą.

Pastaraisiais metais stiprėja socialinis dialogas ir su dalimi leidėjų. Štai 2006 metais LŽS ir Nacionalinė rajonų ir miestų laikraščių leidėjų asociacija pasirašė pirmąją kolektyvinio bendradarbiavimo susitarimą. 2007 metais abi minėtos organizacijos kartu su Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacija, Regioninių televizijų asociacija bei kompanija Nokia

įsteigė pirmuosius bendrus apdovanojimus žurnalistams, žiniasklaidos priemonėms bei jų vadovams už novatoriškus kūrybinius sprendimus panaudojant technologijas ir naujas technikas. Tai rodo bendrą susirūpinimą žurnalistikos kokybe ir teikia vilčių, kad žurnalistika turi perspektyvą ne tik užimti vis mažesnę vietą žiniasklaidoje, bet tuo pačiu ir tapti kokybiškesne. Siekiant skatinti dialogą apie žiniasklaidą, 2006 metais LŽS ir Žinių radijas pradėjo bendrą projektą – savaitinę radijo laidą „Žiniasklaidos anatomija“.

Tokius projektus dar labiau stiprina ir pilietinės iniciatyvos, kuris siūlo patys žurnalistai. Viena iš jų – pradėjęs veikti garbingą žurnalistiką propaguojantis interneto puslapis *www.gzi.lt*. O pirmasis žurnalistų ir dalies žiniasklaidos priemonių socialinės atsakomybės aktas – 2007 metų lapkričio 5 dieną vykusio protesto akcija „Pakilkime už žurnalistiką“. Nors šią akciją inicijavo britų žurnalistai, Lietuvoje žurnalistai patys išdrįso išeiti į gatves ir atkreipti visuomenės dėmesį į garbingos žurnalistikos problemas Lietuvoje.

VIRSMAS PERIODIKOJE: SITUACIJA IR TENDENCIJOS

Žurnalistė Angelina LIAUDANSKIENĖ sumąstė, jog almanacho skaitytojams būtų įdomu ir naudinga sužinoti, kaip sekasi konkuruoti tradicinei spausdinto žodžio ir skaitmeninei, elektroniniais ištekliais disponuojančiai, periodikai.

PAŠNEKOVE POKALBIUI APIE TAI paprašyta Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos (LNB) direktoriaus pavaduotoja Laimutė JANKEVIČIENĖ pasirinkta neatsitiktinai – per šios institucijos komplektavimo skyrių iš visos Lietuvos suplaukia visi viešieji dokumentai. Nes ši biblioteka, tvarkanti 68 licencijuotas duomenų bazes, yra svarbiausia biblioteka, kaupianti universalius ir socialinio profilio spaudinius bei elektroninės informacijos produkciją.

A.L.: Koks ir kaip reglamentuotas periodikos kelias pas jus?

L. J.: Pagal šiuo metu galiojantį Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gruodžio 11 d. nutarimą „Dėl dokumentų privalomųjų egzempliorių skaičiaus ir jų perdavimo bibliotekoms“, leidėjai patys privalo per dvi dienas nuo tiražo išleidimo dienos pristatyti nurodytoms bibliotekoms (Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo, Kauno apskrities viešajai, Lietuvos mokslų akademijos, Vilniaus universiteto, Lietuvos aklujų bei Lietuvos technikos) kiekvieno leidinio, kurio

tiražas per 100 egzempliorių, 5 nemokamus privalomus egzempliorius. Tai ir knygos, brošiūros, periodiniai leidiniai, natos, žemėlapiai, plakatai, atvirukai, garso ir vaizdo įrašai, elektroniniai ištekliai. Kadangi mūsų LNB Bibliografijos ir knygotyros centras kaupia nacionalinę publikuotų dokumentų archyvinį fondą, todėl privalo gauti visus šalies spaudinius, kurių tiražas didesnis nei 25 egz. Beje, elektroninių išteklių internete leidėjai bei kūrėjai taip pat pateikia bibliotekai privalomą egzempliorių. Autoriaus teisių apsaugą ir kitus susitarimus įteisina šalių (LNB ir leidėjas) pasirašoma sutartis. LNB LIBIS (Lietuvos integrali bibliotekų informacijos sistemos) centras kaupia visus lietuviškus interneto tinklapius ir svetaines, periodinius leidinius pagal suformuotus atrankos kriterijus. Elektroniniai ištekliai yra sudėtinė mūsų šalies kultūros paveldo dalis, kurioje pateikiami ekonomikos, socialiniai, mokslo ir švietimo laimėjimai. Informacija apie elektroninius išteklius vartotojams prieinama nacionalinės bibliografijos duomenų banke NBDB. Šie privalomojo

*Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos direktoriaus pavaduotoja Laimutė Jankevičienė
Tomo Černiševo nuotr.*

egzemplioriaus leidiniai analizuojami ir apibendrinami biuletenyje „Lietuvos spaudos statistika“, o duomenys apie juos įtraukiami į Lietuvos statistikos departamento apskaitą, siunčiami į UNESCO duomenų bazę, todėl parengti bibliografiniai ir autoritetiniai įrašai prieinami ne tik mūsų šalies, bet ir užsienio bibliotekoms bei vartotojams. Šių įrašų pagrindu leidžiamas savaitinis biuletenis „Ekspresinformacija apie naujus spaudinius, išėjusius Lietuvoje“ ir valstybinės bibliografijos rodyklė „Bibliografijos ži-

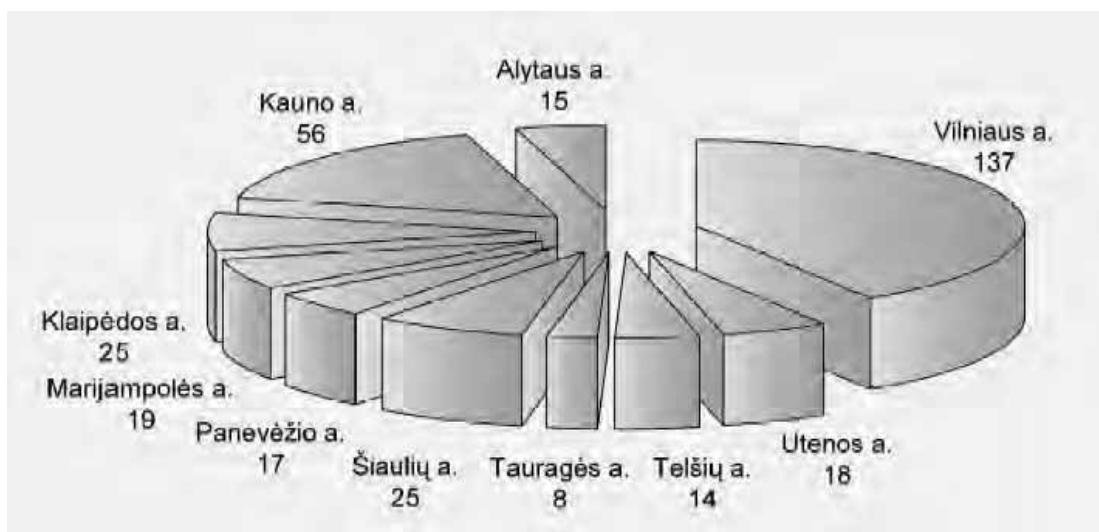
nios“, kurią gauna Lietuvos ir 40 užsienio bibliotekų. Pas mus taip pat komplektuojami ir dokumentai pagal valstybės institucijų informacinius poreikius, nes LNB atlieka ir parlamentinės bibliotekos funkcijas. Kaip matote, veiklos apimtis didžiulė, todėl dokumentų tvarkymo kompiuterizavimas įdiegtas dar 1996 m.

A. L.: Pakomentuokite, kokia yra suplaukiančios į LNB šalies periodikos panorama?

L. J.: 2007 metų spalio mėnesio duomenimis, mes gauname 317 laikraščių ir 532 žurnalų privalomuosius egzempliorius, taip pat prenumeruojame 28 pavadinimų laikraščių ir 124 pavadinimų lietuviškų žurnalų bei 30 laikraščių ir 363 žurnalus, leidžiamus užsienyje. Elektroninių išteklių archyve kaupiama per 70 pavadinimų periodinių leidinių: elektroninių žurnalų, dienraščių, portalų.

A. L.: Koks yra LNB skaitytojų poreikis periodikai?

L. J.: Šių metų 9 mėnesių analizė, kurią atliko Periodikos ir laikraščių skaityklų vedėja Jūratė Savickienė, rodo, jog 78 vietų salėse padirbėjo per 35 tūkstančiai skaitytojų, užsakydami norimus leidinius, ieškodami ir rasdami sau reikalingų publikacijų mokslui, studijoms, savišvietai. Ilgametė darbuotoja pažymi, kad periodikos vartotojų yra dvigubai daugiau, nes aktuali ir operatyvi informacija skaitytojams nesunkiai prieinama – labiausiai paklausūs („Lietuvos ryto „Verslo žinių“, „Respublikos“ „Kauno dienos“) ankstesnių metų laikraščiai įrašomi po 5 egzempliorius ir laikomi atvirose fonduose, kaip ir einamųjų metų periodika. Įdomu,

Laikraščiai pagal teksto kalbą 2006 m.

	Pavadinimų skaičius	Numerių skaičius	Vienkartinis tiražas (tūkst. egz.)	Metinis tiražas (tūkst. egz.)
Iš viso	334	21197	2576	258312
Lietuvių kalba	307	19485	2327	240946
Anglų kalba	2	6	3	6
Jidiš kalba	1	4	1	2
Lenkų kalba	4	330	11	1169
Rusų kalba	19	1369	233	16187
Vokiečių kalba	1	3	1	2

„Lietuvos spaudos statistika“

kad pastaraisiais metais daugiau domimasi regioninės spaudos publikacijomis bei dažniau prašoma leidinių rusų kalba. LNB darbuotojai pastebi, jog studentai ir moksleiviai užsibūna neilgai, dažniausia

norėdami pasidaryti kokios publikacijos kopiją, o štai brandaus amžiaus žmonės, kaip ir mokslininkai, labiau mėgsta konspektuoti.

PARAMA ŽINIASKLAIDAI – PILIETINĖ GRAŽA VISUOMENEI

Danguolė Skarbalienė

SPAUDOS, RADIOJO IR TELEVIZIJOS RĖ-
mimo fondo (toliau – Fondo) veikla
perkopė dešimtmetį – 1996 metais
priimtame Visuomenės informavimo įsta-
tyme buvo apibrėžtas kūrybinių organi-
zacijų (tarp jų ir LŽS) įsteigtos viešosios
įstaigos – žiniasklaidos savitvarkos insti-
tucijos – funkcionavimas. Buvo numatyta,
jog Fondas valstybės skirtas ir už nepri-
klausomų transliuotojų gautas licencines
lėšas skirs kultūros ir šviečiamiesiems
projektams. Tačiau numatytosios misijos
vykdymo praktika ir šiandien vertinama
nevienareikšmiškai. Viena vertus, galima
džiaugtis leidėjų, rengėjų, kūrėjų aktyvu-
mu ir darbštumu – fondui teikiamų pro-
jektų skaičius kasmet auga. Kita vertus,
niekam ne paslaptis, jog ir įtvirtinus pa-
ramos teikimą konkurso būdu, kokybės
prasmė didesnių revoliucijų žiniasklaidoje
nėjvyko.

Argi galima abejoti tuo, kad valsty-
bės parama buvo ir yra labai svarbi sąlyga
bendrai visuomenės informavimo kultūrai
kelti, leidinių tęstinumui išlaikyti, kriti-
niam mąstymui ugdyti? Valstybės parama
sudarė sąlygas ne tik išlikti daugeliui kul-
tūros leidinių, rasti vienam kitam naujam
kultūros puslapiui ar priedui naujai besi-
formuojančiose regionų žiniasklaidoje, bet

ir geometrine progresija kurtis interneto
žiniasklaidai.

Tačiau vis labiau neramina tai, jog
daugumos laikraščių, žurnalų, TV ar ra-
dijo turinio kokybė neatitinka net pačių
žemiausių profesinių standartų. Kaip teigia
monografijos „Neatrasta galia“ autoriai, iš
žiniasklaidos tikimasi platesnio teigiamų
pokyčių atspindėjimo, informacijos tęsti-
numo, išsamesnių diskusijų. Žiniasklaida
turėtų sudaryti prielaidas naujoms idėjoms
rasti, žmonės turėtų būti skatinami tap-
ti aktyviais viešojo gyvenimo dalyviais,
tačiau didžioji leidėjų ir redaktorių dalis
nelinkusi prisiimti pilietinių įsipareigoji-
mų. Monografijos autoriai apgailestauja,
kad „Lietuvos žiniasklaida savo funkcijas
atlieka nekokybiškai“.

Iš dalies pasiteisinti galima tuo, kad
politiniai ir ekonominiai procesai, ganė-
tinai skubrus valstybės leidinių privatiza-
vimas lėmė, jog beveik visos žiniasklaidos
organizacijos tapo pelno siekiančiomis
įmonėmis, neturėdamos rinkos sąlygo-
mis veikiančių subjektų valdymo patirties.
Drįstume teigti, jog ir šiandien žiniasklai-
dos priemonių savininkai ir jų samdomi
vadovai nepasižymi originaliomis idėjo-
mis – kol kas mes esame tik neblogi mėg-
džiotojai. Net konkursams pristatytuose

Viešosios informacijos rengėjų dalyvavimas Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo
1997-2006 metais organizuose konkursuose

Metai	Finansavimas iš valstybės biudžeto (tūkst.Lt)			Konkursui pateiktų programų skaičius	Programų įgyvendinimui reikalinga suma (tūkst.Lt)	Prašomas finansavimas iš Fondo (tūkst.Lt)		Parama skirta		Sudarytos sutartys (tūkst.Lt)
	Skirta	Pervesta	%			Suma	% nuo programų įgyvendinimui reikalingos sumos	Programų sk.	% nuo konkursui pateiktų programų sk.	
1997	4560	4560	100	106	9500	6500	68,42	54	50,94	3446
1998	4569	4534	99,23	144	13050	9500	72,8	92	63,89	4200
1999	3767	3110	82,56	199	22000	15700	71,36	79	39,7	3450
2000	2802	2772,5	98,9	158	18577	11204	60,3	70	44,3	2640,7
2001	2000	1993,4	99,7	138	15515	9425	60,7	52	37,7	1827,4
2002	2844	2833	99,61	134	11592,4	5916,3	51	84	62,7	2635,7
2003	3344	3344	100	156	15037	8898	59	96	61,5	3028
2004 I	3344	3344	100	212	18813,32	10721	57	109	51	3120
2004 II	500	500	100	31	1125,3	657,3	58	27	87	458,5
2005 I	3344	3344	100	197	16233,04	9353,5	58	125	63	3310,355
2005 II	600	600	100	44	2163,29	1313,7	61	31	70	560
2006 I	4069	4069	100	204	13258,175	7630,155	58	132	65	3896,542
2006 II	675	675	100	51	3110,191	1922,005	62	36	71	626
2007			100					168		4522,542

Išlaidos pagal sąnaudų rūšis (2006 m.)

I programa

	Medžiagos	Gamybos išlaidos	Darbo užmokestis	Sodra	Honorarai	Transporto išlaidos	Ryšių paslaugos	Fotografijos išlaidos	Iš viso:
Spaudos programos	160394	770522	541802	167146	772179	7902	32846	17723	2470514
Televizijos programos	11904	90103	1264	391	414164	8401	5050	0	531277
Radijo programos	1241	23402	0	0	217020	2503	1339	0	245505
Interneto programos	0	51484	82092	25657	457506	2900	24357	0	643996
	173539	935511	625158	193194	1860869	21706	63592	17723	3891292

II programa Regioninė žiniasklaida

	Medžiagos	Gamybos išlaidos	Darbo užmokestis	Sodra	Honorarai	Transporto išlaidos	Ryšių paslaugos	Fotografijos išlaidos	Iš viso:
Regionų, miestų ir rajonų laikraščiai	39720	202423	45721	11499	283391	19749	20166	3331	626000

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo inf.

projektuose plika akimi galima įžvelgti požiūrį, kad žiniasklaidos verslas pilietinės visuomenės vertybių formavimo ir puoselėjimo darbus linkęs suversti kitiems visuomenės institutams arba atlikti tai tik su ta sąlyga, kad bus remiamas valstybės. Tokį spaudimą Fondas jaučia nuo pat įsteigimo.

2006 metais priėmus naują Visuomenės informavimo įstatymo redakciją, pasikeitė Fondo tarybos sudarymo tvarka ir išsiplėtė projektų rėmimo kryptys:

- Kultūros ir meno leidiniai;
- Šviečiamojo pobūdžio leidiniai;
- Regioninė žiniasklaida;
- Radijas ir televizija;
- Internetinė žiniasklaida;
- Vaikų ir jaunimo kultūrinis švietimas.

Fondo taryba buvo įpareigota parengti bendruosius konkursų nuostatus, kuriuose atsispindėtų programų ir finansavimo

proporcijos. Tačiau įstatymo pataisos neišsprendė esminės problemos – nenustatė finansavimo iš valstybės biudžeto tvarkos. Kol kas finansavimas priklauso nuo politikų geros valios. Fondo direktorius Mykolas Karčiauskas įsitikinęs, jog Visuomenės informavimo įstatymas sukūrė labai demokratišką žiniasklaidos savitvarkos instituciją, tačiau veikla klimpsta ne tik dėl to, kad nėra nustatytos finansavimo teikimo tvarkos, bet ir dėl to, kad buvo panaikinta nuostata, jog iš valstybės biudžeto pinigai visuomenės informavimo priemonių rengėjams gali būti skiriami tik per Fondą. Taip buvo nuvertintas Fondo ekspertinis darbas, iškreipta pati rėmimo idėja.

Kaip ir kasmet, šiemet Fondas sulaukė dar daugiau paraiškų valstybės paramai gauti. Ekspertų vertinimui pateikta apie 300 projektų, kurių įgyvendinimui reikėtų apie 10 mln. litų iš biudžeto skiriamų pinigų.

NEPERSPEKTYVIOS PROFESIJOS

JAV žurnalas „Forbes“, remdamasis Darbo ministerijos prognoze apie darbo vietų pokyčius, nurodė 10 profesijų, kurios XXI a. gali būti laikomos neperspektyviausiomis.

1. Reporterio
2. Ekonomisto
3. Diktoriaus
4. Turizmo agento
5. Juvelyro
6. Fermerio
7. Valstybės tarnautojo
8. Programuotojo
9. Draudimo agento
10. Žvejo

I šį sąrašą pateko profesijos, kurių darbo vietų iki 2014 m. daugės mažai arba jų skaičius nesikeis. Pavyzdžiui, programuotojų darbo vietų padaugės tik 2 proc., žurnalistų, dirbančių laikraščiuose, – 5 proc., valstybės tarnautojų – 1,6 proc. O kitų profesijų darbo vietų vidutiniškai turėtų daugėti 13 proc.

„Veidas“ 2007, Nr.42

VISUOMENĖS NUOMONĖ: TARP PLIUSŲ IR MINUSŲ

Rytis Juozapavičius:

Žiniasklaidos skaidrumo matavimai

Vladas Gaidys:

Žiniasklaida ir visuomenės nuomonė

Aurelija Juodytė:

Profesionalios žurnalistikos paieškose

ŽINIASKLAIDOS SKAIDRUMO MATAVIMAI

Rytis Juozapavičius

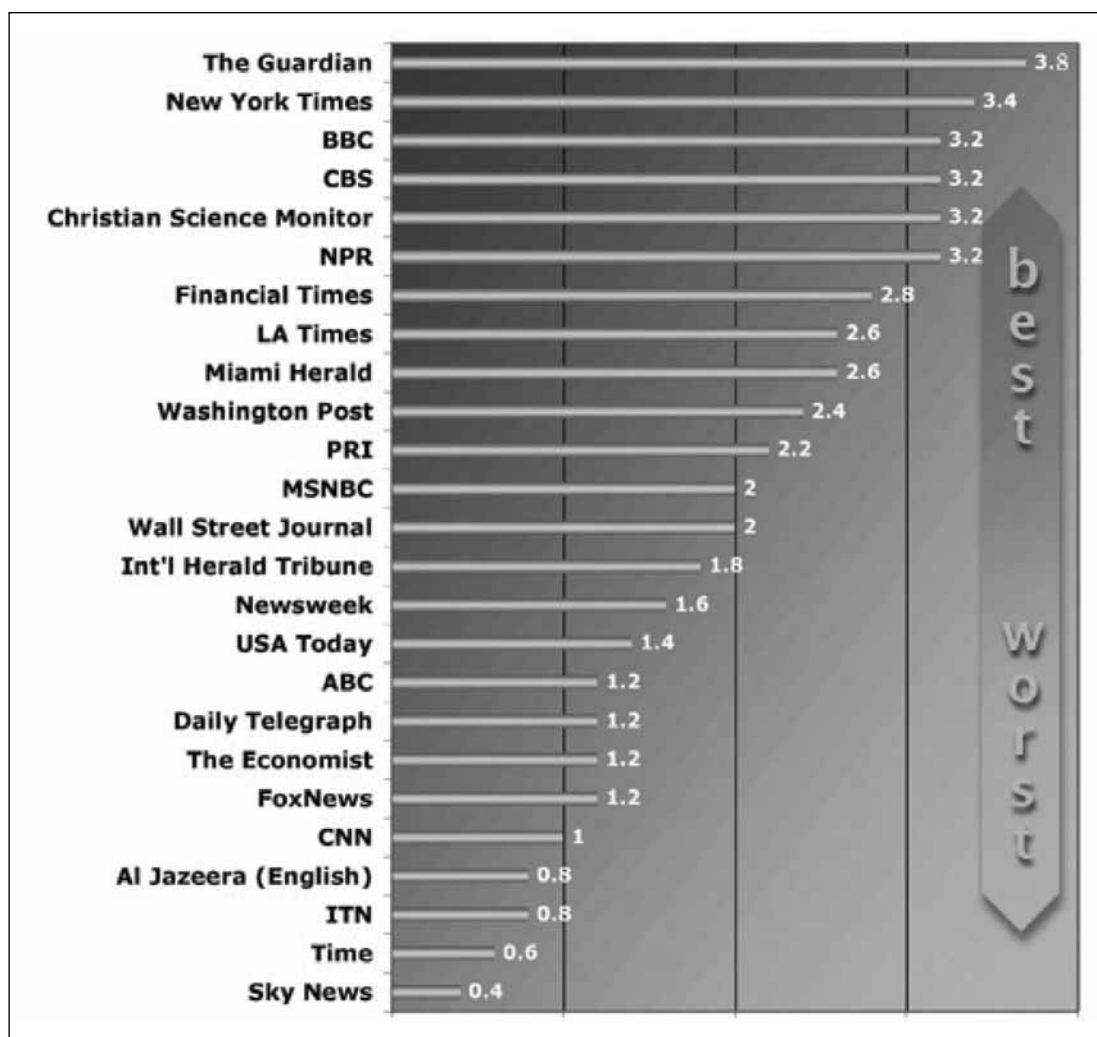
DALIS ŽURNALISTŲ DARBO PRIVALO būti slapta, nes būtent tai įgalina juos apginti kitų žmonių interesus. Informacijos šaltinio paslaptis, mano supratimu, yra beveik tiek pat svarbi teisė, kaip ir pati teisė į žodžio laisvę. Dar gali būti slepiami informacijos rinkimo metodai. Tačiau visa, kas susiję su informacijos turėjimu ilgesnį laiką, nei reikia publikacijai parengti, visa, kas susiję su jos apdorojimu, pateikimu ir pardavimu, – turi būti atvira visuomenei. To reikia vien tik žiniasklaidos reputacijai išgelbėti.

Tarptautinis žiniasklaidos ir viešosios darbotvarkės centras (International Center for Media and the Public Agenda (ICMPA)) 2007 m. birželį paskelbė Globalios žiniasklaidos skaidrumo tyrimą, kur 25 žiniasklaidos priemonės įvertintos pagal jų tinklapiuose teikiamą informaciją (<http://www.icmpa.umd.edu/pages/studies/transparency/main.html>). 21 tyrėjas pasaulinę auditoriją turinčių žiniasklaidos priemonių tinklapius vertino analizuodamas, kiek atvirai yra taisomos klaidos, kiek išsamiai teikiama informacija apie žiniasklaidos savininkus ir jiems priklausančius ne ži-

niasklaidos verslus, kiek skelbiama elgesio gairių reporteriams (kaip, pavyzdžiui, sprendžiami interesų konfliktai), kiek skelbiama publikacijų rengimo vidinių taisyklių (pavyzdžiui, santykis su anoniminių šaltiniais arba politizuotos kalbos identifikavimas), kiek aktyviai ieškoma skaitytojų komentarų bei skundų?

Štai kaip atrodo tyrėjų paskelbtų rezultatų grafikas:

2007 m. gegužę New York Times visuomeninis redaktorius Byron Calame savo komentare labai pragmatiškai paaiškino: „Skaidrumas – redakcijoje vykstančio proceso ir konkrečių sprendimų priėmimo aiškinimas – gali sudominti skaitytojus ir siūlo atskaitomybę, kuri sukurtų patikimumą“. Žiniasklaidos skaidrumas yra, visų pirma, žiniasklaidos profesionalų įrankis pasitikėjimui savo darbu sustiprinti. Mano galva, geriausiai redakcijoje vykstančių procesų skaidrumą gali vertinti patys žurnalistai. Tačiau „Transparency International“ Lietuvos skyrius (TILS), organizuodamas Lietuvos žiniasklaidos skaidrumo tyrimą, nuėjo kitu keliu ir apie žiniasklaidos skaidrumą klausinėjo ne ekspertų, bet

verslininkų nuomonės. Iš esmės tai lėmė aplinkybė, kad per visą 17-os metų atkurtos Nepriklausomybės laikotarpį nebuvo paskelbta jokių nuodugnesnių šio klausimo studijų, o keletas nacionalinių dienraščių nuolat aršiai kritikuoja kiekvieną, viešai abejojančią žiniasklaidos elgesio teisingumu.

Todėl nutarta žiniasklaidos skaidrumo vertinimą atiduoti ne galintiems būti atpažintais ekspertams, bet gerai informuo-

tiems anonimiškiems piliečiams – Lietuvos verslo įmonių atstovams. TILS parengus tyrimo koncepciją ir klausimyną rinkos analizės ir tyrimų grupė RAIT 2007 m. balandžio ir gegužės mėnesiais apklausė 502 vidutinio ir stambaus verslo įmonių atstovus (http://www.transparency.lt/new/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=2&Itemid=9). Tyrimą finansavo Šiaurės ministrų tarybos biuras Lietuvoje.

Sociologinis-kriminologinis tyrimas atskleidė, kad absoliuti dauguma apklaustų verslininkų tiki milžiniška žiniasklaidos galia nulemti asmenų ar įmonių sėkmę. Beveik 62 proc. respondentų visiškai tiki ir per 29 proc. greičiau tiki, kad nepalankios žiniasklaidos publikacijos ir transliacijos apie konkretų asmenį arba įmonę gali tą asmenį arba įmonę sužlugdyti. Šio masinio įtikėjimo žiniasklaidos lemtinga įtaka akivaizdoje galime tik pastebėti, jog baimę sukeliančios galios turėjimas yra bet kokios korupcinės sistemos stiprybės pamatas.

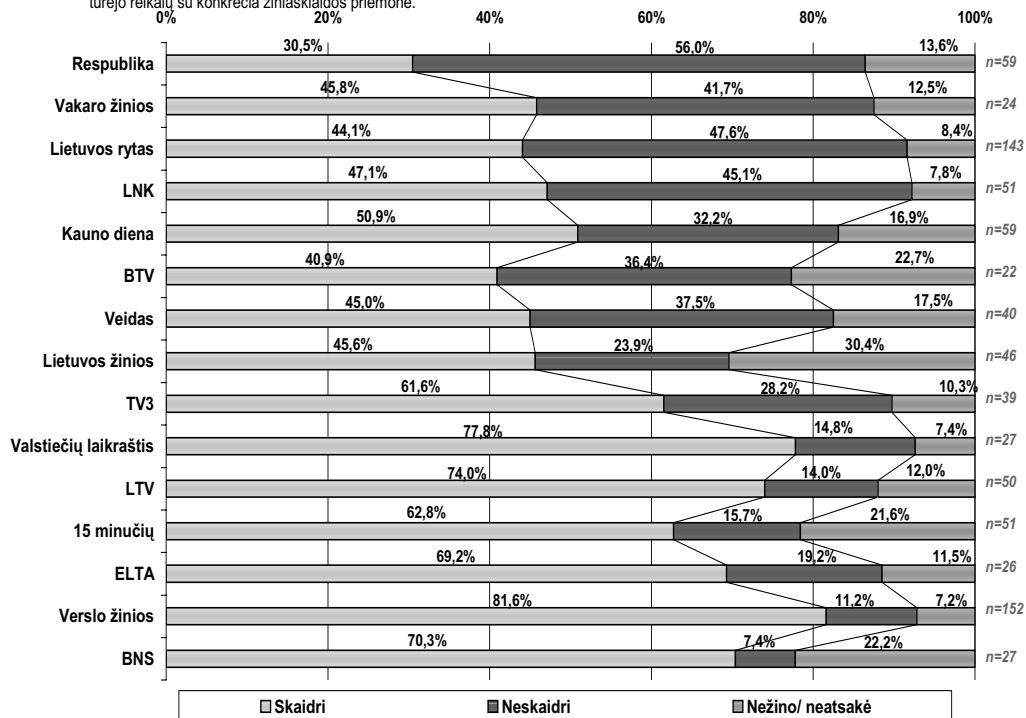
Per 49 proc. su savaitiniais žurnalais susidūrusių verslininkų tyrėjams teigė, kad jiems buvo leista suprasti, kad už reklamą tos žiniasklaidos priemonės žurnalistai parengs ir palankią publikaciją apie jų įmonę. Tokią užuominą teigia supratę 36 proc. susidūrusių su regionine TV ir beveik 35 proc. susidūrusių su visoje šalyje platinama nacionaline spauda. 54 proc. susidūrusių su žiniasklaidos redaktorais ir direktoriais nurodė, kad jie leido suprasti, jog už reklamavimąsi žiniasklaidos priemonėje, jos žurnalistai parengs ir palankią publikaciją apie įmonę. Beveik 52 proc. verslininkų, susidūrusių su žurnalistais, teigia, tai supratę iš žurnalistų ir beveik 51 proc. susidūrusių su leidėjais ar savininkais, prisipažįsta, kad tai jiems leido suprasti leidėjai ar savininkai. Šiuos skaičius galime lyginti su labiausiai korupcijos pažeistų viešojo sektoriaus profesijų korumpuotumo tyrimais. Pavyzdžiui, 2005 m. Lietuvos korupcijos žemėlapiu duomenimis, 43 proc. įmonių vadovų, susidūrusių su kelių policija, suprato, kad reikia duoti kyšį.

Beveik 43 proc. apklaustų verslininkų žiniomis, visoje šalyje platinama nacionalinė spauda dažnai ir labai dažnai už reklamą skelbia ir reklamos užsakovui palankias publikacijas, beveik 34 proc. respondentų mano tai labai dažnai ir dažnai darant regioninius laikraščius ir beveik 29 proc. taip mano apie nacionalines TV. Užsakomuosius straipsnius ir laidas, kurios palankiai nušviečia įmonių reikalus, tačiau nėra aiškiai pažymėti kaip reklama, teigiamai vertina beveik 18 proc. respondentų, beveik 43 proc. – neutraliai ir beveik 40 proc. – neigiamai, – tai rodo, kad dauguma verslininkų neskuba smerkti paperkamos žurnalistikos.

Per 12 proc. turėjusių reikalų su visoje šalyje platinama nacionaline spauda teigia per pastaruosius 2 metus atsilyginę pinigais, reklama ar skelbimais tai spaudai už jų įmonei palankių publikacijų, kurios nėra reklama, paskelbimą arba nepalankių publikacijų nepaskelbimą. Beveik 12 proc. apklaustų verslininkų, turėjusių reikalų su savaitiniais žurnalais, sakosi už tai jiems atsilyginę, atitinkamai – per 11 proc. – naujienų agentūroms, o per 10 proc. – regioninei TV. Iš visų respondentų, kurie turėjo reikalų su žiniasklaida, iš viso 13 proc. teigia žiniasklaidai atsilyginę pinigais, reklama ar skelbimais už palankių publikacijų paskelbimą arba nepalankių nepaskelbimą. Gali pasirodyti keista, kodėl naujienų agentūros, teoriškai nesiverčiančios reklama, čia figūruoja. TILS iš vienos ryšių su visuomene agentūros yra gavusi laišką, kuriame naujienų agentūros ELTA atstovė prašo sumokėti pinigų už naujienos apie ES paramos panaudojimą paskelbimą.

Žiniasklaidos priemonių skaidrumo vertinimas (I)

Dabar aš Jums vardinsiu žiniasklaidos priemones, o Jūs įvertinkite, ar labai skaidri, skaidri, neskaidri ar labai neskaidri yra kiekviena iš jų. Atsakė tik turėję reikalų su žiniasklaidos priemone. N – rodo, kiek verslininkų turėjo reikalų su konkrečia žiniasklaidos priemone.

Respondentai, kurie turėjo reikalų su tyrėjų išvardintomis 15 nacionalinės reikšmės žiniasklaidos priemonių per pastaruosius 2 metus, buvo paprašyti įvertinti jų skaidrumą. Kaip neskaidriausios žiniasklaidos priemonės buvo įvardinti nacionaliniai dienraščiai „Respublika“, „Vakaro žinios“ ir „Lietuvos rytas“, o skaidriausios – ELTA, „Verslo žinios“ ir BNS.

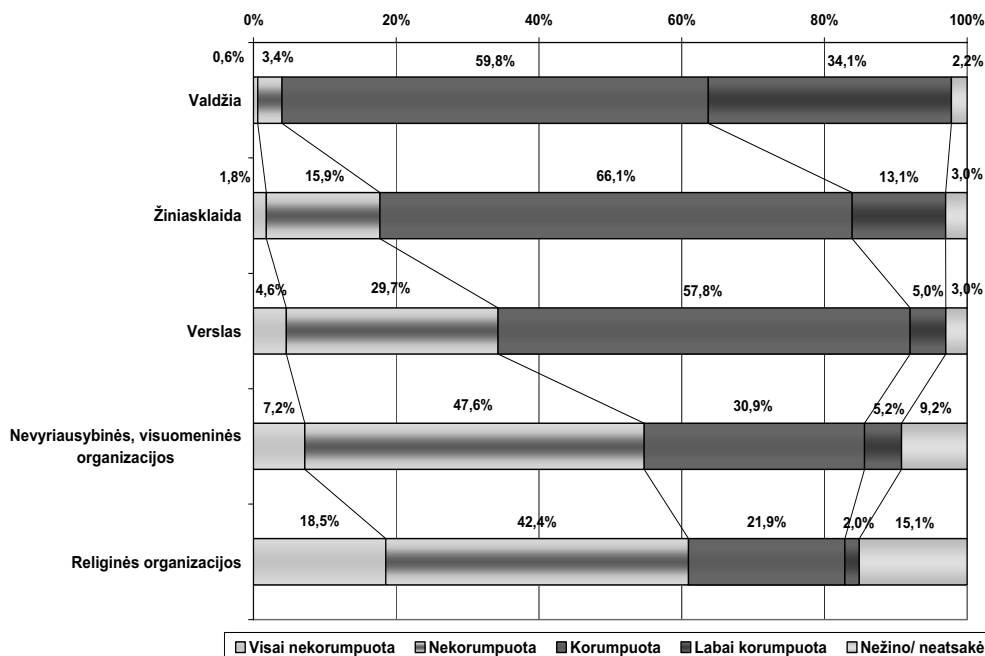
15-os žiniasklaidos priemonių skaidrumo vertinimo grafikas kartu su jį padėjusiu sudaryti klausimu verslininkams.

Šis tyrimas užčiuopė nemažą Lietuvos verslininkų nepasitikėjimą žiniasklaida, kuri jų akyse santykinai nedaug mažiau

korumpuota nei valdžia. Vertindami Lietuvos institucijų korumpuotumą beveik 94 proc. apklaustų verslininkų manė, kad korumpuota ir labai korumpuota yra valdžia, per 79 proc. – žiniasklaida, beveik 63 proc. – verslas, per 36 proc. – nevyriausybines ir beveik 24 proc. – religines organizacijas. Įdomu pastebėti, jog apklaustieji verslininkai labai aukštai vertino savo sugebėjimus pastebėti korupciją žiniasklaidoje. Beveik 24 proc. tyrimo respondentų sakė, kad užsakomąsias publikacijas, kurios nėra pažymėtos kaip reklama, atskirti nuo sąžiningų publikacijų yra labai lengva ir 40 proc. teigia, kad tai

Korupcija atskirose institucijose (n=502)

Kiek, Jūsų nuomone, gali būti korumpuota atskira Lietuvos institucija?

pakankamai lengva. Toks didelis skaičius manančių, jog lengva atpažinti paslėptus užsakomuosius straipsnius, leidžia manyti, kad verslininkai yra linkę niekinti žiniasklaidos turinį ir esant menkiausiam įtarimui laiko publikaciją korupcine.

Nors verslininkai ir įtarinėja žiniasklaidą korupcija, tačiau per 43 proc. apklausos dalyvių į klausimą, – ar jų įmonei pakanka, nepakanka ar visiškai nepakanka

žinių apie konkrečių žiniasklaidos priemonių finansinius šaltinius ir jų kilmę, pavyzdžiui, lėšas gautas iš reklamos, paramos, leidinių ir programų pardavimų, paslaugų teikimo tretiesiems asmenims ir t.t., – atsakė, kad įmonė tuo nesidomi. Žinių apie žiniasklaidą nepakanka ar visiškai nepakanka per 43 proc. respondentų, o žinių pakanka ar visiškai pakanka beveik 13 proc. apklaustųjų.

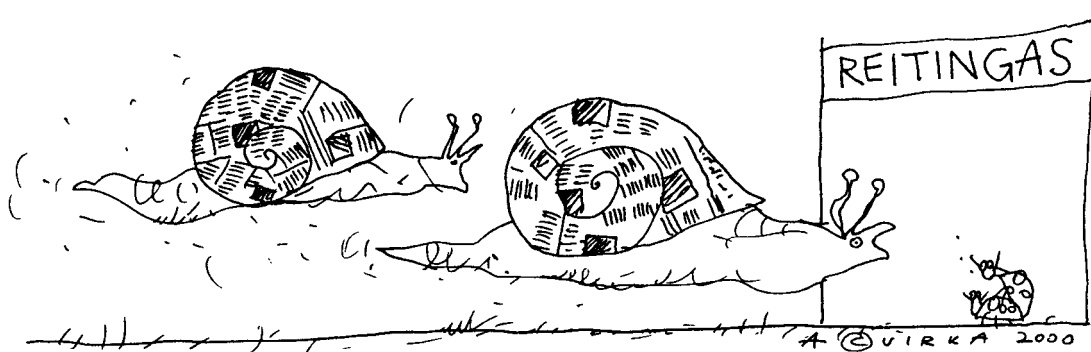
ŽINIASKLAIDA IR VISUOMENĖS NUOMONĖ

Vladas Gaidys

PIRMOSIOS REPREZENTATYVIOS visuomenės nuomonės apklausos Lietuvoje pradėtos 1989 metais. Ir jau pirmosiose anketose buvo klausimų apie žiniasklaidą, pvz.: „Ar Jūs skaitote Sąjūdžio spaudą?“ (1989 m. spalio). Į šį klausimą 21 proc. apklaustųjų atsakė, kad Sąjūdžio spaudą skaito pastoviai, 57 proc. skaito kartais ir 22 proc. neskaito.

Pirmaisiais nepriklausomybės metais žiniasklaida pasitikėjo 68 proc. gyventojų, o nepasitikėjo 32 proc. (1990 m., „Vertybių tyrimas“), t.y. pasitikėjimas buvo aukštas. Dar labiau pasitikėjimas išaugo 1999 m. pabaigoje, Lietuva pagal

pasitikėjimą spauda užėmė pirmąją vietą Europoje („Vertybių tyrimas“). Tuo metu žiniasklaida ypač pasitikėjo mažesnių pajamų, žemesnės kvalifikacijos žmonės. Jų akyse žiniasklaida buvo tarsi „paprastų žmonių“ gynėja ir valdžios kritikė (tas kritiškumas ypač išryškėjo „Mažeikių naftos“ privatizavimo metu). Ilgą laiką (1999 m. lapkritis – 2001 m. birželis) žiniasklaida buvo ta institucija, kuria Lietuvoje buvo pasitikima labiausiai, o 2003 m. pagal pasitikėjimą spauda, televizija ir radiju Lietuva buvo pirmoji tarp 28 šalių (Eurobarometras 60). Žurnalistai didžiausi tokia išskirtine padėtimi, tačiau buvo

Andriaus Cvirkos piešinys

ir tokių, kurie nerimavo dėl per didelio Lietuvos gyventojų patiklumo.

Pasitikėjimas žiniasklaida sumažėjo 2003 m. rugsėjo – 2004 m. balandžio mėnesiais nuo 65 proc. iki 45 proc., o nepasitikinčių skaičius išaugo nuo 8 proc. iki 23 proc. Nėra abejonės, kad tai lėmė prezidentūros skandalo aplinkybės, kai susipriešino ne tik gyventojų nuomonės, bet ir pačių žurnalistų pozicijos, kai kuriais atvejais publikacijose ir laidose buvo galima išvystyti tendencingumą. Žiniasklaida prarado neginčytino autoriteto pozicijas.

Kitas žymus pasitikėjimo žiniasklaida mažėjimas vyko 2006 m. spalio – 2007 m. birželio mėn. laikotarpiu (15 procentinių punktų). Sunku vienareikšmiškai nurodyti šio proceso priežastis, greičiausiai

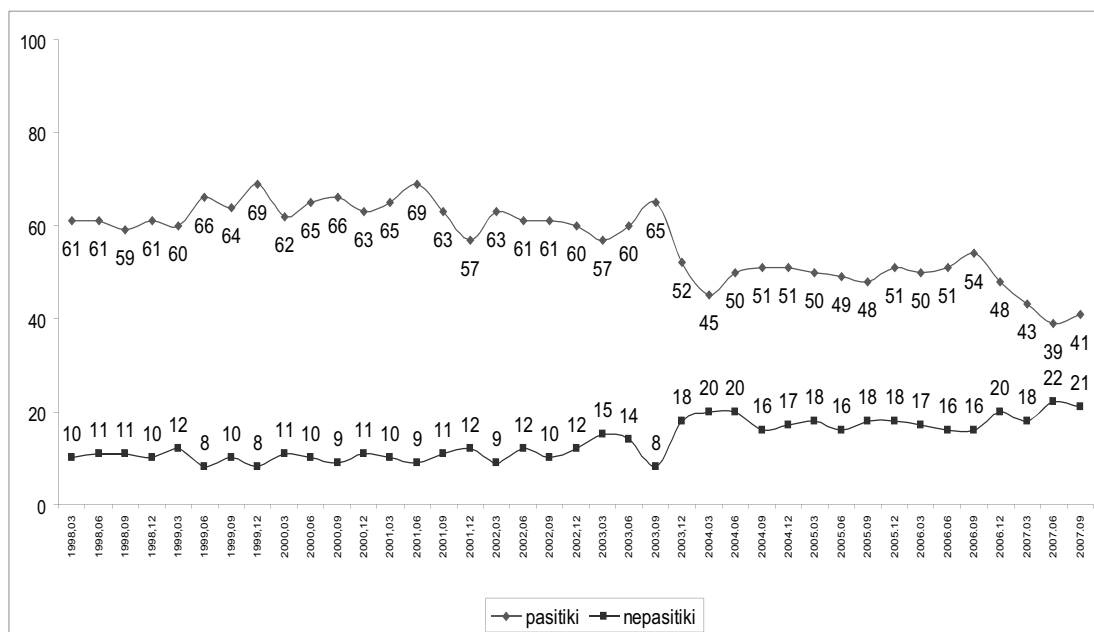
tai susieta su įvairiais skandalingais įvykiais (tame tarpe Vytauto Pociūno žūties aplinkybių tyrimais), bei savivaldos rinkimais.

Šiuo metu (2007 m. rugsėjis) pasitikėjimas žiniasklaida išlieka gana aukštas (41 proc. pasitiki ir 21 proc. nepasitiki, daugelis neturi nuomonės), tačiau tai tik septinta vieta tarp reitinguojamų institucijų.

Kaip ir anksčiau, žiniasklaida labiau pasitiki žemesnio išsilavinimo, pagyvenę žmonės, o nepasitiki – labiau išsilavinę ir kvalifikuoti. Tarp dirbančių specialistų su aukštuoju išsilavinimu žiniasklaida pasitiki 29 proc., nepasitiki 27 proc. ir net 44 proc. neturi nuomonės.

Beje, už žodžio „žiniasklaida“ slypi gan skirtingos informavimo priemonės:

Pasitiki ar nepasitiki žiniasklaida, 1998–2007 m. (proc.)

Šaltinis: „Vilmorus“, „Lietuvos Rytas“

spauda, radijas, televizija, o dabar ir internetas. Radiju ir televizija praktiškai visose šalyse yra pasitikima labiau negu spauda. Europos Sąjungoje nepasitikinčių spauda yra netgi kiek daugiau negu pasitikinčių (Eurobarometras 66, 2006 m.

ruduo). Lietuva jau nebeužima pirmųjų vietų Europoje pagal pasitikėjimą žiniasklaida, tačiau vis tiek yra aukščiau vidurkio: pasitikėjimas TV – 6-a vieta (tarp 27 šalių), pasitikėjimas radiju – 12-a vieta, pasitikėjimas spauda – 8-a vieta.

PROFESIONALIOS ŽURNALISTIKOS PAIEŠKOSE

Aurelija Juodytė

Audiovizualinės žiniasklaidos specialistų rengimas ir dalyvavimo efektas

DAR NUO JUOZO KELIUOČIO – žurnalistikos mokymo Lietuvoje pradininko – laikų gebėjimas atkurti įvykį, sukurti gyvo, tiesioginio dalyvavimo jame, tiesioginės patirties įspūdį laikomas siektinu profesionalios žurnalistikos idealu. Keliuotis skelbė: „Ji (spauda – A. J.) dalyvauja visose mūsų dabartinio gyvenimo srityse ir alsuoja jo intymiausiausiuoju ritmu“, „laikraštis kaip civilizacijos institucija yra nuolatinis judėjimas“, o „reporteriai yra jautriausi žmonijos nervai, susitelkę pačiame jos gyvenimo paviršiuje“¹. Žurnalistų asmens tipas ir veikla priešinama tradiciniam pasyvaus lietuvio tipui. Pastarąjį visuomeninį elgesį, sekdamas Juozu Eretu, spaudos istorikas Andrius Vaišnys įvardija „petro kirmelio kompleksu“². Čia svarbu ne tiek pats Petras Kirmelis, kiek Žemaitė, t. y. ne visuomeninio gyvenimo

tempas, kiek dalyvavimo vaizde būdas. Žemaitė kartu su kitais realizmo srovei atstovavusiais XIX a. pabaigos – XX a. pradžios autoriais suformavo rašymo stilių, kurį galima pavadinti statiniu fotografiniu vaizdavimu, naudojančiu pasakojimo ir aprašymo strategijas. Prisimenate?

„Per Simą Judą dideliai paklausais tėra gražus jomarkas, o šimet, ot, ir bus gražus! Nors vakar lijo, pliaupė per dieną, po dirvas ir pievas klaniukai tikšo, vieškelis vienu purvu, bet iš viršaus graži pagada. Prieš aušrą žvaigždėlės teip linksmai riba, o aušrinė, rodos, juokti juokės. Mėlynakė aušra skleidė baltą savo šviesą. Rytmečiuose vėrės kaip akis iš po blakstieno: matyti pirma baltymė, potam vėrės plačiau, ir pasirodo vyzdys. Mieguosta, kaip akis panėrusi ašarose, virpėdama švitėjo nedrąsiai saulelė. Kožname kalnelyj, kožname burbulėlyj, kožname rasos lašelyj atsimušo šimtais tūkstantėms žibančių spindulelių. Auksu, žemčiūgais apibyrėjo visa pasaulė“.³

¹ KELIUOTIS, Juozas. *Žurnalistikos paskaitos. Iš Darbai ir Dienos*. Kaunas, Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2000.

² VAIŠNYS, Andrius. *Spauda ir valstybė: 1918–1940*. Vilnius, „Biznio mašinų kompanija“, 1999.

³ ŽEMAITĖ – ŽYMAANTIENĖ, Julija. *Petras Kirmelis*. <http://anthology.lms.lt/texts/25/tekstas/05.html>, apsilankymo data: 2005-05-21.

Ištraukos pradžia skiriama miestelio ir aplinkos aprašymui, paskui pateikiamas ilgokas smuklės aprašymas (kaip pastatas atrodo iš išorės, iš vidaus, kokie daiktai kokiam pasienyje stovi, kaip žmonės prie stalų sėdi ir pan.), kol galiausiai vaizdas priartėja prie girto šlitinėjančio Petro Kurmelio. Tuomet pradedamas pinti siužetas.

Tokia schema – nuo bendro/ abstraktaus iki konkretaus/ stambaus plano – būdinga daugeliui lietuviškų filmų. Pažymėtina, kad toks filmavimo/ vaizdo kūrimo modelis būdingas ne tik filmams, bet ir žinių reportažams.

Naujiųjų laidų pranešimuose pirmiausia pasirodo abstraktus aplinkos vaizdas, paskui pastatas, tada kalbėtojas/ įvykis ir vėl peizažas. Lietuvos televizija (LTV) dažniausiai rengia reportažus be reporterio, girdėti tik jo balsas už kadro. Tai literatūrinio visažinio pasakotojo koreliacija. Laisvas nepriklausomas kanalas (LNK) bando įvesti naują tradiciją – pradžioje parodomas reporteris (beje, abstrakčioje aplinkoje), tada rodomas vaizdas, pagrįstas tuo pačiu konstravimo principu. Pasiremiant struktūralistu R. Barthes⁴ galima paironizuoti: LNK žinių reportažuose praslenka visa rašymo istorija – nuo autoriaus gimimo iki jo mirties. Kiek pozityvesnis būtų žurnalistės R. Tapinienės stilius – dažniausiai ji pasirodo reportažo pabaigoje kaip sankcija, balsas-autoritetas, skelbiantis, kad naujiena pranešta. Pastaruoju metu, LNK šios reporterių rodymo mados atsisakė.

Apibendrinant pasakytina, kad rašymo/ filmavimo maniera Žemaitės stiliumi

yra orientuota į aprašymą (*angl.* description) ir siužetą (*angl.* plot), t. y. įvykių, kurie nutiko, sekos, atsitikimų grandinės atkartojimą. O referavimas, kaip žinoma, netapatus dalyvavimui, nors pasakojami įvykiai, kuriuos pats patyrei. Tokių atskaitos tipo pranešimų neįbruksi šiandieniniams išlepintiems „skaitytojams“, mat „užkabina“ tik vaizdingos istorijos. Vadinasi, norint parengti konkurencingą, rinkai tinkamą spaudos ar audiovizualinės žiniasklaidos specialistą reikia mokyti tokios rašymo ar vaizdų kūrimo technikos, kuri labiau rodytų, negu pasakotų, nes tik tokiu būdu dalyvauti įvykyje galės ir skaitytojas, ir žiūrovas. Tokia „dalyvavimo efektą“ palaikanti informacijos rengimo technika būtų „rašymas scenomis“.

Nuo (at)pasakojimo prie (pa)rodymo

„Rašymas scenomis“, arba tiesiog „rodymas“, yra į adresato juslių – regos, lytos, uoslės, skonio, klausos – žadinimą orientuotas rašymas. Mat, scena įvyksta erdvėje ir laike, ir ji yra apie žmones realioje, tam tikroje aplinkoje. Scena ne tik rodo, kaip žmonės bendrauja tarpusavyje, bet ir atskleidžia, koks jų santykis su aplinka. Scena yra dinamiška ir daugiaabriaunė. Vizualinė istorija yra judėjimas nuo vienos scenos prie kitos. Palyginkite pasakojimą ir rodymą spaudos ar televizijos reportaže:

Pasakojimas. Užsienio reikalų ministras Antanas Valionis, nuvykęs į Briuselį, dar kartą aptarė NATO šalių užsienio

⁴ BARTAS, Rolanas. *Teksto malonumas*. Vilnius, „Vaga“, 1991.

Andriaus Cvirkos pieš.

reikalų ministrų susitikimo Vilniuje darbotvarkės ir saugumo užtikrinimo klausimus.

Rodymas. Briuselyje Lietuvos užsienio reikalų ministras Antanas Valionis ne tik bendravo su pakviestais į Vilnių NATO atstovais. Kartu jis įdėmiai stebėjo, kaip vyksta tokio pobūdžio susitikimai, kaip sudaroma ir pristatoma renginio darbotvarkė, kokia eilės tvarka kalba šalių užsienio reikalų ministrai, galiausiai, kas, kiek laiko ir kaip budi ties salės durimis. Juk netrukus šios patirties prireiks Vilniuje rengiant pirmąjį NATO šalių užsienio reikalų ministrų susitikimą ir užtikrinant jo dalyvių saugumą.

Sutikite, kad antras pavyzdys ne tik vaizdingesnis, bet ir informatyvesnis. Bėda ta, kad statinio fotografinio rašymo, t. y. dienoraštinio/ (at)pasakojamojo stiliaus įprotis dar gajus ir studentus gana sunku

„atjunkyti“ nuo šios rašymo manieros. Juk ji lengvesnė, greitesnė, be to, dar ir dominuojanti.

Tiriamosios žurnalistikos imitacija: tolyn nuo teisinės valstybės

Žurnalistų rengimo spragas rodo ir nacionalinės periodinės spaudos tiriamosios žurnalistikos lygis. Teisinės valstybės ideologiniame kontekste norėtusi detaliau panagrinėti vieną atvejį – „Respublikoje“ aprašytą Trakų aferą.

Teisinės valstybės samprata socialinių mokslų diskurse siejama su įstatymo viršenybės, t. y. teisėtumo įtvirtinimu (prieš įstatymą visi lygūs, įstatymui turi paklusti pati valdžia, kt.), pagarba žmogaus teisėms ir laisvėms, socialinio konsensuso puoselėjimu, teisinės atsakomybės stiprinimu. Demokratinėse visuomenėse

valdžios institucijų, politikų, stambiųjų verslininkų veiklos priežiūra yra patikėta žurnalistams. Pačių žiniasklaidos atstovų šis kritiko vaidmuo metaforiškai įvardinamas „sarginio šuns“ funkcija. Vienas svarbiausių įrankių minėtai funkcijai realizuoti – tiriamoji žurnalistika. Žurnalistinis tyrimas suprantamas, kaip aiškinimasis to, ką asmuo, verslo bendrovė ar valstybinė organizacija slepia ar nori nuslėpti nuo visuomenės. Tokie apibrėžimai pateikiami akademinėje literatūroje, tačiau lietuviška praktika verčia juos revizuoti.

Kaip vienas įdomesnių atvejų aptartinas „Respublikos“ žurnalistinis tyrimas, pačio dienraščio vadinamas *Trakų žemių afera*. Pabrėžtina tai, kad šis žurnalistinis tyrimas „gimė“ iš Vilniaus apygardos prokuratūros pranešimo spaudai. Tačiau nepaisant to, iš „Respublikoje“ pasirodžiusių 10 publikacijų – 8 buvo pasirašytos žurnalistės Astos Martišiūtės pavarde, vienas redakcinis straipsnis ir viena publikacija pažymėta kaip „Respublikos“ inf. Publikacijų tekstuose, vertinant prokurorų ieškinio teikimo teismui darbą, žurnalistė vartojo 2 publicistinio stiliaus atmainas – neutralų informacinį ir hiperbolizuojantį retorinį, kuriam priskirtina visa ekspresyvi leksika. Pastaroji nors ir patraukia audi-

torijos dėmesį, tačiau tuo pačiu skatina emocinį, o ne racionalų aprašomų įvykių vertinimą, kuria emocijomis besivadovaujančio žurnalistų ir prokuroro įvaizdį. Straipsniuose pažeidžiamas nekaltumo prezumpcijos principas ir tokiu būdu formuojama išankstinė nuomonė. Paskaičius, kokie epitetai ir veiksmažodžiai siejami su prokuratūra, darytina išvada, kad informacinis stilius vyrauja tose publikacijose, kurios yra rengtos pagal Vilniaus apygardos rašytinio pranešimo spaudai pavidalu išplatintą informaciją arba pagal Generalinės prokuratūros suteiktą informaciją, o hiperbolizuojantis retorinis, prie kurio priskiriama visa ekspresyvi leksika, stilius būdingas pavadinimams ir interviu žanro publikacijoms. Pagal vartojimo dažnumą gaunami tokie rezultatai:

Pastebėtina, kad publikacijose gausu nuorodų į patį leidinį, jo žurnalistų atliktą darbą. Tokios savireklama pasižyminčios frazės yra paminėtos net 40 kartų⁴ ir netgi labiau skaitomose vietose, t.y. straipsnio pradžioje, pabaigoje, skirsnio pavadinime ar pirmame sakinyje, paraše po nuotrauka ir pan.

Apibendrinant konstatuotina, kad „Respublikos“ žurnalistė sumaniai pasinaudojo Vilniaus apygardos prokuratūros

Neutralus informacinis	Hiperbolizuojantis retorinis arba konotuota (su žodžio reikšmėje iš anksto įrašytu teigiamu arba neigiamu vertinimu) leksika
Būdingesni pavyzdžiai	
Vilniaus apygardos prokuratūros išplatintame pranešime teigiama; Vilniaus apygardos prokuratūros pranešime rašoma; turėtų būti ikiteisminis tyrimas; prokuratūra tiria, kt.	prokurorų ieškinys padus turėtų pakutenti; pribloškė net prokurorus; bent aišku, koku greičiu valstybėje įsijungia teisingumo poreikis, įsijungia tik po ilgo, viešo žiniasklaidos spaudimo; Trakų rajonas tapo savotiška valstybės teisingumo vykdymo eksperimentine laboratorija, kt.

Iš viso: 66 (33 siejami su prokurorais apskritai, 8 – su Vilniaus apygardos prokuratūros vyriausiuoju prokuroru Ramučiu Jancevičiumi , 7 – su prokuratūra apskritai, 6 – su Vilniaus apygardos prokuratūra, 6 – su raktiniais žodžiais „byla“, „ieškinys“, „tyrimas“, 4 – su Generaline prokuratūra ir 2 – su generaliniu prokuroru Algimantu Valantinu)	Iš viso: 63 (39 siejami su prokurorais apskritai, 9 – su raktiniais žodžiais „teisingumas, byla, ieškinys“, 7 – su Vilniaus apygardos prokuratūros vyriausiuoju prokuroru Ramučiu Jancevičiumi , 5 – su Vilniaus apygardos prokuratūra, 2 – su prokuratūra apskritai ir 1 – su Generaline prokuratūra)
---	---

pranešimu – apie vieną ir tą patį įvykį, t. y. ieškinio teikimą teismui, parengta 10 publikacijų. Atkreiptinas dėmesys, kad kalbinant vis kitus asmenis, klausimuose formuluojami kaltinimai ne visada grindžiami ieškinio medžiaga ar argumentais ir pan. Tokiu būdu įvykis nušviečiamas tendencingai: straipsniuose ne išsamiai informuojama apie ieškinio ir pažeidimų esmę, bet užsipuolami visuomenėje

žinomi ir galbūt „Respublikai“ neįtikę asmenys bei formuojama atitinkama viešojo nuomonė apie juos. Šiame kontekste Vilniaus apygardos prokuratūra, jos vadovas ir Vilniaus apygardos prokuratūros Civilinių bylų skyriaus prokurorės minimos kaip nuveikusios nemažą darbą, apie juos atsiliepiama teigiamai, tačiau, kaip rodo kalbintų pašnekovų, įskaitant ir prokuro-
rus, citatų pateikimas, dažnos nuorodos į

⁴ „Respublika“ išsiaiškino, apie tai skaitykite kituose „Respublikos“ numeriuose, „Respublika“ domisi, kieno pavardės figūruoja, „Respublika“ jau rašė, kad prokurorai siekia panaikinti, „Respublikos“ paklausta, J. Keblytė „Respublikai“ aiškino, kitame „Respublikos“ numeryje skaitykite, „Respublikos“ publikacijos apie prokurorų atskleistą didžiulę žemės aferą, į redakciją vienas po kito skambino trakiškiai ir prašė rašyti dar daugiau, Trakų spaudos kioskuose ir parduotuvėse „Respublika“ tapo deficitu, į redakciją paskambinęs trakiškis guodėsi, trečią dieną negalėjo nusipirkti „Respublikos“, „Respublika“ rašė, „Respublika“ išsiaiškino, rytoj „Respublika“ trakiškiams parengė staigmeną – paskelbs visą sąrašą laimingųjų, „Respublika“ savo skaitytojams pateikia visus fizinius ir juridinius asmenis, „Respublika“ išsiaiškino, kad po vienos bendrovės pavadinimu slepiasi parlamentarės N. Steiblienės sūnus Aurimas Steiblys, „Respublika“ jau rašė, pirmasis „Respublikos“ straipsnis apie Trakų rajone vykstančias žemės sklypų aferas, „Respublika“ keturis mėnesius beldėsi į Lietuvos Respubliką. „Respublika“ nuo 2006 m. gruodžio ragino teisingumo sergėtojus savo pakartotiniais straipsniais, po ilgo, viešo žiniasklaidos spaudimo, „Respublika“ pasiteiravo, „Respublika“ primena, rytoj „Respublikoje“ – nuoširdus prokuroro interviu, „Respublika“ pasiteiravo, per tarpininkus į „Respublikos“ vadovybę kreipėsi (...) advokatas (...), siūlydamas neformalioje aplinkoje aptarti reikalą, grasino redakciją perduoti teismui, dėkojame prokurorui už gerą žodį ir išipareigojame akylai stebėti teismo procesą, nuolat rašo „Respublika“, atsakyti į „Respublikos“ klausimą, parašėte „Respublikos“ laikraštyje, turėtume sekti „Respublikos“ rašinius ir reaguoti, jei skaitėte „Respublikos“ rašinius, „kaip „Respublikai“ pavyko atskleisti, kad Seimo narės (...) sūnus įsivėlęs į neregėto masto bylą, „Respublika“ atskleidė, „Respublikoje“ publikuota informacija, „Respublika“ išsiaiškino, kad į prokurorus dėl sūnaus kreipėsi pati N. Steiblienė, „Respublika“ pabandė išsiaiškinti, „Respublika“ pateikia N. Steiblienei, „Respublika“ išsamiai informuos savo skaitytojus.

„Respublikos“ vaidmenį tyrime, iš anksto būsiamiems proceso dalyviams priskiriamos etiketės, dirbtinis Vilniaus apygardos prokuratūros ir Generalinės prokuratūros priešinimas, publikacijų poveikis yra neigytvus, neskatinantis nei teisinių institucijų bendradarbiavimo ir pagarbos viena kitos sprendimams, jų vaidmeniui procese, nei visuomenės teisinio raštingumo bei sąmoningumo.

Perskaičiuos visas šia tema parengtas publikacijas konstatuotina, kad „Respublikos“ žurnalistai tyrimu laiko iš oficialių pranešimų sužinotą informaciją, šiuo atveju – to, kas nustatyta prokurorų ieškinyje dėl neteisėtų statybų leidimų išdavimo, nušvietimą. Tai būdinga visai tiriamajai žurnalistikai, įskaitant ir publicistines televizijos laidas – tiriamieji siužetai dažniausiai yra kriminalinio pobūdžio, rengiami nukentėjusiųjų pasakojimų ar gynėjų pateiktų dokumentų pavyzdžiu. Labai retai kokią nors istoriją žurnalistai atskleidžia patys, dažniau pasinaudojama atitinkamų institucijų – prokuratūros, policijos, Seimo etikos ir procedūrų komisijos, Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos turima informacija. Vadinamosios tiriamosios žurnalistikos straipsniuose retas savarakiškas analitinis elementas.

Andriaus Cvirkos pieš.

ŽINIASKLAIDOS KELIŲ TAISYKLĖS. KAIP JŲ LAIKOMĖS?

Spaudos laisvės grimasos arba
Kodėl demokratinė vertybė virsta nežabota savivale
**(Aldonos Svirbutavičiūtės interviu su
Etikos inspektoriumi Romu Gudaičiu)**

Edita Žiobienė:
Kodėl tokia opi tampa žiniasklaidos savireguliacijos problema?

SPAUDOS LAISVĖS GRIMASOS arba KODĖL DEMOKRATINĖ VERTYBĖ VIRSTA NEŽABOTA SAVIVALE

*Žurnalistų etikos inspektoriaus ROMO GUDAIČIO atsakymai
į žurnalistės ALDONOS SVIRBUTAVIČIŪTĖS klausimus*

SPAUDOS LAISVĖ – DEMOKRATIJOS sąlyga, tad ji turi būti kuo mažiau varžoma. Bet vis dažniau tenka prabilti apie žodžio laisvės ribas. Ar spaudos etikos taisyklės, kodeksai yra savireguliacijos principai ir būdai, gebantys apginti atskirus piliečius ir žurnalistus? Ar etikos taisyklės tampa doroviniais tramdomaisiais marškinėliais?

– Miela Aldona, linksmai prisimin- kim vieną pirmųjų Sąjūdžio piketų prie „Eltos“: kalbėtojai Arvydas Juozaitis ir Vitas Tomkus, minia šaukia: „Gėda, gėda!“ Antrasis kalbėtojas šiandien vienas „Eltos“ savininkų arba tikrasis savininkas, tačiau labai gali būti, jog gausiu raštą, kur juodu ant balto bus parašyta, kad tai neatitinka tikrovės, kad jis viso labo – tik žurnalis- tas ir t.t. Viskas dabar pagal įstatymus, ir informaciją mes perkame iš tos pačios „Eltos“. Kiti savininkai, leidėjai juk irgi buvo paprasti žurnalistai. Mūsų profesinio solidarumo ir laisvės amžius – pirmieji metai po atkurtos Nepriklausomybės – tol, kol mūsų nesuskaldė interesai, turtas, so-

cialinė padėtis. Kodėl aš tai prisimenu? Kupini idealizmo atkūrėme laisvą Lietuvą, atgavome žodžio, informacijos laisvę. Laisva valstybė ir visuomenė savo kelyje privalėjo įveikti laukinio kapitalizmo ža- bangas. Laisva žiniasklaida neabejotinai yra tarpe vertybių, kuriomis didžiuojamės. Šiuos principus ir garantijas žiniasklaidos laisvei pavyko įtvirtinti visose Visuomenės informavimo įstatymo redakcijose.

– Tad kokia spaudos etika mes sten- giamės vadovautis? Kokių taisyklių sten- giamės laikytis? Kokias ignoruojame? Ar tos taisyklės atitinka visuomenės sam- pratą apie tai, kas yra dora ir teisėta?

– Tikrai laisvi yra tik dalis mūsų ko- legų. Šiaip žiniasklaida valdoma žmonių, kurie savo valią diktuoti žurnalistams, pa- žeidinėti žmogaus teises, naudotis pinigais, siekti verslo ir net politinių tikslų, galią manipuluoti sąmone tapatina su spaudos laisve. Šie nedeklaruojantys savo interesų ar meistriškai juos slepiantys asmenys, dangstydami „ketvirtosios valdžios“ statusu įgiję neribotą teisę ir privilegiją

visus kritikuoti dėl skaidrumo, demokratijos, korupcijos ir kitų ydų patys likdami nevieši. Jų galia ir įtaka didelė, tačiau visuomenė pagal šią logiką neturi intereso apie juos žinoti. Aš matau ne žurnalistų etikos bėdas, juk mes dėl įvairių pažeidimų išpėjame ar reikalaujame ne iš eilinių žurnalistų – ar turime taikstyti su tuo, kad demokratinėje valstybėje atsiranda grupė ar kasta už bet kokio skaidrumo ar kontrolės ribų? Šie žmonės gali kritikuoti, organizuoti kampanijas, net griebtis šantažo. Jie nebaudžiami, jie realiai valdo. Ką? Manau, ne tik vergiškai paklusti priverstus savo žurnalistus, bet kai kurie – jau ir šalį.

Kai apie visa tai prabyli, esi „cenzorius“, „partinis rašytojų sekretorius“, „grafomanas“ ir t.t. Jeigu tylėsi ir pataikausi – bus tyku ir ramu. Jeigu nematysi, kad Lietuvos žmonės pavargo nuo juodos, neigiamos informacijos, purvo, kraujo ir siaubo, kad mūsų kraštas gražesnis ir žmonių gražesni nei mums brukte brukama, piršte peršama – tu neužkliūsi.

– Ar šiandien žiniasklaida užtikrina visuomenės teisę gauti objektyvią išsamią informaciją? Ką byloja Žurnalistų etikos inspektoriaus patirtis tiriant žmogaus teisių pažeidimus? Kodėl vis dažniau konstatuojame, kad šiandieninėje žiniasklaidoje itin ryškus pagarbos žmogui deficitas?

– Tikrai laisvo žurnalisto meistriskumą nulemia talentas, įgimtos savybės darbuotis įvairiuose žanruose ar žiniasklaidos rūšyse. Tai – kūrybinė žurnalisto paslaptis, kokiais metodais jis uždega tavo tiesos paieška interviu, straipsnyje, publicistiniame komentare ar radijo, tele-

Žurnalistų etikos inspektoriaus Romas Gudaitis

Tomo Černiševo nuotr.

vizijos laidoje. Žinoma, aš kalbu ne apie „nuredaguotą“, šališką žurnalistiką. Talentui nereikalingi jokie kodeksai. Tačiau tos visuotiniu sutarimu priimtose etikos normos būtinos, kad žodžio laisvė išsaugotų tyrumą. Tikrai laisvas žurnalistas vadovaujasi savo sąžine, jis gali niekad nesklaidyti etikos kodekso. Skaudžiausia, kad etikos normų nepaiso žiniasklaidos galingieji. Žurnalistų etikos inspektoriaus ir jo tarnyba – žmogaus garbę, orumą, privatumą ginanti, nepilnamečių apsaugą nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio užtikrinanti institucija. Naujojo etikos kodekso kūrimu aktyviai dalyvavau, nes didžioji dalis Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų tiesiogiai susišaukia su etikos kodekso normomis. Tiek įstatymo,

Andriaus Cvirkos pieš.

tiesioginio kodekso prasmė – informacijos tiesa, sąžiningumas, pagarba žmogui, demokratijos ir moralės principams. Be šių principų taikymo apskritai nesusisiekėtume, išsigalėtų absoliuti anarchija.

– Kas valdo informaciją Lietuvoje? Kodėl vis dažniau žiniasklaidos viešumą ir skaidrumą vadiname mitais? Juk Visuomenės informavimo įstatyme deklaruojamas informacijos priemonių viešumas, tačiau tokia nuostata tebėra tabu?

– Žurnalistų profesijoje nėra „Hipokrato priesaikos“, esu įsitikinęs, kad geriausi ir neabejotinai tikrai laisvi žurnalistai turi savo vidines priesaikas ir jų laikosi. Jos gali būti labai individualios ir viešai neskelbiamos. Esu įsitikinęs, kad be drąsos, be tiesos ieškojimo žurnalistas

turi mylėti žmogų, gerbti jo teises, atjausti, suprasti, atspindėti žinias, nuomones, šaltinius. Daugelis kolizijų ir nesusipratimų juk kyla iš to, jog kruopščiai nepatikrinami faktai, skelbiamos įžeidžios žinios ar versijos. Jeigu žurnalistas vykdo savo vadovo užsakymą žūt būt ką nors diskredituoti, pažeminti, sutriptyti, sumaišyti su žemėmis jeigu jis panaudojamas paslėptai reklamuoti verslo grupę, turtuolį, kuriam palankus savininkas, jeigu jis sutinka palikti savo pavardę publikacijoje, kur po redagavimo nebelieka jo teksto – tragedija. Ir vidinė drama. Tragedija matoma visų, jos nepaslėpsi, o štai vidinė drama liūdnamai baigiasi žurnalistui. Taigi – tu pasirenki, brangus kolega, būti tikrai laisvas ar vergiškai priklausomas. Ar tu laikysiesi laisvosios žiniasklaidos principų, širdies balso. Ar paklusi susidariusioms sąlygoms

– ir tada tau diktuos tas (tie), kurie žiniasklaidos laisvę suvokia kaip būdą realizuoti savo merkantilinius planus. Manau, kad pirmoji laikysena atitinka visuomenės lūkesčius, antroji anksčiau ar vėliau, nepaisant pasisiekimo ir pinigų, atveda į dvasinį, moralinį bankrotą.

– Kaip teisingai turėtume elgtis su spaudos laisve, kad ji nebūtų užgniaučta ir kad ji pati nepavirstų nežabota savi-vale?

– Esu įsitikinęs, kad sąžiningoji, profesionaliausia mūsų žurnalistų, sąmoningoji visuomenės dalis teisingai suvokia žodžio laisvės reikšmę. Ji reikli, puikiai sugeba skirti grūdus nuo pelų, mato pinigų, interesų prioritetą kai kuriose visuomenės informavimo priemonėse. Aš pastebiu tam tikrus krizės požymius – „klestinčių“ laikraščių neskaitymo, žmonės labiau pasikliauja kuklia vietine spauda, todėl pastangos nukreipiamos į bulvarinę žiniasklaidą, netgi agresyviausias jos atmainas. Masinė šou pseudokultūra, aišku, nieko bendro neturi nei su žurnalistika, nei su žiniasklaida, bet parazituoja, dangstosi statusu, tikslas – buka, nemąstanti auditorija. Mes turime ugdyti kritišką mąstymą į daugelį žiniasklaidos reiškinių, tos bendros pastangos šia linkme prisidės prie pilietinės visuomenės kūrimo. Mane stulbina žiniasklaidos galingųjų ne žodžiais, o turiniu ir metodais pasirinkta orientacija į bukumą, aistras, Dievulio keršto šaukiasi informacijos, reklamos, skatinančios tokius apgailėtinus reiškinius srautai. Gal jie tikisi saugiai gyventi tokioje demokratinėje Lietuvoje, kur nugalės nemąstymas, lankstymasis aukso veršiu ir jo stabams? Bet juk sąmoningoji visuomenės dalis niekada su tuo nesutiks!

Ir negelbės jokios nemokamos internetinės prieigos, savi televizijos kanalai nuo laikraščių neskaitymo! Juk neskaitymas šiuo atveju – tai skaitytojų protestas!

– Mūsų visuomenė tapo valdžios skandalų įkaitė. Žiniasklaida – aktyvi korupcinių sandėrių dalyvė, kartu su valdžia besikaunanti dėl įtakos, interesų ir valdžios. Juk net per rinkimus kaunasi ne idėjos ir partijų programos, o dideli pinigai. Kaip nutiko, kad atkūrus nepriklausomybę žiniasklaida išbarstė savo vertybes ir tapo godžia verslo dievaite?

– Aš nematau jokių pavojų iš valdžios pusės. Nepopuliaru kalbėti, bet vienas veiksnys, nulemiančių tą silpnumą – susisaistymas pinigais su ydingąja žiniasklaida. Atėjo metas ginti spaudos laisvę nuo dalies savininkų asmeninių ir korporatyvinių interesų, nuo užsakomosios, už pinigus pirktos informacijos. Klysta manantieji, kad tuos interesus galima paslėpti. Jie matomi. Mūsų pareiga – galiausiai pasiekti, kad viešai būtų deklaruojami nuosavybės santykiai, jų kaita, kad niekas neįgytų monopolinės padėties, išliktų žiniasklaidos įvairovė.

– Žurnalistų etikos inspektoriatų tarnyba gauna vis daugiau skundų dėl žmogaus teisių pažeidimų, kišimosi į privatų gyvenimą. Neseniai spauda mėgavosi dviejų brolių nužudymo istorija, buvo spausdinamos nuotraukos, rodomi vaizdai. Jūs konstatavote, kad toks spaudos sensacijų vaikymasis yra grubus Visuomenės informavimo įstatymo pažeidimas. Čia iškyla ir žiniasklaidos savireguliacijos problema, nes jūsų sprendimai neturi galios?

– Kaip žiniasklaidai neturi būti jokių tabu, taip ir visuomenė turi orientuotis į absoliučiai skaidrią, objektyvią ir nešališką žiniasklaidą. Suprantu, jog tokia tezė šiandien kelia šypsena ar net juoką pro ašaras, bet kito kelio paprasčiausiai nėra. Arba nugali pinigai, nešvarūs interesai, arba laimi idealai. Mano atsakymas aiškus: idealai turi laimėti valstybėje ir žiniasklaidoje, kitokia alternatyva reikštų demokratijos žūtį, šalies užvaldymą ir jos piliečių sąmonės apnuodijimą. Teisingas laisvų žurnalistų apsisprendimas ne kokiomis deklaracijomis, o darbais tarnauti šiems idealams jau savaime sumažina ar net visai panaikina žmogaus teisių pažeidimus, informacijos vienpusiškumą, tendencingumą.

Formaliai ši teisė užtikrinama, praktiškai – ribojama. Žmogui privalu suteikti saviraiškos laisvę, teisę į pilietinę poziciją ir nuomonę, paskelbtos informacijos paneigimą, atsakymo teisę ir pan. Kažkodėl nemaža dalis mūsų žiniasklaidos galingųjų susirgę ne vien didybės manija, bet ir neklystamumo sindromu. Neseniai paskaitas skaitęs žinomas žurnalistas iš „New York Times“ ponas Deividas Makrou plačiai pasakojo apie nepriklausomų nuo vyriausiųjų redaktorių ir laisvai samdomų tam tikram laikotarpiui ombusmenų redaguojamus laikraščių puslapius – panašiai juk yra buvę atgavus spaudą ir tarpukario Lietuvoje, kai redakcijos ne tik nebijojo suklysti, bet laisvai tai pripažindavo, atitaisinėdavo klaidas, tikslindavo: didieji mūsų pranokėjai, tuomet net nesapnavę apie ainių paklydimus tiesiame kelyje, brangino skaitytojų pasitikėjimą laikraščiu, neklimpo į tuščius konfliktus, tautos tikslus vertino tikrai labiau „už trupinį

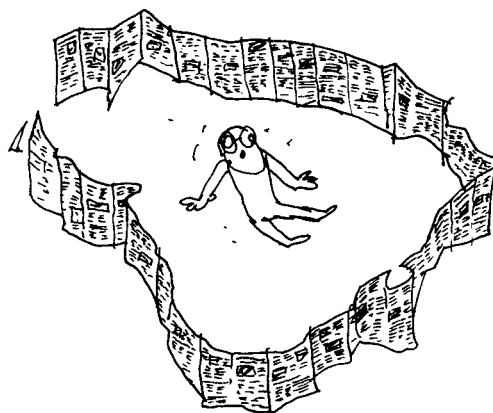
aukso, gardaus valgio šaukštą“. Silpsta tiriamoji žurnalistika, žiniasklaidą tvirtina valstybės institucijų, privačių struktūrų užsakoma ir apmokama informacija, skleidžiama ir vis naujais pavyzdžiais pasipildanti apgailėtina praktika žmogų pažeminti, nuteisti be teismo, brautis į privatų gyvenimą, tenkinti žemą smalsumą pikantiškomis sensacingomis detalėmis, ir šio, ir ano būtų galima pasakyti apie isteriškas kampanijas, kurių metu pasakoma daug tiesos, bet ir nukreipiamas dėmesys nuo dar svarbesnės tiesos – ar viską čia suminėsi? Jau ne dešimtys, o šimtai skundų, tyrimas, teismų peripetijos, nes mūsų sprendimai dažnai skundžiami – tokia darbo kasdienybė. Džiaugiuosi savo profesionaliais bendradarbiais, tikiu, kad veiksime vis labiau kvalifikuotai, viešai ir kryptingai – jaučiu visuomenės paramą, pakitusį laisvų žurnalistų požiūrį į mūsų darbą.

– Ar jums neatrodo, kad savo tarnystėje kovojate su vėjo malūnais?

– Žurnalistų etikos inspektorius nedalyvauja politinėje kovoje – savo iniciatyva šią nuostatą įtvirtinau įstatyme, laikau ją itin svarbia. Taigi man lengviau negu politikams vertinti įvairias deformacijas. Man taipogi lengviau, negu kai kuriems kolegoms iš juos delegavusių savitvarkos ar reguliavimo institucijų, analizuoti slepiamą nuo visuomenės informaciją apie tikruosius nuosavybės santykius. Ateityje mūsų stebėseną viešai supažindins profesionalus ir visuomenę su atitinkamais tyrimais. Šis darbo baras pavestas Vyriausybės įgaliotai institucijai – Kultūros ministerijai. Rezultatai, tiesą sakant, kuklūs. Išdrįsti plaukti prieš srovę nėra lengva. O

štai mane įkvepia taktiškas perspėjimas elektroniniu paštu: „Baikite kovojęs su vėjo malūnais – sutraiškys jus kaip vabaliuką!“ – juk kokios aukštos kultūros padiktuotas balsas!..

Mūsų srityje be galo svarbus šviečiamasis darbas. Džiaugiuosi, kad mūsų iniciatyva kurta Mokymo apie žiniasklaidą programa realiai ateina į mokyklas – vaisius rašysime negreit, bet jie sunoks. Priimant Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos įstatymą, skambėjo pesimistiški chorai, kad esą nieko padaryti negalima, o štai šiandien situacija geresnė nei buvo. Pradėjome nuo įstatymo aiškinimo, telkėme ekspertus – autoritetingus įvairių sričių specialistus, aiškinome įstatymo esmę ir tikslus. Ir šiandien šviečiamasis darbas tęsiamas. Sankcijos taikomos, įskaitant net administracines nuobaudas – tuomet, kai susiduriame su piktavališkais pažeidimais. Bendradarbiauju su kolegomis iš Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos, kitų institucijų, žmogaus teisių asociacijų. Linkiu mūsų savitvarkai atsisakyti tam tikros inercijos. Diplomacija geras daiktas, bendravimo etiketas dar nuostabesnis, bet pozicijos vyniojimas į vatą... Nejaugi kas nors mano, kad didžiausia žurnalistų etikos svajonė bausti, taikyti sankcijas? Pasikviesti vyriausius redaktorius, surašinėti protokolus ar nagrinėti administracinių teisės pažeidimų bylas? Kodėl negalima išvengti pažeidimų? Tiek aš, tiek mano kolegos esame pasirengę dialogui. Mums nereikia reklamuoti veiklos, nepirkau ir nepirksiu šiam tikslui ploto laikraštyje už valstybės pinigus. Ir vis dėlto rezoliucinės sprendimų dalys turės būti skelbiamos. Žiniasklaidos bėdų ar mūsų veiklos nutylėjimai

A. C. VIRKA 2000

Andriaus Cvirkos pieš.

mas – lazda su dviem galais, anksčiau ar vėliau smogianti bumerangu.

– Yra tabu, ko ir aš negaliu pasakyti, bet žinau, kad jūs galite įvardyti...

– Miela kolege, dar kartą prisiminkime Atgimimą, Pradžią – juk buvome vienosė barikadose. Ar kas nors tada nurodinėjo, vadovavo žurnalistams? Lėmė intuicija, nuojauta: tai ką rašau, tiriū, rodau – svarbu Lietuvos žmonėms Ir štai atsiranda – na nevadinkime jų vien galingaisiais, tarp tos tariamos, įsivaizduojamos, trimituojamos, išpūstos didybės ir lietuviškos pigmėjystės tik vienas žingsnelis – kas nurodo žurnalistui ir nustato jam gelžbetonines veiklos gaires ir atlyginimą. Beje, kada išnyko vokeliai žiniasklaidos priemonėse? O gal jų visai nebuvo? O informacija apie gėdingai mažus atlyginimus ir honorarus – ar ji kada buvo viešai skelbiama? O gal mes neturime teisėto intereso apie tai žinoti? Kur kolektyvinės sutartys su žurnalistais? Juokingiausia, kad tie žmonės elgiasi, kalba, rašo taip lyg būtų išvengę

pasaulėžiūros evoliucijos, gimę po Kovo vienuoliktosios, lyg nebūtų gavę veltui žiniasklaidos priemonių. Išoriškai modernus mąstymas ar manieros dažnai atsiduoda tuo, ko kratėmės, ko neapkentėme iš visos širdies: viena nuomonė – viena tiesa, neklystamumas, kaltinimai nematant rąsto savo aky, išlavinta demagogija... Lietuva nesužino apie daugybę reikšmingų faktų,

reiškinių, renginių, ir dėl to ne konkretūs žurnalistai kalti, o netikęs vadovavimas jiems, šiurpus diktatas. Ne vien mes vieni matome korupcijos apraiškas šioje idealus pinigų vardan išduodančioje žiniasklaidoje – tuos žmones baimina tai, kad vis sunkiau prisidengti lyg skydu laisva žiniasklaida. Todėl mūsų už laisvą žodį nėra ir nebus pralaimėtas.

KODĖL TOKIA OPI TAMPA ŽINIASKLAIDOS SAVIREGULIACIJOS PROBLEMA? KODĖL SPAUDOS LAISVĖ PAVIRTO NEŽABOTA SAVIVALE?

Edita Žiobienė

JAU NE PIRMĄ KARTĄ ĮSTATYMŲ LEIDĖJAS, PRIIMDAMAS naują Visuomenės informavimo įstatymo redakciją, Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijai paveda prižiūrėti profesinę etiką. Tačiau vis netyla diskusijos dėl šios institucijos statuso, formavimo ir sprendimų.

Būtina pažymėti, kad bet kokia profesinės savireguliacijos institucija turėtų būti kuriama laisva steigėjų valia. Panašiai funkcionuoja Auditorių rūmai, Notarų rūmai, Advokatų taryba.. Tačiau šiandien labai pagrįstai kyla klausimas: ar tikrai žurnalistų ir leidėjų bendruomenėje egzistuoja valia turėti savitvarkos instituciją. Priešingai nei Advokatų taryba ar Notarų rūmai, Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija ne tik formuojama įstatymu, bet ir išlaikoma iš valstybės biudžeto lėšų per Spaudos, radijo ir televizijos fondą.

Šiandien įstatymas nustato sąrašą organizacijų, kurios turi deleguoti narius į Žurnalistų ir leidėjų etikos komisiją. Gana dažnai audringai diskutuojama dėl

organizacijų sąrašo: piktinamasi, kad žurnalistų tėra dvi organizacijos, o leidėjų ar transliuotojų (darbdavių) organizacijų yra žymiai daugiau, priekaištaujama, kad Komisijos narius deleguoja ir ne žurnalistinės organizacijos (Lietuvos žmogaus teisių centras, Lietuvos vyskupų konferencija, Lietuvos psichiatrų asociacija). Daug paprasčiau būtų, jei savireguliacijos iniciatyva kiltų iš pačių žurnalistų ir leidėjų, t.y., kad jie patys nuspręstų steigti tokią instituciją, numatytų jos formavimo ir kompetencijos klausimus. Tačiau tuo pačiu teks sutarti dėl bendrų profesinės etikos standartų, juos gerbi, laikytis, o be to, finansiškai išlaikyti pačią instituciją.

Juk kuriant savireguliacijos instituciją, svarbu ne tik steigėjų laisva valia ir noras, bet tuo pačiu pagarba institucijai ir jos sprendimams, laikymasis profesinės etikos, siekis bendrų tikslų.

Deja, kai tik pradedam analizuoti žiniasklaidos savireguliacijos problemą, paaiškėja, kad žurnalistai ir leidėjai nėra

vieningi, nesiruošia paklusti bendroms elgesio taisyklėms, vykdyti tokios institucijos sprendimų.

Vis pasigirsta replikų, kad ne visi leidėjai ir žurnalistai priklauso kokiai nors organizacijai, vienijančiai profesijos kolegas, todėl mano galį nesilaikyti Žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso arba išūliai pareiškia turį savo etikos kodeksą. Kiti gi linkę skirstyti leidinius į gerus ir ne, todėl pasipiktina, kad savireguliacijos institucija imasi svarstyti skundus jų atžvilgiu. Pavyzdžiui, didžiulis sujudimas kilo, kai Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija svarstė „Atgimimo“ publikaciją. Vienas save gerbiantis žurnalistas laišku Komisijai pasiūlė svarstyti „Lietuvos rytą“ ir „Respubliką“, o ne, pasak jo, bejėgį „Atgimimą“.

Liūdna, kad tokiais pareiškimais svaidosi žiniasklaidos profesionalai, kurių tinkamas pavyzdys galėtų įkvėpti pradedančiuosius ar mažiau žinomus kolegas. Tačiau dar liūdniau, kad tikimasi, jog savireguliacinė institucija taikys dvigubus standartus: vienus – „blogiečiams“ (pavyzdžiui, „Vakaro žinios“, „LT“), kitus – „pažanguoliams“ (pavyzdžiui, „Atgimimas“, „Bernardinai“). Juk pažangiuosius reikia tik pabarti, o ne pažeidimus konstatuoti.

Ogi liūdniausia, kad tada pamirštama, jog savireguliacinės institucijos sprendimas nesukelia teisinių pasekmių, o sukelia moralines pasekmes. Tenka sutikti su advokatės L.Meškauskaitės teiginiu, kad etikos laikymasis mūsų laikais priklauso tik nuo paties *Jo didenybės* žurnalisto ar leidėjo. Panašu, kad moralė ar profesinė etika šiandieninėje visuomenėje nėra vertybė, nes dažnu atveju daug

svarbiau pateikti informaciją pirmam, nesvarbu, kad neatitinkančią tiesos ar nepatikrinus faktų, nesvarbu, kad neišklausius kritikuojamo asmens ar įvairių nuomonių, negalvojant apie galimas neigiamas informacijos pasekmes valstybei, žmogui ar žmogiškam orumui. Šiandieninės žiniasklaidos variklis – greitis ir spekuliacija – kaip greičiausiu būdu iš adatos priskaldyti vežimą.

Kyla pagrįsta abejonė: ar žiniasklaidos priemonė gali gerbti tik moralinį poveikį turintį sprendimą? Rodos, reikalinga bausmė: piniginė nuobauda ar dar griežtesnė sankcija. Gana dažnai net regioninio laikraščio redaktorė, sužinojusi, kad Komisijos sprendimas teisinių pasekmių nesukels, numoja ranka.. Tačiau kaip sureaguoja, kai sužino, kad Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas, skirdamas valstybės paramą, atsižvelgia į Komisijos sprendimus. Bet ar moraliu laikytis profesinės etikos principų, tik todėl, kad gali netekti valstybės paramos?

Priminsiu, jokiaje demokratinėje valstybėje savireguliacinė institucija neturi teisės taikyti administracinių nuobaudų, uždaryti žiniasklaidos priemonę ar kitaip „vykdyti teisingumą“. Taigi belieka moralinės priemonės..

Norėtusi tikėti, kad kiekvienas žurnalistas, gaudamas diplomą, ar leidėjas, įsiliedamas į informacijos skleidėjų gretas, tarsi gydytojas, duodantis Hipokrato priesaiką, įsipareigoja gerbti profesinę etiką. Tik atsakingi, save gerbiantys asmenys siekia laikytis profesinės etikos principų, o juos pažeidę, tai pripažinti. Klysti žmogiška. Tačiau savireguliacinės

institucijos sprendimas bus efektyvus tik tada, jei žiniasklaidos priemonė pripažins pažeidimą ir priims tai kaip pamoką, o ne įžeidimą.

Sunku tikėtis, kad žurnalistai ir leidėjai vieningai kurs savireguliacinę insti-

tuciją ir prisieks laikytis profesinės etikos kodekso. Visada atsiras nepatenkintų, besipriešinančių ar tiesiog nepripažįstančių, tačiau esmė yra kurti, ne griauti, skatinti laikytis profesinės etikos, o ne ją paminti.

ŽINIASKLAIDOS KRYŽKELĖ: TARP TYRIMŲ IR TIKROVĖS

Auksė Balčytienė:

Permainių vėjai Lietuvos žurnalistikoje.

Laima Nevinskaitė:

Žiniasklaidos įtaka – autoriaus teisė rinktis?

Audronė Nugaraitė:

Žurnalisto kompetencija: darbaus vystymosi aspektas

PERMAINŲ VĖJAI LIETUVOS ŽURNALISTIKOJE

Auksė Balčytienė

NORS VAKARŲ ŠALIŲ ŽINIASKLAIDOS savybes mokslininkai kruopščiai tyrinėja dar nuo praejusio amžiaus vidurio, tačiau tik visai neseniai susitarta, jog žiniasklaidos sistemų, kaip ir demokratinio valdymo tipų, yra labai įvairių. Ne vieną dešimtmetį užsitęsęs ginčas, kuri gi žiniasklaidos sistema – amerikiečių ar europinė (jei tokia apskritai egzistuoja) – yra geresnė, apčiuopiamų rezultatų nedavė. Šiandien daug svarbiau išsiaiškinti, kaip skirtingose demokratėse valstybėse veikianti žiniasklaida padeda siekti fundamentaliųjų demokratinių tikslų: garantuoti informacijos ir saviraiškos laisvę, atstovauti interesams, kontroliuoti valdžią.

Pripažinus skirtynes, atėjo laikas kalbėti ir apie tai, kad nūdienos demokratiname pasaulyje tiek žurnalistika, tiek ir visuomenės informavimo dėsniai bei praktika vienodėja. Tiek Vakarų, tiek ir kitų šalių žiniasklaidoje įsivyrąja greito vartojimo kultūra. Visai mainosi, kinta ir galiausiai niveliuojasi žurnalistikos žanrai. Informacija persipina su pramoga, o visuomenės informavime vis labiau įsivirtina viešųjų ryšių profesijai artimesni

veiksmai, tokie kaip tiksinės auditorijos paieška, strateginiai rinkos tyrimai, žurnalistinio darbo planavimas ar kiti panašūs dalykai.

Visų šių transformacijų pasekmė – viešoji erdvė vis labiau komercialėja, gausėja vaizdo informacijos, kasdieniame žurnalisto darbe atsiranda daugiau ritualo elementų. Tikrinami tie patys ir tik keli informacijos šaltiniai, vis mažiau žurnalistų dirba reporteriais ir tiesiogiai dalyvauja įvykiuose. Žurnalistai daugiau pasikliauja naujienų agentūrų, interneto ar pranešimuose spaudai pateiktomis žiniomis. Paklusdamos naujienų naudojimo madai, viešąjį interesą atstovauti pradeda vis mažiau žiniasklaidos bendrovės, o ir šios informacijos erdvę užpildo nebrangia, greitai pagaminama ir taip pat greitai suvartojama informacija.

Nereikėtų pamiršti, kad Vakarų demokratijose visuomenės informavimas jau senokai veikia neatsiejamai nuo žiniasklaidos verslo, tad šiose valstybėse egzistuoja įvairialypė – tiek kokybiška, tiek ir bulvarinė spauda, tenkinančios įvairiausių skirtingų auditorijų poreikius. Tačiau ir Vakarų šalyse pasigirsta nuomonių, jog

kokybiškos žurnalistikos – įvairių šaltinių analizės, solidžių tyrimų, nepriklausomų kritinių apžvalgų – sutinkama vis mažiau. Viešojoje erdvėje galiausiai išsivertina mišrūs diskursai. Dar daugiau, atkreipiamas dėmesys į stambių monopolinių verslo bendrovių išsivertinimą informacijos erdvėje. Turintieji gali valdyti informaciją gali nevaržomai dominuoti viešajame gyvenime, tiesiogiai veikti naujienų tvarkaraštį, proteguoti savus interesus ir nuomones. O tai iš tiesų pavojinga demokratijai. Tad kaip gi išsaugoti profesionalią, tai yra atstovaujančią viešam interesui, kontroliuojančią valdžią, kritinę žurnalistiką?

(Europinės) žurnalistikos beieškant

Šalia svarstymų kaip išsaugoti žurnalistiką, daug diskutuojama apie žurnalistikos kultūrą, tai yra žurnalistinio darbo niuansus, tokius kaip praktiniai darbo aspektai, profesinės vertybės ir darbo kultūra bei etika. Kitaip sakant, tautinius žurnalistikos bruožus.

Tad kokia gi yra šiuolaikinė lietuvių žurnalistika? Kokius politinių, ekonominių, socialinių, kultūrinių ir technologinių transformacijų slenksčius jai reikėjo įveikti? Kas būdinga šių dienų Baltijos valstybių žurnalistikai ir kokiam žurnalistinės kultūros tipui ji yra artimesnė – ar Skandinavijos valstybių, ar Pietų Europos, o gal turi savitų bruožų?

Pirmiausia tai reikalauja kitų (europinės) žurnalistikos kultūrų pažinimo. Tautiniai žurnalistikos bruožai geriausiai atsiskleidžia tik palyginimuose su tuo, ką atrandame kitose kultūrose. Žinome, jog

Lietuvoje nėra kokybiškos spaudos, nes nei vienas mūsų dienraštis nei iš tolo nepriylgsta solidiems Vokietijos, Prancūzijos, Didžiosios Britanijos ar Skandinavijos valstybių dienraščiams, tokiems kaip *FAZ*, *Le Mond*, *The Guardian*, *Helsingin Sanomat*, *Svenska Dagbladet* ar *Aftenposten*. Tiesa ir tai, kad netgi bulvarinė skandinavų spauda atrodo daug kokybiškiau nei regioniniai Vidurio ir Rytų Europos šalių, taip pat ir Lietuvos dienraščiai. O štai Italijoje, Ispanijoje ar Belgijoje apskritai nėra tokio tipo spaudos. Pietų Europoje pramoginės ir gaudų spaudos funkciją atlieka sporto dienraščiai, žurnalai moterims. Tuo tarpu beveik visi Lietuvos dienraščiai, galbūt tik išskyrus labiau specializuotas *Verslo žinias*, neseniai atsinaujinusią *Kauno dieną* ir dar kelis atvejus, pasuko tiesiausiu keliu tabloidizacijos link. Lietuvoje kaip reta daug pigios ir prasto skonio bulvarinės spaudos.

Antra, tik žinoti, kad esame skirtingi, yra per mažai. Skirtybėms įrodyti reikia mokslinių tyrimų rezultatų. Pastaruoju metu suaktyvėjusių lyginamųjų žiniasklaidos tyrimų dėka atsiranda daugiau galimybių realiai įvertinti užslėptus savosios žurnalistikos kultūros bruožus, ieškoti skirtibių atsiradimo priežasčių, svarstyti, kodėl žurnalistika Europoje yra tokia daugialypė. Lietuvos žiniasklaidoje labai mažai tiriamosios žurnalistikos, žinių iš užsienio, nuomonių ir analizės, apskritai kalbant – solidaus kritinio diskurso. Dienraščių formatai neišradingi, spauda pigi, grafinės medžiagos ir iliustracijų, išskyrus nuotraukas, beveik nėra. Net ir žurnalistai šneka, jog mūsų žiniasklaida provinciali: nereikliams skaitytojams įdomios tik jų „kiemo“ naujienos, personifikuoti politi-

niai skandalai ir kitokie šalies „garsenybių“ gyvenimo gandai.

Tačiau taip yra nebūtinai todėl, jog žurnalistams stinga idėjų ar kūrybingumo. Viena vertus, nereikli auditorija nei leidėjų, nei žurnalistų neskatina keistis, ieškoti kokybės, investuoti į žiniasklaidos naujoves. Bet priešasčių gali būti ir daugiau. Kiekvienoje šalyje jos gali skirtis.

Trys bruožai

Šių dienų Lietuvos žiniasklaidos sistemą ir žurnalistikos praktiką nusako trys dalykai.

Pirmiausia, Lietuva yra apibūdinama kaip nedidelė šalis, turinti 3,4 milijono gyventojų, kurioje žiniasklaidos verslas vis labiau koncentruojasi. Stambūs leidėjai aktyviai veikia tiek spaudoje, tiek televizijoje, tiek ir internete (žr. 1 lentelę). Antra, Lietuvoje, beje kaip ir Estijoje bei Latvijoje, yra palaikoma labai liberali visuomenės informavimo verslo atmosfera. Įstatymai nedraudžia tarprūšinės žiniasklaidos koncentracijos, nėra griežtų apribojimų, kas gali būti viešosios informacijos skleidėjas, kokią bendrovės akcijų dalį jis gali valdyti.

Akcentuojant žiniasklaidos verslo liberalumą, reikia atkreipti dėmesį ir į tai, jog Lietuvos įstatymuose, susijusiuose su visuomenės informavimo reglamentavimo veikla, yra siekiama subalansuotumo. Pavyzdžiui, visuomenės informavimo priežiūroje dalyvaujančiose savitvarkos institucijose (Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijoje, Radijo ir televizijos komisijoje bei kitose) palaikomos *liberalaus korporatyvizmo* idėjos. Beje, korporaty-

vizmo principai prieš gerą dešimtį metų buvo „importuoti“ iš Švedijos: Lietuvos žiniasklaidos savitvarkos sistemoje sukurta etikos komisija, įkurta Žurnalistų etikos inspektoriaus (ombudsmeno) institucija. Trumpai kalbant, korporatyvizmo principas reiškia, jog į institucijų sudėtį deleguojami įvairių suinteresuotų grupių (žurnalistų, leidėjų, transliuotojų, mokslininkų ir kitų sričių ekspertų) atstovai, kurių užduotis – sprendžiant įvairius probleminius žiniasklaidos veiklos klausimus atstovauti viešajam interesui, kai reikia padėti susitarti konfliktuojančioms pusėms.

Trečias aspektas yra daugiausia diskusijų keliantis klausimas dėl žurnalistų ir leidėjų profesinės atsiskaitomybės prieš įstatymus ir visuomenę. Kaip rodo praktika, Lietuvoje nėra paisoma profesinės etikos principų, gandų pagrindu kuriami primityvūs tekstai.

Žiniasklaida yra galinga jėga, ji kontroliuoja mūsų gyvenimo valdžias, tačiau visuomenės informavimo verslo veikėjai nėra skaidrūs ir atviri. Visuomenė beveik nežino, kas yra stambiųjų žiniasklaidos bendrovių savininkai (nes apie tai dažniausiai kalbama tik „skaičių kalba“ ir tik specializuotose verslo ir ekonomikos skiltyse), žiniasklaida neįsileidžia „išorės komentuatorių“ – ji nėra atvira nuomėms ir kritikai iš šalies.

Šių trijų bruožų rezultatas – nevienalytė, netgi labai kontrastinga žurnalistika, pačiais primityviausiais ir pigiausiais būdais besivaikanti reklamos užsakymų ir auditorijos dėmesio bei reitingų.

Štai 1990-ųjų pradžioje Lietuvoje, kitaip nei Vengrijoje, Čekijoje ar kitose Vidurio Europos šalyse, kur nacionalinę

1 Lentelė. Didžiausi žiniasklaidos verslo veikėjai.

Kai kurie didieji žiniasklaidos bendrovių savininkai	Žiniasklaidos tipas	Žiniasklaidos veikla kitose šalyse
MG Baltic	LNK, TV1 Alfa.lt	–
Modern Times Group (MTG)	TV3, Tango TV, TV1000 Power Hit Radio	TV3 (Latvijoje, Estijoje, Norvegijoje, Švedijoje, Danijoje, Rusijoje)
Achemos grupė	Radiocentras, RC2, Ruskoje Radio Baltija <i>Lietuvos žinios</i> Spaustuvė	–
Ekspress Group	Žurnalų leidyba	Estijoje: žurnalų leidyba (Ajakirjade Kirjastus), savaitraštis (<i>Eesti Ekspress</i>), dienraščiai <i>Eesti Päevaleht</i> ir <i>SL Õhtuleht</i> (50%)
Hermis Capital	<i>Kauno diena, Vilniaus diena, Klaipėda, Sekundė</i> Žemaitijos televizija Politika.lt naujienų portalas	–
Lietuvos rytas	TV5 regioninių TV tinklo akcijų dalis <i>Lietuvos rytas, Panevėžio rytas, L.T.</i> (50%) Lrytas.lt Spaustuvė	–
Respublikos leidinių grupė	<i>Respublika, Vakaro žinios, Vakarų ekspresas</i> Leidykla ELTA	–

1 Lentelės tęsinys. Didžiausi žiniasklaidos verslo veikėjai.

Kai kurie didieji žiniasklaidos bendrovių savininkai	Žiniasklaidos tipas	Žiniasklaidos veikla kitose šalyse
Schibsted	15 min, L.T. (50%)	Nemokami dienraščiai įvairiose Europos šalyse (pvz., Prancūzijoje, Ispanijoje), dienraščiai Švedijoje (<i>Aftonbladet</i> , <i>Svenska Dagbladet</i> , kt.), Norvegijoje (<i>Verdens Gang</i> , <i>Aftenposten</i> , kt.), Estijoje (<i>Postimees</i> ir 50% akcijų <i>SL Õhtuleht</i>)
Bonnier Media	Verslo žinios Vz.lt naujienų portalas	<i>Diena</i> ir kiti laidiniai Latvijoje bei kitose Skandinavijos valstybėse

spaudą labai greitai perpirkto investuotojai iš užsienio, privatizuojant leidinius buvo pritaikytas „privatizacijos iš vidaus“ modelis. Naujų nepriklausomų žiniasklaidos bendrovių steigėjais tapo tuometiniai spaudos darbuotojai. Buvo pervadinti senieji dienraščiai, atsirado naujų leidinių, pertvarkyta visa spaudos verslo organizavimo sistema. Tai turėjo būti pažangūs žingsniai, padėsiantys sukurti tautinę žiniasklaidos sistemą.

Tačiau ilgainiui didžiausią galią vienoje rankose sutelkė didžiausių dienraščių redaktoriai, kurie tapo ir verslo savininkais. Nuolatos redakcijos darbe dalyvaujant ir dienraščio savininkui susipina ir išsikreipia vertybės ir interesai. Ligi šiol dviejų nacionalinių dienraščių redaktoriai ir leidėjai yra tie patys žmonės. Mažuose šalies regionų dienraščiuose ši praktika ne mažiau populiari, gal tik mažiau pastebima. Vietinės reikšmės dienraščiuose

dar daugiau paklydimų – neturėdami galimybių gauti reklamos užsakymų, jie yra priklausomi nuo paslėptos reklamos užsakymų iš šalies. Yra du keliai: susisaisyti su vietos politikos ar verslo žaidėjais (taip tikintis gauti reikalingų pajamų) arba publikuoti daugiau pigių rašinių parengtų pranešimų spaudai pagrindu. Šie būdai akivaizdžiai prieštarauja kokybiškos žurnalistikos logikai ir bendram profesiniam augimui.

Kaip bebūtų gaila, toks spaudos verslas yra plačiai paplitęs. Spaudos korupcija atsiskleidžia įvairiai – nuo galios formuoti naujienų tvarkaraštį iki palankių sąlygų ryšiams su verslu ar politika palaikyti.

Tokie spaudos verslo užkulisiai ypač ryškiai atsiskleidė kai savo pozicijose įsitvirtino internetiniai naujienų portalai. Internetas perviliojo gerų žurnalistų, kurie portalų skaitytojams pasiūlė operatyviai atnaujinamos informacijos, šviežių žinių

bei alternatyvių nuomonių. Dalyvaujantys politinėje erdvėje, ryšius su verslu palaikantys dienraščiai nieko panašaus pasiūlyti negalėjo.

Iš visų žiniasklaidos rūšių televizija Lietuvoje turi daugiausia galimybių gauti pajamų iš reklamos užsakymų – net 44 proc. visų metinių reklamos įplaukų tenka TV sektoriui. Dėl to televizijoje apstu žaidimų, realybės šou, kitokių pramogų, interaktyviais būdais auginamas lojalus ir neišrankus žiūrovas.

Žurnalistinių naujovių, kitokios nuomonės, apžvalgų ir viešojo gyvenimo analizės gausiau tik internete. Tiesa, net ir interneto žiniasklaidos nereikėtų mistifikuoti, nes ir internete yra įvairių paklydimų: skaitytojų nekorektiškų komentarų, naujienų pasikartojimų, stinga įvairovės, nes jausdami poreikį nuolatos skaitytojams pateikti šviežios informacijos žurnalistai interneto erdvę užpildo tomis pačiomis naujienomis iš naujienų agentūrų ar pranešimų spaudai.

Tiek pasaulyje, tiek ir Lietuvoje, pajamos iš interneto reklamos auga sparčiausiai iš visų žiniasklaidos rūšių. Internetinei žiniasklaidai tai stiprus postūmis atsinaujinti ir stiprinti žurnalistines pozicijas. Interneto žiniasklaida pritraukia naujų investicijų: samdoma daugiau žurnalistų ir redaktorių, atnaujinamos ir plečiasi interneto naujienų redakcijos. Kai kuriose interneto žiniasklaidos bendrovėse (*Delfi*, *Alfa*) jau dirba po keliolika interneto reporterių ir redaktorių. Tai sudaro sąlygų interneto portalams konkuruoti su naujienų agentūromis.

Kokybiška internetinė žiniasklaida – tai periodiškai atsinaujinantis turinys,

aiški auditorija ir operatyviai patenkinami jos poreikiai. Lietuvoje interneto naujienų portalai iki šiol išlaikė nepriklausomybę nuo savininkų interesų. Kita vertus, verslo ar politinių interesų grupėms pradėjus daryti įtaką naujienų turiniui, internete visada atsirastų alternatyva.

Nedidelė valstybė – mažai galimybių?

Visuomenės informavimo veikla tar nauja ne tik viešajam interesui (informuoti visuomenę). Informavimas yra ir paslaugų verslo dalis. O kas susiję su verslu, tas priklauso nuo bendros ekonominės padėties šalyje. Ekonominio augimo metais klesti ir žiniasklaida, o valstybei patiriant ekonominių krizių, žiniasklaidos verslas neigiamai reaguoja į pasikeitusią situaciją. Sumažėjus įplaukų iš reklamos užsakymų krenta leidinių tiražai, o tai atsiliepia žurnalistų atlyginimams bei darbo sąlygoms.

Todėl gyventojų skaičius ir įvairovė, šalies ekonominiai rodikliai bei kiti parametrai, tokie kaip knygų ir spaudos leidybos patirtis, švietimo ir kultūros idėjų vystymo politika, profesinės ir socialinės atsakomybės palaikymo tradicija, yra svarbūs visuomenės informavimo veiklą formuojantys veiksniai. Nors ir nedidelėse, bet turtingose Skandinavijos valstybėse, turinčiose senas skaitymo tradicijas, žiniasklaida veikia visiškai kitomis sąlygomis, nei pas mus. Tik padėjus pagrindus demokratinio tipo politinei santvarkai kurti, Baltijos šalyse pradėta kurti ir žiniasklaidos rinka: atsirado įvairių dalyvių,

prasadėjo konkurencija, atsirado informacijos pasiūla.

Lietuvos žiniasklaida kalbiniu požiūriu yra palyginti vieninga, kai tuo tarpu Estijoje ir Latvijoje veikia dvi tarp savęs beveik nesusisiejančios žiniasklaidos sistemos – latvių arba estų ir rusakalbių tų šalių gyventojų. Šitų auditorijų poreikiai ir žiniasklaidos vartojimo ypatybės, taip pat ir reklamos užsakovai labai skiriasi. Tai dar labiau suskaido ir taip mažos šalies žiniasklaidą, kelia įvairių klausimų. Betgi žurnalistika – tai socialinis procesas; ji nuolat mainosi ir keičiasi. Pavyzdžiui, pastebėta, jog kai kurie latvių kalba leidžiami dienraščiai patraukia ir rusakalbių šalies gyventojų: nemokamą dienraštį *5 min*, kurį latvių ir rusų kalbomis leidžia Bonnier Media bendrovė, mielai skaityti pradėjo ir Latvijos rusai. Tad auditoriją reikia ugdyti. Net ir nedidelėje šalyje profesionalus visuomenės informavimas gali tapti verslo požiūriu sėkmingas.

Žiniasklaidos veiklą reguliuojantis „Visuomenės informavimo įstatymas“ nenumato griežtų apribojimų, kas galėtų būti žiniasklaidos priemonių savininkai ir kiek skirtingos žiniasklaidos tipų (spaudos, TV ar interneto) jie galėtų valdyti. Šiame įstatyme nuolaidžiai žiūrima į žiniasklaidos koncentraciją. Žiniasklaidos koncentracijos procesai nedidelėje valstybėje nebūtinai atneš tik neigiamų pasekmių. Tik didelis leidėjas turi galimybių samdyti žurnalistikos profesionalus, jiems garantuoti gerą atlyginimą, investuoti į žurnalistų ir redaktorių darbo sąlygų gerinimą, jų profesinės kvalifikacijos kėlimą, domėtis ir diegti naujoves.

Ne tik Lietuvos, bet ir užsienio šalių žurnalistikos ir komunikacijos mokslų teoretikai pažymi, kad žiniasklaida sparčiai komercialėja. Vis daugiau vietos spaudoje ir televizijų eteriye užima pramoginio žanro rašiniai ar TV laidos, vis mažiau publikuojama brangios žurnalistikos, tokios kaip tiriamoji žurnalistika ar užsienio naujienos, vis mažiau vietos lieka kultūros ir mokslo įvykių apžvalgoms, nuomonėms, visuomenės reiškinių analizei.

Apskritai Lietuvos spaudoje pasigendama tiek nešališkos ir faktais paremtos informacijos, tiek visuomenės reiškinių analizės ir nuomonių. Trumpiau sakant to, kas padeda kurti ir palaikyti aktyvaus viešojo gyvenimo diskursą. Tačiau galime pastebėti ir kai kurių pozityvių poslinkių. Internetinė žiniasklaida pateikė alternatyvų – naujienų portalų erdvę talpina tiek „karštas“ žinias, tiek ekspertų komentarus, tiek apžvalgas. Lietuvos internetinė žiniasklaida labai turtinga – turime daug ir įvairių naujienų portalų, kai kurie iš jų yra savarankiški, tai yra nepriklauso nuo tradicinės žiniasklaidos. Gali būti ir taip, kad tradicinės žiniasklaidos bendrovės internetinius projektus skiria kitokių interesų auditorijai. Pavyzdžiui, kažką panašaus daro dienraštis *Lietuvos rytas* ir naujienų portalas *Lrytas.lt*.

Nedidelėje valstybėje išlaikyti spaudos ir TV stotį yra brangu. Nedidelė valstybė, nedaug skaitanti tauta, vertybiniu požiūriu tebesisluoksniuojanti auditorija, kritinio vertinimo ir polemizavimo tradicijos nebuvimas, ginčų stygius viešojoje erdvėje ir kiti dalykai kuria labai savitą kontekstą, kuriame per tokią įvairialypę patirtį formuojasi žurnalistikos kultūra.

Nuo „svetimo“ prie „savo“

Silpniausia grandis Lietuvos žiniasklaidos sistemoje, žvelgiant šių dienų akimis, yra žurnalistikos profesionalumo stygius. Dėl to svarbiausiu žiniasklaidos politikos uždaviniu turėtų tapti siekis ne formaliai, bet realiai įtvirtinti tikruosius korporatyvizmo principus (viešojo intereso atstovavimą, siekį susitarti), o tuo pačiu ir žiniasklaidos atsiskaitomybę.

Atsiskaitomybės stygius yra didžiulė problema. Tačiau ją galima išspręsti. Galima griežtinti įstatymus. Tačiau tai būtų žingsnis atgal. Daug labiau reikėtų efektyvinti priežiūrą, kaip žiniasklaida laikosi profesinių nuostatų ir ar nenusižengia įstatymams. Tam padėtų išsilavinusi, su žiniasklaidos darbo praktika susipažinusi ir žiniasklaidos kuriamiems mitams imunitetą įgijusi visuomenė. Smarkiai kritęs žurnalistikos prestižas rodo, kad visuomenė atidesnė, griežčiau vertina pasirodancias žinias ir kelia daug klausimų. Be to, patiems žurnalistams labai svarbu stiprinti profesinės savitvarkos instituciją ir kelti jos prestižą per organizuojamus mokymus, konkursus, profesinės kvalifikacijos įvertinimus.

Kad žurnalistikos profesionalėjimas netaptų tik siekiamybe reikia visuomenės pritarimo ir palaikymo. Tam pasitarnautų pozityvių, inovatyvių projektų viešinimas, jų žinomumo didinimas, aiškinimas žmonėms apie naujoves ir profesinius pasiekimus Lietuvos žiniasklaidoje. Gerų pavyzdžių jau turime. Žurnalistai vienijasi patys (priešindamiesi nepakantumui internete), kitur su žiniasklaida bendrus projektus vykdo valstybės institucijos: kuriami žiniasklaidos raštingumo kursai ir progra-

mos mokyklose. Gal gi vertėtų pasinaudoti viešųjų ryšių patirtimi ir per įvairias kampanijas, akcijas, projektus pasakyti, ką žurnalistų bendruomenė laiko kokybiška, profesionalia žurnalistika? Kokių jie imasi veiksmų, kad būtų išsaugotas profesijos prestižas, kad jos nediskredituotų blogi žurnalistai? Dėl suprantamų priežasčių, tam netiktų realybės šou ar kitoks televizinis pramogų žanras. Reikėtų solidžios veiksmų programos, galbūt kuriamos kartu su akademinė bendruomene, žiniasklaidos tyrėjais.

Regis jau išgyvenome tą laikotarpį, kuomet buvo tikimasi jog galėsime reformuoti tik padedami aukštą žurnalistinę kultūrą palaikančių žiniasklaidos verslo atstovų iš kitų šalių, tokių kaip Norvegija ar Švedija. Nors ir yra gerų pavyzdžių, tokių kaip įvairūs Bonnier Media (bendrovės iš Švedijos) Baltijos šalyse vykdomi projektai, tačiau jų sėkmės raktas yra ne vien verslo skandinaviška logika. Svarbu ir vietos profesionalai. Patirtis ne tik Baltijos šalyse, bet ir kitur Europoje parodė, jog užsienio bendrovės kitose šalyse elgiasi kitaip nei namuose – ten jos pirmiausia yra suinteresuotos pelnu, mažiau paiso namuose palaikomų profesinio elgesio normų. Tikėti, jog užsienio kapitalo atėjimas į Lietuvos žiniasklaidą pakeis ir pakels Lietuvos žiniasklaidos profesionalumą yra iš esmės klaidingas.

Tad mūsų kelias – reformuoti patiemis iš vidaus šiuo atveju yra teisingiausias. Dabar svarbiausia atpažinti partnerius (internetu žurnalistus, spaudos ir TV žurnalistus, redaktorius, mokslininkus ir tyrėjus), kurie nori keistis.

Mes ir toliau liksime nedidele šalimi. Mūsų žiniasklaidos rinka keisis – visuo-

menės informavime atsiras naujų veikėjų, kurie pasiūlys naujų sprendimų ir idėjų. Keičiantis rinkai, keisis žinių ir informacijos kaina.

Šiandien svarbiausia yra paskleisti žinią, jog mes keičiamės, jog siūloma

naujų idėjų, jog žurnalistai ir leidėjai vienijasi, jog žurnalistika yra įvairialypė. Yra gero žurnalistikos, bet yra ir blogų žurnalistų. Reikėjo laiko atpažinti gerus projektus. Dabar tuo žinojimu reikia pasidalinti.

ŽINIASKLAIDOS ĮTAKA – AUDITORIJOS TEISĖ RINKTIS?

Dr. Laima Nevinskaitė

...IŠANALIZAVĘ PER TELEVIZIJĄ transliuojamus vaizdus ir prie jo „praleidžiamo laiko kiekį, mes vis dar neturime atsakymo į klausimą, kokią vaizdinį per visas tas valandas susikuria vartotojas. Tūkstančiai žurnalų skaitytojų, prekybos centrų lankytojų, ... laikraščiuose pateikiamų naujienų ir legendų skaitytojų – kokią vaizdinį vartotojai susidaro iš to, ką jie „sugeria“, gauna ir už ką sumoka? Ką jie su visu tuo daro? Vartotojo-sfinkso paslaptis.“ Michel de Certeau¹

Ši citata gerai parodo kai kurių žiniasklaidos tyrinėtojų keliamą klausimą. M.De Certeau atkreipia dėmesį į esminę klaidą, daromą manant, kad auditoriją tiesiogiai formuoja jai siūlomi žiniasklaidos produktai. Jo teigimu, teisingiau yra tirti, kaip žmonės naudoja tuos produktus, kurie jiems siūlomi.

Tokie teiginiai išreiškia vienos iš žiniasklaidos tyrimų kryptių – kokybinių suvokimo tyrimų – esmę. Nors K.B.Jensen

ir K.E.Rosengren² dar 1989 m. išskyrė penkias auditorijos tyrimų tradicijas – efektų tyrimus, panaudojimo ir atlygio tyrimus, literatūrinę kritiką, kultūrines studijas ir suvokimo tyrimus, naujausia iš jų, suvokimo tyrimai, pastaruoju metu yra tapę ypač populiariu ir dažnai naudojamu požiūriu tiriant auditoriją. Apibendrintai šis posūkis link kokybinių suvokimų tyrimų vadinamas „nauju požiūriu į auditorijos tyrimus“ (angl. New Audience Research).

Tokio požiūrio pagrindas yra prielaida, kad reikšmė nėra įdėta į tekstą, bet sukurama teksto suvokimo metu, o auditorija yra aktyvi reikšmės kūrėja. Todėl ir kritikuojama daugelio tyrimų tendencija vertinti tekstus remiantis vien jų turinio analize, o ne tyrimais, kurie parodytų, kaip skaitytojai suvokia tuos tekstus.

Pvz., M.De Certeau teigia, kad pranešimų kūrėjai naudoja „strategijas“, kuriomis siekia paveikti auditoriją, tačiau paprasti žmonės gali susikurti „taktikas“, kuriomis

1 De Certeau M. 1984. The Practice of Everyday Life. Berkeley: University of California Press. Cit. iš Semiotic guerrilla tactics – Michel de Certeau. CCMS: Communication, Cultural and Media Studies. Prieiga per internetą: <<http://www.ccms-infobase.com>>

2 Jensen K.B., Rosengren K.E. Five Traditions in Search of the Audience. *European Journal of Communication*. 1990, Vol. 5, 207-238.

atsako į tokius bandymus. Taip iš jiems siūlomų produktų vartotojai pasiima tokias reikšmes, kurių jiems reikia³. Viena žymesnių teorijų, panašiai nagrinėjančių auditorijos suvokimą, yra Stuardo Hallo teorija apie įvairius perskaitymo būdus. Pagal jo koncepciją, skaitytojas gali perskaityti tekstą trimis būdais: dominuojantis, arba siūlomas skaitymas, kai skaitytojas priima siūlomą reikšmę ir perskaito tekstą labiausiai tikėtina prasme; derybinis skaitymas, kai skaitytojas dalinai priima siūlomą reikšmę, bet modifikuoja ją pagal savo nuostatas, patirtį ir interesus; ir opozicinis skaitymas, kai skaitytojas suprantą teksto siūlomą reikšmę, bet ją atmeta ir priešinasi siūlomam dominuojančiam skaitymui⁴.

Kita vertus, kritikai teigia, kad suvokimo tyrimai yra pernelyg linkę pasiduoti „pasipriešinimo fetišizmui“, t.y., be išlygų aukštinti auditorijos pasipriešinimą. Kitaip sakant, ne visa auditorija yra tokia aktyvi ir kritiška, kaip atrodo iš suvokimo tyrimų požiūrio taško. Be to, yra linkstama koncentruotis tik ties pasipriešinimo taktikomis ir nekreipti dėmesio į „galinųjų“ (pranešimų kūrėjų ir žiniasklaidos sistemos) strategijas. Jeigu jau kalbėdami apie auditoriją naudojame tokius karinius terminus kaip „pasipriešinimas“, argi nesvarbu, kas laimi? Taigi kreipdami dėmesį į tai, kaip auditorija interpretuoja

pranešimus ir kokias nuomones išreiškia jų atžvilgiu, galime nepastebėti pranešimų efekto – galutinio poveikio elgesiui ar apsisprendimams, kurio neparodo suvokimo tyrimai.

Toliau pristatomi kai kurie Lietuvos žiniasklaidos auditorijos kokybinio tyrimo duomenys, kurie leidžia pažvelgti į suvokimo procesus Lietuvos auditorijoje ir iliustruoti anksčiau paminėtus teiginius⁵. Lietuvoje kartais linkstama manyti, kad visa auditorija yra pasyvi ir nekritiška, klusniai suvartojanti tai, ką jai siūlo žiniasklaidos priemonės. Pvz., ypač diskusijose apie kokybinės spaudos poreikį yra pateikiamas nekritiškos auditorijos argumentas – teigiama, kad Lietuvos žiniasklaida atitinka jos auditorijos lygį. Tyrimo duomenys padėjo atskleisti auditorijos įvairovę, skirtingus suvokimo būdus bei Lietuvos auditorijos kritinį potencialą.

Kritiška ir nekritiška auditorija

Pirmiausia, atsižvelgiant į suvokimo tyrimų kritikų teiginius, yra būtina pastebėti, kad ne visa auditorija yra vienodai aktyvi ir kritiška. Toliau skirtingas auditorijos kritiškumo lygis iliustruojamas teiginiais apie spaudos laisvę bendrai ir Lietuvos žiniasklaidos laivę.

³ Cit. iš *Semiotic guerrilla tactics* – Michel de Certeau. CCMS: Communication, Cultural and Media Studies. Prieiga per internetą: <<http://www.ccms-infobase.com>>

⁴ Fiske J. Įvadas į komunikacijos studijas. Vilnius: Baltos lankos, 1998.

⁵ Naudojami duomenys iš tyrimų „Miestelio x pilietinė visuomenė“ ir „Vilniaus m. pilietinė visuomenė“, užsakovas – Pilietinės visuomenės institutas. Tyrimai atlikti 2005 m. Visi tyrimo rezultatai publikuoti kolektyvinėje monografijoje: Ramonaitė, A., Žiliukaitė, R., Nevinskaitė, L., Vinogradnaitė, I., Beresnevičiūtė, V. *Neatrasta galia. Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis*. Vilnius: Versus Aureus, 2006.

Taigi skirtingi respondentai pademonstravo skirtingą sugebėjimą reflektuoti žiniasklaidą, kurią jie vartoja. Pvz., nors toliau cituojamas respondentas įsivaizduoja, kas turėtų būti spaudos laisvė, negali pasakyti, ar jo įvardinti principai galioja Lietuvos spaudoje: „I.: O kaip supranti, kas yra spaudos laisvė? R.: Ta prasme, jie gali rašyt, ir turėtų rašyt, kaip yra iš tikrųjų, o ne ką jiems sako rašyti politikai, ar, tarkim, kas nors iš verslininkų. I.: Kaip tu manai, taip ir daro? R.: Nežinau net.“ (meistras, 27 m., nebaigtas vidurinis išsimokslinimas, Vilnius).

Kita citata irgi rodo menkesnį suvokimo aktyvumą: „I.: O kaip jūs manote, koks yra žiniasklaidos vaidmuo visuomenėje, kokias funkcijas jiniai turėtų atlikti? R: (Pauzė). Nežinau. I2: Nu, tai va ko jūs tikėtės atsivertus laikraštį, pažiūrėjus televizorių? R: Ką girdi, tas gerai (juokiasi). Atrodo, išgirsti, sužinai.“ (auklėtoja, 36 m., aukštesnysis išsimokslinimas, miestelis x).

Tačiau dalis respondentų galėjo gana tvirtai įvardinti spaudos laisvės principus ir vertinti, ar jie yra įgyvendinami Lietuvos spaudoje. Pvz.: „I. Kaip suprantat spaudos laisvę? R. Tai, kad kiekvienas pilietis išsako savo nuomonę. Bet aš sakau, jiniai turi būti argumentuota. O ne šiaip kažkam prieštarauti, kažką užkabinti, po kažkuo pasiknisti...Lietuvoj ta spaudos laisvė net pernelyg, sakyčiau, egzistuoja. Ir nesakyčiau, kad nuomonė pareikšta spaudoje yra visada argumentuota.“ (mokytoja, 48 m., auštasis išsimokslinimas, miestelis x).

Kitas respondentas irgi formuluoja teiginius remdamasis savo patirtimi ir kritiškai vertina jos nepriklausomumą: „I1: O tai Lietuvos žiniasklaida, yra laisva ir nepriklausoma? R: Nu kaip. Jin lygtai

sąlygiškai yra nepriklausoma, bet yra įtakojama finansinių grupuočių. Suprantat, kas moka pinigus, tas užsako muziką. Vot ir taip. Tai yra gal ne taip grubiai, grubioj formoj, bet tai yra juntama.“ (patentininkas, 47 m., aukštasis išsimokslinimas, Vilnius).

Suvokimo taktikos

Lietuvos auditorijos tyrimas taip pat parodė, kad žmonės daugiausiai nesąmoningai, bet pasitelkia įvairias „taktikas“ žiniasklaidoje pateikiamo turinio suvokimui. Viena iš tokių taktikų – pernelyg teigiamai pateikto turinio atpažinimas kaip neobjektyvus ar net jo atmetimas: „I.: O ar informacija yra patikima? Ar teisinga? R.: Kartais teisinga, kartais biški ir... nelabai. Apie politikus dažniausiai priukrašina [pagražina].“ (pardavėja, 27 m., vidurinis išsimokslinimas, Vilnius). Kitas respondentas: „I.: O tai informacija ta, kuri, tavo manymu, yra jiniai patikima, teisinga? R1: Dauguma taip. Nebent jau kur matai, kad vien išvis koki vieną politiką ten labai giria, tai jau, žinok, jau ten gali verst toliau, versk sportą.“ (moksleivis, 16 m., miestelis x).

Kitos citatos demonstruoja derybinį skaitymo būdą, kai informacija priimama iš dalies, tačiau jos pagrindu konstruojamos savos interpretacijos: „I.: O tai tada, nu kaip jums atrodo, ar va ta informacija, kuri pateikiama žiniasklaidoje, ar jiniai yra patikima? R: Nu dar sovietmečio šito išmokė. Reik mokėt skaityt. Reik skaityt ne tik vat tiesiai. Aha pasakė taip, reiškia būtinai taip ir yra. Ot parašyta buvo, tai reiškia taip. Reik mokėt lygint tuos faktus,

argumentus ir daryt savo paties išvadas. O ne būtinai akiai, parašyta taip. Tai tada ji patikima, kad ji duoda informacijos, faktų, o jau jų interpretacija, tą vertimą mokėk, pats savo galva galvok.“ (pensininkas, 73 m., aukštasis išsimokslinimas, Vilnius). Kitos respondentės pasisakymas irgi rodo, kaip atpažįstama laikraščio atstovaujama pozicija: „R: Rajone tai čia liūdna, tie laikraščiai nuobodūs ir poveikio žmonėm jokio nesuformuoja. Pamiršau dabar, kuris čia, bet vienas priklauso kažkokiai partijai, tai vedamajame visada aišku, kas ant ko „važiuoja“.“ (mokytoja, 36 m. aukštasis išsimokslinimas, miestelis x).

Derybinio skaitymo atvejį iliustruoja ir kita citata, atskleidžianti, kaip iš žiniasklaidos gaunama informacija gali būti lyginama su ankstesnėmis žiniomis ir nuomone: „R: Negaliu pasakyti, kad 100 procentų tenai vien mėšlas, vien melas, negali būt vien melas, nežinau... bet objektyvumas labai tokio pasitikėjimo... Kiekvieną kart, kai laikraštį skaitot, kaip ir jūs irgi skaitot vis tiek turit savo nuomonę apie tą įvykį, savo išvadas darot. Pagalvojat, ar ten viskas taip, kaip parašyta.“ (verslininkas, 46 m., vidurinis išsimokslinimas, miestelis x).

Kartais kritinę nuostatą žiniasklaidoje pateikiamos informacijos atžvilgiu ir galimybę „derėtis“ su pateikiamais teksta sukuria įvairių šaltinių pateikiamos informacijos lyginimas: „Aš sakau, priimu kaip žinią, pirminę žinią, o paskui pamatysim, nes viskuo patikėt neįmanoma, pradėdi paskui lyginti, kaip sakė per televiziją, ką sakė politologas arba kokioj laidoj vat ką sakė, sulygini ir paskui matai, ar ten buvo tikrai antis išmesta, ar tikrai vertas

dėmesio klausimas... (pensininkė, 73 m., aukštasis išsimokslinimas Vilnius).

Turinys versus suvokimas

Kaip minėta, vienas svarbiausių suvokimo tyrimų teiginių yra tai, kad negalime daryti išvadų iš žiniasklaidos turinio ir jos vartojimo kiekio, nes jos įtaka priklauso nuo to, kaip tą turinį supranta auditorija. Galima pateikti keletą Lietuvos auditorijos tyrimų pavyzdžių, kurie rodo skirtingus ir dažnai netikėtus suvokimo būdus.

Pvz., interviu rodo, kad politinės laidos per televiziją žiūrimos su tam tikru nepasitenkinimu ir susidarant greičiausiai ne tokią nuomonę, kurios tikisi laidoje dalyvaujantys politikai: „R.: Politika man įdomu. Aš žiūriu. Bet, suprantat, dabar aš tokį jausmą turiu – susierzinimo. Iš vienos pusės lygtai norėtum žiūrėt, bet žiūri į tą šunidę, suprantat, kaip yra tuos nešvarius skalbinius plauna, suprantat. Tie patys, atsiprašant, snukiai tie patys. Nu tai jau jau net vengt aš... Viena ranka įsijungi pasižiūrėt, kita išjungi.“ (patentininkas, 47 m., aukštasis išsimokslinimas, Vilnius).

Kito interviu citata rodo rusų kalba rodomų laidų suvokimą, kuris leidžia įnešti šiek tiek abejonės į paniką dėl didelio rusiškos žiniasklaidos vartojimo: „R.: ...nu, pasižiūriu gana daug Rusijos laidų, pas mane yra kabelinė, tai turiu pasakyti, kad Rusijos laidos yra įdomios, bet baisus ten tas gyvenimas, kai pasižiūriu, kaip jiems ten baisu, tai neduok tu Dieve...“ (pensininkė, 77 m., aukštasis, Vilnius).

Suvokimo tyrimai taip pat gali at-

skleisti skirtingus žiniasklaidos vartojimo motyvus, kurie leidžia kitaip interpretuoti jos vartotojų gauto turinio įtaką: „Nu šiaip sau man „Vakaro žinių“ straipsniai... bet, vienas dalykas, yra kiekvienoj paroduotuvėj, nereikia, šita, prenumeruot, gali nusipirkt ir [...]“ (buhalterė, 50 m., vidurinis, miestelis). Kita citata: „Ne, perkam čia [Vakaro žinias], kioske. Jis pigiausias yra, todėl. Būtent dėl to. Be to, ten yra programa, penktadienį būna visai savaitei. Ir retkarčiais aš jį perskaitau visą. Dabar ten bulvarinio skaitalo labai daug yra. Nu, pavadinimus, antraštes perskaitau.“ (pen-

sininkė, 55 m., aukštasis išsimokslinimas, Vilnius).

Taigi suvokimo tyrimai atkreipia dėmesį į skirtingus suvokimo būdus auditorijoje. Taip jie kvestionuoja prielaidą apie tiesioginę žiniasklaidos turinio įtaką auditorijai ir leidžia pamatyti jos sugebėjimą pasirinkti turinį bei susidaryti savo kritišką nuomonę apie jai pateikiamus pranešimus. Kokybinis Lietuvos auditorijos tyrimas taip pat pateikia pavyzdžių, iliustruojančių skirtingus suvokimo būdus bei auditorijos gebėjimą kritiškai vertinti jai pateikiamą žiniasklaidos turinį.

ŽURNALISTO KOMPETENCIJA: DARNAUS VYSTYMOSI ASPEKTAS

Dr. Audronė Nugaraitė

ŽEMĖ – ŽMONIŲ PLANETA“ – RAŠĖ
Antuanas de sent Egziuperi. Žemė
„viena, o mūsų daug. Dėl gyventojų
poreikių augimo senka gamtos ištekliai,
naikinama per šimtmečius nusistovėjusi
ekosistema. Kai žmogus gyvena nepaisy-
damas ekologinio gamtos režimo ir ne-
jausdamas atsakomybės už savo veiksmus,
kyla grėsmė rasti ekologinei krizei. Tik
pastaraisiais dešimtmečiais buvo suvokta,
kad tokia aktyvi žmogaus veikla gali būti
pražūtinga mus supančiai aplinkai

Pavojingų pokyčių plėtra nepaiso
valstybių sienų. Globali ekologinė kri-
zė kelia įvairialypių problemų. Siekiant
įveikti šias problemas, poveikio aplinkai
supratimas ir atsakomybė turi būti visų
mūsų asmeninių, visuomeninių, politinių
ar ekonominių sprendimų sudėtine dalimi.
Visas šias sritis ir apėmė darnaus vystymo-
si (DV) sąvoka. Darnaus vystymosi siekis
– užtikrinti tinkamą žmogaus gyvenimo
kokybę, išmintingai suderinus ekono-
mikos, visuomenės plėtros bei aplinkos
apsaugos tikslus. Darnumas suprantamas
kaip „kompromisas tarp aplinkosauginių,

ekonominių ir socialinių visuomenės tiks-
lų, sudarantis galimybes pasiekti visuotinę
gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms,
neperžengiant leistinų poveikio aplinkai
ribų.“¹

Darnaus vystymosi nuostatos galuti-
nai buvo patvirtintos 1992 metais Rio de
Žaneire vykusioje pasaulinėje Jungtinių
Tautų aplinkos ir vystymo konferencijoje,
kuri įteisino darną kaip pagrindinę ilgalai-
kę visuomenės vystymosi ideologiją. Rio
de Žaneiro deklaracijoje buvo suformuluo-
ti pagrindiniai darnaus vystymosi princi-
pai. Priimtame dokumente „Darbotvarkė
21“ buvo pateikta darnaus vystymosi įgy-
vendinimo veiksmų programa.

Po dešimties metų ši su realia veikla
susijusi iniciatyva taip ir buvo likusi „tik
ant popieriaus“. Todėl 2002 metais vyku-
siame Johanesburgo viršūnių susitikime,
skirtame Rio susitikimo dešimtmečiui,
buvo konstatuota, kad, nepaisant įvairių
šalių vyriausybių, tarptautinių organiza-
cijų, verslo, visuomenės grupių pastangų,
nuveikta gerokai mažiau, nei numatyta.
Todėl rengiantis Johanesburgo viršūnių

¹ <http://www.am.lt/VI/files/0.658894001076396631.pdf>

susitikimui paskelbtas moto „nuo planų prie darbų“ ir visos šalys paprašytos per 2002 metus parengti nacionalines darnaus vystymosi strategijas bei sukurti veiksmingus šių strategijų įgyvendinimo mechanizmus.

2003 m. rugsėjo 11 d. buvo patvirtinta ir Lietuvos nacionalinė darnaus vystymosi strategija. Strategijoje numatyta sukurti efektyvią šio dokumento įgyvendinimo priežiūros sistemą, kuri leistų reguliariai vertinti pasiektą pažangą bei įvardyti iškilusias kliūtis ir susidariusias problemas.

Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos priežiūrai vykdyti yra parengtas darnaus vystymosi rodiklių, kurie tiesiogiai siejasi su Strategijoje suformuluotais tikslais ir uždaviniais, sąrašas. 2004 metais šie rodikliai buvo pradėti skelbti Lietuvos statistikos metraštyje (Energijos intensyvumas, atsinaujinantys energijos ištekliai, biodegalai, ekologinis ūkis, taršos intensyvumas ir kt.). Tai yra labai svarbus žingsnis, užtikrinantis darnaus vystymosi proceso viešumą ir palengvinantis efektyvią Strategijos įgyvendinimo kontrolę.

Visi šie sumanymai bus beveik, jei gu nebus aktyvios visuomenės paramos. Lietuvos gyventojai ne itin susipažinę su darnaus vystymosi nuostatomis ir tai neskatina jų aktyvumo, todėl visuomenės švietimas ir aplinkai kuo mažiau žalos darančio gyvenimo būdo propagavimas – vienas iš prioritetinių darnaus vystymosi uždavinių.

Nauja ekologinė kultūra negali atsirasti savaime. Ją reikia sąmoningai ugdyti. Gamtos, jos daiktų bei produktų savaiminio vertingumo pripažinimas, požiūris į įvairialypį gamtos vertingumą, universalumą, į jos universalumą, nepakeičiamą

reikšmę žmogaus būtyje – yra pagrindiniai ekologinės atsakomybės moraliniai motyvai. Vienas iš būdų raginti visuomenę – didinti ekonominės, aplinkosauginės ir socialinės atsakomybės motyvaciją, kurti ir laikytis dorinių ir įstatyminių nuostatų. Visa tai gali padėti įgyvendinti medijos, atliepdamos visuomenės interesui ir parodydamos darnaus vystymosi nuostatų raišką konkrečioje vietoje ir konkrečiomis sąlygomis.

Visuomenė tampanti vis labiau kompleksiška ir specializuota, kelia naujus reikalavimus žurnalistikai. Žiniasklaida yra vienas iš svarbiausių visuomenės institutų, darančių didelę įtaką visuomenės narių informatumui ir suvokčiai. Todėl formuojant viešąją nuomonę ir siekiant tikslinių socialinių pokyčių būtina atkreipti dėmesį į žurnalistų profesinę kompetenciją, kaip žinių, vertybių, nuostatų ir gebėjimų visumą.

Šiuolaikinis žurnalistas yra susijęs su reikme turėti daugybę kompetencijų. Tradicinė žurnalistų su griežtais rašymo, kalbėjimo gebėjimais, tam tikros srities gilesnėmis žiniomis charakteristika yra neatsiejama nuo naujų reikalavimų dirbti su universaliomis informacinėmis priemonėmis, įvairiapusiškesnio supratimo apie daugelį sričių. Žurnalistų kompetencijos kismas verčia šią problemą gvildinti ir ieškoti sprendimų tarptautiniu mastu. 1998 metais Poynter Institutas (JAV) pateikė pagrindines savybes, kurios būtinos kompetentingam žurnalistui, dirbančiam tokioje visuomenėje: etika, kultūra, pilietiškumas, vaizdumas, technologija, skaičiai, naujienų atranka, informacijos pateikimas, analizė ir informacijos pranešimas.²

Ne tik nuo atskiro žurnalistų išmany-

mo priklausys darnaus vystymosi sklaida, bet ir nuo savininkų ir leidėjų supratimo apie prioritetinę šios aktualijos vietą žiniasklaidos temų tvarkaraštyje.

Siekiant išsiaiškinti medijų profesionalų kompetencijas, susijusias su darniuoju vystymusi, temų išdėstymą, domėjimosi sritis, galimybes didinti susidomėjimą 2005 metais *Baltic sea Breeze* projekto rėmuose buvo padaryta Danijos, Švedijos. Estijos ir Lietuvos žurnalistų apklausa. Tyrimas atliktas standartizuoto interviu metodu, kiekvienoje valstybėje apklausiant po 50 respondentų. Visose valstybėse pasirinkta po lygiai nacionalinio ir vietinio lygmens žiniasklaidos priemonėse dirbančių žurnalistų.

Rinkos ir viešosios nuomonės tyrimų kompanijos „Spinter“ atliktos apklausos rezultatai rodo ne tik realią situaciją, bet ir leidžia daryti kai kurių apibendrinančių įžvalgų.

Apklausoje dalyvavę žurnalistai daugiausia buvo iš nespecializuotų leidinių: Lietuvoje ir Danijoje – per 92 procentus, Švedijoje ir Estijoje – per 70 procentų.

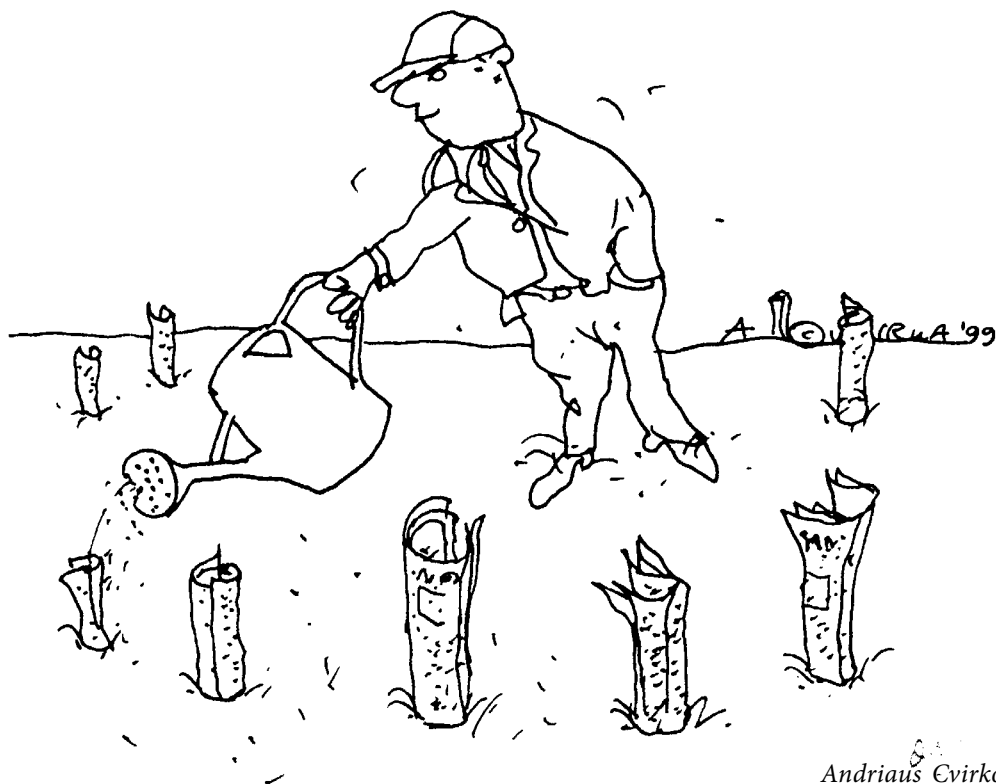
Pagal apklausos rezultatus galima daryti išvada, kad žurnalistai dėl įvairių priežasčių nelinkę labiau specializuotis. Didžioji dalis respondentų: Lietuva – 56 proc., Danija – 33,3 proc., Estija – 28 proc., Švedija – 3,3 proc. teikia kasdieninę įvykinę nespecializuotą informaciją. Tik Lietuvos žurnalistai nenurodė, kad rašo aplinkosauginėmis temomis. Kai tokių Danijoje buvo – 5,9 proc., Estijoje – proc., Švedijoje – 13,7 proc. Vadinasi, galime teikti, kad ši tema nėra dažna Lietuvos žiniasklaidos darbotvarkėje.

Išsiskyrė atsakymai į klausimą apie žanrus. Trijų šalių žurnalistai pateikia daugiausia informacinių žanrų rašinių ar siužetų (Lietuva – 74 proc., Danija – 80 proc., Estija – 76 proc.), kai tuo tarpu švedų žurnalistikoje tai sudaro 45,1 proc. Bet už tai švedų žurnalistai daugiau pateikia analitinių žanrų – 47,1 proc. Palyginti Lietuva – proc., Danija – 15,7 proc., Estija – 22 proc. Šiuos skirtumus galima paaiškinti leidėjų ir skaitytojų poreikiu tiriamajai žurnalistikai, kuri turi galias tradicijas Švedijoje.

Mažai skyrėsi atsakymai į klausimus, kas yra pagrindinis motyvas, renkantis temą rašiniui ar siužetui. Įvykis, naujiena yra pagrindinis akstinas kurti žurnalistinį produktą (Lietuva – 54 proc., Danija – 45,1 proc., Estija – 54 proc., Švedija – 54 proc.) ir visuomenės interesas – Lietuva – 44 proc., Danija – 17,6 proc., Estija – 38 proc., Švedija – 36 proc. Tokį didelį skirtumą tarp Danijos ir kitų šalių galima paaiškinti danų žurnalistų nuorodą, kad pretekstas rašyti susijęs su žiniasklaidos priemonės temų tvarkaraščiu – 7,8 proc. ir kitais motyvais – 13,7 proc.

Paprašius nurodyti svarbiausias žurnalistų profesines kompetencijas, atsakymai pasiskirstė taip: objektyvumas (Lietuva – 78 proc., Danija – 45,1 proc., Estija – 60 proc., Švedija – 54 proc.), etika ir atsakomybė (Lietuva – 58 proc., Danija – 49 proc., Švedija – 50 proc.). Deja praktikoje mūsų šalyje didžiausia dalis problemų yra susijusios būtent su etika ir atsakinga kūrybine raiška. Kūrybiškumas ir originalumas mažiausiai vertinamas estų žurnalistų – 32 procentai, kai kitur

² <http://www.concernedjournalists.org/node/326>

Andriaus Cvirkos pieš.

daugiau pusės respondentų tam skiria trečią vietą. Nepriklausomybė ir nešališkumas yra svarbiausias švedams – 64 proc., kai Lietuvoje jis svarbus tik – 26 proc. apklausoje dalyvavusiems žurnalistams, Danijoje – 47,1 proc., Estijoje-48 proc.. Galima daryti prielaidą, kad tai siejasi su visuomenės pasitikėjimu žiniasklaida ir savininkystės įtaka.

Daugiau pusė visų respondentų per pastaruosius trejus metus dalyvavo įvairiuose kompetencijos kėlimo kursuose, kuriuos organizavo nacionalinės žurnalistų organizacijos, kvalifikacijos kėlimo centrai ir universitetai.

Į prašymą nurodyti prioritetą, kurį žurnalistas teikia žiniasklaidos vaidmeniui pagrįsti pilietinei visuomenei, prioritetas

buvo teikiamas teiginiui: pateikti išsamią, gerai parengtą ir suprantamą informaciją visuomenei apie svarbiausius įvykius. Taip mano daugiau pusė visų apklausiamųjų. Nesulaukė didesnio dėmesio teiginiai apie žiniasklaidą kaip visuomenės diskusijų iniciatorę ar nuostatų pokyčiams formuotoją.

Pilietinis žurnalistų mąstymas iš dalies atsispindėjo atsakyme į klausimą „Kokia asocijacija iškyla kalbant apie Baltijos jūrą? Švedams (29,4 proc.) ir danams (33 proc.) asocijuojasi su naftos išsiliejimu ir pajūrio užterštumu, lietuviams – su gražiu landšaftu ir turizmu (44 proc.). Tik danų (7,8 proc.) ir švedų (3,9 proc.) žurnalistams tai siejasi ir su asmenine atsakomybe už aplinką. Tačiau teigiamai

nuteikia atsakymai, kad visų keturių šalių žurnalistai mano, kad norint išsaugoti gamtą, mes turime keisti gyvenimo būdą ir svarbiausia savo mąstymą Lietuva – 90 proc., Danija – 80 proc., Estija – 86 proc., Švedija – 90 proc. ir kad nuo jų veiksmų gali priklausyti poveikis aplinkai (Lietuva – 62 proc., Danija – 72 proc., Estija – 30 proc., Švedija – 90 proc.). Daugiau pusė estų nurodė, kad tai nepriklauso nuo asmeninės veiklos.

Lietuvių žurnalistai mano, kad visuomenei turi būti teikiama daugiausia įvykinės informacijos atsitikimus ir gamtos reiškinius ir jų poveikį žmogaus sveikatai, kai tuo tarpu estai ir švedai mano, kad daugiausia dėmesio reikia skirti aplinkosaugos kokybei.

Taip pat visų šalių respondentai nurodė, kad daugiausiai įtakos jų profesinei

kompetencijai turi mokymasis, žinios. Ir į klausimą, kas trukdo daugiau rašyti apie darnų vystymąsi žurnalistai nurodė, kad tai susiję su objekto platumu ir tai nepritaikoma jų darbe. Galima daryti apibendrinimą, kad kol kas žiniasklaidos priemonių tvarkaraštyje darnaus vystymo tema dar nesurado savo vietos. Ir todėl, kaip teigė didžioji apklausos dalyvių dalis, pirmiausia labiausiai aktyvūs sprendžiant darnaus vystymosi problemas turi būti verslas, pramonė ir politikai. Apklausos rezultatai patvirtino akivaizdžią tiesą, kad yra kūrybinis potencialas darnaus vystymo tematikai tapti žiniasklaidos temų darbotvarkės prioritetu. Tada ne tik galėsime justi teigiamus pokyčius visuomenės mąstyme, bet ir taikyti darnaus vystymosi principus kasdienybėje.

ŽURNALISTŲ LIUDIJIMAI

Teklė Mačiulienė:

Mokėmės augti, laukti ir džiaugtis

Domijonas Šniukas:

Kremliaus užblokuotas forumas

Arnoldas Barysas:

Atsiminimai apie Sausio 13-osios įvykius

Modestas Patašius:

Estafetę perėmė Kaunas

MOKĖMĖS AUGTI, LAUKTI IR DŽIAUGTIS

Teklė Mačiulienė

„Kauo diena“ buvo mano gyvenimas, kuriam aprašyti ir vienos knygos neužtektų. Tad šįkart – tik keli šrichai apie žurnalistų džiaugsmą ir nusivylimą, skaitytojų nuoširdumą ir valdininkų panieką laikraščiu. Apie kairiųjų bei dešiniųjų valdžią, kurios požiūris į žurnalistus buvo toks pat, vienodas...

Ankstų rytą suskambus telefonui, vietoje įprastinio „Kaip gyveni?“, buvusi kolegė susijaudinusi paklausė:

- Ar matei „Kauno dieną“?
- Žinoma, – atsakiau.
- O reklamą?
- Skelbimų neskaiciau. Tik užuojautas...

– Tai irgi lyg nekrologas ... Mūsų redakcijai.

Vos žado netekau. „Parduodamos administracinės patalpos...“ Plotas, adresas, telefonas... Juk tai mūsų „Kauno dienos“ pastatas.

Skaitytojams – tai įprasta reklama, tačiau man, kaip ir buvusiems redakcijos žurnalistams, savotiškas naujųjų laikraščio šeimininkų akibrokštas. Kiek jėgų ir sveikatos atidavėm, kad tas triaukštis būtų redakcijos nuosavybė, o laikraštis – laisvas ir

nepriklausomas. Viskas pasikeitė. Gal nėra ko stebėtis, nes dabar viskas perkama ir parduodama. Toks jau XXI amžiaus gyvenimo bruožas. Kitoks nei mūsų, praėjusio šimtmečio pabaigos idealistų ...

Pradžia

Tuometinės „Kauno tiesos“ redakcijos duris pravėriau 1987-ųjų rugsėjo 1-ąją. Būsimieji kolegos naująją vadovę sutiko skirtingai. Vieni buvo įtarūs ir nepasitikintys. Kiti laukė permmainų redakcijoje. Treti galvojo, ar jiems nebus pasiūlyta ieškoti kito darbo. Ir aš jaudinausi prisistatydam, tačiau negalvojau, kad redakcijoj lauks netikėti išbandymai. Kiek reikės kantrybės ir ištvermės, kai būsiu šantažuojama ir niekinama. Žinoma, ne naujojo kolektyvo, o senosios valdžios nomenklatūrininkų, taip pat ir laisvos Lietuvos šauklių.

Tada, dar nejausdama būsimo pasipriešinimo, naujiesiems pavaldiniams kalbėjau, kad turėsime būti kūrybingi, vieningi ir drąsūs. Savo publikacijom turėsime formuoti skaitytojų nuomonę, o ne laukti apie ką prašys valdžia rašyti. Tokie stengėmės būti Kauno rajono redakcijoje,

pagal anuos metus leisdami netradicinį, mūsų nuomone, įdomų ir drąsų laikraštį, kai netikėtai buvau pakviesta į „Kauno tiesą“.

Pretendentų į miesto laikraščio redaktoriaus postą, kaip vėliau sužinojau, buvo net dvi dešimtys. Tai solidūs visuomenės mokslų akademijų ar partinių mokyklų auklėtiniai, respublikinių laikraščių redaktorių pavaduotojai, net LKP Centro komiteto instruktoriai, kuriems Kauno dienraštis buvo svajonių olimpas. Tai antrasis Lietuvos miestas, didelis laikraščio tiražas, kūrybingas kolektyvas.

„Kauno tiesa“ tuomet buvo pelningiausias Lietuvos laikraščių ir žurnalų susivienijimo „Periodika“ leidinys. Dienraščio prenumeratorių ir reklamos užsakovų lėšos „maitino“ šalies kultūrinius leidinius, rajoninius laikraščius. Tačiau „Kauno tiesos“ redakcija nebuvo turtinga, net tušinukų, o ką jau kalbėti apie baldus, kurių negalėjo pirkti be „Periodikos“ leidimo. Viskam buvo limitas. Tik dėl laikraštinio popieriaus niekam galvos neskaudėjo, nes tuo centralizuotai rūpinosi iš redakcijų pelno gyvenusi „Periodika“.

Apsisprendimas

Pagal tuomentinę darbo praktiką visų laikraščių redaktoriai buvo skiriami tik rekomendavus Centro komitetui. Taip buvo, kai iš redaktoriaus pavaduotojos tapau rajono laikraščio „šefe“. Gal Kauno rajono laikraščiu būčiau vadovavusi ir antrą dešimtmetį, jeigu ne mokslas Leningrade. Tarybinių respublikų redaktorių kursuose prieš solidžią komisiją turėjau pateikti referatą apie žurnalistus ir ateistinį dar-

bo žmonių auklėjimą. Visų nuostabai, aš neskaičiau, nes tokio referato sąmoningai nerašiau, o žodžiais pateikiau visai kitokią, nei buvo įprasta, nuomonę.

Vienas iš pavyzdžių buvo apie tuometinį Babtų bažnyčios kleboną Ričardą Mikutavičių ir šalia esančio tarybinio ūkio partorgą. Apylinkės žmonės tikėjo kiekvienu dvasininko-poeto žodžiu ir šaipėsi iš komunistų vadovo, kuris neturėjo nei žinių, nei oratorinių sugebėjimų. Apie pastarąjį dažnai rašė spauda, o kunigo pavardė laikraštyje buvo tabu. Kodėl? Kas šiandien turi būti žmonių lyderiu? Lietuvoje dar nebūčiau to klaususi, bet toli nuo namų kažkodėl buvau drąsi.

Leningrade kursų dalyvių reakcija buvo netikėta. Nuo pasipiktinimo iki plojimų. Problemiškos, ne iš vadovėlio ar partijos nutarimų, mintys pribloškė kolegas redaktorius. Demokratiškiems ir mąstantiems miesto prie Nevos profesoriams tai nebuvo atradimas ir jie lietuviškais pavyzdžiais siūlė laikračių leidėjams keisti požiūrį į savo darbą. Visa tai matė ir girdėjo LKP CK propagandos ir agitacijos skyriaus vedėjo pavaduotojas Vytautas Žeimantas. Todėl kai ilgametis „Kauno tiesos“ redaktorius Zenonas Baltušnikas ėjo užtarnautan poilsin, CK darbuotojas, tikriausiai pasitaręs su savo viršininkais, Kauno valdžiai ir pasiūlė mano kandidatūrą.

Abejodama, kad būsiu tinkama principingiems miesto šeiminingams, nuėjau į savotišką laikraščio redaktorių konkursą pas LKP Kauno miesto pirmąjį sekretorių Romualdą Rimaitį, nes tik jam pateikus kandidatūrą, MK biuras tvirtindavo arba ne – redaktorių. Miesto komunistų vadovas apie mane turėjo visą informaciją,

Žurnalistė Teklė Mačiulienė

todėl pokalbis nebuvo ilgas, kuriam baigiantis R.Rimaitis prisipažino, kad redakcijai turėtų vadovauti vyras, o ne gležna moteris. „Tačiau jeigu CK siūlo, be to LKP Kauno rajono komiteto pirmasis sekretorius Vladas Snieška yra patenkintas rajono laikraščiu ir jo redaktore, aš rekomenduočiau biuro posėdyje apsvarstyti Jūsų kandidatūrą“, – su neslepiamu nepasitikėjimu reziumavo R. Rimaitis.

Kauno miesto pirmasis sekretorius tikriausiai galvojo, kad turės kuklią ir nuolankią redaktorę, vykdančią visus jų nurodymus. „Kauno tiesoje neliko „socialistinio lenktyniavimo dienoraščio“ ir „partinės organizacijos sekretoriaus tribūnos“. O kai išsiaiškino, kad nederiname su LKP miesto komitetu kritinių temų ir

problemų, be to, nepateikėme perspektyvinių darbo planų, kilo nepasitenkinimas redakcija ir jos vadove. Sako, R.Rimaitis viešai prisipažino, jog prakeikė tą dieną, kai priėmė CK rekomenduojamą ir patikėjo kolega V.Snieška, kuris irgi ne iš meilės, o tikriausiai iš noro ramiai dirbti ir gyventi, tada gyrė kolegai laikraščio redaktorę.

Nepasitenkinimas

LKP Kauno miesto komiteto pirmasis sekretorius R.Rimaitis, matydamas, kad nesugebės paveikti naująją laikraščio vadovę, ją auklėti pavedė Juozui Jaruševičiui. Santūrus, tolerantiškas ir įžvalgus partijos

miesto komiteto antrasis sekretorius po kiekvieno laikraščio numerio nuoširdžiai auklėjo ir mokė: „Gyvenkim ramiai, negadinkim vieni kitiems sveikatos. Dirbkite, kaip draugo Baltušniko laikais, ir viskas bus gerai“.

Redakcijos kolektyvas jau nenorėjo ir negalėjo gyventi senoviškai. Atsisakėme ne tik politinio švietimo auklėtojo vaidmens, bet ir socialistinio lenktyniavimo propagavimo bei perdėto gyvenimo tikrovės idealizavimo. Koks kilo triukšmas, kai žurnalistai drąsiai pažvelgė į mūsų gyvenimo tikrovę. Kauno miesto vadovai prabilo: „Ne redakcijos reikalas, kodėl parduotuvėse nėra mėsos ir trūksta cukraus!“

Pagarba J. Jaruševičiui, kurio nereikėjo įtikinėti, kad žurnalistikoje baigiasi stagnacijos laikai, todėl antrasis sekretorius partijos miesto komiteto posėdžiuose nė karto redakcijos nebarė ir visada svarstymų metu tylėdavo. Tačiau kiti ideologai ir ūkiniai vadovai, pamiršę svarbius miesto gyvenimo klausimus, visą tulžį liejo ant „Kauno tiesos“: „Partijos komitetas, o ne redakcija valdo Kauną! Kaip mes pasakysime, taip ir turės būti!“

Neatsitiktinai LKP Kauno miesto komitetas vyksiančio biuro nutarimo projekte įrašė: „Siūlyti atleisti iš „Kauno tiesos“ vyr. redaktorės pareigų T. Mačiulienę kaip nepateisinusią partijos ir skaitytojų pasitikėjimo.“

Išvažiuojamasis biuro posėdis pirmą kartą buvo rengiamas „Šviesos“ leidyklos, kurioje nuomininke buvo ir „Kauno tiesa“, salėje. Supratusi, kad pradėtų darbų neteks užbaigti, apie įvyksiantį biuro posėdį pranešiau tuometiniam LKP CK propagandos ir agitacijos skyriaus vedėjui Česlovui Jur-

šėnui. „Pasitikėjote, rekomendavote, tad dabar ir apginkite“, – sakiau jam svarstymo dieną. Buvęs žurnalistas šmaikštavo: „Neatvažiuosime ir neglobosime. Pati ginkis ir įrodyk savo teisumą. Nesugebėsi apsiginti, teks atsisveikinti. Nors aš to asmeniškai nenorėčiau, nes laikraštis keičiasi, tapo įdomesnis. Po biuro posėdžio laukiam žinių iš Kauno“.

Jeigu Česlovas Juršėnas, kalbantis CK vardu, nenusivylė, o ir skaitytojai pradėjo gerbti bei palaikyti naujas redakcijos idėjas, privalome nepasiduoti. „Įrodysiu aš jiems savo tiesą!“ – mintyse prisiečiau sau.

Pergalė

Išvažiuojamajame LKP Kauno miesto komiteto biuro posėdyje visus kaltinimus išklausiau virpančia širdimi, bet su šypsena. Nuo seno žinojau seną tiesą: jeigu puola – nesinervink, nesiaiškink, o būk išdidi ir atsakyk tuo pačiu – puolimu... Tai nebuvo lygiavertė žodžių ir minčių kova, nes buvau viena prieš visus. Kitoje barikados pusėje buvo ypač įtūžęs Kauno miesto vykdomojo komiteto pirmininkas, Saugumo komiteto viršininkas ir miesto Liaudies kontrolės komiteto vadas.

Ir po dviejų dešimtmečių negaliu pati sau atsakyti į klausimą, kodėl partijos komiteto biuro projektas „Atleisti iš pareigų...“ nebuvo patvirtintas. Gal dėl to, kad jaučiausi teisi dėl besikeičiančio laikraščio turinio, ir apeliavau į biuro narių garbę bei sąžinę.

Kas – laikraščio tiesa ar partijos narių abejingumas trūkumams – gadina Kauno

1989 vasaris. Su Juozu Urbšiu, nepriklausomos Lietuvos užsienio reikalų ministru

įvaizdį?“ Toks mano klausimas buvo su-
tiktas tylą, ir... nepatvirtintu biuro nu-
tarimu.

„Atleisti ...“. Tai buvo netikėta ir
redakcijos kolektyvui, kuris jau žinojo, kad
sulauks naujo laikraščio vadovo, vyro...

Žinios iš biuro posėdžio laukė ir
LKP Centro komitetas, užėmęs neutralią
poziciją. Česlovas Juršėnas, Vilniaus uni-
versitete buvęs mano studijų bendrakursis,
draugiškai pasakė: Nepavydžiu tau, nes
dabar bus dar sunkiau. Turi ištverti, nes
žinau tavo charakterį.“

Ar už tą moralinę pergalę, ar kad
daugiau sužinočiau, Vilniaus buvau
paskatinta tarptautine redaktorių stažuote
Lenkijoje. Tuo metu kaimyninė šalis jau
gyveno Solidarumo judėjimo nuotaikomis.
Žinomi lenkų politologai, ekonomistai,
žurnalistai drąsiai pranašavo, kad Tarybų
Sąjunga greitai subyrės. Tačiau niekas
neįtarė, kad Lietuva sudrebins socialistinę
imperiją, o prie to prisidės ir mūsų masinės
informacijos priemonės.

Lenkijos pamokos visapausiškai buvo
naudingos mūsų redakcijai. Kaimyninės
šalies žurnalistų patirtį stengėmės įdiegti
ir „Kauno tiesoje“. Svarbiausia – tiesiog-
inis ryšys su skaitytojais. Taip gimė mūsų
redakcijos priimamasis, kuriame budintys
žurnalistai ne tik išklausedavo kauniečių
godas, bet ir pateikdavo aktualiausias
žmonių mintis, bei ieškodavo atsakymų
į skaitytojų iškeltus klausimus. Prie taip
vadinamo apskritojo stalo kvietėme
įvairių sričių specialistus, diskutavome
itin aktualiais Kauno ir Lietuvos gyveni-
mo klausimais. Stengėmės būti objektyvūs,
bet tolerantiški. Tačiau miesto dienraštis
ir toliau buvo rakštis arogantiškai Kauno
valdžiai. Po gero pusmečio – vėl tas
pats kaltinimas: laikraštis nevaldomas ir
neprognozuojamas, o redaktorė ir kolekty-
vas nereaguoja į partijos miesto komiteto
pastabas.

Persitvarkymas

Kai virš „Kauno tiesos“ vėl susikaupė
juodi debesys, atėjo naujas pasiūlymas iš
sostinės. Visuomenės mokslo akademijoje
Maskvoje rengiami kelių mėnesių sąjungi-
nių respublikų laikraščių vyr. redaktorių
kursai. Miesto laikraščių redaktoriai tenai
nebuvo kviečiami, tačiau ir nepaklusnią
redaktorę, pasiuntė stažuotis Tarybų Są-
jungos sostinėn. Tikriausiai, dėl to kad
įgauchiau patirties ir suprasčiau, kas yra
partinė statyba ir spauda. Maskvietiškos
didžiųjų politikos, mokslo ir ekonomikos
grandų paskaitų, seminarų ir diskusijų iš-
vados buvo nelauktos: „TSRS ritasi pakal-
nėn, ir spauda turi drąsiai kelti negeroves,
siūlyti, kaip ir ką reikia daryti.“

Didžiųjų šalies spaudos leidinių vadovai piktinosi ir priekaištavo, kad Visuomenės mokslų akademijos profesoriai spaudą nori padaryti aukščiau partijos autoriteto. Mus, tris Lietuvos redaktorius ypač nustebino TSRS finansų, vidaus ir sveikatos apsaugos ministrų pasisakymai. Tai buvo ne iš anksto paruošti patarėjų pranešimai apie šalies laimėjimus, o kritiškas požiūris į didžiulės valstybės skaudulius. Kai net dukart susitikime su redaktoriais dalyvavo ir pats Tarybų Sąjungos komunistų partijos Centro komiteto generalinis sekretorius Michailas Gorbačiovas, supratome, kad ne savo valia drąsūs buvo ministerijų vadovai.

Genseko kalba buvo lyg malda-priesakas žurnalistų vadovams, kad laikraščiai gelbėtų skurstančią valstybę, padėtų partijai būti arčiau žmonių, išklaustų jų godas ir siūlytų būdus, kaip įveikti įvairių sričių atsilikimą, pakelti vietos valdžios autoritetą.

Didžiųjų valstybės leidinių redaktoriai diskutavo su prelegentais, priešinosi CK idėjoms spaudą paversti savotišku ginklu, o aš rašiau vis naujas temas ir problemas, apie kurias turi prabilti ir „Kauno tiesa“. Dar liauni mano, miesto laikraščio vadovės, sparneliai Maskvoje įgavo erelišką jėgą ir drąsą, kurios vis dar trūko redakcijos žmonėms, įpratusiems laukti, ką pasakys miesto ar redakcijos vadovai.

Po mano „maskvietiškų įspūdžių“, tikėjimo tuo, ką darome, greitai skaitytojai pamatė ir laikraštyje. Korespondentai kitaip pradėjo žvelgti į savo rašinių herojus, laikraštis rašė tai, apie ką anksčiau net tarpusavyje nenorėjome kalbėti.

Partijos miesto komitetas vėl turėjo faktų laikraščio kritikai. Kai LKP Kauno miesto biuro posėdyje kildavo „Kauno tiesos“ analizavimas, atsakydavau, kad apie tai rašyti reikalavo didieji TSRS vyrai. O mintyse juokiausi: paskambinkit tam Gorbačiovui ir paklauskite, sakė jis taip ar ne?..

„Net Gorbačiovas taip kalbėjo ir reikalavo“ – toks pasiaiškinimas man tapo savotišku skydu ginantis nuo partijos ir vykdomojo komiteto, saugumo ir cenzorių atakų. Galų gale, žinodama, kad vėl būsiu nepagrįstai kaltinama ir tampomi mano nervai, atsisakiau dalyvauti posėdžiuose, nes biuro nario pareigas dar ėjo buvęs „Kauno tiesos“ redaktorius.

Tai buvo netikėta ir kolektyvui, kurį šurpino redaktorės akibrokštas valdžiai. Tokiu darbo siliumi užsikrėtė ir kūrybiniai darbuotojai, kasdien keliantys ir analizuojantys vis naujas miesto gyvenimo problemas. Ypač savo ieškojimais pasižymėjo redakcijos atsakingasis sekretorius Kazys Požėra, jo pavaduotojos Regina Pupalaigytė, Jadvyga Gavenavičienė, žurnalistai Stasys Jokūbaitis, Aušra Lėka, Birutė Garbaravičienė, Antanas Marčiulionis, Ramutė Vatiekūnaitė, Aldons Kibirkštienė, Nijolė Pauliukevičienė. Žinojau, net jeigu ir esu išvykusi į seminarą, laikraščio numeris bus aktualus, įdomus, kovingas, su svarbiausiais akcentais.

Miesto laikraščio puslapiuose išliko anų dienų vaizdas, kaip keitėsi Kauno ir visos Lietuvos žmonių požiūris į gyvenimą, kaip augome ir tobulėjome mes, žurnalistai, trokšdami nepriklausomybės ir spaudos laisvės.

Kova

„Kauno tiesa“ buvo LKP Kauno miesto komiteto ir miesto darbo žmonių deputatų tarybos organas. Vieną vakarą, baigdami naujo laikraščio numerio maketavimą, nusprendėm, vietoje „organas“ parašyti „laikraštis“. Iš karto pilkųjų rūmų – laikraščio „šeimininkai“ nepastebėjo, ką prarado. Bet kitą dieną jau netilo redaktorės telefonas: skaitytojai dėkojo, o valdžios vyrai pyko. Aš jau žinojau, ką atsakyti: „Redakcija seniai leidžia laikraštį, o ne kažkokį organą...“ Pirmoji Lietuvoje „Kauno tiesa“ atsisakė ir privalomo šūkio „Visų šalių proletarai, vienykitės!“

Prasidėjo mūsų didžioji kova už visišką laikraščio nepriklausomybę. Dėl tokio mūsų noro valdžios kabinetuose niekas į kalbas nesileido. „Laikraštis – miesto nuosavybė. Ir kitaip niekada nebus!“ – reziūmavo LKP miesto komiteto biuras, į kurį kreipėmės savo oficialiu raštu.

Ką daryti? Kilo idėja kreiptis į laikraščio skaitytojus. Tegul jie sprendžia, kam turi priklausyti dienraštis. Taip gimė ilgai užsitęsusi aštri diskusija „Ar „Kauno tiesai“ reikalingas pavadinimas?“

Reakcija buvo netikėta. Kiekvieną rytą iš miesto Centrinio pašto atsiimdavome maišus laiškų, kuriuose skaitytojai ne tik nepritarė, kad laikraštis toliau priklausytų LKP Kauno miesto komitetui ir miesto Darbo žmonių deputatų tarybai, bet ir reikalavo iš valdžios savanoriškai atsisakyti redakcijos globos. Beje, redakcijos dėka į LKP biurą pirmąkart nebuvo išrinktas Kauno saugumo vadas, o aršius socialistinio gyvenimo puoselėtojus Kaune pakeitė jauni, atrodė, drąsūs vyrai. Tačiau ir jie bijojo netekti laikraščio „pavadėlio“.

Redakcijos protestas buvo – „Kauno tiesos“ pavadinimą spausdinti puslapiu... apačioje. Skaitytojams paaiškinom, kad taip bus, kol neturėsime nepriklausomybės.

Kreipėmės į autoritetingus kauniečius, kad jie pritartų redakcijos siekiui. Po susitikimo su Jo Eminencija kardinolu Vincentu Sladkevičiumi, sulaukėme kompetingo ir jautraus šio dvasininko straipsnio apie šiandieninį laikraštį ir būtinumą tapti redakcijai nepriklausomai nuo valdžios.

Jaunas ir kitaip mąstantis LKP Kauno miesto komiteto pirmasis sekretorius Vytautas Arbačiauskas pagaliau įteikė Raštą, kad visas laikraščio leidybines teises perduoda „Kauno tiesos“ redakcijai. Tačiau miesto darbo žmonių deputatų taryba nė negalvojo atsisakyti savo „paslaugų“ laikraščiui. Tik po gero pusmečio tuometinis Vykdomojo komiteto pirmininkas A. Rimas pasirašė dokumentą, kad miestas atsisako redakcijos steigėjo ir leidėjo teisių. Kolektyvas džiūgavo, šventėme pergalę, nejausdami, kas mūsų laukia.

Išdavystė

Kritikavom senąją miesto valdžią ir palaikėme Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio Kauno skyrių. Ne tik spausdinome pranešimus, kvietimus, aktualius straipsnius persitvarkymo tema. „Kauno tiesa“ buvo tapusi ir savotiška sąjūdininkų būstine. Tačiau redakcijai atgavus nepriklausomybę naujoji Kauno valdžia, kurią jau sudarė Sąjūdžio aktyvistai, mumis buvo irgi nepatenkinta. Ir jie norėjo tokio leidinio, kuriam galėtų nurodyti, kaip ir apie ką rašyti.

1998-ieji. „Kauno dienos“ žurnalistai su redakcijos svečiais – Prezidentu Valdu Adamkumi ir Alma Adamkiene. Teklės Mačiulienės asmeninio archyvo nuotr.

Naujuoju miesto valdžios organu tapo „Kauno laikas“, kurio vadovais buvo patvirtinti ... trys „Kauno tiesos“ sekretoriato darbuotojai, mums to nežinant ir nesitikint.

Kauno valdžia triumfavo ir taip galvojo sužlugdysianti „Kauno tiesą“. Jeigu ne materialiai, ko jie negalėjo padaryti, nes laikraštis turėjo didžiausią Lietuvoje tiražą ir nemažas pajamas, tai moraliai. Ne kartą „Kauno laikas“, žinoma, ne be buvusių gerų mūsų laikraščio žurnalistų plunksnos, buvome be gailesčio niekinami ir kritikuojami. Mintis ta pati: mes „buvusieji“ Komunistų partijos parankiniai,

todėl su „Kauno tiesa“ negalima pradėti naujo šalies gyvenimo...

Mūsų stiprybė buvo – tylą. Nereagavome į kvailokus išpuolius, nesiaiškinome, kad esame teisūs, todėl visiškai nereagavome į „Kauno laiko“ komentarus.

Kauno savivaldybė ėmėsi naujos akcijos prieš „Kauno tiesą“ – neteikti redakcijai svarbios informacijos ir pranešimų, kurie buvo aktualūs visuomenei. Bet greitai bumerangas atsisuko prieš juos pačius. Nedidelis „Kauno laiko“ tiražas tapo miesto valdžios gyvenimo nušvietimo stabdžiu, nes kauniečiai nežinojo, ką siūlo savivaldybė. Greitai naujajai valdžiai vėl teko grįžti

prie „buvusiųjų“. Tačiau „Kauno tiesos“ autoritetą su naujom idėjom ir aktualiais straipsniais kėlė ir miesto šviesuoliai.

Kauno sąjūdžio aktyvistas profesorius Alfredas Smailys pasiguodė, kad „Gimtas kraštas“ nesusidomėjo jo pateiktu straipsniu. „Kauno tiesa“ tuojau pat išspaudino profesoriaus A.Smailio pasiūlymą – atkurti Vytauto Didžiojo universitetą ir atstatyti Prisikėlimo bažnyčią. Tapome ne tik naujos idėjos informatoriais, bet ir organizatoriais.

Naujos mūsų redakcijos akcijos susilaukė dėmesio visoje Lietuvoje. Dienraštis surinko ir spausdino medžiagas apie Pravieniškio, Pažaislio šilo, Petrašiūnų ir Burbinės žudynes. Pirmieji prabilome ir apie Istorijos muziejaus sodelio skulptūrų atstatymą. O mūsų laikraščio priedas „Santaka“ tapo tikra kultūros ir meno versme.

Santažas

Senasis miesto laikraštis ir toliau naujai mieste valdžiai buvo lyg rakštis. O ypač vyriausioji redaktorė, kurios neįveikė senoji nomenklatūra ir nepajėgė atleisti iš pareigų. „T.Mačiulienė – buvusi partijos statytinė, todėl ją reikia „nuimti“–, rezgė naują planą Kauno šeimininkai. Juridiškai jie to negalėjo padaryti, tačiau vis nauji „kandidatai“ buvo siunčiami pažiūrėti, koks bus naujojo redaktoriaus kabinetas. Tokių „pasiuntinių“ Michailu Gorbačiovu, nors ne vienas jų irgi buvęs komunistas, nepagasdinsi. Nors redaktorės kabineto durys visiems buvo atviros, bet vieną dieną sekretorės paparašiau neįleisti pas mane valdžios siunčiamų vyrų.

Tada nelauktai buvau iškviesta į Savivaldybės tarybos posėdį, kad atsakyčiau į klausimus, informuočiau apie būsimą miesto ir redakcijos bendradarbiavimą. Nors Tarybos narys Henrikas Žukauskas ir perspėjo, kad bus sprendžiamas klausimas dėl mano nušalinimo iš pareigų buvau rami. Tačiau kai būdama tribūnoje išgirdau kaltinimą, kad sovietų ekonominės blokados Lietuvai metu mano vyras... pavogė dvi cisternas benzino, ir aš dėl to neturiu moralinės teisės vadovauti laikraščiui, buvau priblokšta tokių jų cinizmu.

Naujas, šlykščiausias ir labiausiai įžeidžiantis ne tik mane, bet ir vyrą žurnalistą, šantažas. Tuo metu atostogaujantį vyrą kolektyviniame sode, miesto vadovų paprašyta, jau apklausinėjo Kauno ekonominė policija. Protokolo nerašė, nes nebuvo dėl ko... Melu paremta intriga sprogo kaip muilo burbulas, bet širdyje liko nemalonus nuosėdos, juo labiau, kad niekas dėl tos šmeižikiškos „vagystės“ mūsų net neatsiprašė. Be moralės buvo ne tik senoji, bet ir naujoji valdžia. O Lietuva jau buvo laisva ir nepriklausoma.

Ištvermė

Naujuosius miesto šeimininkus, kuriems į valdžią padėjo ateiti ir „Kauno tiesa“, pasiekė džiugi žinia: Lietuvos ministrė pirmininkė Kazimira Prunskienė pasirašė nutarimą, kad visos įmonės ir organizacijos turi priklausyti miestų arba rajonų savivaldybėms. Vadinas, redakcijos vadovą tvirtina ir atleidžia vietos valdžia. Prasidėjo naujos atakos prieš miesto laikraštį.

Savivaldybės Taryba nutarė, kad Kaunui nereikia dviejų laikraščių. Todėl reikia dotuojamą „Kauno laiką“ panaikinti, o „Kauno tiesą“ vėl įteisinti kaip miesto savivaldybės laikraštį. Jeigu ne susitikimas su Lietuvos Seimo nariu, rašytoju Kaziu Saja, „Kauno tiesa“, tik be senosios redaktorės, vėl būtų tuojau pat tapusi miesto organu. Sustabdė tų siekių įgyvendinimą ir 1991-ųjų sausio įvykiai. Tuomet savanoriškai miesto redakcijos susivienijo ir vietoje senųjų – leido naują bendrą laikraštį „Laisvasis Kaunas“. Dirbom draugiškai, noriai, vieningai. Tai pastebėjo ir vėliau geru žodžiu įvertino Lietuvos vadovai.

Po susitikimo Seime, kur Vytautas Landsbergis dėkojo šalies laikraščių vadovams už ištikimybę Lietuvai ir nepriklausomybei, pagalbos ranką „Kauno tiesai“ ištiesė pirmininko patarėjas Virgilijus Čepaitis. Sužinojęs mūsų nerimą, kad savivaldybė vėl nori savo globon paimti mūsų redakciją, priėmimo metu pats pakvietė Seimo pirmininką Vytautą Landsbergį. Išklauseš mano godų, jis nieko neklausė. Pažiūrėjo profesorius į V.Čepaitį, ir piktokai ištare: „Tai ką, Kauno Taryba neturi daugiau problemų, o tik kovą su redakcija? Reikia tuojau pat susisiekti su Kaunu“.

Atsiveikindamas Seimo pirmininkas V.Landsbergis pasakė: „Būkit rami ir dirbkit“. To užteko, kad Kauno vadukai galutinai nurimtų, nes po mėnesio Lietuvos vyriausybės vadovas Gediminas Vagnorius jau pasirašė nutarimą, beje, paskutinį iš visų didžiųjų dienraščių, dėl „Kauno tiesos“ privatizavimo. Priėmė tada kitokį, nei jau privatizuotiems Lietuvos dienraščiams, nutarimą: akcijas paskirstyti lygiomis dalimis visiems redakcijos darbuotojams.

Prasidėjo naujas gyvenimas, paremtas kolūkiniu principu. Tik tenai už viską sprendė ir atsakė pirmininkas. Pas mus nieko negalėjo nutarti redakcijos vadovai, kurie turėjo tiek pat balsų, kiek korespondentas, vairuotojas ar valytoja. Taip demokratinės Lietuvos laikraščio redakcijoje buvo įgyvendinamas „lenininis principas“, kad valstybę gali valdyti ir virėja...

Pirmieji

Prasidėjo naujas gyvenimas. Visi, keturiasdešimt šeši kolektyvo nariai įkūrėme uždarąją akcinę bendrovę. Išklauseš skaitytojų nuomonę, pakeitėme laikraščio pavadinimą. Pirmieji Lietuvoje įkūrėme „Kauno dienos“ laikraščio platinimo tarnybą. Tai užrūstino Lietuvos pašto vadovus, kurie pareikalavo net didžiulio atlygio už jų kažkada gyventojams pastatytas... pašto dėžutes. Tuomet paštininkai ir laiškanėšiai pirmadieniais nedirbdavo. Turėdami savo platinimo tarnybą, pirmieji Lietuvoje laikraštį pradėjome leisti ir pirmadieniais. Po kurio laiko mūsų pavyzdžiu pasekė ir „Lietuvos rytas“, pranešdamas, kad pirmadienį Lietuvoje leidžiamas tik jų laikraštis. „Lietuvos rytas“ netikslumą paaiškino tuo, kad „Kauno diena“ ne respublikinis, o miesto laikraštis. Tai lyg įžeidė kolektyvą, ir mes laikraštį pradėjome leisti visai Lietuvai, Vilniuje įsteigėme redakcijos biurą. Ne iš karto Lietuvos radijas ir televizija pastebėjo „Kauno dieną“, bet vėliau spaudos apžvalgoje dažnai ir pirmuoju numeriu cituodavo laikraštį. Tai buvo lyg eleksyras mūsų redakcijos žmonėms.

Redakciją užvaldė kūrybiškumo ir naujų sumanymų aistra. Svajojome apie

nuosavą laikraščio spausdinimo mašiną, o gal net ir naują „Kauno dienos“ spaustuvę, nes „Aušra“ buvo pritaikyta knygų, o ne šimtatūkstantinio laikraščio tiražo leidimui. Kauniškis laikraštis buvo skirtingo formato nei kiti Lietuvos dienraščiai. Dėl spausdinimo mašinų gedimų dažnai vėluodavo laikraštis, tačiau tai buvo smulkmena lyginant su tomis bėdomis, kurios redakcijos dar tykojo.

Dvikova

Lyg perkūnas iš giedro dangaus pasiekė žinia, kad pastatą Vytauto pr. 27, kur man pradėjus vadovauti, naujai įsikūrė redakcija, Kauno savivaldybė įtraukė į gražintinų namų sąrašą. Ką daryt?

Analizavome įvairius variantus. Tačiau visi privalumai buvo šio pastato naujai. Šalimais yra spaustuvė, autobusų ir geležinkelio stotys, patogų kauniečiams atsiimti laikraštį, užsisakyti reklamą, užsukti į redakcijos priimamąjį. Redakcijos lėšomis rekonstruotos ir puikiai suremontuotos patalpos buvo visiems labai brangios, nes patys žurnalistai išsirinko sau kabinetus, kuriuose vyravo ieškojimų ir atradimų dvasia.

Man kūrybiniais klausimais jau neliko laiko. Su juristais gilinomės į gražintino turto įstatymą. Apsidžiaugėme: yra punktas, kad natūra negražinami pastatai, kuriuose yra įsikūrusios kultūros įstaigos. Juk tokia yra ir kiekviena laikraščio redakcija. Bet tai įrodyti prireikė ne vienerių metų. Be to, jeigu buvę pastato savininkai sutinka imti valstybės kompensaciją, jokių problemų. O jeigu ne, laukia teismas. Gai-

la, bet būtent tenai pirmąkart pamatėme gal ir buvusius pastato savininkus, kurie negalėjo ar vengė su mumis susitikti.

Iki teismų viražo buvo ir optimizmo. Lietuvos Vyriausybė, vadovaujama Ministro pirmininko Adolfo Šleževičiaus, priėmė nutarimą, kuriuo įpareigojo Kauno miesto savivaldybę pastatą Vytauto prospekte skirti redakcijai. Tai reiškė, kad valstybė savininkams išmokės kompensaciją.

Išradinga miesto valdžia sureagavo lyg cirko artistai. Vieną dieną savo posėdyje priima nutarimą, kad perleidžia patalpas „Kauno dienai“, kitame panaikina ir skiria patalpas buvusiems savininkams. Ilgai tęsėsi dvikova, kurios sekundantai buvo ne tik iš Kauno, bet ir iš sostinės, kurie bet kuria kaina siekė, kad patalpos iš redakcijos būtų atimtos. Savivaldybė ir toliau buvo nepatenkinta laikraščio laisve ir nepriklausomybe.

Nepaisant naujų valdininkų pinklių, kartu su „Aušros“ spaustuvės direktoriumi Ričardu Markovu ieškojome naujos laikraščio spausdinimo mašinos. Ne kartą vykome į Vokietiją, o Heidelberge suradome tokią spausdinimo įrangą, kuri bent laikinai tiktų.

Tuo metu meras Vygantas Grinis, tikriausiai žinodamas, kad manęs nėra Kaune, paskambinęs redaktorės pavaduotojai Rūtai Kanopkaitei pasidomėjo, koks bus naujas redakcijos adresas. Savivaldybė vėl priėmė nutarimą grąžinti savininkams pastatą, o redakciją įpareigojo per 10 dienų palikti patalpas... Vėl neramios dienos ir bemiegės naktys.

Atėjo nauji rinkimai, dar kartą pasikeitė Kauno valdžia. Meras prof. Vladas Katkevičius ir administratorius Kazimieras

Starkevičius, žinodami kelerių metų mūsų, kuriame vis nebuvo nugalėtojų, pasirašė naują Potvarkį: dėl pastato nuosavybės teisių perdavimo „Kauno diena“. Pagaliau vėl laimėjome, tačiau ramiai gyvenome tik mėnesį. Buvusieji pastato savininkai dėl jiems nepalankaus nutarimo į teismą padavė Lietuvos Vyriausybę, Kauno Savivaldybę, o trečiuoju asmeniu ir „Kauno dieną“.

Kas gins mūsų interesus? Savivaldybės juristė Ramutė Noreikienė net nedvejodama pasakė: „Negalvokite, kad laimėsite prieš žydų tautybės žmones. Neįmanoma. Galiau iš bet ko lažintis, kad pralaimėsit“.

Teisininkės patarimas – mesti baltą pirštinę – mums buvo nepriimtinas, tačiau drąsaus advokato ilgai ieškojome. Ir neradome. Sužinoję, koks ieškovas, atsisakė. Tik drąsi ir principinga, bet diplomatiška kaunietė advokatė Stefa Bukelienė stėjo ginti „Kauno dienos“ interesus. Teismuose moteriško dueto neatlaikė net prityrę sostinės advokatai. Posėdžio metu pritrūkę argumentų jie rėždavo, kad mes valdome Kauną, o redaktorės net bijo mafija...

Sužinoję apie mūsų bylas, padėti pasiryžo ir kauniečiai. Mūsų laikraščio skaitytojas, prieš karą dirbęs vienoje įstaigoje Vytauto prospekte, atskleidė tiesą: po karo šiame prospekte buvo pakeista namų numeracija.

Advokatė S. Bukelienė archyve surado dokumentus, įrodančius, kad mes galime būti teisėti šio triaukščio, prikelto naujam gyvenimui, šeimininkai.

Istorija su redakcijos patalpomis tęsiasi dar kelerius metus. Prireikė net kelių

dešimčių teismo posėdžių, nuo apylinkės iki Aukščiausiojo. Nesulaukė ieškovų pareiškimo tik Konstitucinis teismas...

Atsisveikinimas

Pagaliau buvo galima ramiai gyventi, dirbti ir planuoti redakcijos ateitį. Pelnas nemažas, dividendai solidūs. Tačiau pareigom, išsilavinimu ir siekiais 46 redakcijos akcininkai buvo netolygūs, todėl ir nevienalytis kolektyvas. Daugelis norėjo gyventi tik šia diena, išsidalinti visą pelną, ir nė cento neskirti redakcijos rytdienai.

Akcininkų susirinkimai tęsdavosi kelias valandas, bet joks siūlymas dėl lėšų investavimo nebūdavo priimtas, vis pritrūkdavo racionaliai mąstančių balsų. Žinojome, kaip auga ir stiprėja „Lietuvos rytas“, „Respublika“, o mes, būdami antri pagal laikraščių tiražą, likome pasmerkti konkurencinėje spaudos leidinių kovoje.

Vienas po kito „Kauno dieną“ atakavo ir investuotojai. Norvegijos koncerno „Orkla“ pasiuntiniai buvo ypač atkaklūs. Visus metus jie stebėjo mūsų darbą, ekonomistai analizavo redakcijos finansinę padėtį. Derybos vyko ilgai, nes nenorėjome prarasti savo nepriklausomybės ir tarnauti turtingiausiam Norvegijos koncernui. Jis be naftos, aukso kasyklų, turėjo ir savo spaudos padalinį „Orkla media“. Norvegai turėjo savo laikraščius ne tik gimtinėje, bet ir Lenkijoje. Kaimynai patikino, kad „Orkla media“ nekontroliuoja laikraščio turinio, tik reikalauja, kad leidybos būtų objektyvus ir neremtų vienos partijos. Norvegų siūlymas mums buvo priimti-

nas: liekame nepriklausomi, o naujieji savininkai kontroliuoja tik laikraščio ekonomiką. „Parduoti!“ Pirmąkart redakcijos akcininkai buvo vieningi, kai nagrinėjome klausimą, kad „Orkla media“ nori pirkti „Kauno dieną“.

Laikraštis, jo valdymą perėmus norvegams, nesuprastėjo. Priešingai. „Kauno diena“ tapo išvaizdesnė ir įdomesnė. Net didžiulis „Bangos“ susivienijimo cechas tapo mūsų nuosavybe, kur turėjo įsikurti mūsų laikraščio spaustuvė. Nauji, jaunesni redakcijos vadovai to nenorėjo ar negalėjo įgyvendinti, tačiau „Kauno diena“ ir toliau visiems buvo brangi, sava. Ir redakcijos žurnalistams, ir skaitytojams.

Išsipildė Jo Eminencijos kardinolo Vincento Sladkevičiaus žodžiai, skirti „Kauno dienai“ tomis sunkiomis gyvenim-

mo dienomis, kai buvo iškilęs hamletiškas klausimas: būti ar ne. „Žurnalistai, mokėkite laukti ir augti. Viskas bus gerai, nes ir jūsų likimas – Dievo rankose“.

Dabar „Kauno diena“ – naujų savininkų – Lietuvos verslininkų nuosavybė. Pasikeitė laikraščio išvaizda ir publikacijų temos. Nauji redakcijos vadovai, keičiasi ir žurnalistai. Negrįš tos dienos, kurios praėjo, kai mes patys, laikraščio kūrėjai, buvome ir leidinio savininkai. Mylėjome „Kauno dieną“, kaip savo vaiką. Vargome dėl jos, aukojomės, džiaugėmės, ir praradome. Deja, visiems laikams. Liko tik šie, pirmąkart publikuojami mano prisiminimai. Gal kada nors jie bus reikalingi Kauno spaudos istorijos tyrinėtojams.

Kaunas, 1987-2007 metai

„KAUNO DIENA“: 1945–2007

1945 11 01 – 1950 10 15	„Tarybų Lietuva“. Redaktoriai J. Šimkus, D. Roda
1950 – 1953 –	„Kauno tiesa“ (apskritis ir miesto laikraštis). Red. J. Chlivickas (1950), P. Putrimas (1951-53)
1953-1990 –	„Kauno tiesa“ (LKP Kauno miesto komiteto ir DŽDT laikraštis) Red. J. Čygas (1954-1956), V. Norvaiša (1956-1958), J. Leonavičius (1958-1960), Z. Baltušnikas (1960-1987), T. Mačiulienė (1987-1999)
1992 06 17 –	„Kauno diena“. Red. T. Mačiulienė, E. Kalinas (1999–2007), K. Jauniškis (2007)
1994 01 01 –	„Kauno diena“ (Kauno miesto ir krašto dienraštis, leidžiamas 6 kartus per savaitę)
1996 06 01 –	„Kauno diena“ – dienraštis Lietuvai
Tiražas:	1981 m. – 83000; 1990 m. – 113000; 1993 m. – 60600; 1997 m. – 56500; 1999m. – 51000; 2007 m. – 37000

KREMLIAUS UŽBLOKUOTAS FORUMAS

Kodėl 1990-ųjų birželį už bendro stalo nesusėdo
pasaulio lietuviai-žurnalistai?

Domijonas Šniukas

LSIBĖGĖJUS M.GORBAČIOVO INICIJUOTAI perestroikai, šiek tiek pakilo „geležinė uždanga“, – vis daugiau Lietuvos žmonių išvykdavo aplankyti savo giminių į užsienį, suintensyvėjo mūsų meninės ir techninės inteligentijos, mokslininkų ryšiai su JAV lietuviškomis organizacijomis. 1988 m. birželį įsikūręs Lietuvos persitvarkymo sąjūdis šį procesą labai paspartino, abipus Atlanto buvo kuriami pradžioje Lietuvos suvereniteto, o vėliau ir nepriklausomybės atkūrimo planai.

1989 m. sausio 28 d. neeiliniame suvažiavime Lietuvos žurnalistai atsikratė TSRS žurnalistų sąjungos vasalystės, atkūrė tarp dviejų pasaulinių karų veikusią Lietuvos žurnalistų sąjungą. Naujoji sąjungos vadovybė buvo įpareigota su Maskva bendradarbiauti tik lygiateisės sutarties pagrindu.

Ėmėme ir mes galvoti apie ryšius, bendradarbiavimą su išeivijos žurnalistais, jų spauda, juos vienijančią Lietuvių žurnalistų organizaciją, kurios vadovybė rezidavo JAV. Tai nebuvo lengva, nes Lietuvos ir užsienio lietuvių žurnalistus skyrė aukšta politinė ir psichologinė „Berlyno siena“, kurią buvo išbetonavusi sovietinė

okupacija. Mūsų kolegos užsienyje dirbo spaudos laisvės sąlygomis, – puoselėjo lietuvių, kėlė tėvynės išlaisvinimo, jos nepriklausomybės atkūrimo klausimus, tuo tarpu kiekvieną Lietuvoje dirbusio kūrinių skaitė galingojo kiklopo Glavlito akis – cenzorius, kasdien reikėjo girti imperinę sistemą, komunistų partiją, jos vadus. Iš kitos pusės, kai tik subliuško cenzūra, Lietuvos žurnalistai, be vienetinių išimčių, atsidūrė pirmose Atgimimo gretose. Taigi, viso pasaulio lietuviai žurnalistai jau buvo tapę bendraminčiais.

Tuo metu Niujorke dirbęs Jonas Lukoševičius atsiuntė keletą žurnalo „Lietuvis žurnalistas“ numerių, sužinojau apie Lietuvių žurnalistų sąjungos veiklą. 1989 m. vasarą jos pirmininkei ir žurnalo „Lietuvis žurnalistas“ redaktorei Rūtai Klevai Vildžiūnienei parašiau laišką: „Manau, kad atėjo metas, kai Lietuvos ir išeivijos žurnalistai turėtų susitikti už bendro stalo. Kadangi Jūs planuojate rugsėjo mėnesį atvykti į Lietuvą, apie tai pakalbėsime plačiau“.

Iš tikrųjų, kartu su mėgėjiška Kalifornijos lietuvių teatro trupe (Dramos sambūriu) pirmininkė netrukus atvyko į

Lietuvą. Rugsėjo pabaigoje ją pasikvietėme į savo būstinę Vilniaus gatvėje, kur posėdžiui buvo susirinkę sąjungos sekretoriatas – Juozas Baušys, Vilhelmas Chadzevičius, Zeferinas Jonutis, Gintautas Judickas, Vilnius Kavaliauskas, Algimantas Semaška, Domas Šniukas, Irena Tiškutė, Gedvydas Vainauskas, Rimvydas Valatka, „Žurnalistų žinių“ redaktorius Aleksandras Juozapaitis ir būsimasis redaktorius Leonas Jurša. Pokalbis prie kavos buvo nuoširdus, pasikeista informacija, pasipasakota apie abiejų organizacijų ketinimus, išreikštas susirūpinimas dėl JAV užsidariusių leidinių, mirusių žurnalistų archyvų, tartasi dėl jų pargabenimo Lietuvon galimybės, kartu nusifotografuota. Tada viešniai ir buvo pasiūlyta idėja Vilniuje surengti po pasaulį pasklidusių lietuvių žurnalistų susitikimą.

Netrukus man ji atsiuntė šiltą laišką (1989 10 04): „Sveikinu visus, kuriuos turėjau laimę pažinti, – tikiuosi pasimatyti kitais metais. Kadangi neturėjau progos Jums atsisveikinant paspausti ranką, skaitykite, kad tai buvo tik laikinas mano išvykimas, o šią savaitę valdybai pasakosiu savo įspūdžius ir parodysiu video filmą, pranešiu apie būsimą suvažiavimą ir savo nepaprastai puikų priėmimą Jūsų kolegishkoje globoje ir draugystėje. Dėkoju!“ Kolegė buvo kupina energijos ir ėmėsi organizacinio darbo.

Vilniškė pusė taip pat žengė konkrečius žingsnius.

SSRS laikais iš kiekvieno žurnalisto honoraro pradžioje du, o paskutiniaisiais metais šeši procentai buvo atskaičiuojami Žurnalistų fondo (Журфонд) ir Tarptautinės žurnalistų solidarumo loterijos naudai. Iš šių šaltinių buvo finansuojama SSRS

žurnalistų sąjungos ir dalinai Maskvai klusnios Tarptautinės žurnalistų organizacijos veikla. Nors kiekvienoje sovietinėje respublikoje veikė SSRS žurnalistų sąjungos padaliniai, Žurnalistikos fondas buvo tik sąjunginis. Iš Lietuvos žurnalistų honoraro atskaičiuoti pinigai buvo pervedami į Maskvą, o tik iš ten mažytė jų dalis vėl buvo grąžinama LSSR žurnalistų sąjungai, su griežtais nurodymais naudoti tik pašalpoms. Kai Lietuvos žurnalistų sąjunga atsiskyrė nuo Maskvos, su Sąjunginės autorių teisių agentūros Lietuvos skyriaus vadovu Edmundu Vaitiekūnu buvo sutarta, kad atskaitymus Žurnalistikos fondui pervestų tiesiog mums. Mes iš karto pasijutome turtuoliai – metinis sąjungos biudžetas pašoko iki 200 tūkst. rublių. Tada tai buvo didžiuliai pinigai, jie leido mums planuojamo Forumo sąmatą rengti be didesnių skrupulų.

Per 1989 m. Jonines Panevėžio rajone, prie Nevėžio, surengėme įdomų ir smagų žurnalistų sąskrydį, manėme jį paversti tradicija. 1990 m. liepos pradžioje buvo planuojama Respublikinė dainų šventė, į kurią ruošėsi atvažiuoti daug užsienio lietuvių. Todėl sąjungos sekretoriatas nutarė, kad Forumo trukmė turėtų apimti abi šventes, o tarp jų būtų pakankamai laiko diskusijoms.

Bene spalio mėnesį turimais adresais buvo išsiųstas toks pranešimas:

„Gerbiamas tautietė ir kolega,

*naujam gyvenimui pakilusi Lietuva
buria plačiame pasauly pasklidusius
savo vaikus. Visiems tapo aišku, kad
yra tik viena Tėvynė, vieninga tautos
istorija, literatūra, menas. Mes džiau-*

giamės, kad didelę pagalbą savo tautai šiandien pradeda teikti [išeivijos] mokslininkai, biznesmenai, menininkai, žurnalistai. Susirūpinome savo archyvais, išblaškytomis meno vertybėmis, leidiniais. Vienas po kito už apvalaus stalo sėda įvairių profesijų ir įvairių įsitikinimų tautiečiai.

Lietuvos žurnalistų sąjunga, šių metų sausio mėnesį atsikūrusi kaip savarankiška ir kūrybinė organizacija ir laikanti save Lietuvos Respublikos metų Žurnalistų sąjungos tradicijų natūralia paveldėtoja, mano, kad atėjo laikas už tokio stalo susėsti ir pasaulio lietuviams-žurnalistams. Nutarta 1990 metų birželio pabaigoje – liepos pradžioje sušaukti Pasaulio lietuvių žurnalistų forumą. Jis turėtų įvykti amžinojoje mūsų sostinėje Vilniuje vienu metu su garsiąja Lietuvos dainų ir šokių švente.

Lietuvos žurnalistų sąjunga Forumo svečiams apmokėtų 12–14 dienų pilną išlaikymą bei kitas išlaidas.

Mes būtume labai dėkingi, jeigu ši mūsų sumanymą pagarsintumėte lietuviškoje spaudoje bei atsiųstumėt savo pasiūlymus, pageidavimus, taipogi pranešumėt apie savo arba pažįstamų žurnalistų norą dalyvauti Forume.

Išanalizavę pasiūlymus, suplanuosime Forumo dienotvarkę, pranešime, kada Jūs lauksime Lietuvoje.

Kuo greičiau Jūs atsiliepsite – tuo įdomesnis ir turiningesnis bus mūsų susitikimas.

Su pagarba

Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Domas Šniukas“.

Lapkričio 2 d. šis pranešimas buvo išspausdintas „Dirvoje“ (Klivlendas, JAV), vėliau „Mūsų pastogėje“ (Sidnėjus, Australija), „Tėviškės žiburiuose“ (Torontas, Kanada), „Argentinios lietuvių balse“ (Buenos Aires) ir kituose užsienio lietuvių leidiniuose.

Forumo organizavimu, susirašinėjimu tuo metu rūpinosi LŽS pirmininko pavaduotojas Vilius Kavaliauskas. Jis buvo dirbęs „Selskaja žizn“ ir „Tiesos“ korespondentu Niujorke, ne vieną užsienio kolegą pažinojęs asmeniškai. V. Kavaliauskas informavo sekretoriatą, kad iš už Atlanto gaunama žinių, jog į Forumas ruošiasi gana daug aktyviai spaudoje dalyvaujančių tautiečių. R. K. Vildžiūnienė dirbo energingai – įtikinėjo kolegas važiuoti į Vilnių, rengė dalyvių sąrašus SSRS vizoms gauti. Mes irgi išsiuntėme į SSRS konsulatą San Franciske teleksą, informuojantį apie renginį ir kad R.K. Vildžiūnienė yra įgaliota rinkti dalyvių grupę.

Vasario 1 d. posėdyje LŽS sekretoriatas apsvarstė rengimosi Forumui eigą, problemas, patvirtino organizacinį komitetą. Užsienin buvo išsiųstas toks pranešimas:

„Gerbiamas tautietė ir kolega,

Lietuvos žurnalistų sąjungos sekretoriatas patvirtino Pasaulio lietuvių žurnalistų forumo Vilniuje organizacinį komitetą: pirmininkas V. Kavaliauskas, sekretorius J. Bulota-Jaunesnysis, nariai: E. Butkus, A. Jeskelevičius, V. Katilius, V. Kazakevičius, Č. Kudaba, A. Kusta, R. Ozolas, R. Papreckas, B. Raguotis, D. Šniukas ir R. Valatka.

Orgkomiteto adresas: 232600 Vil-

nius, Vilniaus 35, Lietuvos žurnalistų sąjunga. Telex – 261185 LŽS SU, fax – (0122)–221571, telefonas – (0122)–611790.

Forumas devizu „Laisvas žodis – laisva Lietuva“ įvyks š. m. birželio 29–30 dienomis. Siūloma tokia pagrindinė pranešimų tematika:

1. Lietuvos spaudos, radijo ir televizijos istorija (Tėvynėje ir svetur),
2. Kūrybinės ir profesinės Lietuvos ir lietuvių žurnalistų organizacijos,
3. Spaudos laisvės problemos,
4. Spauda ir Lietuvos atgimimas,
5. Spauda ir lietuvių emigracijoje.

Galimos ir kitos temos. Rekomenduotume apsiriboti Lietuvos Respublikos ir pokario metais. Pranešimams siūloma skirti iki 15 minučių, pasisakymams – iki 7.

Pranešėjai tematinės paraiškas ar pranešimų tezes prašomi pateikti iki š.m. gegužės 15 dienos. Pranešimus Forumui gali atsiųsti ir tie, kas negalės dalyvauti. Visi pranešimai bus atspausdinti specialiaame leidiny.

Forumo metu bus priimta Pasaulio lietuvių žurnalistų deklaracija.

Lietuvos žurnalistų sąjunga apmokės Forumo dalyviams viešbutį ir maitinimą 14 dienų, o taip pat bendro pobūdžio ekskursijas. Kas pageidaus, galės gyventi žurnalistų šeimose arba pas gimines. Viešesią ilgiau negu dvi savaites pragyvenimą užsimokės patys.

Jeigu kam šie variantai nepatinka – siūlome susiburti į turistinę grupę ir užsisakyti aptarnavimą per „Inturistą“ ar pan.

Į Vilnių siūlome atvykti birželio 26 d. Atvykstančius anksčiau ar vėliau taipogi paglobosime.

Prašome iki balandžio 15 d. pranešti apie savo atvykimą, nurodant vardą, pavardę, gimimo metus ir vietą, adresą ir pilietybę. Šie duomenys reikalingi oficialiam iškvietimui.

Forumo dalyviams bus pasiūlyta 3–4 dienų ekskursija po Lietuvą maršrutu: Vilnius – Kaunas – Jurbarkas – Šilutė (galimas variantas Nemunu) – Klaipėda – Neringa – Šiauliai – Panevėžys – Vilnius.

Pranešame, kad birželio–liepos sandūroj bus renkama gražiausia pasaulio lietuvių, o liepos 5–8 dienomis įvyks Lietuvos dainų ir šokių šventė. Bilietus į ją parūpinsime.

Numatoma surengti išeivijos spaudos, fotografijos, spaudos grafikos ir karikatūros parodą. Prašome dalyvauti joje leidiniais ir kūrinių.

Akreditacijai atsivežkite po porą nuotraukų 4x5 cm. formato.

Apie tolesnį pasiruošimą Forumui Jus nuolat informuosime, tame tarpe ir per Vilniaus radiją.

Prašome lietuvių laikraščius atspausdinti šį pranešimą, papasakoti apie jį kolegoms žurnalistams.

Lauksime Jūsų pasiūlymų ir pageidavimų.

Sąjungos pirmininkas D. Šniukas
Forumo orgkomiteto pirmininkas
V. Kavaliauskas

Vilnius, 1990 m. vasario 25 d.“

Netrukus sulaukėme istorinio mūsų tautai įvykio – kovo 11 d. buvo paskelbtas Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo aktas. Būsimajam Forumui tai suteikė daug papildomų impulsų: jo metu jau galėsime kalbėti atvirai ir drąsiai, juo susidomėjo ir tie kolegos, kurie dar baiminosi vykti į okupuotą tėvynę. Vienas po kito, įveikdami sovietinio pašto trukdžius, mus ėmė pasiekti iki kovo 11-osios ir po jos rašyti laišakai su pranešimais ir pasiūlymais.

Bene pirmasis (1989 11 06) atsiliepė Vytautas Kasniūnas, buvęs „Lietuvos aidą“ reporteris ir matęs, kaip „iš pareigų buvo atleistas vyr. redaktorius Br. Dirmeikis ir pareigas perėmė okupacinės vyriausybės paskirtas Jonas Šimkus). Jis pažadėjo būtinai dalyvauti forume, vėliau (1990 03 14) atsiuntė pasiūlymus: Forumo metu įkurti Pasaulio lietuvių žurnalistų sąjungą, sukaupiti žinias apie visus lietuvių žurnalistus, nustatyti nuolatinius ryšius. Kritikavo, kad Forumo organizaciniame komitete nėra moterų.

Ilgametis „Tėviškės aidą“ redaktorius, Australijos lietuvių katalikų federacijos pirmininkas kun.dr. Pranas Daunys (1989 12 23) pagyrė mus už sumanymą, į Vilnių žadėjo atvykti pats arba tuometinis laikraščio redaktorius Kazimieras Mioldažys.

Buvęs Lietuvių žurnalistų sąjungos pirmininkas, leidinio „Laiškai lietuviams“ redaktorius J. Vaišnys (1989 12 23) palinkėjo Forumui sėkmės, siūlė atkreipti dėmesį į lietuvių kalbą, jos kultūrą. Kadangi jau buvo pažadėjęs gegužę dalyvauti Kultūros kongrese, antrąkart atvykti į Vilnių būtų sudėtinga.

„Tėviškės žiburių“ redaktorius kun. Pranas Gaida (1990 01 02) informavo, kad į Forumą atvyks vienas iš redaktorių Jonas Andrulis, leidinio administratorė Salomėja Andriulienė. 1990 02 28 papildė, kad atvyks laikraščio skyriaus „Moterų žiburiai“ redaktorė Ramūnė Sakalaitė-Jonaitienė.

Aktyvus išeivijos spaudos bendradarbis Juozas Kojelis (1990 01 04) siūlė Forumui sudaryti komisiją, kuri pradėtų kontroliuoti ir viešai skelbti, kur dingsta iš užsienio į Lietuvą siunčiami laišakai ir knygos. Jis pats pasiuntęs 28 siuntinėlius, adresatus pasiekė vos trečdalis.

Publicistas, prozininkas Algirdas Gustaitis pažadėjo (1990 01 12) atvykti su žmona dailininke Jutta-Jūra, tik stebėjosi: „Jūs ten vos patys prasimaitinate, o dar gauti dviem savaitėm ėdrius gyventojus būtų nepakeliamai sunku. Visi žinome posakį, kaip atrodo svečias trečią dieną“. Laiško autorius teigė pragyvenimą Vilniuje apsimokėsiąs pats, asmeniškai norįs „Pastovėti eilutėje, bandyti nusipirkti duonos ir obuolių“. Kituose laiškuose (1990 05 31 ir kt.) siūlė panlietuvizmo idėjas. Jo nuomone, latviai, estai, gudai bendravimo kalba vietoj rusų turėtų pasirinkti lietuvių, pastaroji turėtų būti pirmoji užsienio kalba ir gudų mokyklose. Jo manymu, ir Latvija, kol visiškai atgaus nepriklausomybę laikinai galėtų prisijungti prie Lietuvos.

Rūta Kleva Vidžiūnienė (1990 01 13) išsiuntė mums 20 atvyksiančių asmenų sąrašą ir pranešė, kad jis įteiktas SSRS konsulatui San Franciske. Perdavė Bronio Railos žodžius: „Esame ne kartą išvadinti „nulūžusia tautos šaka“ ir dar blogiau. Publicistas paprašęs, kad Forume kuria nors deklaracijos forma būtų atsiprašyta dėl šių

išeivijos žurnalistų suniekinimą. Sausio 24 d. laiške informavo, kad iš Kalifornijos per Helsinkį atvyks Aurelija Balašaitienė, Balys Brazdžionis (poeto brolis), Vytautas ir Stasė Fledžinskai, Dana Paškevičienė, Antanas Pavasaris, Juozas Ruokis, Raimundas Sidrys, Stasys Sližys, Vytautas Šeštokas, Salomėja Šmaižienė. Prašė į Taliną atsiųsti autobusiuką.

Antanas Laukaitis iš Australijos (1990 01 15) ne tik ketino dalyvauti Forume, bet ir prašėsi priimamas į LŽS narius.

„Mūsų pastogės“ (Sidnėjus, Australija) redaktorius Vincas Augustinavičius (1990 01 15) pranešė, kad apie Forumą paskelbė laikraštyje, kad jame dalyvaus. Vėliau (1990 03 23) informavo, kad į Vilnių dar atvyks leidinio bendradarbiai Viktoras Baltutis, Antanas Laukaitis, Agnė Meiliūnienė. Jis siūlė Forumo metu surengti išeivijos periodinių leidinių ir knygų parodą.

Pavadinęs būsimą Forumą istoriniu įvykiu, pažadėjo (1990 01 20) dalyvauti prof. dr., Baltische Presse akredituotas korespondentas Ričardas Tautvaišas

Žurnalistas ir bibliografas Jonas Pranas Palukaitis (1990 01 21) Forumo dienomis pažadėjo aptarti savo knygos „Lietuvių periodika vakarų Europoje 1944–1952“, kurią rengėsi išleisti LŽS, redagavimo klausimus.

Jungtinėse Tautose akredituota Salomėja Narkeliūnaitė (1990 01 28) pranešė atvyksianti su Zigmu Umbaržiūnu ir Lione Mickevičiūte-Ramonienė. Ji siūlėsi parodyti valandos juostą apie lietuvių renginius, akcijas ir demonstracijas Vokietijos pabėgėlių stovyklose, prie Baltųjų rūmų, Jungtinių Tautų būstinės, apie Pasaulio

lietuvių kongresus Argentinoje, Brazilijoje ir kitur.

Australijos lietuvių bendruomenės Švietimo tarybos pirmininkė, išeivijos spaudos bendradarbis (1990 02 01) Isolda Poželaitė-Davis jau turėjo vizą į Kultūros kongresą, tikėjosi ją pratęsti iki Forumo.

Jausmingą, kupiną patriotizmo laišką (1990 02 19) parašė Argentinoje gimęs, telegramų agentūroje TELAM dirbęs, ispaniškoje spaudoje apie Lietuvą rašęs, daugkartinis Argentinos lietuvių centro pirmininkas Artūras Aleksandras Mičiūdas. Jis ruošėsi atvykti su žmona Lile Švenčionyte, Argentinai nusipelnusio generolo Faustino Svencionio seserimi.

„Akiračių“ žurnalo redaktorius Henrikas Žemelis (1990 02 20), prašydamas kuo greičiau atsiųsti iškvietimą, Forume siūlė „diskutuoti ir spręsti tokius klausimus: 1. Lietuvos spauda ir jos pasikeitimai, prasidėjus atvirumui ir tautiniam atgimimui, 2. Kokie yra laisvos spaudos uždaviniai, atsakomybė ir kliūtys?, 3. Išeivijos spauda – nuopelnai ir trūkumai, 4. JAV, lietuvių išeivija ir mitai 5. Kokie būtų spaudos uždaviniai siekiant Lietuvos nepriklausomybės?“

Chirurgas ir aktyvus publicistas Jonas Kunca iš Australijos (vasario pabaigoje) Forume siūlė aptarti, kaip spauda galėtų prisidėti gaivinant okupantų sužalotą „lietuvišką sielą“ ir kaip pati turėtų būti morali. Ruošėsi atvykti su savo žmona latve Agnes.

Buvęs Lietuvių žurnalistų sąjungos pirmininkas Jurgis Janušaitis Forumui atsiuntė (1990 02 27) sveikinimus: „Jūs, mieli kolegos, esate didysis tautos už laisvę kovos ginklas. Būkite ištikimi žurnalisto

tradicijoms, etikai ir kalbėkite pasauliui apie Lietuvos didžiuosius siekius – Laisvės ir Nepriklausomybės. Taip pat išsakykite lietuvių tautos kelią ir genocidą, kurį atnešė pavergėjai.“

Bronys Raila (1990 03 02), pranešęs, kad dėl nesenos chirurginės operacijos į Lietuvą atvykti negalės, pabrėžė, kad Forumas „nėra kalbos – visai gera, pozityvi idėja“, tik „viešojo kvietimo turinys [...] atrodo nepakankamai brandžiai ir tiksliau išreiškiantis naujausio laiko dvasią ir moralinę platformą. [...] Tikiuosi, kad tikslesnę politinę ir moralinę platformą pajėgs išryškinti savo deklaracijose patsai forumas ir kad bendroji atmosfera ligi to laiko nebus nepalankiai pakitusi“.

Anksčiau per R. K. Vildžiūnienę pa-geidavęs, kad Lietuvos žurnalistai visų pirma turi atsiprašyti už tarnavimą sovietinei santvarkai ir užsienio tautiečių šmeižimą, šį kartą buvo atlaidesnis: „Aš jau veik 60 metų kaip tarytum prie mikroskopo sėdžiu prie lietuviškų, sovietinių ir bolševikinių problemų stebėjimo ir nagrinėjimo, tai man visai aiški bendroji ir asmeninė Lietuvos žurnalistų laikysena, kokia buvo ir kokia mažne kitokia negalėjo būti totalistinėje sistemoje ir svetimoje priežiūroje gyvenant“.

Forumu susidomėjo ir iškvietimo (1990 03 02) paprašė Viskonsino (JAV) universiteto profesorius Alfredas Erichas Sennas.

„Naujosios vilties“ (Čikaga, JAV) redaktorius V. Abraitis prižadėjo (1990 03 16) atvykti su žmona Stefanija Žostautaitė-Abraitiene.

Bronius Nainys, „Pasaulio lietuvių“ redaktorius (1990 0319) pasisiūlė perskai-

tyti pranešimą apie tuometinius užsienio lietuvių žurnalus.

Viktoras Baltutis (1990 03 27) pažadėjo perskaityti pranešimą apie Australijos lietuvių spaudą, bet sunerimęs pranešė, kad SSRS konsulatas pradėjo riboti vizų išdavimą. „Kiekvienos dienos [TV] laidoje yra žinių apie Lietuvą ir nepriklausomybės paskelbimą bei Sovietų bandymą ją sustabdyti“.

Aloyzas Astravas (1990 03 27) planavo skaityti pranešimą, vylėsi, kad vasarop Lietuvos tarptautinė ir vidaus būklė pagerės.

Nora Kulpavičienė, buvusi „Moters“ (Torontas, Kanada) žurnalo redaktorė, su pranešimu apie dalyvavimą atsiuntė ir pranešimą „Kanados lietuvių periodinė spauda“ (1990 04 03).

Kanados lietuvių žurnalistų sąjungos (KLŽS) pirmininkas Steponas Varanka (1990 04 04) pranešė, kad dalyvaus jis, rašytojo Juozo Kraliausko žmona Vanda ir Kęstutis Raudys. „Kai paaiškės Lietuvos likimas, už kurį viltingai kovojama, mes mielai jungsimės ir bendradarbiausime su Jumis“. Jeigu dėl kokių kliūčių negalėtų atvykti, S. Varanka prašė Forumui perduoti „kanadiečių žurnalistų vardu nuoširdžiausius linkėjimus ištvermingai ir viltingai toliau tęsti kovą Lietuvos labui, jos laisvei ir nepriklausomybei...“ S. Varanka taip pat pridėjo KLŽS pranešimą Forumui.

Pranas Ožinskas, „Argentinios lietuvių balso“ redaktorius (1990 05 08), pranešė apie sovietų valdžios daromas kliūtis atvykti – SSRS konsulatas nedavęs vizos.

Būta ir daugiau laiškų, bet jais šiandien nedisponuoju. Buvome suskaičiavę, kad iš užsienio į Forumą atvyks apie 70

dalyvių. Deja, balandį atsirado pirmosios abejonės dėl Forumo realumo.

Sovietinė imperija nesiruošė paleisti laisvėn Baltijos šalių. Organizavo jose Maskvai ištikimas jėgas, rengė karines akcijas. Buvo puolama ir Lietuvos spauda. TSKP CK pateikė ultimatumą, kad buvusioje LKP CK leidyklos spaustuvėje (Spaudos rūmuose) būtų spausdinami Lietuvos nepriklausomybės priešininkų – burokevičinės komunistų partijos ir „jedinistenininkų“ leidiniai, balandžio mėnesį desantininkai surengė pirmąsias atakas prieš Spaudos rūmus ir Maironio gatvėje buvusią spaustuvę. Maskva nutraukė popieriaus ir poligrafinių medžiagų tiekimą. Buvo įsteigtas Žurnalistų blokadinis fondas, į kurį lėšas pervedinėjo leidyklos, redakcijos ir atskiri žurnalistai.

Balandžio pabaigoje Lietuvai buvo paskelbta totalinė ekonominė blokada, smarkiai pradėjo devaluotis rublis, pasijuto maisto prekių stygius, tam tikros maišaties atsirado viešbučių (jų ir taip buvo maža), maitinimo įstaigų veikloje. Norintiems atvykti į Vilnių iš užsienio SSRS konsulatams atsisakė išduoti vizas. Kai kurie kolegos, negalėdami prognozuoti tolimesnės įvykių raidos Lietuvoje, nuo kelionės į Forumą atsisakė. Mes supratome, kad jis tapo neberealus.

LŽS sekretoriatas gegužės pabaigoje ar birželio pradžioje į užsienį išsiuntė tokį pranešimą:

*„Gerbiamas Kolega,
Su didžiuliu apgailestavimu pranešame, kad Pasaulio lietuvių žurnalistų Forumas, planuotas š.m. birželio 29–30 dienomis Vilniuje, neįvyks. TSRS ve-*

dama ekonominė ir politinė blokada, įvažiavimo vizų nebuvimas sužlugdė mūsų pastangas.

Šios gražios idėjos mes neatsisakome ir Forumą surengsime, kai tik atsiras galimybės.

Kartu pranešame, kad tie kolegos, kuriems pavyks minėtu laiku į Lietuvą atvykti, Lietuvos žurnalistų sąjungoje bus sutikti kuo nuoširdžiausiai. Garantuojame žadėtą 12 dienų išlaikymą, surengsime ekskursiją po Lietuvą, pasikalbėsime žurnalistikos ir tolesnio bendradarbiavimo klausimais.

Lietuvos žurnalistų sąjunga“.

Čia reikėtų pastebėti, kad, nenorėdami būti įtarti nuomonių primetimu, iš anksto jokių dokumentų projektų Forumui nerengėme, manėme, kad tai padarys renginio išrinktos įvairios komisijos. Nebuvome spėję parinkti ir vilniškės pusės pranešėjų, pranešimų temų. Pagal pradinį sumanymą renginys turėjo įvykti dar okupacijos sąlygomis, o 1990 m. vasarą Lietuva de facto jau buvo nepriklausoma, tad visi pradžioje planuoti pranešimai turėjo keistis ir tematinio, ir probleminio požiūriu. Galima tik rimtu pagrindu tvirtinti, kad Forumo diskusijos būtų buvusios gyvos, gal ir karštos, o globalus lietuvių žurnalistų, visuomenininkų susitikimas būtų tapęs svarbiu atsikūrusios Lietuvos visuomeniniu įvykiu.

Kaip matyti iš aukščiau pacituoto dokumento, Forumo idėjos neatsisakyta, planuota ją surengti 1991 m. Joninių proga. Tačiau per tą laiką daug kas pasikeitė. Privatizuojant sovietinę spaudą, masiškai

steigiantis naujiems leidiniams, į jos puslapius atėjo daug aktyvių autorių, neturėjusių profesionalaus pasiruošimo ir nevertinusių savos profesinės sąjungos. Maža to, LŽS, ne vienu pareiškimu gynusi spaudos laisvę nuo naujųjų politikų pretenzijų jai įsakinėti, buvo apšaukiama nepatriotine, stagnacine ir pan. Nepriklausomoje Lietuvoje nustojus galioti atskaitymams į Žurnalistikos fondą, pasikeitė sąjungos ekonominė būklė, o 1990 m. gruodį, po

eilinio suvažiavimo, ir jos vadovybė. Užsienio kolegų entuziazmas per tą laiką taip pat išblėso. Kalbos apie Forumą nutilo.

Nors kūdikis ir negimė, straipsnyje pateikti faktai, pacituoti laiškai leidžia susidaryti vaizdą, kuo nepriklausomybės priešaušryje ir aušros metu gyveno lietuviai žurnalistai.

Straipsnyje pasinaudota LŽS dokumentais, asmeniniu archyvu, „Žurnalistų žinių“ publikacijomis ir sava atmintimi.

ESTAFETĘ PERĖMĖ KAUNAS

Prisiminimai iš Laisvojo žodžio citadelės

Modestas Patašius

1 991 METŲ SAUSIO 13-OSIOS NAKTĮ Vilniuje apsvaigusiems nuo narkotikų sovietiniams „Alfa“ smogikams užėmus TV bokštą bei Lietuvos radiją ir televiziją (LRTV), netrukus eterio tylą perskrodė radijo šaukiniai iš Sitkūnų (Kauno r.) radijo stoties.

Žurnalistė Jolanta Šarpanickienė Lietuvai ir pasauliui pranešė apie brutalius merdinčios KGB bei komunistų partijos nomenklatūros, sovietinės armijos žingsnius bandant parklupdyti atsikuriančios Lietuvos laisvą žodį. Dar vėliau atgijo ir televizija, transliuojama iš LRTV Kauno redakcijos. Jos signalus netrukus ėmė retransliuoti daugelio pasaulio šalių televizijos.

Vėliau smogikams vadovavęs vienas aukštas SSSR generolas prisipažino, kad, nutildę eterį Vilniuje, jie net nepagalvojo, jog estafetę išdrįs perimti kitos Lietuvos radijo ir televizijos stotys.

„Tai buvo tarsi esminis lūžis, nuo tada mes ėmėme abejoti savo sėkme“, – teigė generolas.

Tomis dienomis į laisvojo žodžio citadelę (taip ją tada praminė daugelis kolegų

bei tautiečių) plaukte plaukė informacija iš įvairiausių šalies organizacijų ir asmenų.

Žmonės, paskambinę telefonu į Kauno redakciją, Lietuvos ir užsienio žurnalistus informuodavo apie padėtį jų rajone, protestuodavo prieš vykdomą agresiją, siūlė pagalbą.

Po kelių dienų šiek tiek aprimus aistroms, buvo nuspręsta aptvarkyti televizijos studiją, nes visuose jos kampuose buvo susikaupusios nemažos šūsnys jau skelbtos eterįje informacijos.

Šių eilučių autorius, tomis dienomis dirbęs šioje televizijoje, tiesiog iš šiukšlių dėžės ištraukė ir iki šių dienų išsaugojo tada kažkam pasirodžiusius beverčius įvairiausius spausdintus ir ranka rašytus pranešimus. Ši autentiška informacija – tik mažytė dalelė sausio įvykių kronikos, nuskambėjusios iš televizijos ekrano.

Informacija iš pirmų lūpų

- Iš okupacinės kariuomenės dalinių yra pabėgę apie 15 rusų tautybės kareivių. Todėl yra prašymas nelaikyti jų priešais ir suteikti jiems reikiamą

prieglobstį. (Pranešimas iš Aukščiausios Tarybos rūmų).

- Jūs, rusai, neatsakingi už tai, ką daro imperinis režimas, bet jei jūs jį remsite, tai tapsite bendrininkais. Rusijos žmonės, jūs turite eiti prieš režimą ir solidarizuotis su mumis. Kas dabar darosi Lietuvoje, rytoj gali įvykti pas jus. (Aukščiausioji Taryba).
- 16 val. Lietuvos laiku laidoje iš Amerikos buvo pranešta: sovietų armija davė ultimatumą per 14 val. išsiskirstyti visiems žmonėms prie Aukščiausios Tarybos rūmų. Neįvykdžius jų ultimatumo rūmai bus užimti jėga.
- Aukščiausioji Taryba prašo paskelbti ir keletą kartų pakartoti, kad kiekvienas žmogus paskambintų draugams, giminėms ir kaimynams, kad Aukščiausioji Taryba ir Vyriausybė dirba. (Priimta 6 val. 15 min.)
- Gauta informacija, kad apie 19 val. 10 min. iš Vilniaus tiesiai į Maskvą bus transliuojama Jarmalavičiaus vadovaujamos televizijos laida. Ji, be abejo, savaip traktuos įvykius Lietuvoje. Jų parengtą reportažą matys tik Vilniaus kraštas, nes kol kas Lietuvos TV dirba iš Kauno.
- Jonava: vardo nepasisakiusi moteris – „Pirmojo iššovusio tarybinio kario pavardė Kuštro“.
- Šiandien Leningrade 13 val. Dvorcovo aikštėje mitingas, palaikantis Lietuvą, reikalaujantis išvesti kariuomenę ir atimti iš Gorbačiovo Nobelio premiją. Dalyvavo apie 200 tūkst. žmonių.
- 12 val. prie Kauno miesto savivaldybės pastato vyks protesto mitingas okupacijai pasmerkti. Prašome atsi-

nešti kuo daugiau transparantų, plakatų, vėliavų.

- Autoremonto gamyklos darbininkė Stasė Kėvalienė: „Kur galėčiau paaugoti savo atlyginimą?“
- Petraitienė iš Kauno galėtų apnakvydinti 4 žmones.
- Ar nereikia kraujo? Esu sena donorė. Informuokite.
- Česnavičienė iš Kauno siūlo bent vienam kooperatyvui arba viešojo maitinimo įmonei tiekti budintiems per naktį žmonėms karštą arbatą ir kokią nors užkandą.

Mintys užrašų knygelėje

Kauno televizijos ir radijo redakcijai tapus laisvojo žodžio citadele, man kilo mintis užrašyti joje dirbančių žmonių mintis nedidukėje užrašų knygelėje. Vieni jas išreiškė eilėraščių posmais, kiti prakeiksmu ar pamąstymu apie tai, kas mūsų laukia rytoj.

Po kelerių metų ši knygelė buvo perduota Kaune po sausio 13-osios įvykių taip pat dirbusiam ilgamečiam LRTV diktoriui Henrikui Paulauskui, kuris buvo paskirtas steigiamo Valstybės muziejaus direktoriumi. Nors H. Paulauskas užtikrino, kad knygelė niekur nedings, tolimesnis jos likimas nežinomas. Čia užrašytus žodžius pavyko išsaugoti išspausdinus juos 2001 metų vasarą Kaune sąjūdžio leidžiamame laikraštyje „Kauno aidas“.

- Kas pakelia kardą – nuo kardo ir žūva. Ne, ne kraujo mes trokštame. Jie, panaudoję prieš mus jėgą ir melą, susinaikins patys. (M. Patašius)

Jau kitą dieną, sausio 14-ąją, Kaune, prieigos į S.Daukanto gatvėje esantį LTV radijo ir televizijos pastatą buvo užtvirtos metaliniais kioskais bei sunkvežimiais

Modesto Patašiaus nuotr.

- Jiems bus duota galimybė laisvės siekiamis atlikti teismo akciją ir nubausti taip, kaip padiktuos šventas ir teisingas Laisvės žodis. (Sigitas Gerdauskas, redakcijos vairuotojas).
- Viskas Dievo valioje, ir vis dėlto aš tikiu: bus taip, kaip būti privalo. Lietuva taps Šiaurės Atėnais. (Jolanta Šarpančienė, radijo žurnalistė)
- Iliustracija natos. Tais laikais skambėjo ir šis signalas (Rymantas Vaičekas, garso režisierius)
- Tikimės, kad mūsų laukia šviesi ateitis. Dievas, Tiesa su mumis. Bet kol kas gyvename tik dabarty. Ne, kas bus poryt, kas bus rytoj... Tik dirbam savo darbą dabar. Laikomės tvirtai,

negalvojam, kokia bus kita savaitė. Tai praeis, išsikovosime ir vėl gyvensime. Ir verksime, ir džiaugsimės. Gera būti tarp šitų žmonių. Man tai duoda drąsos. Kai pažiūriu į Vilniaus ir Kauno radijo ir televizijos žmones, didžiuliuojuosi, kad esu lietuvis. (A.Budrytė, Čikaga).

- Visa, kas vyksta – labai paprasta ir aišku: ką su krauju paėmė, paskui be kraujo atiduoti nenorės. Bet jų norai dar ne viskas. (A.Žiemelytė, televizijos žurnalistė)
- Gyventi... tik ne Sovietų Sąjungoje. Net ir Zanzibare. (J.Zmitrulevičius, techninis darbuotojas)
- Lietuvai: Tokia mažytė Tu, tokia ma-

žytė – /Tik taškas Tu žemėlapy esi, /
Tačiau dabar, vilties kai sodai žydi,/
Tu kaip žvaigždė ryškiausioji švieti.
(R.Yla, televizijos žurnalistas)

- Aš šiandien nieko neprisimenu. Dariau, ką galėjau, kiek sugebėjau. Jeigu ne ta „auksinė“ Laisvės statula, kurią kažkas man šiandien atnešė, galvočiau, kad vėl „nekaltumas man bus kaltė“, kad kažkas sakys: jis buvo komunistas. Viskas! Viską dariau Laisvos Lietuvos vardan. Jeigu... Ne! Ne! Ne! Netarnausiu jiems, tegul aukso kalnus duoda. (Vidas Mačiulis, televizijos žurnalistas)
- P.S. Tai pirmoji mano išpažintis po kruvinojo sausio sekmadienio.
- Noriu pradėti Adomo Mickevičiaus posmu: Pažinsit mano balsą – aš dantis sukandęs Despotą keikdamas vyniojuos kaip žaltys. Tik su Jumis aš tyras kaip balandėlis. Tik Jums atvėriau tai, ką sakė mano širdis“. Tai tik įžymaus poeto – lietuvių posmas, kuris išreiškia ir mane. Tai ir orientacija, gairės į Ateitį, nuostatos, kurios veda mus į gyvenimą. Ir norisi, kad tas mano gyvenimas kiek galint būtų prasmingesnis, kad būtų užpildytas prasmingo darbo turiniu, kad kiek galima daugiau būtų atiduota. (be parašo – M.P.)
- 1991 01 17. Įtampa lyg atslūgo. Šiandien ir pirmoji karo naktis, atrodo, lyg rami buvo laukimo naktis. Dabar pagalvoji apie geranorišką darbą – visi stengėsi kažkuo prisidėti. Šiandien ir šarvuotųjų laukimas kažkoks neįspūdingas. Laukimas – laukimu, darbas – darbu. Visi susitelkę ir vieningi. Optimizmas ir darbas – mūsų per-

galės pagrindas. (Laimis Mackevičius, radijo inžinierius).

- Ne keršto šiandien reikia, Bet maldos, Palieka šaltą dangų Lietuvos. Palieka šaltą dangų Lietuvos? Tai netiesa. Krauju ir tankais Laisvės Neužstos Matau kaip kylanti dvasia Apšviečia veidus. Tokie jauni; balta ranka ir malda. Ir Vyčio aidas. Palieka mus. Bet mes jau Laisvės kelyje. Tikėkime, brangieji, nebijokime aukų ir ryžto pasiliekančiams užteks. Tačiau labai sunku Šiandieną atsiveikinti. (Rimantas Jurgelionis, radijo žurnalistas)
- P.S.Eilėraščių parašiau 1991 01 16 8.30 val.
- Prieš 33 metus daviau priesaiką Lenkijos kariuomenei. Aš tada dar nežinojau, kokia „laisvė“ yra Lietuvoje. Prieš priesaiką mintyse tariu: „Lietuva, kodėl negaliu Tau tarnauti? Aš taip svajoju būti Lietuvos kareivėliu. Likimas, tas nežinomas ateities valdovas. Dabar Lietuvos tragedijos dienos noriu savo laiką ir sugebėjimus skirti Nepriklausomybės gynimui, išsvajotos laisvos Lietuvos labui. (Sigitas Čėpla, vertėjas iš Punsko).
- Amžinas kaip ir pats gyvenimas klausimas: kas yra kas? Į jį tiksliausiai atsakome ekstremaliuose sąlygose. Mes pamatėme, kas esame ir kas greta mūsų. Vieniems nelaimė – skausmas, kitiems kopimas į tikslą. Dar kartą įsitikinau – labiausiai reikia bijoti linguojančių ir greitai parsiduodančių. O Laisvė ir Nepriklausomybė – kaip Lietuva. Tik viena (Vytautas Andrejaitis, televizijos žurnalistas)
- Žvaigždės prieš mirtį sprogsta, prarydamos liepsnoje jas lydinčias planetas.

Užsibarikadavusius Laisvo žodžio citadelėje televizijos ir radijo žurnalistus nuolat palaikė gausybė žmonių

Modesto Patašiaus nuotr.

Sovietų Sąjunga – ta baisi besiplečianti žvaigždė. Ji jau pradėjo sprogti. Prasideda karas. Koks? Įvardys istorija, kokia ji bebūtų po mūsų. Mes labai nerimtai vertiname savo, Lietuvos padėtį. Kas yra parlamentas be televizijos ir radijo? Jau pasimokėme Vilniuje. Dabar eilė Kaunui. Kariškiai jau grasina. Mums tai sukelia ir nerimą, ir juoką. Bet juk jie, tie žvėrys, šneka rimtai, jų pusėje jėga. Jiems trauktis nėra kur. Netikiu, kad antrą kartą televizijos ir radijo žurnalistus išleis iš TVR redakcijos. Reikia statyti užtvaras! Parlamentas ginsis ginklu. Tai bus pilietinio karo Lietuvoje pradžia. O kuo ginsimės mes? (Pranas Šarpančikis, spaudos žurnalistas)

- Rodos, neliko praeities. Vienintelis laiko atskaitos taškas – kada mus „paėmė“. O tai atrodo amžinybė. Nebeskačiuoju dienų, parų, rytas susimaišė su vakaru, naktis su diena. Vienintelis išsigelbėjimas – kad galiu dirbti Kaune. Pamačiusi Vilniaus televiziją turbūt apsiraudočiau – ką tie niekšai padarė. Kai pagalvoju, kad mūsų kėdėse sėdi išdavikai, norisi imti į rankas šautuvą. Nors tai beviltinga, be to, ir neverta. Tik pajutę, kad ateis paskutinioji, patys kaip žiurkės išsislapstys po kampus. Neapkenčiu „Vremios“ darbuotojų. Vemt norisi nuo jų kalbų. Tai ne žmonės – robotai, tesugebantys atkartoti patį juodžiausią melą ir šmeižtą, kuriuo nebetiki nė

vienas doras žmogus. Laimei, mes jau kvėptelėjome laisvės, mūsų nebeparklupdysi. Laisvi žmonės, laisva tauta nepasiduos. Barikados – tik pradžia. Jei ir toliau taip tęsis, prasidės tylus, slaptas karas. Žmonės, bijokite tų, kurie atėjo į mūsų žemę, aplaistę ją nekaltu krauju. Jie – sužvėrėję robotai, nieko nematantys, nesuvokiantys, negirdintys, o tik pasiruošę žudyti. Žudyti visus, kuriuos bus paliepta. Aš mačiau jų akis. Jos be išraiškos, srūvančios krauju, iki begalybės jo ištroškusios. Netikėkite, kad jie naudoja jėgą tik išprovokuoti. Žudyti jiems norisi kiekvieną minutę, nes tai vampyras, jau kartą paragavęs kraujo ir be jo negalintis. (Eglė Bučelytė, televizijos žurnalistė).

- Stiprybė – ažuolas! Šaknys, giliai suleistos į žemę. Ten baltų kraujas ir jėga! Ir nepalaužiamas tikėjimas. Toks lietuvo būdas amžinai. (Aleksas Anikinas, radijo diktoriaus)
- Jaučiuosi pavargusi, jaučiuosi serganti, bet viskas praeis. Aš tikiu, kad viskas bus gerai... (1991 01 19. Vida Putinaitė, garso operatorė)
- Šitiek laiko prabėgo, kai vaikštom kardo ašmenim. Jis pjaustė mums kojas ir žeidė rankas, o širdį kapojo dalimis... Tikėjimas nugalės, o būdėlius nubaus ne žmogus – juos nubaus Dievas (Edita Kneziukienė, atsakingoji sekretorė)
- Beprotingai ištįsęs laikas. Taip, kad nežinai, kuri diena. Visos dienos, atnešdamos ką nors nauja, vienodos ar panašios tuo, kad sieloje glūdi vienintelis užfiksuotas jausmas – laukimas. Jis klaikus tuo, kad nežinai, ko laukti.

Gelbsti tik tai, kad žinai – vardan ko. (Giedrė Maksimaitytė, radijo diktorė)

- Kokia didelė dovana – tuo momentu, kai labai reikia, būti naudinga Tėvynei. (Liucija Baškauskaitė, VDU profesorė)
- Kai viskas kaip sviestu patepta – lauk nesėkmės, o kai ji ateina, tai sau ir kitiems kartoju E. Hemingvėjaus žodžius: „Esame sveiki kaip jaučiai ir, po velnių, visas pasaulis bus po mūsų kojomis“. (Audrius Giržadas, radijo diktoriaus)
- Jau kitą dieną po Nepriklausomybės paskelbimo per Kauno radiją pareiškiau: „Šiuo metu iš visų svarbiausių postų būtina atleisti komunistus“. Tada daug kas, ypač iš žurnalistų, ant manęs supyko... Šiandien galiu pakartoti tą patį. Komunistai, nesvarbu, kad jie dabar vadinasi, negali likti valstybiniuose postuose. Rinkimus laimėjo Sąjūdis, o rezultatais naudojasi kiti. Kaip naudojas – pamatė daugelis: traukia vieni kitus į atsakingus postus, jei jų pritrūksta, steigia departamentus, kad tik visiems užtektų vietų, arba steigia bendras firmas su užsieniu ir pan. Deja, žurnalistai ne išimtis. Kad ir K. Prunskienės išaukštinimas. Komunistiniai ir komjaunuoliškai mąstantys žurnalistai susižavėjusiais žvilgsniais sekiojo premjerę ir vis gyrė, gyrė... Kas iš to išėjo? Juk daugelis ne akli – matė jos darbelius, bet tylėjom. Užtat gerbiame žurnalistinio darbo speciai užsiėmė K. Uokos, pradėjusio bent šiokią tokią kovą su nomenklatūra, sekimu ir demaskavimu. Mano manymu, Lietuva pajudės iš mirties taško, kai pradėsime traukti komunistinės mafijos

Išsipildė šios mergaitės viltis, tada užfiksuota popieriuje

Modesto Patašiaus nuotr.

saitus. (Vytautas Žutautas, spaudos žurnalistas)

- 1991 02 05. Lietuvos televizijos adresas vis dar Kaunas, S. Daukanto g. 28 A, ... o ne Vilnius, Konarskio g. 49. Gyvenimas laisvojo žodžio citadelėje tęsiasi. (Modestas Patašius)

Teko kalbėti ir rusiškai

Nors sausio 13-oji paženklinta mirties ir skausmo ženklų, po keliolikos metų prisimenant tos nakties įvykius iš galvos neišeina ir keletas, lig tol tik nedaugeliui žinomų šmaikščių faktų.

Tą naktį teko budėti S. Daukanto gatvėje, Lietuvos televizijos ir radijo Kauno

redakcijoje. Paaiškėjus, kad Vilniuje užgrobtą televiziją ir radijas ir susisiekius su Juragiuose esančia retransliacijos stotimi, buvo nuspręsta išeiti į eterį ir kiek leis laikas tęsti nutrūkusios televizijos darbą.

Kažkoku stebuklingu būdu tą naktį budėję technikai sugebėjo maždaug per pusvalandį suderinti visus reikiamus tiesioginiai transliacijai signalus.

Kadangi iš kūrybinių darbuotojų redakcijoje tuo metu buvau tik aš vienas, buvo nuspręsta, kad į eterį teks eiti man. Nors tuo metu dirbau Lietuvos radijuje, bet ne kartą buvau matęs kolegų televizinių darbą. Tad gavęs technikų komandą, kad netrukus pavyks „įsibrauti“ į eterį, atsisėdau į laidos vedėjo kėdę.

Prasidėjus transliacijai maždaug po pusvalandžio sėdėdamas prieš televizijos kameras staiga išvydau grindimis kažką šliaužiant. Kadangi į akis plieskė galingi prožektoriai, ne iškart pažinau, kad tai televizijos operatorius Boleslovas Grina.

Prišliaužęs prie stalo, jis ant jo kyštelėjo kažkokį lapelį.

„Mus mato ne tik Lietuva, bet ir Latvija, Estija, Švedija bei kitos šalys. Iš ten atskriejo prašymas kalbėti rusiškai ar kita užsienietiška kalba“, – buvo parašyta lapelyje.

Nors mano šnekamoji rusų kalba visada versdavo draugus ir pažįstamus iš koto, nutaisęs dar rimtesnį veidą dar kartą kreipiausi į žiūrovus rusų kalba.

„Dorogijie tovarišči v zagranicie. Litvie ljiotsa krovj nievynnych liudei...“ Po keleto minučių supratęs, kad iš viso to nieko gero neišeis, vėl ėmiau kalbėti lietuviškai.

Nors vėliau už tai niekas labai ir nekritikavo, tačiau artimiausi kolegų prisi-

Šiuo metu „Lietuvos ryte“ bei „Laikinojoje sostinėje“ dirbantis žurnalistas Modestas Patašius laikomas tikru miesto metraštininku

Modesto Patašiaus nuotr.

pažino, kad tai, ką sakiau, labiau panašėjo ne į tragiškų įvykių atpasakojimą, o į Žvaneckio humoro vakarą.

Ruošiasi gintis ir „nanciakais“

Prasidėjus televizijos transliacijai, netrūkus aplink redakcijos pastatą susirinko didžiulė minia žmonių.

Be perstojo skambant beveik visiems redakcijos telefonams, keletą kartų atskriejo žinia, kad iš Panemunės link redakcijos pajudėjo sovietiniai tankai ir desantininkai.

Nors redakcija ir buvo apsupta gyvų žmonių žiedu, su okupantais buvo pasiryžę kautis ir keletas į vidų patekusių nežinia iš kur atsiradusių „pankiškas“ odines striukes vilkinčių jaunuolių. Keleto jų rankose buvo ir ginklas – „nanciakai“.

„Laikyt nesulaikysim, tačiau pirmieji, gavę smūgį, jį atsimins ilgai“, – aiškino bebaiviai.

Kažkas iš priešgaisrinių dėžių ištraukė ir ilgas žarnas su galuose pritaisytais purkštuvais. Tąkart desantininkai iki redakcijos neatvažiavo, nors, kaip paaiškėjo vėliau, karinė technika išties buvo paruošta „streiklaužių“ šturmui.

Kitą dieną ties centrinėmis televizijos durimis buvo pritvirtintos grotos ir pastatyta didžiulė smėlio dėžė. Šios apsaugojimo priemonės turėjo bent kuriam laikui sulaikyti besiveržiančius į vidų desantininkus.

Paprašė sukurti šaukinį

LRTV Kauno redakcijoje, perėmusioje nutildytų kolegų vilniečių darbą, buvo susigriebta, kad nėra tinkamų tos nakties dvasiai ir nuotaikai televizijos ir radijo šaukinių.

Pauzes tarp pašnekovų buvo užpildomos šios televizijos muzikos redaktorės Dzindros Varšgalienės sukurtu Eurikos Masytės vaizdo klipu „Laisvė“. Ji per tą naktį ir kitą dieną buvo transliuota daugybę kartų.

Buvo prisimintas kompozitorius, dartinis Kauno technologijos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dekanas Giedrius Kuprevičius.

„Giedriau, jei gali, padėk“, – paryčiui paskambinęs iš televizijos paprašė G.Kuprevičiaus vienas žurnalistų.

Prieš tai kompozitorius buvo sukūręs ne vieną šaukinį Kauno radijuje transliuojamoms įvairioms laidoms, tad ėmė desperatiškai ieškoti užrašuose minties, kokie jie turi būti.

Idėją pasiūlė atsitiktinumas

„Supratau viena: tai turėtų būti kažkas

visiems gerai žinoma, nes pasiūlęs kokią nors savo melodiją galėjau būti nesuprastas“, – prisiminė G.Kuprevičius.

Kompozitoriui vartant knygas ir gaidų sąsiuvinius netikėtai iš lietuvių chorinės muzikos ontologijos iškrito keli nukopijuoti lapeliai.

Viename iš jų buvo užrašytos kompozitoriaus Juozo Naujalio giesmės ir dainos, kurias publikuoti sovietmečiu buvo uždrausta. Tarp jų buvo ir visiems gerai žinoma melodija „Oi neverk, motušėle“.

„Dažnai sakoma, kad visa kūryba yra atsitiktinumas. Taip atsitiko ir tada“, – sakė G.Kuprevičius.

J.Naujalio melodija buvo per švelni. G.Kuprevičius šiek tiek ją pakeitė ir sudramatino harmoninę kalbą.

„Vyrai, reikia susitikti, yra skubaus darbo“, – užrašęs šaukinio natas, paskambino „Argo“ grupės nariams Juliui Vilnioniui ir Arūnui Urbonui kompozitorius.

Dar po kelių valandų Muzikiniame teatro salėje jie sintezatoriumi įrašė dvi šaukinio versijas.

„Su šiuo įrašu bėgte atskubėjau į žmonių ir barikadų apsuptą Kauno televiziją“, – prisiminė G.Kuprevičius.

Dar tą pačią dieną televizijos laidas vedęs iš Vilniaus atskubėjęs diktoriaus Henrikas Paulauskas pristatė keliolikos sekundžių trukmės televizijos vinjetę, lydimą šios melodijos šaukinio.

Naujasis TV šaukinys iš Kauno transliuojamų laidų eteryje skambėjo ilgus mėnesius, net po kelis kartus per dieną. Jis keletą metų buvo naudojamas ir nacionalinio radijo laidoje.

Apie šį savo darbą G.Kuprevičius beveik niekam nepasakojo. Šią istoriją žinojo tik keli artimiausi draugai.

Vienas pirmųjų iš Vilniuje užgrobtos televizijos į Kauną atskubėjo televizijos diktoriaus Henrikas Paulauskas

Modesto Patašiaus nuotr.

„Vėliau nacionaliniame Lietuvos radijuje jis buvo pakeistas į kitą, infantilišką, visiškai nieko nesakantį šaukinį“, – sakė G.Kuprevičius.

„Oi neverk, motušėle“ versija kiekvieną dieną 12 valandą iki šiol skamba įrašyta į kariljono automatą iš Kauno Vytauto didžiojo karo muziejaus bokšto varpinės.

G.Kuprevičius nuomone, jei Lietuvoje panašūs įvykiai pasikartotų dabar, savo nepriklausomybę palaidotume per pusvalandį.

„Nors dabar nėra tankų ir nesilieja kraujas, laikas sudėtingesnis nei tą įsimintiną 1991 metų sausį“, – teigė G.Kuprevičius, paprašytas įvertinti šiandieną žvelgiant iš anų dienų tolimos.

ATSIMINIMAI APIE SAUSIO 13-OSIOS ĮVYKIUS

SU KIEKVIENAIŠ METAIS PRISIMINIMAI apie 1991 metų sausio įvykius pamažu malšta, tačiau tik ne žuvusių artimųjų širdyse. Pamename, kaip stovėjome visi už vieną – Lietuvą ir jos nepriklausomybę. Stovėjome susivieniję it drąsūs muškietininkai tik be špagų prie Radijo ir televizijos komiteto, Aukščiausiosios Tarybos, Televizijos bokšto ir kitų svarbių objektų, dažnas net nenutuokdamas, jog tie išlindę iš Karoliniškių miškelio tankai po kelių akimirkų ims traiškyti po vikšrais parpuolusią žmonių minią, jog teks „paragauti“ kariškių buožių kietumą ar pajauti šovinių aštrumą... Netgi jauno tų įvykių dalyvio širdyje išliko tai, ko šių dienų penkiolikamečiai vargiai gali įsivaizduoti.

Savo prisiminimais dalijasi Arnoldas Barysas, Lietuvos žurnalistų sąjungos Vilniaus senjoru klubo narys, dalyvavęs ir fiksavęs anuometinius įvykius. A. Barysas yra vienas iš tų dalyvių, kuris gavo Vyčio Kryžiaus ordiną, Sausio 13-osios medalį ir Gedimino ordino I-ojo laipsnio medalį už žurnalistinį darbą:

1991 m. sausio įvykių metu dirbau redakcijoje „Literatūra ir menas“ fotokorespondentu-administratoriumi. Redakcijos kolektyvas gyveno sąjūdžio nuotaikomis – buvo leidžiamas sienlaikraštis „Sąjūditis“. Laikraščio puslapiuose daugėjo rašinių laisvėjimo tema. 1990 m. kovo mėn. 11 d. buvau tuo metu taip vadinamame Parlamente. Priėmus Aktą dėl Lietuvos Nepriklausomos valstybės atstatymo, man buvo patikėta jį nufotografuoti. „Literatūra ir menas“ buvo pirmas laikraštis atspausdinęs šio Akto kopiją pirmajame puslapyje.

Įtampa Lietuvoje didėjo, juolab Vilniuje. Teko fotografuoti organizacijos „Jedinstvo“ mitingus, kurių dalyviai šturmavo Parlamentą. Nutarėme redakcijoje esančias rašomąsias mašinėles išvežti ir paslėpti. Tai atlikome su Kaziu Jonušu. Tvyrojo pučo grėsmė.

Tradiciškai atsisveikinant su senaisiais metais redakcijoje „Alumnate“, Universiteto gatvėje, išgirdę muziką ėmė belstis naktiniai sovietiniai patruliai, kailiniuoti, su racijomis. Nutarėme dėl šventos ramybės įsileisti. Paaiškėjo, jog vienas iš jų – žinomo dailininko sūnus. Taigi vyrai „padarė

ant šilumos“ ir su visa ekipuote sušokę rokenrolą išėjo.

Sausio 8-9 d. įtampa pasiekė epogėjų. Redakcijos moterys atsiliepė į raginimą priimti atvykusius iš rajonų nakvynei, pavaišinti karšta arbata. „Jedinstvo“ mitingas, Parlamento puolimas, kurį stojo ginti sąjūdiečiai. Sausio 11 d. užimti Spaudos rūmai. Tą pačią dieną jedinstvininkai ir kariškiai užblokavo Vilniaus geležinkelio stotį. Fotografuodamas prie Parlamento išgirdau raginimą, jog kas turi automobilį tegu nuveža maisto į geležinkelio stotį, nes ten yra daug vaikų, kurie neturi maisto. Kaip buvo nurodyta prie dešiniojo Parlamento kampo radau kelis vyrus iš Viduklės. Pasakiau, kur stovi mano automobilis. Pasikrovėme duonos, mėsos gaminių ir nuskubėjome į geležinkelio stotį. Čia paaiškėjo, jog traukinys, kuriame buvo vaikai jau išvyko. Tuomet minėtą proviziją nuvežėme Televizijos bokšto gynėjams.

Sausio 12 diena, šeštadienis. Redakcijos bendradarbė Danutė Zovienė savo bute Gedimino gatvėje, prie pat Parlamento, žmonėms leisdavo pailsėti, vaišino karšta arbata. Vėlai vakare pasigirdo šūviai ir trasuojančių kulų rėžia virš Radijo ir televizijos komiteto pastato. Sėdau į automobilį ir nuskubėjau į redakciją. Radau budinčią žmoną Eleną. Pasakiau, jog lekiu fotografuoti prie Radijo ir televizijos. Važiuodami kartu su žmona matėme bėgančius žmones link Čiurlionio gatvės. Sustojome ir paėmėme dar porą žmonių. Konarskio gatvėje, prieigose prie Radijo ir televizijos abiejose gatvės pusėse stovėjo daug lengvųjų automobilių. Savąjį pastačiau prieš Radijo ir

televizijos komiteto (RT) pastatą prie gyvenamųjų namų, skanduojančios minios žmonių. Žmonai liepiau prisijungti prie minios, o aš su aparatūra iš tinkamų fotografavimui vietų fotografavau RT pastatą, supančią karinę techniką ir tankų bei šarvuotųjų prožektorių šviesoje šmėžavusius ginkluotus kariškius. RT sodelyje mačiau kelis lengvųjų tankų siluetus ir kariškius ant jų.

Pamatęs kaip tanketė užsiropštė vos ne iki pat šoninių durų, nutariau tai užfiksuoti. Artėdamas tamsoje tarp medelių ir tankų pamačiau kaip japonų fotoreporteris išnaudodamas tamsą atsargiai sėlina prie to pačio kadro. Užsižiūrėjęs, matyt, per arti priartėjau prie vieno iš tankų ir buvau nubauistas. Tikriausiai man po kojomis buvo numestas sprogstamasis paketas ar net keli surišti, nes mane išmetė į orą. Akimirksniu pašokau ir fotografuodamas bėgau artyn prie minėtos tanketės. Staiga mane sučiupo už parankių uniformuoti milicijos darbuotojai ir tempdami į šalį kažką šaukė, aiškino, bet aš nieko nebegirdėjau. Visas atrodė, kaip begarsiamame filme. Iš kažkur atsirado žmona, buvau nuvestas per gatvę prie minios. Neprisimenu, kaip grįžau namo, kur automobilis.

Kitą dieną atvažiavo redakcijos vairuotojas su mašina. Iki vėlaus vakaro važinėjome prie užgrobtų pastatų ir fiksuojome barikadų istorinius kadrus. Sausio 13-osios fotoreportažas buvo atspausdintas laikraštyje, kuriame dirbau, ir viena kita nuotrauka kituose leidiniuose.

„Žurnalistų žinios“,
2007 m. Nr.1(167)

TARP ĮSTATYMO IR VARTOTOJO

Liudvika Meškauskaitė:

Teisės aktai, reglamentuojantys žurnalistiką

Laimonas Tapinas:

Kas bijo bedančių liūtų?

Leopoldas Rozga:

Tarp blaivaus proto ir...įstatymo

TEISĖS AKTAI, REGLAMENTUOJANTYS ŽURNALISTIKĄ

Liudvika Meškauskaitė

ŽURNALISTIKOS VEIKLĄ REGLAMENTuoja tiek tarptautiniai tiek nacionaliniai teisės aktai. Pagrindinis nacionalinis visuomenės informavimo teisės šaltinis yra 1992 m. Konstitucija¹, kuri įtvirtina pagrindinius visuomenės informavimo bei žurnalistikos principus. Konstitucijos 44 straipsnis draudžia masinės informacijos priemonių cenzūrą bei monopolizaciją. Pagrindinis šalies įstatymas įtvirtina žmogaus teises turėti įsitikinimus ir juos laisvai reikšti (25 straipsnis) bei nuomonių pliuralizmą. Ne mažiau svarbios yra Konstitucijos nuostatos, ginančios žmogaus orumą (21 straipsnio antroji dalis); žmogaus privatų gyvenimą (22 straipsnis), žmogaus nekaltumo prezumpciją.

Iki 1996 m. liepos 1 d. mūsų šalyje galiojo Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. vasario 9 d. Lietuvos TSR spaudos ir kitų masinės

informacijos priemonių įstatymas². Ši nebegaliojanti įstatymą tikslinga paminėti istoriniu požiūriu, kad galima būtų geriau suprasti žurnalistikos principų formavimąsi. Nors šis įstatymas buvo priimtas sovietinio laikotarpio saulėlydyje ir nevysiškai atspindėjo visų visuomenės informavimo klausimų įvairovę, bet visuomeninio „pakilimo“ sąlygomis daugelis šio teisės akto nuostatų buvo gana šiuolaikiškos.

1996 m. buvo priimtas Visuomenės informavimo įstatymas (nauja redakcija įsigaliojo 2006 m. rugsėjo 1 d.). Šiame įstatyme detalizuota visuomenės informavimo priemonių bei žurnalistų veikla. Šis įstatymas priskiriamas sudėtingų teisės aktų kategorijai, nes reglamentuoja teisinius santykius, kurių ribos apima labai platų jų diapazoną – nuo intymiausių vieno asmens privataus gyvenimo gynimo dalykų iki visuomenės informavimo principų klausimų sprendimo.

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios. 1992. Nr. 31-953.

² Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. vasario 9 d. įstatymas Nr. XI-36 „Lietuvos TSR spaudos ir kitų masinės informacijos priemonių įstatymas“ // Žin., 1990. Nr. 7-163.

Šis įstatymas suderina labai įvairių subjektų – piliečio, žurnalisto, visuomenės informavimo priemonės, valstybės ir t. t. interesus, teises ir pareigas. Visuomenės informavimo įstatymas ne tik apibrėžia žurnalistikos principus, bet taip pat nustato žurnalistų ir leidėjų vadinamąją savireguliaciją ir savitvarkos institucijų sistemą, kurią sudaro Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija, Žurnalistų etikos inspektorius, Lietuvos radijo ir televizijos komisija bei Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas. Šio teisės akto svarbą sunku pervertinti, nes būtent 1996 metais, įsigaliojus Visuomenės informavimo įstatymui, Lietuvoje buvo panaikinta valdžios išduodamų leidimų laikraščių leidybai sistema bei atsisakyta tiesioginio valstybinės valdžios institucijų reguliavimo visuomenės informavimo srityje.

Žurnalistikos bei asmens neturtinių teisių gynimo principus detalizuoja ir civilinio kodekso, kuris įsigaliojo 2001 m. liepos 1 d.³, antrosios knygos straipsniai: teisė į vardą (2.20 straipsnis), teisės į vardą gynimas (2.21 straipsnis), teisė į atvaizdą (2.22 straipsnis), teisė į privatų gyvenimą ir jo slaptumą (2.23 straipsnis), asmens garbės ir orumo gynimas (2.24 straipsnis).

Žurnalistikos etinės normos yra įtvirtintos Žurnalistų ir leidėjų etikos kodekse, kurio antroji redakcija buvo priimta 2005 metų balandžio 15 d. visuotiniame žurnalistų ir leidėjų

Andriaus Cvirkos pieš.

susirinkime. Pagal Visuomenės informavimo įstatymo 44 straipsnio 2 dalį Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksą tvirtina, keičia ar pildo žurnalistų ir leidėjų organizacijų atstovų susirinkimas, kurį šaukia Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacija, Lietuvos radijo ir televizijos asociacija, Lietuvos kabelinės televizijos asociacija, Regioninių televizijų asociacija, Lietuvos žurnalistų sąjunga, Lietuvos žurnalistų draugija, Lietuvos žurnalistikos centras, Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija, Tarptautinės reklamos asociacijos Lietuvos skyrius.

³ Lietuvos Respublikos 2000 m. liepos 18 d. įstatymu Nr. VIII-1864 patvirtintas Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Žin., 2001. Nr. 74-2262.

Vienas svarbiausių Europos Tarybos dokumentų yra 1950 m. lapkričio 4 dieną Romoje priimta Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – Konvencija), Konvencijoje deklaruotų teisių apsaugą įgyvendina specialus teisinis mechanizmas – Europos Žmogaus Teisių Teismas. Šio Teismo nagrinėjamų bylų praktika turi didelę įtaką, tobulinant šalių Konvencijos dalyvių nacionalinę teisę bei teismų praktiką. Konvencijos 10 straipsnyje glaustai yra pateiktas gana modernus teisės turėti savo įsitikinimus ir laisvai juos reikšti supratimas, apie kurį dar prieš du šimtmečius pradėjo galvoti žymiausi

Švedijos, JAV, Prancūzijos ir kitų šalių mąstytojai.

Tarptautinių žurnalistikos etinių principų katalogas yra išdėstytas Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucijoje dėl žurnalistikos etikos Nr. 1003 (1993). Lietuvos Respublikos Seimas 1995 m. rugsėjo 26 d. įstatymu pritarė šiai rezoliucijai⁴. Televizijos žurnalistikai yra ypač svarbi Europos konvencija dėl televizijos be sienų, kurią Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo 2000 m. vasario 17 d.⁵ Minėtoje Konvencijoje nustatytos bendros televizijos transliavimo taisyklės, reklamos ir laidų rėmimo taisyklės bei įtvirtinta atsakymo teisė.

⁴ Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. rugsėjo 26 d. nutarimas Nr. I-1046 „Dėl pritarimo Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucijai dėl žurnalistikos etikos“ // Žin., 1995. Nr. 85-1918.

⁵ 2000 m. vasario 17 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. VIII-1546 „Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Europos konvencijos dėl televizijos be sienų bei šios Konvencijos pataisų protokolo ratifikavimo“ // Žin., 2000. Nr. 29-800.

KAS BIJO BEDANČIŲ LIŪTŲ?

Dr. Laimonas Tapinas

IŠ DAUGYBĖS APIE SPAUDOS IR ŽODŽIO laisvę perskaitytų knygų ir straipsnių man labiausiai įstrigo viena frazė, išgirsta 1994 metais Atlantoje surengtoje konferencijoje, kuria organizavo JAV prezidento Džimio Karterio (Jimmy Carter) fondas. Į ją buvo pakviesti žiniasklaidos specialistai, didžiųjų pasaulio dienraščių, RTV stočių, vadovai, Amerikos ir Europos universitetų profesoriai, bet tą įsimintiną frazę pasakė žmogus, iš kurio mažiausiai galėjai to tikėtis – pats konferencijos organizatorius, buvęs JAV prezidentas Dž. Karteris. Ji skamba taip: „Žala, kurią visuomenė patiria dėl laisvos, bet neatsakingos spaudos visada ir visur bus mažesnė už nuostolius, kuriuos visuomenė patirtų dėl spaudos laisvės varžymo ar jos uždraudimo“. Keista, kad šitaip išsireiškė būtent Dž. Karteris, kuris turėjo prisiminti, kad palyginus neseniai, 1977 metais, jį išrinkus JAV prezidentu, kiekvieną jo judesį be gailės kritiko amerikiečiai žurnalistai, neieškodami aptakesnių išsireiškimų, vartodami kone gangsterių žargoną. Užmetęs akį į to laiko amerikiečių spaudą, radau, kad švelniausias išsireiškimas, apibūdinęs Dž. Karterį,

buvo „blogiausias Prezidentas per visą JAV istoriją“. Ir vis dėlto šis protingas pagyvenęs žmogus spaudos laisvę iškėlė viršum visko, ją suvokdamas taip, kaip demokratiškos visuomenės egzistencijos pamatą. Ir nors Dž. Karteris kalbėjo apie spaudos laisvę, esu tikras, kad taip jis vadino visą žiniasklaidą. Šis terminas man nelabai patinka, nes sunkiai įsivaizduoju išsklaidytas žinias, juk sklaidyti ir išsklaidyti galima šieną ar kitokią ne itin skaniai kvepiančią substanciją... Bet tiek to, šiame straipsnyje kalbėsiu apie žiniasklaidos laisvę, didžiausią žurnalistų brolijos vertybę, kurios plotį ir gylį galima išmatuoti tik vienu būdu – išanalizavus žiniasklaidą reguliuojamus įstatymus.

Įstatymas – valdžios ir piliečių sutartis

Tų įstatymų Lietuvoje yra bent keletas, tačiau svarbiausiu mums, žurnalistams, teisės aktu vis dėlto laikysiu 2006 m. rugsėjo 1 dieną įsigaliojusį Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymą. Ir tegul nudžiūva liežuvis tam, kuris išsižios, kad

šis įstatymas yra blogas, neužtikrinantis spaudos ir žodžio laisvės... Ir tai ne vien mano nuomonė. „Freedom house“ („Laisvės namų“) ekspertai, išanalizavę šimtus analogiškų teisės aktų, pareiškė, kad mūsų valstybės visuomenės informavimo įstatymas yra demokratiškiausias visoje Rytų Europoje, o kai kuriomis savo nuostatomis netgi lenkia ir kelių Centrinės Europos šalių žiniasklaidos įstatymus. Tų ekspertų nuomone dera pasitikėti.

Dar II Pasaulinio karo metais JAV Prezidento T. Ruzvelto (**Theodore Roosevelt**) žmonos Eleonoros kartu su Prezidentūros teisininkais įkurta organizacija, kuri visame pasaulyje tiria demokratijos lygį, žmogaus teisių ir spaudos laisvės apsaugą. Jai dabar vadovauja JAV superšnipas, Centrinės žvalgybos valdybos direktorius Džeimsas Volsis (James Woolsey), ji turi armiją specialistų ir krūvą pinigų ir jos kompetencija dvejoti nederėtų. Kitas reikalas, kad įstatymas yra tik pluoštas popierių, kurie gali metų metus dūlėti stalčiuose ir seifuose. O Lietuva – tokia įdomi šalis, kurioje net patys geriausi jos įstatymai dažnai arba neveikia, arba duoda priešingą rezultatą negu norėjo jo kūrėjai. Ir ne dėl kieno nors piktos valios, o pirmiausia, ko gero, dėl to, kad istorija išmokė lietuvių nepasitikėti valdžios „ukazais“ ir „prikazais“. Apskritai valdiškais popieriais. O juk įstatymas iš esmės yra ne kas kitas, kaip valdžios ir piliečių sutartis, kuriuo nors klausimu. Ir jeigu viena pusė ta sutartimi nepasitiki, nieko gero nelauk.

Kad neatgimtų cenzūra

Negaliu ranką prie širdies pridėjęs prisiekti, kad Visuomenės informavimo įstatymas Lietuvoje veikia visu šimtu procentų. Sakysime, jame aiškiai pasakyta, kad valstybės institucijos neturi teisės leisti savus periodinius leidinius, o šiandien ir Krašto apsaugos ministerija, ir Policijos departamentas, ir Socialinių reikalų ir darbo ministerija turi savo leidinius, visai nepanašius į įstatymu leidžiamus turėti biuletenius, jau nekalbant apie laikraščiuose perkamus reklaminius puslapius ar RTV kanalų laiką. Ir nors turbūt negalima įstatymo pažeidimų skirstyti į svarbius ir mažiau svarbius, kaip moteris negali būti truputį nėščia, aš vis dėlto linkęs manyti, kad dėl šių pažeidimų, kurie po truputį yra taisomi, šaukti, kad dangus griūva, nereikėtų. Kur kas svarbiau, kad bent kol kas gerai sukasi pagrindinis įstatymo smagratė, jo esminė idėja – nukirpti visas virveles, kuriomis valdžia galėtų taisyti žurnalistus už rankų ir kojų. Svarbiausia, kad nėra ir, regis, neatgims cenzūra. Man šiame įstatyme gražiausias straipsnis yra tas, kuris teigia, kad „Draudžiami bet kokie veiksmai (kaip suprantu – valdžios. – L.T.), kuriais siekiama kontroliuoti viešosios informacijos priemonėse skelbiamos informacijos turinį“. Ačiū Dievui, nebeturime jokių tokios valdiškos kontrolės įstaigų, nuo kurių kentėjome tarybiniais, taip pat ir pirmaisiais nepriklausomybės metais. Dalis Seimo narių sutiko atsisakyti visokių valdiškų kontrolierių mainais už tai gaudami žiniasklaidos savitvarkos sistemą, apie kurią betgi iš kolegų dažnai

išgirstu skeptiškas nuomones: „Komisijos, tarybos ir inspektoriai – ką jie gali? Tai bedančiai liūtai, sugebantys tik stūgauti ir klapsėti nasrais“.

„Ereliai“ nenori atsiprašyti

Apie visas savitvarkos sistemos grandis būtų galima parašyti atskirą straipsnį, šiandien pasitenkinsiu tik konstatavimu: „ir ačiū Dievui, kad negali“. Jeigu, sakysim Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija turėtų teisę skirti drakoniškas baudas ir sodinti prasižengėlius už grotų, mes sugrįžtume atgal. Ten, iš kur atėjome – prie Glavlito, spaudos kontrolės valdybos ir panašių institucijų. Kita vertus, negaliu sutikti, kad ta pati Etikos komisija yra bedantis liūtas. Daugiau kaip 10 metų dirbau toje komisijoje, buvau jos pirmininkas ir gerai prisimenu, kaip nejuokiai jautėsi, rauda, balo ir prakaitavo didžiausi narsuoliai laikraščių redaktoriai, kai juos, pakviestus į posėdį, prieš plauką imdavo šukuoti ne valdžios pareigūnai, o jų pačių kolegos. Ir tos procedūros davė šiokių tokių vaisių. Iš tų kelių šimtų kasmet gaunamų žmonių skundų dėl etikos pažeidimų žiniasklaidoje pripažįstami teisėtais būdavo 80-90 procentų. Deja, pastaraisiais metais šis skaičius sumažėjo perpus. Blogiau, kad neteisiais pripažinti leidėjai, redaktoriai ar RTV sočių vadai (tiesa, ne visi), kartais nedega noru ištaisyti savo padarytus etikos pažeidimus, paneigti melagingą informaciją ar suteikti žodį antrajai konflikte dalyvavusiai pusei.

RTK – įstatymo sergėtoja

Bedančių liūtu niekaip nepavadinsi gana efektyviai dirbančios radijo ir televizijos komisijos, turinčios aiškius ir konkrečius įgaliojimus ir grupę kompetentingų specialistų. Už tai, kad nesilaikė savo licencijose įrašytų programų reikalavimų bei pažeidė *Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą*, vien 2006 metais Lietuvos radijo ir televizijos stotims paskyrė nuobaudas nuo įspėjimo iki 3500 Lt baudų. Tačiau labiausiai RTK išgarsino jos konfliktas su savo programomis Lietuvoje transliuojančiu Rusijos pirmuoju Baltijos kanalu, kuris vienoje savo laidoje aiškino, kad Raudonoji Armija 1944 metais ne okupavo, o išlaisvino Lietuvą. Kilus mūsų šalyje nemažam skandalui, kad minėtas kanalas transliuoja melagingus ir tautinę nesantaiką kurstančias žinias, RTK pasiūlė analogiškai instancijai Latvijoje, kur šis kanalas yra oficialiai įregistruotas, uždrausti jo programų transliavimą Lietuvoje. Tiesa, vėliau RTK kartu su latviais pasitenkino 10 tūkstančių litų bauda.

„Laisvos ir atsakingos spaudos“ link

Man belieka baigti tuo, kuo pradėjau – JAV Prezidento D.Karterio kalba Atlantos konferencijoje ir akcentuoti kelis jos žodžius: „Laisva, bet neatsakinga spauda“.

Jeigu mūsų žiniasklaidos priemonių vadai nesuvoks atsakomybės prieš savo skaitytojus, klausytojus ir žiūrovus, bus

blogai. Gali griūti ir visa savitvarkos sistema, vietoj kurios šalies valdžia su malonumu atkurs valdiškos kontrolės sistemą. Gal greičiau apsispręsti jiems padės sparčiai mažėjantis pasitikėjimas žiniasklaida? Dar visai neseniai žiniasklaida pasitikėjo daugiau kaip 80 proc. žmonių, tai paskutiniai tyrimai liudija, jog mūsų darbu pasitiki vos pusė apklaustųjų – žiniasklaida šiuo aspektu iš pirmos vietos atsidūrė septintoje, aštuntoje, praleisdama į priekį ne tik

tradiciškai pirmavusį Konstitucinį teismą bei Bažnyčią, bet ir Lietuvos banką, Krašto pasaugos ministeriją, Sodrą ir kitas institucijas. Gal kai kam smukęs pasitikėjimas žiniasklaida ir atrodo katastrofa, tačiau aš drįstu teigti, kad šis procesas turėtų būti paskata permąstyti savo darbą, keisti jo stilių, toną, požiūrį į aprašomus, rodomus, kalbinamus žmones žengiant anot to paties Džimio Karterio, „laisvos ir atsakingos spaudos“ link.

TARP BLAIVAUS PROTO IR... ĮSTATYMO

Leopoldas Rozga

LAIMEI AR NELAIMEI MANO DARBO biografija nusidriekė per dvi epochas – „okupacinę“ ir „nepriklausomą“. Dirbdamas atokiame rajone ir būdamas arti savo laikraščio skaitytojų, mačiau ir matau: keičiasi santvarkos, partijos, politikų veidai ekranuose, tačiau yra vienas pastovus dydis, na, toks tvirtas, kaip Povilaitis su Kučinsku lietuviškoje estradoje. Tasai dėsniumas – tai nuolatinis balansavimas tarp sveiko proto, viską matuojančio gyvenimo realybėmis, ir elito aukštybės sukurtų įstatymų. Ką besakyti apie paprastą žmogų, kuomet ir mums, žurnalistams, įstatymą suvokiantiems be vertėjo, ta ekvilibristika yra duona kasdieninė.

„Anais“ laikais bent kartą per metus į redakciją atvykdavo toks diedukas iš Glav-lito. Įsakydavo sukviesti visus raštingus redakcijos darbuotojus ir kalbą pradėdavo tradiciniu kaip poteriai sakiniu: pas mus demokratija, rašyti galima viską, tik yra kai kurių smulkmenėlių. Ir tas „smulkmenės“ gliaudydavo porą valandų. Kartą gavome pylos, nes nebepamenu kurios profesinės mokyklos skelbime palikome sakinį, kad moksleiviai vakarais pasimaty-

mus skiria ant plačiausio tilto. Kad argumentas būtų sodresnis, buvo nurodytas tilto plotis. Va ir pripaišė mums valstybinės paslapties išdavystę, girdi, priešas kokioje Alabamoje ims ir sužinos, ar galima su tanku važiuoti tuo tiltu. Suabejojau, gal tas priešas ir lietuviškai nemoka, be to, rajono laikraštis nepasklinda toliau Ventos pakrančių, bet jokie argumentai nepadėjo: paslaptis išduota, ir tiek.

Paskui ne be vietinių laikraščių nuosirdžios pagalbos įsikūrė Sąjūdis, daug jo aktyvistų pateko į paskutinę Lietuvos aukščiausiąją tarybą, pagal jos skubiai iškeptus įstatymus ir naujų ministrų direktivas rajonų redakcijos tapo valstybinėmis įmonėmis, o paskui galėjo tapti „uabais“, jei... įrodys, kad neturi kompartijos turto. Nors toji kompartija nė suskretusio rašiklio redakcijoms neduodavo, nebent papeikimą, vis tiek reikėjo prašyti buvusios kompartijos teisių perėmėjų bei naujos rajono valdžios pagalbos ir įrodinėti, kad į kompartijos palikimą nesikėsina. Mums leido privatizuoti už tuometinio „Periodikos“ susivienijimo lėšas sumūrytą redakcijos pastatą. Žinau – ne visur vietos valdžia buvo tokia maloninga.

Ir dar galiojo įstatymas, kad naują statusą įgijusi redakcija yra anos, buvusios kompartijos ir rajono vykdomojo komiteto „organu“, teisių perėmėja. Tų teisių ir su padidinanuoju stiklu nerastum, kaip ir jau paminėto rašiklio, bet su teisių vizija liko ir konkreti atsakomybė. Turėjome ilgai ir nuobodžiai bylinėtis su viena sostinės ponija, kuri pateikė ieškinį (suprantama, materialų, litais), kad „anas“ rajono laikraštis bene 1959 metais jos giminaitę pavadino spekuliantu. Protas neleido patikėti, kad teismas tokį ieškinį su pretenzijomis priims. Priėmė. Turėjome kapstyti archyvuose, surasti nuo laiko pageltusį „ano“ teismo sprendimą ir buvusius tame seniai užmirštame teismo posėdyje liudytojus, kol įrodėme, kad anuomet laikraštis tik sąžiningai pacitavo teismo dokumentus. O jei tuometinis autorius būtų suklydęs ar pridėjęs savo faktų, moralinę žalą būtume turėję kompensuoti mes.

Ilgai svarsčiau: policija, prokuratūra, teismas tose pačiose patalpose, kaip ir iki Kovo 11-osios. Bet šios instancijos kažin kodėl į teismus netraukiamos, o redakcijos pagal įstatymą atsakingos už tekstus, kurių autorių seniai nėra tarp gyvų nelikę.

Lietuvai pasidavus į Europos Sąjungą ir iš anksto ėmus pažodžiui kopijuoti jos įstatymus, riba tarp sveiko proto ir absurdo apskritai tapo iliuzine. Akivaizdus tautišku, europietišku Lietuvos įstatymų negerbimas ar nepasitikėjimas teisėtvarkos kūrėjais ir vykdytojais? Bet kaip pasitikėti tuo, iš ko anekdotai kuriami? Štai du įmitę vaikėzai mirtinai užspardė niekuo dėtą praeivį. Deja, žurnalistas neturi teisės įvardinti įtariamų žudikų, idant nepakenktų jų gležnai dorovei... Rašome: J. B. ir K. K. suspardė žmogų. Ne tik kaimai, bet ir

miesteliai Lietuvoje maži, žmonės vieni kitus nuo vystyklų pažįsta, tad užaina žurnalistui už akių gatvėje ir stebisi: ar žudikai jūsų giminaičiai, kad juos slepiate? Deja, žudikai pagal dabar galiojančius įstatymus turi daugiau teisių, negu jų aukos. Blaivus protas ir žmoniškumas reikalautų būtinai paskelbti vardus – kad kiti saugotųsi. Arba girtas „erelis“ sudaužė jo kelyje pasitaikiusią mašiną, invalidais pavertė kelis žmones. Ir nors tas kaltininkas jau skolingas keliolika tūkstančių nesumokėtų baudų, nors nėra neketina ir dar vienos mokėti, jo vardą ir pavardę slepia į šventosios statusą iškelta nekaltumo prezumpcija. Net jei ir dešimt liudininkų yra, žurnalistas turi nematyti. Kol įvyks teismas ir galėsi įvardyti piktadarius, visi bus pamiršę, bus naujų skriaudų, naujų erelių.

O jeigu pasikalbėsite su teisininkais ar autorių teisių saugotojais, pasijusite kaip anų laikų „glavlito“ instruktaže. Iš esmės viskas galima, bet yra kai kurių aspektų. Ir porą valandų tuos aspektus konspektuoji, o paskui svarstai, cituoti ar necituoti nuo mokyklinio suolo žinomas eiles. Jeigu jau iš Grūto parko reikalaujama pinigų, tai nedidelei laikraščio redakcijai prošvaisčių nėra.

Tiesa, ne visada konfliktai su įstatymais. Nėra įstatymo, nurodančio bukinėti žmogaus protą, susinti jo vaizduotę ir skonį. Bet nėra ir draudžiančio. Nuožmi didžiųjų spaudos imperijų ir komercinių televizijų konkurencija, kasdieninis mūlo operų ir primityvių skandalų pūtimas skurdina žmogaus asmenybę. Ugdo pigų, nesveiką godumą sensacijoms, gandams, įtarinėjimams. Užsuka redakcijon sena pažįstama, su kuria kadaise stoviniavome eilėje prie naujos A. Baltakio eilėraščių

Andriaus Cvirkos pieš.

knygos ar A. Šapokos „Lietuvos istorijos“. Šiandien ji klausia, kodėl kitas laikraštis apie jų kaime įvykusį tragišką gaisrą prirašė kone visą puslapį su nuotraukomis, o „Vienybė“ įdėjo tik vieno sakinio pranešimą. Ką daryti: mėgdžioti tabloidus ir kurti gandus? Bet ką tuomet pasakys žilagalvė mokytoja ar palinkęs, bet šviesaus proto kaimo išminčius, kurie iš savo pensijos negali įpirkti naujos knygos ir užsisakyti kultūros ir meno leidinio? Kelintas iš mūsų laikraščio skaitytojų per pastaruosius 17 metų yra apsilankęs teatre, klausęsis ne serijomis kepamų TV žvaigždučių, o tikro koncerto? Nyksta poreikis kultūrai, menui, tyriems ir tauriems jausmams. Kuris jaunas mokslininkas išdrįs paanalizuoti, kodėl „anuomet“, slegiami primityvaus ateizmo, nusenusių partijos bosų garbinimo, vis dėlto buvome šviesesni dvasia, jautresni menui, grožiui, taurumui? Ne nuostabu, kad skaitytojų gretos išretėjusios, o dažnas jaunuolis pasigiria knygų ir laikraščių, žinoma, neskaitęs.

Tarpukario Lietuvos dienraščiai lenktyniavo, kas daugiau paskelbs informacijos iš valsčių ir parapijų. Ir pozityvios, ir apie

kuklius ano meto nusikaltimus. Šiandien pozityvi informacija nebe prekė, kolegos iš miestų pas mus atskuba tik įvykus skaudžiai nelaimei ar šurpiam nusikaltimui. Gaila man ateities istorikų, kurie bandys analizuoti mūsų dienų gyvenimą. Politikų kalbų stenogramose viskas bus tik šviesu, o spaudoje viskas tik juoda. Tik rajonų laikraščiai dar atlieka savo krašto metraštininkų funkciją, dar skelbia gyvo žmogaus balsą – kol jų pačių nesuvalgo galingesni kaimynai. Bet kiek ilgai. Esame neparankūs valdžiai ir politikams, tad randama unikalių būdų rajonų spaudą kontroliuoti bei tramdyti. Netikiu kolegomis, kurie savo laikraščiuose demonstratyviai rašo esą nepriklausomi. Esame pavaldūs ne tik mokesčių inspekcijoms, bet ir Kultūros ministerijai, Paštui, net... Vyriausiajai rinkimų komisijai. Panašu, kad tapsime pavaldūs ir privačioms auditorių firmoms. Jeigu mūsų laikraštis parašys aiškią netiesą, žmonės dar nepasikukklins ateiti į redakciją ir pasakyti, ką apie mus galvoja. Jei skaito laikraštį, vadinasi, pasitiki. Tačiau įstatymų leidėjų akyse esame potencialūs sukčiai. Nesuprantu, kodėl net brangioji

Žurnalistų sąjungos vadovybė ne mūsų pusėje. Turiu galvoje brandinamą direktyvą privalomai auditu tvirtinti laikraščio tiražą. Redakcija turi 4 dokumentus: užsakymą spaustuvei, spaustuvės sąskaitą, kurioje nurodyta, kurio numerio kiek egzempliorių atspausdinta, pervedimo blanką ir laikraščio puslapį, kuriame tas pats tiražas nurodomas. Bet kuris mokesčių inspektorius atėjęs per penkias minutes demaskuos net aritmetinę klaidą. Bet nereikia „kaip Europoje“ – tiražą deklaruoti per audito firmas. Vėl įstatymų „logika“: piktybiškas vagis ar žmogžudys gali išeiti į laisvę anksčiau, nes įstatymas liepia juo pasitikėti, girdi, pasitaisys... jei negrįs į tą pačią įkalinimo vietą. O štai žurnalistas pasitikėjimo nevertas? Žurnalistas mažiau Lietuvą myli, negu pakelės plėšikas ar kelių chuliganas?

Perskaičiau ką parašęs ir pasibaisėjau: ar ne per juodą tikrovę piešiu? Tad noriu baigti optimistiškai: tik diletantų kabinetuose kuriamas įvaizdis, kad provincijos žmonės prasigėrę, degradavę. Kad tik kaimiškieji rajonai balsuoja „ne

už tuos“. Girtuoklių ir nusikaltėlių procentas kaimuose ir miestuose, manau, panašus, mūsų rajono vyrai ne prasčiau vairuoja vilkikus Europos keliais, negu didmiesčių asai. Ir serga, žūsta, žudosi panašiai. Deja, provincijos žmonėms dažniausiai neįkandama nauja knyga, tik apskrities centre Šiauliuose belikęs kinas, ir gimdyti moterys jau vežamos „į apskritį“. Vėl sunkiai suvokiami paradokasai: kol žurnalistus ugdė vien Vilniaus universitetas, kvalifikuotų darbuotojų nestigo ir rajonų redakcijose. Kai dabar kolegas kepa jau trys universitetai – jaunų specialistų nėra. Taip pat ir kalbant apie medikus, mokytojus. Ir išvažiuoja uždarbiauti bei emigruoja tiek miesto, tiek kaimo žmonės. Bet miestams geriau, į juos suplūsta mokslo ištroškęs provincijos jaunimas. O rajonuose vis daugiau sodybų, į kurias tik vasarą užklysta giminaičiai iš miestų. Sensta kaimas – kaip ir visa Lietuva. Bet dar nori skaityti ir skaito rajono laikraštį. Ar gali žurnalistas tokius ištikimus ir racionaliai mąstančius skaitytojus išduoti?

NAUJOSIOS TECHNOLOGIJOS INFORMACIJOS GREITKELYJE

Virginijus Savukynas:

Internetinė žiniasklaida globalizacijos akivaizdoje

Vilius Mackonis:

Internetinės žiniasklaidos autoriai ir autoritetai

INTERNETINĖ ŽINIASKLAIDA GLOBALIZACIJOS AKIVAIZDOJE

Virginijus Savukynas

KAIP KEIČIASI ŽINIASKLAIDOS VAIDMUO ir kokia internetinės žiniasklaidos vieta globalizacijos amžiuje.

Internetas sujungė planetą į vieną tinklą, per kelias sekundes galima prisijungti prie jums rūpimo informacijos šaltinio, nesvarbu kuriame pasaulio taške jis būtų. Šis pasaulis yra vienalaikis ir neturintis jokių ribų. Laikas nuo informacijos patalpavimo internete ir jos panaudojimo sumažėjo iki nulio.

Pasaulis iki interneto atrodė kitaip. Pirma, jis buvo apribotas geografiškai. Dienraščiai, žurnalai buvo leidžiami tam tikrai geografinėi erdvei. Paprastai ta erdvė buvo apspręsta tautinės valstybės sienomis. Žmogus, esantis kitame pasaulio taške, be abejo, galėjo sekti jį dominančios šalies įvykius, tačiau tai jis galėjo daryti tik su tam tikru laiko tarpu – tol, kol laikraščiai pasieks jį. Internetas panaikino šį geografinį ir laikinį atidalijimą. Tai, mano manymu, nulėmė keletą svarbių tendencijų.

Glokalizacija atvirkščiai

Glokalizacija – tai terminas, skirtas žymėti, kaip globalios tendencijos yra pritaikomos vietinėms reikmėms ir kaip jos yra adaptuojamos. Sakykime, McDonald's JAV yra greito maisto restoranai, pas mus – tam tikro socialinio prestižo dalykas, o Korėjoje į jį studentai vaikšto, norėdami paskaityti knygas, praleisti laiką (kažkas panašaus į prancūziškas kavinukes).

Tai yra glokalizacija. Mano supratimu, internetinėje žiniasklaidoje šis procesas vyksta atvirkščiai, t.y. vietinės bendruomenės globaliuose tinklapiuose ieško sau įdomios informacijos, kai kuo tarpu tos bendruomenės nariai, išbarstyti po pasaulį, domisi lokalinėmis arba vietos naujienomis.

Didėjant kitų kalbų – o visų pirma anglų – mokėjimui, atsiveria vis didesni ir – tai labai svarbu – kokybiški informacijos resursai. Tai lemia, kad specializuoti tarptautiniai leidiniai įgyja vis didesnę potencialią auditoriją. Taigi lietuvis skaitytojas, kuris turi specialių interesų, visuomet pasirinks kokybiškesnį leidinį. Norint užtikrinti kokybę, reikalingi resursai. Resursų išlaikymas priklauso nuo auditorijos dydžio. Tarptautiniai leidiniai

gali pateikti kokybišką informaciją ir todėl jie bus pasirenkami.

Vartotojo logika – jei mane domina pasaulio ekonomika, aš skaitysiu „The Economist“, „Financial Times“, bet ne „Verslo žinias“, jei domina užsienio naujienos, tai pasiskaitysiu CNN ar BBC, bet ne lietuviškus naujienų portalus.

Tad kaip tokia globaliame pasaulyje išsilaikyti?

Lieka lokalinės naujienos. Nors mūsų pasaulis ir globalus, tačiau mes gyvename tam tikroje vietoje ir mums yra svarbios lokaliai naujienos. Todėl jei esu ne tik teoretikas, kuris vien smalsumo vedamas domisi pasaulio ekonomine raida, tai tikrai paskaitysiu ir „Verslo žinias“, ir lietuviškus naujienų portalus.

Iš to, kad lokaliai naujienos tampa mažų kraštų žiniasklaidos varikliu, seka, kad žiniasklaidos uždavinys, susiformavęs XIX amžiuje – formuoti, konstruoti tautą – nemirė ir XXI amžiuje. Apie tai labai įžvalgiai kalbėjo Benedictas Andersonas savo veikale „Įsivaizduojamos bendruomenės“.

Globalizacija žymi ir vis didesni žmonių judėjimą: vienos ar kitos tautos atstovai barstosi po pasaulį, po įvairias kultūrinės ir kalbinės zonas.

Tačiau barstymasis nereiškia, kad tautinio identiteto potyris yra susilpnėjęs. Priešingai, esant kitoje kalbinėje terpėje iškyla noras bendrauti gimtąja kalba, sužinoti vietos naujienas. Štai čia interneto vaidmuo tampa kertinis. Naujienų portalai tampa tomis žiniasklaidos priemonėmis, kurios leidžia palaikyti tautiškumą, nesvarbu kurioje pasaulio vietoje gyvename.

Internetas leidžia skirtingose pasaulio dalyse gyvenantiems lietuviams kas-

dien palaikyti ryšį ir jaustis dalyvaujant tautos gyvenime. Globalėjant pasauliui, lietuviams vis labiau migruojant, ieškant darbo svetur, ši interneto funkcija tampa aktualesnė.

Tam tikroje geografinėje erdvėje gyvenantys žmonės, vedami savo specifinių interesų, linksta tarptautinių leidinių link, tuo tarpu po pasaulį išsibarstę tautiečiai gali sekti savo tautos naujienas internete. Tad internetinių leidinių vaidmuo palaikant tautiškumą tampa labai svarbus.

Interneto vartotojas – aktyvus skaitytojas

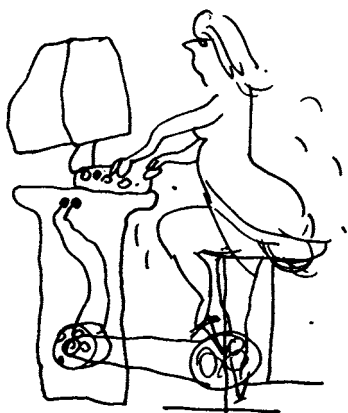
Ikiinternetinis pasaulis, apribotas erdvės ir laiko, pateikdavo ribotą informaciją. Paprastai yra kelios televizijos, keli laikraščiai, iš kurių galima rinktis. Tuo tarpu internetas leidžia pasirinkti žymiai daugiau alternatyvių naujienų šaltinių.

Įsivaizduokime, jei senais XX amžiaus vidurio metodais kariautų dvi labiausiai internizuotos šalys – Suomija ir JAV. Jos kariauti galėtų, tačiau propagandos mašina neveiktų, nes abiejų valstybių gyventojai – žinoma, jeigu turėtų laisvą priėjimą prie interneto – skaitytų vieni kitų naujienų portalus.

Šią mintį gerai iliustruoja Irako karas. Žinia, amerikiečių žiniasklaidos priemonės buvo patriotiškai nusiteikusios. Jos atitinkamai ir pateikdavo žinias iš karo. Tuo tarpu Europos žiniasklaida, o ypač kairioji, buvo užėmusi kitokią poziciją.

Ir ką tai lėmė? Ogi tai, kad invazijos metu beveik pusė *Guardian Unlimited* skaitytojų tapo amerikiečiai.

Internetas atveria alternatyvų galimybes. Jei sakoma, kad žiniasklaida visuomet turi būti opozicijoje valdžiai, tai internetinė žiniasklaida, jei nori būti populiari,

Andriaus Cvirkos pieš.

turi būti opozicijoje žiniasklaidai. Tam , kad tie, kurie yra nepatenkinti televizijų, laikraščių pozicija, ieškotų informacijos ir interpretacijų naujienų portaluose.

Tačiau galime išvelgti pavojus. Alternatyvių žinių noras susijęs su gaudų mechanizmu. Gandai irgi pusiau oficiali informacija. O internetas gaudams sklisti yra puiki terpė – bet kas gali internete sukurti savo svetainę, joje įdėti vienokią ar kitokią informaciją.

Turinio kūrimas

Tradicinėje žiniasklaidoje egzistuoja vienalijinis informacijos pateikimas. Žurnalistas parengia straipsnį ar reportažą, o skaitytojas ar žiūrovas juo tiki, pritaria ar piktinasi.

Tuo tarpu internetinėje žiniasklaidoje yra kitaip.

Kalbu apie dienoraščių paplitimą internete. Tai vadinamieji „blogai“. Žmonės dienoraščius rašė visais laikais, o dabar juos galima rašyti viešai. Aišku, viešumas

iš karto pakeičia dienoraščių pobūdį. Čia mažai tokių dienoraščių, kuriuose aprašomi vidiniai išgyvenimai, slapčiausios mintys, norai. Žymiai populiariesni tie, kurie praneša naudingą, aktualią informaciją.

Kaip šis procesas prasidėjo? 1999 metais studentas Bradas Fitzpatrickas sukūrė savo privatų internetinį dienoraštį. Jis patiko draugams, struktūra plėtėsi.

Kai kurių autorių rašinius pastebėjo ir perspausdino „didžioji spauda“. „Tikrosios spaudos“ autoriai savo tekstuose pateikdavo nuorodas į savo dienoraščius, šitaip skaitytojams siūlydami papildomą informaciją.

Spaudojiama liaudies žurnalistikos didžioji žiniasklaida pradėjo keistis. Galimybė komentuoti ir dalyvauti žinių portalų forumuose tapo gero skonio rodikliu. Skaitytojai kviečiami pranešti vietines naujienas, net ir svarbias asmenines, publikuoti fotografijas. Mėgėjiški fotoreportažai apie gaisrus JAV pietuose, kuriuos publikavo vietinis „online“ laikraštis NewMexican.com, tapo vienu labiausiai lankomų puslapių Amerikoje. Kurį laiką nepaprastai populiarius buvo kaubojų laikraštis *The Dallas Morning News*, savo interneto svetainėje pakabinęs skaitytojų padarytas sudužusio kosminio laivo nuolaužų nuotraukas.

Tai internetinio laikraščio redakciją daro atviresnę, ji privalo išleisti savo skaitytojus į turinio kūrimą. Antraip, jai sunku bus išlikti.

Galime išvelgti ir dar vieną svarbų aspektą. Informacinės technologijos įgalina sekti bet kurį individą – pilietis tampa neapsaugotas nuo valdžios sekimo aparato. Tačiau ir valdantieji gali būti stebimi savo

piliečių. Žurnalistų priedermė kontroliuoti politikus ir pareigūnus. Internetas įgalina kiekvieną pilietį tapti žurnalistu. Galime įsivaizduoti tokią svetainę, kur būtų rašomi reportažai iš politikų susitikimų su rinkėjais. Politikai jaustų, kad yra stebimi, kad jų žodžiai yra fiksuojami. Todėl

tikėtina, kad jais nesišvaistytų į kairę ir į dešinę.

Taigi internetinė žiniasklaida atveria naujas galimybes pilietinei visuomenei, tačiau taip pat slepia naujus manipuliacijos pavojus. Todėl reikia ypatingai atidžiai analizuoti šį reiškinį.

INTERNETINĖS ŽINIASKLAIDOS AUTORIAI IR AUTORITETAI

Vilius Mackonis

KALBĖDAMI APIE INTERNETINĖS žiniasklaidos autorius, pirmiausia turime susitarti, ką gi laikome internetine žiniasklaida? Laikydami populiariojo žiniasklaidos sąvokos paaiškinimo, ją suvoktume kaip „visuomenės informavimo priemones“ – tai yra, priemonės, skirtas pateikti informaciją plačiam žmonių ratui¹.

Tradiciškai žiniasklaidai buvo priskiriamos spauda, radijas ir televizija. Bendras jų bruožas yra tai, kad naudojantis techninėmis priemonėmis jos pasiekia plačiąją visuomenę. Interneto epochoje ši privilegija išnyko – naujienos internete prieinamos daug didesnei auditorijai, nei gali pasiekti tradicinė žiniasklaida. Todėl savo internetines kopijas kuria dienraščiai („Lietuvos žinios“, „Kauno diena“), kai kurie žengia toliau, sukurdami naujienų portalus (Lrytas.lt, Vž.lt). Turime ir tokių interneto portalų, kurie išsilaiko be kūrybinio kolektyvo, tik perpublikuodami agentūrų žinias (Zebra.lt, Vtv.lt). Turime blogosferą, interneto dienoraščių sektorių, kurio populiarumas ir pritraukiama audi-

torija lenkia daugelį „tradicinės“ internetinės žiniasklaidos portalų. Aukščiau minėtas žiniasklaidos apibrėžimas kategoriškai reikalauja blogus priskirti prie visuomenės informavimo priemonių.

Kylanti pilietinės arba neprofesionaliosios žurnalistikos banga jau įžengė į interneto naujienų portalus – šie pradėjo skolinis blogų, arba interneto dienoraščių autorius. Dar daugiau – pagrindiniai šalies naujienų portalai suteikė balsą visuomenei, publikuodami skaitytojų laiškus (Delfi.lt „Vox Populi“, Bernardinai.lt „Pilietinės iniciatyvos“, Balsas.lt „Pilietinė visuomenė“, Lrt.lt „Tavo kampas“) ar vaizdo reportažus (Lrytas.lt).

Išvada: internetinės žiniasklaidos autorius skaičiumi lenkia tik krepšinio treneriai. Potencialių autorių Lietuvoje turime tiek, kiek interneto vartotojų – per milijoną.

Visa laimė, tą potencialą išnaudoja ne visi. Jei reikėtų suskaičiuoti, kiek Lietuvoje vertų dėmesio blogų turbūt patikimiausia būtų nurodyti juos indeksuojantį Lietblogs.lt projektą, kuriame yra apie

¹ Vikipedija. Prieiga: <http://lt.wikipedia.org/wiki/%C5%BDiniasklaida>.

240 autorių. Tai tik maža dalis blogosferos autorių, tačiau vis tiek bent du kartus daugiau, nei suskaičiuotume reporterių, dirbančių Delfi.lt, Lrytas.lt, Balsas.lt, Vž.lt redakcijose.

Ieškodami atsakymo, kodėl taip yra, turime prisiminti žiniasklaidos žanrų persidengimą internetinėje žiniasklaidoje, arba konvergenciją. Šiandien galime konstatuoti, kad ši tendencija turi pasekmių ir intelektualiniams internetinės žiniasklaidos resursams.

Pavadinti save internetinės žiniasklaidos autoriumi šiandien gali retas žurnalistas, kurio rašiniai publikuojami internete. Internetinės žiniasklaidos tradicijos Lietuvoje per jaunos, kad būtų suspėta išugdyti savo žurnalistų kartą, todėl dažniausiai augantys naujienų portalai persivilioja anksčiau spaudoje, TV ar radijuje dirbusius žmones. Internetinių portalų „veidais“ arba „prekės ženklais“, tampa poetai, eseiškai, rašytojai, visuomenininkai, politikai, tie patys TV ir radijo laidų vedėjai ir apžvalgininkai.

Pavyzdžiui Alfa.lt nuolatos apžvalgas rašo Artūras Račas, Rūta Grinevičiūtė, Virgis Valentinavičius – gerai žinomi, ir dabar televizijos ekranuose dar matomi veidai. Ten pat dirba Žilvinas Pekarskas (LTV) Giedrė Maksimaitytė (LR), Jūratė Doveikienė (LR). Balsas.lt turi surinkęs net 76 autorius, nors didelė dalis publikavo po vieną – du tekstus.

Tirdami savas aktualijas, galime pasidairyti į užsienio pavyzdžius. Tarkim, Norvegijos žiniasklaidos koncernas „Schibsted“ valdo visus didžiausiuose

šalies miestuose – Osle, Bergene, Trondheime ir Stavangeryje – leidžiamus dienraščius. Be spaudos, „Schibsted“ grupė turi akcijų regioninėse televizijos stotyse. Todėl už internetinio tinklapio sukūrimą yra atsakingos integruotos spaudos ir televizijos redakcijos. Šiek tiek kitaip yra Vokietijoje. Tradiciškai susiklostė, kad stipriausius internetinės žurnalistikos projektus ten kuria spauda. Populiariausias tinklapis Vokietijoje – savaitraščio „Der Spiegel“ internetinis projektas. Kas mėnesį „Spiegel Online“ sulaukia iki kelių milijonų skaitytojų. Prieš kelis metus jo žurnalistų buvo sumažinta iki 80, nors seniau „Spiegel Online“ dirbo penkis kartus daugiau žiniasklaidos profesionalų. Viena iš teorijų, kodėl taip atsitiko – internetui nereikia žiniasklaidos profesionalų².

Lietuvoje turime ir Norvegijos, ir Vokietijos pavyzdžių. Lrytas.lt išnaudoja „Lietuvos ryto“ suburtą žiniasklaidos grupę ir portale pagrįdė publikuoja leidinių „Mes moterys“, „Ekstra“, „Kompiuterija“, „Stilius“, „Krepšinis“ tekstus ir jų žurnalistų specialias apžvalgas portalui. Tai bene vienintelis internetinis leidinys, kuris išsiverčia visuomenės ir politikos aktualijas apžvelgdamas savo autorių pajėgomis – Rimvydo Valatkos, Ramunės Sotvarienės, Mariaus Laurinavičiaus. Kitų apžvalgininkų, pavyzdžiui Jaceko Komaro, pasirodymai čia gana reti.

„Verslo žinių“ projektas Vž.lt panašus į „Spiegel Online“, tik Lietuvos masteliais. Prieš kelerius metus „Vž Online“ dirbo gerokai daugiau ir profesionalesnių žurnalistų, nei dabar turi Vž.lt. Tačiau šis portalas

² Aukšė Balčytienė, Konvergencija žiniasklaidoje: ar esama tautinių interneto bruožų? Prieiga: http://www.lzs.lt/about.php?id=65&type=paper&page_menu=4.

Andriaus Cvirkos pieš.

bene pirmasis pradėjo naudoti neprofesionaliųjų, blogosferoje iškilusių autorių tekstus – Liutauro Ulevičiaus (Ulevičius.lt), Arūno Puščiaus (blogų Verslasonline, Jaunasverslas autorius), Investuotojo slapyvardžiu esx1L.

Apskritai kalbant, Lietuvoje originali žurnalistika internete publikuojama siekiant sukurti alternatyvias erdves tiems, kieno balsų negirdėti tradicinėje žiniasklaidoje Alfa.lt publikuoja Linos Pečeliūnienės („Valstiečių laikraštis“), Indrės Makaraitytės („Atgimimas“), Delfi.lt Arūno Sprauliaus, („Žinių radijas“), Stanislovo Kairio („Atgimimas“), Česlovo Iškausko, („Žinių radijas“). Galbūt tų balsų nėra tiek daug, mat tie patys autoriai ir net tekstai kartojasi Balsas.lt, Lrt.lt, Bernardinai.lt portaluose.

Pasak dr. Audronės Nugaraitės, spauda turėtų pasinaudoti interneto teikiamais privalumais. Pasitelkiant interneto operatyvumą, interaktyvumą, anonsavimo galimybes galima pritraukti naują auditoriją. Jos nuomone, tai daroma tam, kad būtų

išlaikoma ne tik turima auditorija, bet ir pritraukiama nauja, kaip potencialas³.

Visgi galėtume suabejoti, ar spauda, televizijos ir radijas yra vieninteliai naujos gavėjai. Reikėtų sutikti, kad „Valstiečių laikraštis“, „Atgimimo“, Lryto.lt publikuojamų „Kultūros barų“ redakcijoms toks bendradarbiavimas yra naudingas. Tačiau, iš kitos pusės, interneto žiniasklaida naudojasi tradicinės žiniasklaidos autorių moraliniu autoritetu, charizma, įžvalgumu, kurios kol kas internetinių portalų reporteriai stokoja.

Todėl šis bendradarbiavimas naudingas abiem pusėms – viena pasiekia platesnę auditoriją, kita investuoja į informavimo priemonės autoritetą. Būtent į priemones, o ne į individus šiandien daugiau galime dairytis, ieškodami autoritetų Lietuvos internete.

Jei jūsų paklaustų, kieno tekstus skaitote internete, tikriausiai išvardintumėte Leonidą Donskį, Egidijų Aleksandravičių, Mykolą Drungą, Artūrą Zuoką, Sigitą Parulskį, Saulių Stomą. Tačiau šiems asmenims internetas tėra viena iš daugelio prieinamų medijų pasiekti visuomenei. Ne internetas juos daro autoritetais, o jie internetą daro autoritetingu. Apie interneto žurnalistus tikriausiai klausti būtų beviltiška. Tuo tarpu apie internetinės žiniasklaidos portalų patikimumą, operatyvumą, brandumą galėtume diskutuoti visi – Bernardinai.lt, Balsas.lt, Lrt.lt yra rimti portalai, Delfi.lt ir Lrytas.lt – geltonesnės spalvos, tačiau dažniau skaitome Delfi.lt, nes ten operatyvesnės naujienos, daugiau komentarų ir taip toliau.

³ Andželika Baranauskaitė, Lietuviškos spaudos strategijos: reitingai ar reputacija? Prieiga: http://www.lzs.lt/about.php?id=258&type=paper&page_menu=4.

Paminėjus komentarus, turime puikią dingstį grįžti prie jau minėtos pilietinės žurnalistikos ir blogų išpopuliarėjimo. Žiniasklaidos tyrėjai tvirtina, kad pagrindai pilietinei žurnalistikai kilo dėl tradicinės žiniasklaidos susvetimėjimo, atitolimo nuo visuomenės. Internetas viską apvertė aukštytyn kojomis, sudarė sąlygas liaudžiai dalyvauti viešojoje erdvėje. Iš čia turime Delfi. It komentarų gausos paaiškinimą. Taip pat – ir paaiškinimą blogosferos populiarumui.

Vienas blogosferos pionierių ir teoretikų, buvęs žurnalistas Danas Gillmoras⁴, paklaustas, kaip interneto dienoraščiai, atsiradę palyginti neseniai, išsikovojo pasaulinį pripažinimą?

Jis atsakė: „Žmonės nori daug ką vienas kitam pasakyti. Kiekvienas iš mūsų turi savo istoriją. Blogas suteikia galimybę lengvai skelbti informaciją“⁵.

Blogai populiarėja, jų auditorija auga sparčiais tempais. Užsienyje jau kelerius metus populiariausi interneto dienoraščiai lankytojų skaičiumi nenusileidžia internetiniams naujienų portalams. Lietuvos tendencijos dar atsilieka, bet pažanga didelė.

Interneto tinklapių auditorijų tyrimai, atlikti „Gemius Baltic“, 2007-ųjų liepą rodė: Delfi – 800.000 unikalių lankytojų per mėnesį, one.lt – 677.000, plus.lt – 464.000, videogaga.lt – 406.000, lrytas.lt – 386.000, zebra.lt – 380.000, draugas.lt – 273.000, alfa.lt – 242.000, orai.lt – 239.000, maps.lt – 232.000. 15 vietoje blogas.lt su 169.000, 19 vietoje balsas.lt su 119.000, 50-53 fhm, moteris ir ieva.lt o 21 – 22.000 kiekvienas, 38 vieta krepšinis.net su 58.000, 39 vieta bernardinai.lt su 57.000, 42 vieta verslas.banga.lt su 49.000, 44 vieta vz.lt su 47.000, 48 vieta cosmopolitan.lt su 24.000, 59 vieta elta.lt su 17000, 60 vietoje valstybes-zinios.lt su 16.000, 68 vietoje Jtn.lt su 5733 lankytojais⁶.

Trys žiniasklaidos projektai dešimtuose, o blogosferos projektas Blogas.lt – penkioliktoje vietoje, aplenkęs žinomus naujienų portalus. Interneto dienoraščiai į save atkreipė masių dėmesį. Dar labiau blogosferą stiprina tai, kad jos autoritetą pripažįsta visuomenėje atpažįstamos asmenybės. Blogosfera įtraukia ir žinomus žmones – jau minėtą Artūrą Zuoką (Zuokas.lt), Aurelijų Katkevičių (vklase.livejournal.com), profesionalius finansi-

⁴ Dan Gillmor is a noted American technology writer and former columnist for the San Jose Mercury News. He was one of the leading chroniclers of the Silicon Valley dot com boom and its subsequent bust. Gillmor is also the author of a popular weblog covering technology news and the Northern California technology business sector, criticizing rigid enforcement of copyrights, and commenting on politics from a frequently left-wing perspective.

Gillmor worked at the Detroit Free Press and the Kansas City Times before moving to the San Jose Mercury News in 1994. He left the Mercury News in January 2005 to work on a grassroots journalism project, called Bayosphere, launched in May 2005. He is also the author of a book, *We the Media*, published in August 2004, chronicling how the Internet is helping independent journalists combat the consolidation of traditional media. Prieiga: http://en.wikipedia.org/wiki/Dan_Gillmor.

⁵ Audrius Radzevičius, *Du žurnalistų požiūriai į interneto dienoraščius*. Prieiga: <http://audrius.puslapiai.lt/?p=64>.

⁶ Prieiga: www.audience.lt

ninkus kaip Petras Kudaras (Petras.Kudaras.lt, „Aurora holding“, buvęs „Finasta“ investicijų valdymo fondų valdytojas), Donatas Frėjus (Frejus.lt, „Aurora holding“, buvęs „Finasta“ investicijų valdymo fondų valdytojas). Blogosfera pradėjo gimdyti ir savus talentus, kurie sutraukia nemažas auditorijas nepaisant autorystės anonimiškumo – žiniasklaidos kritikos projektas Dievų žiniasklaida (Blogas.lt/dieviziniasklaida) sulaukia iki 500 unikalių lankytojų kasdien – palyginkite su Zuokas.lt, kuris,

nepaisant įdirbio viešoje erdvėje, sulaukia apie 1000 lankytojų.

Profesionalioji internetinė žiniasklaida, pirmiausia jau minėta Vž.lt, jau suprato, kad blogai ir jų autoriai – puikus būdas papildyti lankytojų skaičių. Galima prognozuoti, kad blogosferos intelektualinis potencialas ateityje bus išnaudojamas gerokai plačiau. Ir telieka tikėtis, kad šis bendradarbiavimas išugdys interneto autoritetus, kurie ateityje taps visuomenės autoritetais.

LITERATŪRA IR ŽURNALISTIKA

Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija
(Meno kūrėjo statusas, nariai, socialinis draudimas)

Aldona Žemaitytė-Petrauskienė:
Mūsų žurnalistika: verslas ar idėja?

Laimonas Tapinas:
„Oskaras Milašius, arba Septynios vienatvės Paryžiuje“

NACIONALINĖ ŽURNALISTŲ KŪRĖJŲ ASOCIACIJA

NUO 2005 KOVO 15 DIENOS ĮSIGALIOJO Meno kūrėjų ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatymas, inicijuotas Lietuvos meno kūrėjų asociacijos (LMKA), kuriai tada vadovavo Vytautas Martinkus. Įstatymas yra ilgų diskusijų tarp LMKA sudarančių kūrybinių sąjungų, atitinkamų ministerijų, Seimo, Vyriausybės rezultatas. Buvo gilintasi į kitų šalių panašius įstatymus, keičiamasi patirtimi. Menininko statuso problemoms aptarti 2003 metais Vilniuje surengta speciali UNESCO konferencija. Seimui priėmus įstatymą, jis pasirodė ne toks, kokio tikėtasi, tačiau dar nedau-gelis Vidurio ir Rytų Europos valstybių (Lietuva yra pirmoji tarp Baltijos šalių) turi tokį įstatymą.

Jam įsigaliojus visos LMKA narės turėjo kreiptis į Meno kūrėjų ir meno kūrėjų organizacijų statuso suteikimo tarybą prie Kultūros ministerijos, kad gautų meno kūrėjų organizacijos statusą ir iš naujo akredituotųsi kaip Lietuvos meno kūrėjų asociacijos narės. Kai ku-rios tai padarė nekeisdamos savo įstatų, nes jie atitiko minėto įstatymo reikala-vimams, kai kurioms pakako įstatų pa-

koreguoti, o Lietuvos tautodailės kūrėjų asociacija, Teatro sąjungos meno kūrėjų asociacija ir Nacionalinė žurnalistų kū-rėjų asociacija šalia buvusių kūrybinių sąjungų, priklausiusių LMKA, įkūrė nau-jas meno kūrėjų organizacijas su kitais pavadinimais bei įmonių kodais. Joms buvo suteiktas meno kūrėjų organizaci-jos statusas ir jos kaip buvusių LMKA narių veiklos tęsėjos buvo akredituotos atsinaujinusioje LMKA.

Meno kūrėjo statusas

Šis statusas rašytojams, dailininkams, kompozitoriams, tautodailininkams, tea-tralams, žurnalistams, kai kuriems moks-lininkams ir kitiems kūrėjams suteikiamas remiantis Meno kūrėjų ir meno kūrėjų organizacijų įstatymu. Toks statusas gali būti suteiktas fiziniams asmenims ir fizi-nius asmenis vienijančioms kūrybinėms sąjungoms bei asociacijoms. Tai atlieka Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizaci-jos statuso suteikimo taryba, esanti prie Kultūros ministerijos. Tarybos sprendimą tvirtina kultūros ministras. Kad fizinis as-

muo (kūrėjas) gautų tokį statusą, jis turi minėti tarybai pateikti prašymą, asmens tapatybės dokumento nuorašą, kūrybinę biografiją, pagrindinių meno kūrinių ir bibliografijos sąrašą, taip pat monografijas, studijas arba straipsnius, recenzijas-rekomendacijas, kurias parašo profesionalūs meno vertintojai. Pageidautina, kad asmens kūryba būtų apibūdinta enciklopedijose, įtraukta į bendrojo lavinimo, profesinio mokymo ar aukštojo mokslo studijų programas, kad ši kūryba būtų įvertinta valstybinio lygio premijomis arba profesionalaus meno konkurso laureato diplomu, kad asmuo turėtų habilituoto daktaro arba daktaro vardus už mokslinę veiklą, o aukštųjų mokyklų meno studijų dėstytojai profesoriaus ar docento vardus ir už pedagoginę veiklą.

Asociacija, siekianti meno kūrėjų organizacijos statuso, minėti tarybai turi pateikti prašymą, įstatų nuorašą, asociacijos steigimo sutarties nuorašą, savo narių, kuriems suteiktas meno kūrėjo statusas, sąrašą, kitaip tariant, įrodymą, kad asociacija (kūrybinė sąjunga) pati yra pajėgi į savo gretas atrinkti žmones, vertus vadintis meno kūrėjais. Apie tai mąstyta kuriant įstatymą.

Privilegijos ir jų galia

Be abejo, meno kūrėjams svarbu, ką konkrečiai šis statusas jiems suteikia. Šiandien tas statusas reiškia viena, o ką reikš rytoj, priklauso ir nuo mūsų pačių aktyvumo. Šiandien jis reiškia nelabai daug. Lengvatų pensijai gauti beveik nėra. Būtina pasiekti, kad, meno kūrėjo statusą turinčiam žmogui išeinant į pensiją, Sodra

jo pensijos stažą skaičiuotų ne nuo 1991 birželio 1 d. (kaip dabar įstatyme nustatyta), o nuo kūrybinės veiklos pradžios, t.y. nuo to meto, kai buvo paskelbtas pirmasis jo kūrinys arba nuo įstojimo į kūrybinę sąjungą datos. Valstybė rūpinasi žmonėms kompensuoti nuvertėjusius rublius. Ji neturėtų užmiršti ir meno kūrėjų socialinių garantijų, Sodrai stažą skaičiuojant ne penkiolika metų, o nuo to laiko, kai kūrėjas užsiima kūrybine-menine veikla.

Jeigu kalbėtume apie sveikatos draudimo privilegiją, tai menininkas, taigi ir žurnalistas, užsiimantis individualia veikla, arba laisvas menininkas/žurnalistas kūrėjas, gali nemokamai naudotis Ligonių kasų paslaugomis, jeigu jo mėnesinės pajamos yra didesnės negu 600 Lt. O jeigu mažesnės (arba kurį nors mėnesį jų visai nėra), meno kūrėjas Ligonių kasoms turi įmokėti tik 19,50 Lt vietoj privalomų maždaug 130 Lt. Toks menininkas/žurnalistas kūrėjas privalo su Ligonių kasa sudaryti sutartį, pateikęs jai savo statusą įrodančius dokumentus, ir kas mėnesį deklaruoti savo pajamas. Kai kuriems žurnalistams kūrėjams surinkti pažymas pajamų deklaravimui užimtų daug laiko. Tačiau galima tiesiog mokėti ir nedeklaruoti jokių pajamų. Antras svarbus momentas – menininkų, taip pat ir žurnalistų kūrėjų dirbtuvės bei studijos, neapmokestinamos.

Žurnalistų kūrėjų organizacijos steigiamasis susirinkimas

2005 m. birželio 10 d. Lietuvos žurnalistų sąjungoje (Teatro 8, Vilnius) įvyko steigiamasis Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos (NŽKA) susirinkimas.

Susirinkime dalyvavo 27 LŽS nariai, kurie jau buvo gavę Meno kūrėjo statusą: Povilas Lapeikis, Algis Juozas Kusta, Aloyzas Urbonas, Jonas Vėlyvis, Juozas Elekšis, Alfonsas Čepauskas, Gediminas Skvarnavičius, Aldona Žemaitytė-Petrauskienė, Birutė Garbaravičienė, Kazys Kilčiauskas, Algimantas Jasulaitis, Stanislovas Feliksas Mačianskas, Vidmantas Mačiulis, Egidijus Aleksandravičius, Domijonas Šniukas, Ramutė Vaitiekūnaitė, Edmundas Juškys, Stanislovas Pleskus, Dainius Radzevičius, Filomena Taunytė-Paškonienė, Kęstutis Demskis, Virgilijus Juodakis, Antanas Mačianskas, Juozas Stasinas, Albertas Laurinčiukas, Algimantas Degutis, Vytautas Barauskas. Šie žurnalistai buvo Asociacijos steigėjai, turintys po vieno balso teisę. Po diskusijų, kaip pavadinti naująją organizaciją, kuri atitiktų meno kūrėjo statusą, buvo nutarta „pakrikštyti“ ją Nacionaline žurnalistų kūrėjų asociacija. Nutarimas priimtas vienbalsiai. Steigiamajame susirinkime buvo išrinkta NŽKA valdyba, kurią sudaro penki nariai. Į valdybą pasiūlyti aštuoni kandidatai, iš kurių išrinkti: Edmundas Juškys, Aldona Žemaitytė-Petrauskienė, Vidmantas Mačiulis, Stanislovas Pleskus, Dainius Radzevičius. Už šiuos kandidatus balsavo 25 susirinkusieji, du susilaikė. Susirinkime buvo išrinktas ir NŽKA pirmininkas. Juo tapo Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Dainius Radzevičius. Jis supažindino susirinkusius su NŽKA įstatų projektu. Apsvarstę visus įstatų punktus NŽKA nariai pakoreguotus ir suderintus Įstatus priėmė vienbalsiai. Taip NŽKA pradėjo savo gyvenimą.

Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos nariai

1. Egidijus Aleksandravičius
2. Stasys Arnašius
3. Aurelija Arlauskienė
4. Janina Bačiliūnaitė – Ostermaier
5. Tatjana Baltušnikienė
6. Vytautas Barauskas
7. Alfonsas Čepauskas
8. Daiva Červokienė
9. Algimantas Degutis
10. Kęstutis Demskis
11. Juozas Elekšis
12. Birutė Garbaravičienė
13. Rimgaudas Valentinas Graibus
14. Virginija Grigaliūnienė
15. Gintautas Iešmantas
16. Laimonas Inis
17. Algimantas Jasulaitis
18. Algimantas Jazdauskas
19. Liuda Jonušienė
20. Virgilijus Juodakis
21. Edmundas Juškys
22. Vladislovas Vytautas Kaltenis
23. Kostas Kaukas
24. Zinas Jonas Kazėnas
25. Petras Keidošius
26. Kazys Kilčiauskas
27. Sigitas Povilas Krivickas
28. Algis Juozas Kusta
29. Povilas Lapeikis
30. Albertas Laurinčiukas
31. Stasys Lipskis
32. Stanislovas Feliksas Mačianskas
33. Vidmantas Mačiulis
34. Ramutis Romas Masteika
35. Vitalija Morkūnienė
36. Petras Naraškevičius
37. Aleksandras Ostašenkovas
38. Stanislovas Pleskus

39. Dainius Radzevičius
40. Bronius Raguotis
41. Gediminas Skvarnavičius
42. Sigitas Stasaitis
43. Juozas Stasinas
44. Adolfas Stakšys
45. Kazimieras Šiaulys
46. Domijonas Šniukas
47. Albertas Švenčionis
48. Jonas Laimonas Tapinas
49. Filomena Taunytė-Paškonienė
50. Juozapas Vytas Urbonas
51. Aloyzas Urbonas
52. Ramutė Aldona Vaitiekūnaitė
53. Skirmantas Jonas Valiulis
54. Jonas Vėlyvis
55. Rita Žadeikytė
56. Aldona Žemaitytė-Petrauskienė
57. Vytautas Žeimantas
58. Algimantas Žižiūnas

**Svarbi informacija:
socialinis draudimas – garantija jums**

Kokie asmenys gali mokėti dalį valstybinio socialinio draudimo įmokos valstybinės socialinio draudimo pensijos pagrindinei daliai?

Asmenys, turintys meno kūrėjo statusą ir užsiimantys individualia veikla, kaip ji apibrėžta Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, išskyrus tuos, kurie verčiasi individualia veikla, turėdami verslo liudijimus, gali mokėti dalį valstybinio socialinio draudimo įmokos pagrindinei pensijos daliai. Likusi valstybinio socialinio draudimo įmokos dalis dengiama valstybės lėšomis.

Kada nustatoma teisė mokėti valsty-

binio socialinio draudimo įmokos dalį pagrindinei pensijos daliai?

Teisė mokėti valstybinio socialinio draudimo įmokos dalį pagrindinei pensijos daliai nustatoma „Sodros“ teritoriniam skyriui gavus metinių pajamų mokesčio deklaracijų duomenis iš Mokesčių inspekcijos ir nustačius, kad asmenų, turinčių meno kūrėjo statusą ir užsiimančių individualia veikla, pajamų metinė suma yra mažesnė už 12 minimalių mėnesinių algų (MMA) sumą. Asmenys apie jų teisę mokėti mažesnę įmokos dalį informuojami laišku pagal nurodytą gyvenamosios vietos adresą.

Kokia yra valstybinio socialinio draudimo įmoka pagrindinei pensijos daliai?

Valstybinio socialinio draudimo įmokos dalis pagrindinei pensijos daliai ir valstybės lėšomis dengiama įmokos dalis kiekvienais metais nustatoma Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatyme. 2006 metais įstatyme numatyta, kad asmens, turinčio meno kūrėjo statusą ir užsiimančio individualia veikla, įmokos dalis pagrindinei pensijos daliai sudarys 20 proc. bazinės pensijos, t.y. bus 40 Lt per mėnesį.

Kokioms sąlygoms esant asmuo, turintis meno kūrėjo statusą ir užsiimantis individualia veikla, gali naudotis valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimo lengvata?

Valstybinio socialinio draudimo įmokų lengvata gali naudotis asmenys:

- kurie yra įregistravę individualią veiklą savo nuolatinės gyvenamosios vietos

Andriaus Cvirkos pieš.

- teritoriniame Mokesčių inspekcijos skyriuje;
- kurių pajamų metinė suma yra mažesnė už 12 MMA;
- kurie yra sumokėję valstybinio socialinio draudimo įmokas pagrindinei pensijos daliai gauti (50 proc. bazinės pensijos). PASTABA. Nuo 2005 m. liepos 1 d. bazinė pensija yra 200 litų, tad įmokos dydis – 100 litų per mėnesį. Įmokos valstybinės socialinio draudimo pensijos pagrindinei daliai gauti mokamos už einamąjį ketvirtį ir turi būti sumokėtos ne vėliau kaip iki to ketvirčio paskutinio mėnesio 15 dienos.

Kokios socialinės garantijos yra teikiamos asmenims, vykdantiems individualią veiklą ir mokantiems valstybinio socialinio draudimo įmokas?

Mokėdami valstybinio socialinio draudimo įmokas asmenys įgyja teisę į

senatvės ar netekto darbingumo (invalidumo) pensiją. Apdrausto asmens mirties atveju, jo sutuoktinis ir vaikai įgyja teisę į našlių ir našlaičių pensijas.

Kada ir kokio dydžio sumokėta valstybinio socialinio draudimo įmokos dalis pagrindinei pensijos daliai yra grąžinama ją sumokėjusiam asmeniui?

„Sodros“ teritoriniam skyriui gavus iš Mokesčių inspekcijos duomenis ir nustatčius, kad asmens, turinčio meno kūrėjo statusą ir užsiimančio individualia veikla, pajamų metinė suma yra mažesnė už 12 MMA, perskaičiuojamos šio asmens sumokėtos valstybinio socialinio draudimo įmokos, įvertinant valstybinio socialinio draudimo įmokos dalį, dengiamą valstybės lėšomis. 2006 metais numatyta, kad asmens, turinčio meno kūrėjo statusą ir užsiimančio individualia veikla, valstybės lėšomis dengiama įmokos dalis sudarys 30 proc. bazinės pensijos, t. y. 60 Lt per mėnesį. Ši suma asmens pageidavimu nustatyta tvarka galės būti grąžinama arba įskaitoma kitam mokėjimo laikotarpiui.

Taigi asmeniui, turinčiam meno kūrėjo statusą ir užsiimančiam individualia veikla, sumokėjus 100 Lt per mėnesį įmokų bazinei pensijai gauti, 60 Lt bus **kompensuojama valstybės lėšomis**.

Kokioms sąlygoms esant asmuo, turintis meno kūrėjo statusą ir užsiimantis individualia veikla, netenka teisės naudotis valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimo lengvata?

Teisės naudotis valstybinio socialinio draudimo įmokų lengvata netenka asmenys:

- kurių pajamų metinė suma yra lygi arba didesnė už 12 minimalių mėnesinių algų (MMA) sumą;
- kurie nesumokėjo „Sodrai“ valstybinio socialinio draudimo įmokos pagrindinei pensijos daliai gauti (50 proc. bazinės pensijos) už praėjusius mokestinius metus iki tų metų ketvirto ketvirčio paskutinio mėnesio 15 d., t. y. iki gruodžio 15 d.;
- kurie yra individualios įmonės savininkai, tikrosios ūkinės bendrijos ar komanditinės ūkinės bendrijos tikrieji nariai.

Pavyzdys

Asmens, vykdančio individualią veiklą, pajamų metinė suma, atėmus pajamų mokesčio sumą, 2005 metais sudarė 6 500 Lt. Asmuo vykdamas individualią veiklą ir turintis meno kūrėjo statusą negali naudotis įmokų mokėjimo lengvata, kadangi jo pajamų metinė suma yra didesnė už 12 MMA, kuri 2005 metais buvo 6 300 Lt.

Nuo kurios dienos, įregistravus individualią veiklą, pradedamos skaičiuoti valstybinio socialinio draudimo įmokos?

Įregistravę individualią veiklą asmenys jiems priklausančias mokėti valstybinio socialinio draudimo įmokas moka nuo veiklos vykdymo pradžios iki veiklos pabaigos.

Kaip deklaruojamos individualios veiklos pajamos?

Asmuo iki kitų mokestinių metų gegužės 1 dienos teritoriniam Mokesčių inspekcijos skyriui turi pateikti metinę pajamų mokesčio deklaraciją. Individualios veiklos pajamos deklaruojamos metinės pajamų mokesčio deklaracijos formos priede FR0462V „Individualios veiklos pajamos“.

Kur galima gauti daugiau informacijos?

Daugiau informacijos savarankiškai dirbančių asmenų valstybinio socialinio draudimo klausimais galite gauti:

- Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyboje prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos („Sodroje“);
- bet kuriame „Sodros“ teritoriniame skyriuje;
- „Sodros“ interneto svetainėje www.sodra.lt,
- elektroniniu paštu sodrainfo@sodra.lt.

Dėl individualios veiklos įregistravimo ir individualios veiklos pajamų deklaravimo daugiau informacijos galima gauti bet kuriame teritoriniame Mokesčių inspekcijos skyriuje, Mokesčių inspekcijos interneto svetainėje www.vmi.lt arba telefonu – 85 2733 157, kreiptis į Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Draudimo organizavimo skyriaus vyr. specialistę D. Tamulevičiūtę (el.p. dta@sodra.lt).

NŽKA NARIŲ PORTRAI

MŪSŲ ŽURNALISTIKA: VERSLAS AR IDĖJA?

*Žurnalistės Aldonos Žemaitytės-Petrauskienės pokalbis su
Vilniaus universiteto Žurnalistikos instituto docentu
Bronium Raguočiu*

MES, BŪSIMIEJI ŽURNALISTAI, praeito amžiaus 7–8 dešimtmėčiais turėjome tris gerbiamus, atmintin įsirežusius ir net mylimus dėstytojus: Bronių Raguotį, Joną Bulotą ir stilistą profesorių Juozą Pikčilingį. Tolesniam profesiniam mano gyvenimui didžiausios įtakos padarė doc. B. Raguotis. Prisimenu jo mąslią, specifinę kalbėseną, inteligentišką, orią laikyseną, individualų sakinį, kupiną nedemagogiškai ir nekategoriškai pateikiamos informacijos. Kas turėjo ausis, tas išgirdo. Kuris vedė jo paskaitų užrašus, ir šiandien tarp eilučių gali rasti daug tuomet negalimų pasakyti dalykų. Šiandien kalbuosi su buvusiu savo Dėstytoju jau ne kaip studentė, įdėmiai gaudanti kiekvieną jo frazę. Ir Bronius Raguotis Vilniaus universitete jau tik svečias, nes prieš gerą dešimtį metų kolegos jį išlydėjo į pensiją. Artėja garbingas mūsų Docento jubiliejus (2009 m. sveikinsime jį su 80-mečiu). Bronius Raguotis, nors ir kamuojamas įkyrių ligų, moka išmintingai, tolerantiškai ir geranoriškai žvelgti į šį margą, triukšmingą ir laisvą pasaulį, kurį globalizacijos procesas bando paversti dideliu kaimu.

– Mūsų, buvusių Vilniaus universiteto studentų lituanistų ir žurnalistų gerbiamas stilistikos profesorius Juozas Pikčilingis tikriausiai pokalbį būtų taip pradėjęs: kiekvienas savo niežą kaso... Taigi ir aš klausiu, tai kas man šiandien atrodo itin svarbu ir net skaudu: kaip Jūs vertinate vakarykštę ir šiandieninę spaudą bei kitą žiniasklaidą (radiją, televiziją, internetą)? Ar esama kokio nors bendrumo tarp jų, ar galima rasti panašumų? Atrodo, kad naujoji mūsų spauda yra visai kitokios kokybės produktas...

– Sakyčiau, kad daugiau yra esminių skirtumų. Demarkacijos linija eina per spaudos laisvę. Bet negaliu tvirtinti, kad mūsų žiniasklaida visur ir visada sugėba pilietiškai, morališkai ir žurnalistiniu požiūriu pasinaudoti ta laisve. O iš panašybių paminėčiau tik vieną – manipuliavimą visuomenės nuomone. Tai yra būdinga visai žurnalistikai – kokia ji – ir kokioje šalyje – bebūtų. Manipuliacija yra talpi sąvoka. Tiesą sakant, tą visuomenės nuomonę dabar patys žurnalistai lyg ir sau prisiskiria. Jie pasiėmė teisę būti visuomenės nuomonės reiškėjais. Ir vyksta toks keistas procesas: žurnalistai rašinėja, skaitytojai skaitinėja. O pačios

Doc. Bronius Raguotis
„Žurnalistų žinių“ archyvo nuotr.

visuomenės balso tarsi ir neliko. „Lietuvos rytas“ pateikia nuomones be skaitytojų pavardžių. Laiškų į redakciją gal ir ateina, bet tokia jų pateikimo laikraštyje forma mums neįprasta. Tokių „nuomonių“ per valandą galima prirašyti pluoštą puslapių.

– Taip išeitų, kad mūsų žurnalistika tarsi pati paplovė savo moralinius, vertybinius krantus...

– Tuo atžvilgiu sutikčiau su šiuo teiginiu. Imkim tokį subtilų dalyką, kaip privataus, netgi intymaus, gyvenimo išviešinimas, ypač per televizijos šou. Man keista, kad mergelės, dar paauglės, bėga į televiziją, pasiryžusios bet kam, kad tik taptų neva „žvaigždėmis“. Kita vertus, man

atrodo, kad mūsų žurnalistika pasidarė pikta. Labai piktai rašoma apie žmogų. Jau senovės išminčiai sakė, kad yra sudėtinga atskirti žmogų nuo jo ydos, bet to buvo reikalaujama jau pirmuosiuose spaudos laisvės įstatymuose. Reikia kaip nors įsisąmoninti, kad aš kritikuoju ne žmogų, o jo ydą. Pas mus, deja, įsigalėjo tokia tradicija: kai nustvers žurnalistai kokį pareigūną, dar tik įtariamą, ir rašo apie jį mėnesių mėnesiais, vis tą patį kartodami.

– Ypač tuo mėgaujasi beveik visi televizijos kanalai. O kai paaiškėja, kad įtarimas nepasitvirtino...

– ...tai pasibaigia niekuo. Triukšmas žiniasklaidoje nutyla, ir nesuprasi, ar tas žmogus buvo tikrai kaltas, ar nekaltas.

– *Vadinasi, žurnalistai atsakomybės už savo žodžius spaudoje ar televizijoje beveik nejaučia.*

– Atsakomybė yra tapusi problema. Žurnalistai mėgsta vartoti terminą „ketvirtoji valdžia“. Aš vis pagalvoju: o kas ją kontroliuoja? Apie savikontrolę nėra ko nė kalbėti. Esu priklausęs Leidėjų ir žurnalistų etikos komisijai. „Lietuvos rytas“ jos visai nepripažįsta, kiti irgi nepaiso. O kontroliuoti žiniasklaidą visi privengia, nors pagal įstatymą žiniasklaidos savininkas kasmet turi pateikti savo darbo ir pelno ataskaitą. Leidėjai tvirtina, kad pinigai esą paslaptis. Taip ir nesužinom nei to pelno kilmės, nei jo dydžio.

– *Ar neatrodo, kad žurnalistika tapo iškreiptu visuomenės veidrodžiu?*

– Kaip čia pasakysi... Kritiškoji srovė labai ryški. Mūsų žurnalistika atrodo kaip nespaltvota grafika: juoda ir balta. Reiškiniai beveik nenuansuojami. O juk tas pats žmogus vienokiomis aplinkybėmis gali būti kaip velnias, o kitą kartą nustembi: juk tai nuostabios širdies žmogus. Kaip sakoma, jame ir Dievas, ir velnias kartu gyvena. Daug sunkiau rašyti apie tai, kas gyvenime ir žmoguje yra tauru, gražu ir šviesu. Sunku rasti spalvų tai teigiamybei. O kritiški herojaus bruožai būna labai ryškūs. Taip yra ir literatūroje.

– *Kiek metų dirbote kaip pedagogas Vilniaus universiteto Žurnalistikos katedroje vėliau Žurnalistikos institute? Ką dėstėte, kokie dėstomi dalykai jums buvo mieliausi, artimiausi širdžiai?*

– Žurnalistų pedagogo darbą pradėjau tik baigęs universitetą su pirmąja žurnalistų laida – 1954 metais. Dėščiau

ne vieną kursą, nes tuo metu katedroje buvo 3–4 etatiniai ir vienas kitas neetatinis darbuotojas. Tarp dėstyty disciplinų buvo publicistikos teorijos pagrindai, literatūros kritikos teorija ir praktika, kultūros problematika spaudoje. Tai buvo susiję ir su žurnalistinio darbo patirtimi, nes iki tol „Tiesoje“ buvau literatūros ir meno skyriaus vedėjas. Bet mieliausi man buvo žurnalistikos istorijos kursai, ypač lietuvių žurnalistikos istorija: nuo Lauryno Ivinskio kalendorių iki pat 1918 metų. Pamažu į mokymo programą atėjo ir Amerikos lietuvių žurnalistikos istorija – nuo jos pradžios iki 1919 metų. Iš to kurso padariau tokią knygelę, kurią Marijampolės „Ramona“ išleido 2003 metais.

– *Iš tiesų, ta knyga – „Amerikos lietuvių periodinė spauda 1879–1919“ – turi keistą istoriją, apie tai „Žurnalistų žiniose“ rašė Domas Šniukas. Knyga išėjo, bet skaitytojai jos nematė. Ypač tie skaitytojai, kuriems knyga verkiant reikalinga kaip spaudos istorijos veikalas. Žinoma, galima bibliotekose surasti 1981 m. išleistą Jūsų knygą „Prie ištakų“ – apie senosios Amerikos lietuvių išeivijos kultūrą ir spaudą. Bet po dvidešimties metų Jūs tikriausiai jau kiek kitaip traktuojate tuos pačius reiškinius ir dalykus. Ar nepaaiškintumėt, kaip čia nutiko, kad negalima rasti Jūsų naujosios knygos?*

– Sunku man apie tai kalbėti. Leidėjas jau amžiną atilsį, tad norėčiau jį pagerbti tylėdamas. Kur didžioji tiražo dalis pradingo, taip ir liko paslaptimi. Vieną kitą egzempliorių mačiau Vilniuje, „Vagos“, Centriniam knygynuose. Gal dar kur nors yra užsilikę, jeigu neišmetė...

– Jums mieliausi, kaip sakėte, buvo spaudos istorijos dalykai. Ar teko labai apriboti save (arba Jus riboja), kai dėstėte šiuos kursus? Juk visose ideologinio gyvenimo sferose, o ypač žurnalistikoje, tuomet jautėme galingą cenzoriaus ranką.

– Kalbėti apie dėstymo laisvę tais laikais yra tiesiog neįmanoma. Per ilgesnį laiką žmoguje „išsidirba“, kaip sakydavo a. a. Jokūbas Josadė, savotiška savicenzūra. Bet mūsų katedroje buvo pakankamai tolerantiška ir demokratiška atmosfera. Atėidavom vieni kitų paskaitas patikrinti... Mane „tikrindavo“ Jonas Bulota, kadangi dėstė kitas spaudos istorijos disciplinas, aš nueidavau į jo paskaitas. Na ir, žinoma, savyje nešiojai visą laiką tam tikrą savi-kontrolę. Labiau akcentuodavai socialinės problematikos momentus, o jų dažnai pasitaikydavo „Aušroje“ ir „Varpe“, Amerikos lietuvių spaudoje. Bet didžiulė problema buvo apeiti tautiškumo, tautos vienybės idėją, kurią ypač ryškiai nubrėžė „Varpas“. Nebuvo galima tos idėjos net pajudinti, nebent kritiškai.

– Gal todėl ir išeivijos spaudoje ieškojote socialinių, socialistinių motyvų? Ir monografija apie Antaną Bimbą, ko gero, tokių nuotaikų ar būtinybės rezultatas?

– Jonas Karosas buvo „kaltininkas“, kad aš rinkausi vadinamąjį pažangiojo judėjimo atstovą A. Bimbą. Laikui bėgant, universitete dėstantys pedagogai turėdavo rašyti disertacijas. J. Karosas man pasiūlė rašyti apie Bimbą ne kaip apie politiką, o kaip apie kultūrininką. Ta linkme ir pasukau savo disertaciją, kurią pavadinu „Antanas Bimba – lietuvių kultūros istorikas, publicistas“. Tuo metu tarp

Amerikos lietuvių tai buvo žymi figūra, kairiosios, vėliau komunistinės orientacijos veikėjas. Pirmoji Amerikos lietuvių banga buvo mažaraščiai ar net beraščiai XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Lietuvos kaimo berneliai. Atvykę į Ameriką jie steigė savo organizacijas, kūrė spaudą. Ypač noriu pabrėžti, kad išlaikė lietuviškumą. Ir savo vaikams jie skiepijo būtinybę bent lietuviškai kalbėti, palaikyti ryšius su Lietuva. To laikotarpio lietuviškoji emigracija, nepaisant kokios srovės ji bebūtų, buvo labai sukibusi su savo gimtuoju kraštu. Spaudos draudimo laikotarpiu Amerikos lietuvių spauda kartais suvaidindavo didesnę vaidmenį Lietuvoje, negu Rytprūsiuose leidžiamoji. Vėliau lietuviškoji išeivių visuomenė diferencijavosi, po karo čia atsirado antroji banga, kur kas intelektualesnė už pirmąją. 1970 metais lankydamasis Amerikoje turėjau progos susitikti su jos atstovais.

– Su kuo Jums tada teko susitikti ir pabendrauti?

– Su Bernardu Brazdžioniu, kuris užrašė man savo knygą, su rašytojais Algirdu Landsbergiu, Broniu Raila, su kompozitoriumi Bronium Budriūnu, su mano mokytoju Lietuvoje Pauliumi Jurkum, istoriku Trumpa, rašytojais Petru Taruliu (Pitrėnu), Kaziu Almenu ir kitais, su kunigu Kaspučiu (pirmą kartą pamačiau Amerikos kunigą – jauną, gražų, intelektualą). Jie gražiai mane priėmė, viską suvokdami, neužduodami jokių provokacinių klausimų. Sutarėm, kad politikos reikalų neliesim, kalbėsime apie kultūrą, literatūrą. Jie gražiai atsiliepė apie Janiną Degutytę, Justiną Marcinkevičių, tuomet jau beiškylantį Sigitą Gedą...

– Grįžkim į Vilniaus universiteto Žurnalistikos katedrą. Kaip dėstytojas, ką labiausiai pastebėjote ir vertinote savo studentuose? Kaip jie keitėsi (arba ne) Jūsų akyse per tuos keliasdešimt metų, kada dirbote universitete?

– 1994 metais išėjau iš katedros, tuomet jau pavadintos Žurnalistikos institutu, turėdamas 40 metų pedagoginio darbo stažą. Neturiu ryšio su dabartine studentų žurnalistų karta, nes nedėstau jau dvylika metų. Per šiemetinę Spaudos dieną buvau susitikęs su jais, ir jie man pasirodė visi tokie jauni, gražūs, lankstūs, drąsūs, turintys net tam tikto įžūlumo, ko mūsų laikais studentams labai trūko. Man atrodo, kad į universitetą ateina nemažai talentingų žmonių, nors jie visai kitokie žmogiškosios ir žurnalistinės etikos požiūriu.

– Ar anie, tai yra mūsų kartos, buvo padoresni?

– Gal padoresni, kuklesni, nors ir priversti būti vienos nuomonės reiškėjais. Visus savo studentus labai šviesiai prisi-menu. Tarp studentų ir dėstytojų santykiai buvo glaudūs, tolerantiški, demokratiški. Pasitaikydavo „nubyrėjimų“ – gal ir dėl sugebėjimų stokos, dėl susidariusių aplinkybių. Iš mūsų, dvidešimt penkių įstojusių į universitetą, baigėme tik dvylika, trylik-tas buvo Rimantas Budrys. Viena problema buvo visiems bendra: tai darbas. Visi pradėdavom dirbti dar bestudijuodami, nes pragyventi buvo sunku. Viena bėda – paskaitų nelankymas. Kita – nuo 1952 m. katedroje prasidėjo dideli pertvarkymai. Turėjome dirbti pagal Maskvos programas, vadovautis Maskvos universiteto planais. Šiek tiek valandų buvo leista atskirti res-

publikos spaudos specifikai. Tai ir sugrūdom į tas valandas lietuvių žurnalistikos istoriją. Tad man liūdna, kad dabar, kai yra visiškai laisvė sudaryti dėstyimo programas, istorinės disciplinos Žurnalistikos institute yra ganėtinai nustekentos. Sakiau Andriui Vaišniui, kad įsižiūrėtum į lietuviškas tradicijas, nes mes esam mėgėjai sekti svetimomis madomis, – skandinaviškomis ar kokiomis kitomis. Ir nusižiūrėjom ne į tas vertybes, kurios mūsų tautai ir mūsų žurnalistikai yra labai artimos. Pro visus kraštus plūsta bulvarinės žurnalistikos elementai. Leidėjai, žiniasklaidos savininkai iš žurnalistų reikalauja vienakryptės žurnalistikos, tarkim kriminalinių temų ar pan. Jeigu žurnalisto nuomonė ilgesnį laiką nesutinka su darbdavio nuomone, šis pasako: prašom pasiieškoti kito darbo. Kitą darbą surasti nėra lengva. Tad ir eina žurnalistai į visokias įstaigas viešųjų ryšių atstovais.

– Šiais metais Žurnalistų sąjunga mini savo 85-mečio jubiliejų. 1922 metais ji atsirado kaip rašytojų ir žurnalistų organizacija. Esate dviejų kūrybinių organizacijų – Rašytojų sąjungos ir Žurnalistų sąjungos – narys. Kuri organizacija Jums artimesnė?

– Aš gerbiu jas abi ir didžiuojuosi, kad esu jų narys. Ilgesnį laiką linkau prie literatūros kritikos, kultūrinės spaudos. Ne svetima buvo ir kultūros publicistika. Esu parašęs ir politinės publicistikos, bet ne per daug. Kol turėjau sveikatos, dalyvavau abiejų sąjungų veikloje, nors, kaip minėjau, gal daugiau pas rašytojus, nes nuo seno tarp jų buvo daug draugų. Dabar retai kur bešeinu, tik iš nuogirdų susida-

rau vaizdą apie šių organizacijų gyvenimą. Nenoriu būti seniokiškai irzlus, bet atrodo, kad mes, senjorai, esam nereikalingi. Mes turim tam tikrą patirtį, tad būtų galima paklausti ir mūsų nuomonės ar į vieną kitą komisiją pakviesti. Suprantu, kad turim nemažai neigiamos patirties, bet ta prasme ir galim padėti apsaugoti nuo jos.

– Ką turite galvoje, sakydamas – neigiama patirtis?

– Vis dėlto mums reikėjo turėti vieną mintijimą, vieną kryptį. Kitokį galvojimą reikėjo apdėlioti vadų citatomis lyg perkūnsargiais arba išbraukti iš savo tekstų. Dabar, kai galima laikytis savo pažiūrų, pasigendu pliuralizmo. Savęs klausiu: ar yra pas mus toks laikraštis, kuris spausdina kelias skirtingas nuomones?

– Gal dėl to taip atsitinka, kad didžiųjų laikraščių savininkai yra suaugę su privačiu stambiu kapitalu?

– Taip ir yra. Rašiau į „Knygotyrą“ apie žurnalistiką. Pavadinau ją tam tikru ekonominiu reiškiniu. Tai šią mintį leidėjai man išbraukė. Juk žurnalistika yra verslas, nes pagrindinis leidėjo, savininko, kriterijus: ar leidinys yra pelningas. Jis turi būti pelningas. O ar jis dorina žmones? Man visada atrodė, kad žurnalistika yra tautos ir žmogaus sielos dorinimas, tobulinimas. Gal tai tik naivus mano idealas. Bet aš visada taip maniau ir manysiu. Man

toks įsitikinimas yra artimas, mielas, aš ir mirsiu su juo.

– Visada prisimenu Jūsų priesaką, išleidžiant mus, žurnalistikos absolventus, į gyvenimą. Jis taip skambėjo: mylėkite tautą, kurioje gyvenate, nedarykite kompromisų su savo sąžine ir įsitikinimais. Bet, keliaudama savo žurnalistinio gyvenimo keliu, pamačiau, kad tai beveik neįmanoma. Gal tai tėra tik siekiamybė?

– Geriau ir nepasakysi. Tai yra siekiamybė. Jeigu jos neteksi arba imsi ją labai abejoti – ką tuomet veikti žurnalistikoje ir literatūroje? Kodėl tada tu ten? Tada lieka tik verslas, toks pat, kaip statyba ar prekyba.

– Kaip manote, ar daug žurnalistų apie tai susimąsto?

– Yra talentingų žmonių. Ši karta gyvena ir dirba daug laimingesniais laikais negu mes. Mūsų laikai buvo sunkūs, sudėtingi, dramatiški, nelaimingi. Buvo ir šviesesnių properšų, bet gyvenime visuomet jų esti. O dabar yra visos sąlygos dirbti ir tobulėti.

– Ačiū Jums, Dėstytojau, kad sutikote pasidalyti savo mintimis ir patirtimi. Kuo šviesesnių dienų ir kuo geresnės sveikatos Jums linkime...

– O aš dėkoju, kad mano auklėtiniai manęs nepamiršta.

ŽURNALISTIKOS KŪRĖJŲ KŪRYBA

LAIMONAS TAPINAS – VILNIAUS universiteto docentas, buvęs Žurnalistikos instituto direktorius; Lietuvos žurnalistikos centro direktorius; Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos generalinis direktorius. Kaip visuomenininkas – Nacionalinio radijo ir televizijos valdybos pirmininkas; Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos pirmininkas, LŽS valdybos prezidiumo narys, Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos narys, turįs meno kūrėjo statusą.

Tačiau vertingiausia Dievo dovana, arba talentas, – savitas literatūrinis braižas, individualus santykis su literatūra, psichologinis žmonių pažinimas, mokėjimas įsiskverbti, įsiklausyti į jų, ypač menininkų, vidinio pasaulio subtilybes ir prieštaringumus, žmogaus gyvenimo dramatiškumą. Tai leido šiam darbščiam žmogui parašyti devynias knygas, viena už kitą vertingesnes ir sudėtingesnes. Dešimtosios rankraštis – apie režisierių Vytautą Žalakevičių – šiuo metu guli „Alma Litera“ leidykloje. Devynios autorinės knygos (tarp jų dauguma apie menininkus), vertimai iš latvių ir prancūzų kalbų liudija apie neįtikėtiną L. Tapino darbštumą. 1999 m. jis išleidžia

solidžią knygą apie poetą Oskarą Milašį, o 2000-aisiais jau leidžia kitą – apie nemažiau sudėtingo likimo diplomatą poetą Jurgį Baltrušaitį. Tas beprotiškas darbštumas prišaukė Tapinui nelaimę – sunkią ligą, bet nesustabdė jo kūrybinės energijos, kuri padeda įveikti nedėkingą likimą.

Kolega Laimonas apdovanotas daugybe kūrybinių diplomų, premijų, ordinų ir medalių. Bet svarbiausias tarp jų turbūt yra Lietuvos žurnalistų sąjungos medalis už viso gyvenimo indėlį į žurnalistiką ir Lietuvos autorinių teisių gynimo agentūros Aukso žvaigždė už kūrybiškumą ir profesionalumą.

„Kodėl savo knygų herojais rinkausi menininkus, būtų galima kalbėti ilgai, bet apsiribosiu keletu sakinių: šie žmonės yra ryškios, spalvingos asmenybės, neretai drąsios vidinių prieštaraivimų. Be to, mane visuomet domino ir tebedomina menininko ir visuomenės santykiai, klausimas, kodėl talentingam ar genialiam menininkui prie visų valdžių ir santvarkų taip sunku realizuoti savo kūrybinį potencialą ir visapusiškai atsiskleisti kaip asmenybei.“ Tai žurnalistų ir rašytojų atsakymas į klausimą, kas skatino jį tokiame gausiam literatūriniam derliui.

*Žurnalistas ir rašytojas Laimonas Tapinas
„Žurnalistų žinių“ archyvo nuotr.*

Pateikiame ištrauką iš 1999 metais išėjusios L. Tapino knygos „Oskaras Milašius, arba Septynios vienatvės Paryžiuje“.

Visą 1938 metų vasarą Oskaras, sukaupęs paskutines jėgas, toliau šifruoja Bibliją. Ant stalo auga prirašytų lapelių krūva. 1931 metais Berlyne išleistoje Biblijoje kone kiekvienas puslapis pieštuku ir rašalu primargintas atžymomis, žodžiais, skaičiais. Pagaliau leidinio pabaigoje Milašius su palengvėjimu užrašo: „Šios šventosios knygos kriptografinis skaitymas užbaigtas 1938 metų rugsėjo 9 dieną, penktadienį, be 10 minučių pirmą valandą po pietų, Fontenblo, „Aigle Noir“ viešbučio 44 kambarėje“.

Viskas... Pagaliau viskas, ką jis ir privėlėjo padaryti. Belieka tik išleisti nedidelę brošiūrėlę, kurią pavadins „Apokalipsės raktas“. Čia bus sudėta pagrindiniai, jau anksčiau skelbti Biblijos šifravimo metodai, nauji apmąstymai ir įrodymai apie netrukus prasidėsiantį pasaulio galą.

Bet... palikime ramybėje, palikime labiau išmanantiems spręsti, ko vertas yra šis Milašiaus darbas, kurį jis vadino mokslu, įsitikinimas, kad jis yra Schilom – Dangaus pasiuntinys, taikos kunigaikštis žemėje, ir nors akimirką pažvelkime į Milašiaus pranašystes kaip į poetinį kūrinį... Tik poetas, blaškomas po fantazijos ir išmonės vandenį, lyg lapelį prieš saulę vartaliuodamas žemėlapi, galėjo pamatyti, jog Amerikos žemyno kontūrai yra panašūs į

žvėrį, į drakoną, lipantį iš vandens... Jis, kaip žaidžiantis vaikas, vieną iš kito dalina, atima, vėl sudeda Biblijoje rastus skaičius, datas, kol sudėlioja 1944 – metus, kai jo manymu, prasidės nauja šviesos, meilės ir doros era. Jis taip trokšta žmonėms gero ir, manipuliuojamas žodžių skiemenimis bei skaičiais, suranda tai, ką trokšta surasti.

O pats tekstas... Jis tiesiog vibruote vibruoja nuo slepiamų emocijų. Milašiui ir baugu, ir šiurpu, ir čia pat jį persmelkia nežmoniškas džiaugsmas ir laimė, kai bežaisdamas susikuria, atranda Biblijoje savo motinos ar dvaro vardą... Daug kuo abejojame, daug kuo dvejojame šioje knygoje, vienu esame visiškai tikri – kad ir kuo Milašius save laikė – metafiziku, mokslininku ar pranašu, jis visada buvo ir liko Poetas, spinduliuojantis savo neišnaudota meile žmonėms. Ir galima Tik spėlioti, burti, ką jis būtų parašęs, sukūręs, jeigu ne tie įžadai, savęs kankinimas, tos naktinės vizijos, kai beprotybė ir genialumas blykčiojo vienu metu...

Bet dabar jau per vėlu apie tai kalbėti. Visa, ką galėjo, Milašius padarė. Dabar belieka atsimerkti, sutvarkyti buitį ir ramiai užbaigti savo gyvenimo rudenį. Spalio 9-ąją Oskaras staiga prisimena karnavališkus Žakobo gatvės namus, jų šeimininkę ekstravagantiškąją Natali Barnėję, kuri saugo tiek jo gyvenimo paslapčių, kuri mokėjo ir paguosti, ir nuraminti. Milašius rašo jai laišką, nežinodamas, kad jis bus paskutinis. Prašo pasimatymo, nori išgirsti gyvą jos balsą. „Ar jūs vis dar suburiate savo draugus penktadieniais?“ – klausia. Seniai bebuvo jis Žakobo gatvėje, nebe tai rūpėjo. Nežinome, ar nuėjo Milašius... Greičiausia ne. Natali būtų prisiminusi, įsidėmėjusi jo paskutinį vizitą...

Pagaliau 1939-ųjų sausį Oskaras galutinai persikėlė į namelį Ruajalio gatvėje, pažymėtą 28 numeriu. Bet, matyt, čia jautėsi kaip nesavas, nes vėl įsikūrė viešbutyje. Įpratus gyventi viešbučiuose, dideliuose namuose, gal ausyse spengia jo „lūšnelės“ tyla, gal valgio pasidaryti nesugeba, o greičiausiai – taip sunku pradėti gyvenimą iš naujo, kai stojo jau septinta dešimtis...

Traukia ir Paryžius. Vis užsuka pas Klimą į pasiuntinybę, neprašomas pasidairo kokio darbo. O vieną vasario dieną Klimas sutinka jį keistai susijaudinęs, net akinukai aprasoję... Pensija! Prezidentas Smetona dar vasario 16-ąją pasirašė įsaką skirti ponui Milašiui pensiją, kurią jis be jokio vargo galės gauti Paryžiuje... Ir suma padori, tokia, kokios jis ir prašęs – 600 litų. Laimingas ir džiugus Klimas atidavė Milašiui laišką. Mielasis Juozas Urbšys, dar visai neseniai, taip gražiai bendravęs su Oskaru atstovybėje, o dabar Lietuvos užsienio reikalų ministras, savo laiške dėkoja Milašiui už visa, ką jis yra padaręs savo tėvynės labui, ir linki ilgų metų...

Ramus ir nušvitęs grįžo atgal Milašius. Ne tiek dėl pensijos, ramybę teikiančių pinigų, kiek dėl Lietuvos. Kaip gerai, kad amžiaus gale nereikėjo ja nusivilti, minėti juodu žodžiu. O juk prisimindavo, pagalvodavo apie šitą žemę. Užsiminė ir savo paskutiniame laiške Armanui Godua: „Lietuva yra senas katalikiškas kraštas, krikščionybės kraštas, taip sakant, primityvus, apaštališkas...“

Tad ir gyvenimo ritmas nusistovėjo. Tik su sveikata buvo negerai. Žiemą Milašius visada jausdavosi kur kas prasčiau. Nuo šalčio, nuo drėgmės darėsi sunku įkvėpti oro, degino krūtinę. „Tą pačią dieną, kai turėjau Jums parašyti, – brūkštelė-

jo vasario 27-ąją savo kaimynui Žanui de Bošerui, dailininkui ir didelės fermos su paukščių voljeru šeiminkui, kurį pastaruoju metu buvome lyg ir primiršę, aš pabudau su bjauriu, kaulus laužiančiu gripu, pragarišku simpatinio nervo uždegimu ir pradau sąmonę, tiksliau – jos likučius. Nelaimingas kaip akmenys mano mansardoje Šatobriano gatvėje, turėjau dar tiek jėgų – nusivilkti, keikdamas savo dalį, su paukštuku ant rankos iki Fontenblo...”

Kankino Milašių skausmai, bet nė vienas daktaras taip ir nesugebėjo suprasti, kad tai išvargusi širdis blaškosi iš paskutiniųjų. Bet ar vien tai slėgė poetą? Ar užbaigęs savo Biblijos tyrinėjimus nepasijuto niekam nereikalingas, praradęs gyvenimo prasmę? Juk dar 1936 metais Armanui Godua rašytame laiške jis pasakė šiuos kartaus pesimizmo kupinus žodžius: „Aš esu taip nusivylęs, pasibjaurėjęs žmonėmis ir net gamta, kad keturis kartus per dieną meldžiu Dievą išvaduoti mane iš paikos šio gyvenimo naštos?

Tada Oskaras dar nežinojo, kad greitai jo maldos bus išklaustytos. Nepaisydamas savo negalių ir prastos nuotaikos, jis vis vien kiekvieną dieną tempdamas lagaminėlį pamažu kinkuoja į Parterį pas savo paukščius, „mažuosius angeliukus“. Išsiruošė ten ir 1939 kovo 2 dieną. Žiema jau baigėsi, gal ir nuotaika buvo giedresnė. Prie lesyklos paprastai apie trečią valandą ateidavo ir baronienė de Tinan. Šiandien čia buvo tuščia, tik paukščių debesis suko ratus aplink Milašiaus galvą ir kėlė džiaugsmingą alasą. Pagaliau alėjoje pasirodė abi ponios, kresna baronienė ir jos sesuo kunigaikštienė Karaman-Šimė. Milašius juokais jas subarė, kad pavėlavo:

– Laikas yra toks brangus...

Paskui susėdo kaip paprastai pasišnekėti ant suoliuko. Aitriai ir švelniai pavasariu kvepėjo miškas, it pašėlę visais balsais čiauškėjo paukščiai. Moterys pasipasakojo apie savo sielvartą – Šveicarijoje staiga mirė jų jauna dukterėčia... Oskaras švelniai guodė, kaip jis vienas temokėjo, pasakojo, kaip neseniai irgi pergyveno skaudžią netektį: Amerikoje mirė jaunas literatas Čepmenas, jo labai artimo draugo Kristiano Gauso mokinys ir bičiulis.

Paskui visi pajuto, kad sužvarbo – gal nuo pavasario drėgmės, gal nuo liūdny minčių. Tylėdami iš lėto žingsniavo atgal pilies link. Milašius kaip visada atsisveikindamas nukėlė skrybėlę:

– Iki rytojaus.

Tačiau žengęs kelis žingsnius apsisuko ir pasivijęs moteris pasakė:

– Galvokit, kad jūsų dukterėčia aname pasaulyje bus laiminga.

Milašius traukė Dianos sodo pusėn sunkiu žingsniu, palenkęs galvą į šoną. Kai grįžo į savo namelį Ruajalio gatvėje, jau leidosi vakaras. Po kambarį čirškaudamas lakstė paukštukas. Jam buvo laikas miegoti. Oskaras pašaukė, ištiesęs ranką, bet kanarėlė neatskrido. Milašius bandė ją sugauti, tačiau paukštis nenorėjo grįžti į savo narvelį. Poetas bėginėjo paskui jį po kambarį, užduso, jau buvo besugaunąs, bet bėglis vėl ištrūko. Staiga Oskaro veidas persikreipė, jis griebėsi už širdies ir nugriuvo ant grindų. Pribėgo išsigandęs Emilis, paėmė už pažastų, norėdamas įkelti lovon, bet Milašius vos girdimai ištarė: „Palik mane... Man taip geriau...“ Tarnas išlėkė daktaro. Kai sugrįžo, Milašiaus šiame pasaulyje jau nebebuvo. Laikrodis rodė pusę septintos vakaro...

ŽURNALISTIKA BE SIENŲ

Judith Lewonig:
Austrijos žiniasklaida šiandien

Jacek J. Komar:
Lenkijos žiniasklaida: nuo sąstingio iki permainų.

KOLEGŲ ŽVILGSNIS Į SAVO ŠALIES ŽINIASKLAIDĄ IŠ LIETUVOS

VISAME PASAULYJE ŽURNALISTAI dirba labai panašų darbą, labai nepanašiomis sąlygomis, bet labai panašiais metodais. 2007 metų rudenį Lietuvos užsienio reikalų ministerija buvo akreditavusi 16 žurnalistų, dirbančių užsienio valstybių žiniasklaidai. Devyni jų yra lietuviai, rengiantys informaciją: Lenkijos televizijai – Edyta Maksymowicz, Valenty Voinilo, Jan Werbiel; Reuters agentūrai – Eugenijus Kryžanovskis ir Nerijus Adomaitis; Interfax agentūrai – Kazys Uscila; APTN – Romas Dabrukas; TV kompanijai ARD (Vokietija) – Albinas Pilipauskas; YNT televizijai Vida Čojienė. YNT agentūrai teikti informaciją akredituotas ir Pietų Korėjos žurnalistas

Dae Suk Choi. JAV žurnalistė Kimberly Renee Kweder dirba laikraščiui „The Baltic Times“, Ken Russell Slade – žurnalui „Dialogue Magazine“, ukrainietė Olena Masnyeva – „Newsweek 2000“, britė Laura Isabel Sheeter teikia žinias BBC kompanijai. Austrijos žiniasklaidos atstovė Lietuvoje yra Judith Lewonig. Prancūzė Marielle Brigitte Vitureau dirba prancūzų radijui „Radio France Internationale“. Užsienio šalių žiniasklaidą apie įvykius Lietuvoje informuoja ir laisvi, neturintys akreditacijos žurnalistai.

Apie savo šalių žiniasklaidos specifiką ir aktualijas šįkart mums rašo Judith Lewonig (Austrija) ir Jacek Komar (Lenkija).

AUSTRIJOS ŽINIASKLAIDA ŠIANDIEN

Judith Lewonig

AUSTRIJOS ŽINIASKLAIDOS PEIZAŽĄ apibūdina keli aspektai: šalies spaudos sektorius labiausiai koncentruotas Europoje; Privачios televizijos aktas pasirašytas tik 2001-ųjų liepą; žurnalisto profesija yra laisva, nereikalaujanti profesionalaus išsilavinimo.

Apie 73 proc. Austrijos gyventojų, kuriems daugiau kaip 14 metų, dienraščius atsiverčia mažiausiai kartą per dieną. Vidutiniškai austras laikraščius per dieną skaito 30 min., savaitgalį – 45 min. Mažesnis savaitinių žurnalų skaitomumas. Tris didžiausius žurnalus – „Die ganze Woche“, „News“, TV-Magazin“ – renka maždaug 13 proc. skaitytojų, rimtą naujienų žurnalą „Profil“ – 6 proc. TV žiūri beveik 67,2 proc. austrų. Iš viso žiniasklaida domisi 83,4 proc. gyventojų.

Žiniasklaidos vartojimas Austrijoje
Dienraščius skaito 72,7 proc., radiją klauso 83,4proc., TV žiūri 67,2 proc. gyventojų

Šaltinis: Media Analysis 2006

Šiuo metu už 6,7 mln. skaitytojų dėmesį varžosi 18-20 Austrijos dienraščių. Sunku pasakyti tikslų jų skaičių, nes yra leidinių, kurie leidžiami tik vienoje federalinėje valstijoje, taip pat į dienraščių skaičiuotę neįtraukiami nemokami laikraščiai (tokie, kaip Lietuvoje leidžiamas „15min“), kurie yra pastarųjų metų Austrijos žiniasklaidos naujiena.

Austrijoje, kurioje vienam gyventojui tenka keletas laikraščių, dominuoja Vokietijos žiniasklaidos verslo lyderiai. Skirtingai nuo Baltijos šalių, kurioje šaknis leidžia Skandinavijos kapitalas, Austrijoje yra ir kapitalas, ir žiniasklaidos produktai, atkeliavę iš Vokietijos. Šiam reiškiniui klestėti padeda ir ta pati – vokiečių kalba. Ja leidžiami paklausūs bulvariniai laikraščiai, savaitiniai žurnalai moterims.

Austrijos spaudos rinka apibūdinama kaip turinti didžiausią skirtingų formų koncentraciją Europoje. Vienas koncentracijos taškas – dienraštis „Kronen Zeitung“, pritraukiantis apie 43,8 proc. (48,8 – 2006, 43,4 – 2002) suaugusių Austrijos skaitytojų. Tai neįprastai didelė skaitytojų koncentraciją vienam leidiniui, kuris yra leidžiamas nuo 1959 m. Jo savininkai

Žurnalistė Judith Lewonig. Aurelijos Arlauskienės nuotr.

(privatus asmuo Hans Dichland ir WAZ (Westdeutsche Allgemeine Zeitung) valdo po 50 proc. laikraščio akcijų.

Kitas šalies dienraščių lyderis – „Kleine Zeitung“, įkurtas 1904 metas. Jo savininkas – Styria Media AG. Šis laikraštis, leidžiamas tik Štirijos (Steiermark) ir Karintijos (Karnten) žemėse, turi apie 12,2 proc. (2006) skaitytojų. Trečioje vietoje yra dienraštis – „Kurier“, įkurtas 1954 m. Jį skaito 9,7 proc. (2006) austrų.

Austrijos dienraščių apyvarta

Kronen Zeitung	pirmad.-šeštad.	987.143
Kleine Zeitung	pirmad.-šeštad.	305.032
Kurier	pirmad.-šeštad.	247.159
Die Presse	pirmad.-šeštad.	122.555
Der Standard	pirmad.-šeštad.	116.547
Wirtschaftsblatt	antrad.-šeštad.	38.382

Šaltinis:

Österreichische Auflagenkontrolle, 2006

Beje, liberalųjį „Der Standard“ 1988 metais įkūrė žinomas Austrijos žurnalistas ir tapytojas Oscaras Broneris (Oscar Bronner). Jis yra laikraščio vyr.redaktorius, leidėjas, 51 proc. laikraščio akcijų savininkas, 49 proc. valdo Süddeutsche Zeitung leidykla.

Dar keli įdomūs skaičiai: nemokamai dalijamą dienraštį „Österreich“, kuris leidžiamas nuo 2006 m. rugsėjo, skaito apie 10 proc. skaitytojų. Austrijoje tebeleidžiamas dar 1703 metais įkurtas valstybės valdomas dienraštis „Wiener Zeitung“. Politinių partijų spauda, kuri praėjusio šimtmečio viduryje užėmė apie 50 proc. šalies spaudos, šiandien nebavaidina jokio vaidmens.

Vienas didžiausių Švedijos koncernų (Bonnier grupė) 1995 metais finansavo ekonominio dienraščio „Wirtschaftsblatt“ („Verslo žinios“) įkūrimą. Šiuo metu jo

leidėjas yra Austrijos leidybinė grupė Styria Verlag.

Būtina paminėti ir regioninius dienraščius, kurie leidžiami federalinėse žemėse. Didžiausi regioniniai dienraščiai leidžiami Aukštutinėje Austrijoje – „Oberösterreichische Nachrichten“ (5.6 proc. skaitytojų), Tirolyje – „Tiroler Tageszeitung“ (4.7 proc.), Zalcburge – „Salzburger Nachrichten“ (3.8 proc.) ir Forarlberge – „Voralberger Nachrichten“ (3 proc.). Įdomu, jog šių laikraščių skaitomumas vietose yra labai didelis. Pvz., „Voralberger Nachrichten“ Forarlberge skaito apie 70 proc. skaitytojų (lyginant su didžiųjų dienraščių skaitomumu). Beje, 59-ajame Pasauliniame laikraščių kongrese, pernai vykusiam Maskvoje, „Voralberger Nachrichten“ už kokybę, efektyvumą ir ryšį su skaitytojais buvo apdovanotas „2006 metų laikraščio“ priz.

Dienraščiai Austrijoje leidžiami ir sekmadieniais, kai kurie su specialiais priedais. Laikraščiai jų išleidimo dieną pardavinėjami didžiųjų miestų gatvėse, sankryžose, geležinkelio ar metro stotyse maždaug nuo 17.30 val. Sekmadieniais ir valstybinių švenčių dienomis, kai pardavėdavės Austrijoje nedirba, dienraščiai pardavinėjami specialiuose stovuose.

Savaitinių laikraščių rinkoje dominuoja regioniniai ir vietiniai laikraščiai, iš kurių didžiausi – „Oberösterreichische Rundschau“ (282.000 egz.) ir „Niederösterreichische Nachrichten“ (157.000 egz.). Iš viso leidžiama apie 200 savaitinių laikraščių (bendras tiražas – apie 1,5 mln. egz.).

Nuo 1950 iki 1990 metų Austrijos

regioninės spaudos rinkai (savaitiniams ir spalvotiems žurnalams) didelę įtaką darė Vakarų Vokietijos leidiniai „Stern“ ir „Bunte“. Tačiau, kai rinkoje pasirodė savaitinis spalvotas žurnalas „Die ganze Woche“ (2006 m. 14.3 proc. skaitytojų) ir vienas sėkmingiausių Austrijos savaitinių žurnalų „News“ (2006 m. 13.7 proc.) rinka iš esmės pasikeitė.

Didžiausius savaitinius ir mėnesinius žurnalus („News“, „Profil“, „E-Media“, „Format“, „Trend“) leidžia ta pati leidybinė grupė (News Verlagsgruppe). Labai svarbus buvo News Verlagsgruppe susijungimas su Mediaprint (skelbimų rinka), „Kronen Zeitung“ ir „Kurier“ (leidyba ir platinimas), kuriam pritarė Vienos regioninis tarpininkavimo apeliacinis teismas. Susijungus šioms grupėms 2001 metais Austrijos spaudoje įvyko unikalūs koncentracijos procesas: šis konglomeratas dabar kontroliuoja 63 proc. dienraščių, 100 proc. politinių savaitinių žurnalų ir 62 proc. savaitraščių apyvartos.

Labai svarbus ir unikalūs Austrijos žiniasklaidos peizaže yra TV ir radijo sektorius. Ilgą laiką monopolį turėjo viešasis transliuotojas ORF – Österreichischer Rundfunk/Austrijos transliavimo korporacija. Pirmoji privati Austrijos radijo stotis transliaciją pradėjo 1995 m. rugsėjo 22 d., tačiau ji veikė tik regionuose. 1998 m. balandžio 1 d. regioniniai privatūs tinklai ir 43 vietinės radijo stotys pradėjo savo transliacijas visoje Austrijoje.

Nuo 1996 m. rugpjūčio 1 d. privatūs tiekėjai pradėjo teikti kabelinės transliacijos paslaugas. 2001 metų liepą priėmus

Privačios TV aktą Austrijoje įkurta teisėta vietinės TV transliavimo bazė. 2002-ųjų sausio 31 d. buvo suteikta Nacionalinė vietinės privačios TV licenzija. Ją gavo ATV Privatfernsehen, nuo 2003 m. birželio ATV žiūrima visoje Austrijoje.

Keli štrichai apie „naują žiniasklaidą“ – mobiliuosius telefonus ir internetą. Atsižvelgiant į naujų technologijų naudojimą, Austrija yra viena iš „technologinių lyderių“ – mobili telefonija labai sparčiai užkariauja jos rinką. Tad į šių dienų Austrijos žiniasklaidoje vis dar dominuojančios tradicinės spaudos rinką sparčiai veržiasi skaitmeninės technologijos.

Parengė Algirdė Ferensaitė

Apie autorę

Judith Lewonig, Austrijos žurnalistė, gyvena ir dirba Vilniuje kaip laisvai samdoma žurnalistė. Rašo vokiškai kalbančių šalių – Austrijos, Šveicarijos, Vokietijos, taip pat ir kaimyninės Estijos spaudai. Jos straipsnius spausdina žurnalas „Veidas“, „7 meno dienos“. Yra „Lincas-Vilnius Europos kultūros sostinės“ 2009 atstovė.

Apie Austrijos Respubliką

Šalis yra centrinėje Europos dalyje, kryžkelėje labai svarbiame tarptautiniame kelyje, einančiame iš Vakarų Europos į Pietryčių Europą ir iš Šiaurės Europos į Pietų Europą. Jos plotas – 83 836 km², Gyventojų skaičius – 7918000 (94,4 žm./km²), valdymo forma – federacinė respublika, valstybinė kalba – vokiečių, tikyba – katalikų, protestantų. Sostinė – Viena.

LENKIJOS ŽINIASKLAIDA: NUO SĄSTINGIO IKI PERMAINŲ

Jacek J. Komar

KAI 1989 M. LENKIJA IŠSILAISVINO nuo komunizmo, politikams nekilo abejonių, kad laisva žiniasklaida yra demokratijos pagrindas. Pirmą nekomunistinę vyriausybę iš karto, 1990 m. pradžioje, likvidavo komunistinę cenzūrą ir visus žiniasklaidos apribojimus. Kiekvienas Lenkijos pilietis galėjo kurti savo žiniasklaidos priemones ir rašyti viską, ką tik norėjo.

Iki 1993 m. Lenkijoje nebuvo komercinių TV kanalų. Egzistavo tik valstybinė televizija. Panaši situacija buvo ir radijo stočių rinkoje. 1993 m. buvo padalinti pirmi televizijai ir radijui skirti dažniai, įsikūrė pirmoji komercinė televizija Polsat, o valstybinė televizija tapo visuomenine.

Nuo to laiko iki šiol spaudoje, radijuje ir televizijoje įvyko milžiniški pokyčiai. Redakcijose įvyko techninė revoliucija (kompiuterizacija, ofsetinė spauda), smarkiai pradėjo plėstis palydovinių TV kanalų žiūrovų ratas, o radijas pradėjo naudoti skaitmenines technologijas. Rinką užpylė spaudos gausa.

Žiniasklaidos sąstingis

Siekiant įvertinti, kokią kelią perėjo Lenkijos žiniasklaida nuo laisvos žiniasklaidos gimimo, reikia prisiminti aštuonerius metus (1981-1989) trukusį žiniasklaidos sąstingį.

1980 m. rugsėjo mėn. Lenkijoje gimė darbininkų sąjūdis „Solidarumas“, greitai peraugęs į visuotinį laisvės judėjimą, kurio oficialią veiklą 1981 m. gruodžio 13 d. sustabdė generolas Wojciechas Jaruzelskis, tuometinis komunistinės partijos pirmasis sekretorius. Gen. W. Jaruzelskis šalyje įvedė karinę padėtį.

Dėl įvykių nuo 1980 m. rugpjūčio iki 1981 m. gruodžio komunistai pradėjo žiniasklaidos kontrolę. Aišku, tai dar nebuvo tikra žodžio laisvė, bet daug redakcijų leisdavo sau gana smarkiai kritikuoti komunistinės partijos vadovybės veiksmus ir sprendimus. Todėl iš karto po karinės padėties įvedimo gen. W. Jaruzelskio žmonės grąžino pilną komunistinės partijos žiniasklaidos kontrolę. Pavyzdžiui, iš pradžių sustabdė daugelio laikraščių leidybą. Liko tik tie, kuriuos komunistai galėjo kontroliuoti. 1982 m. pavasarį atliko

Jacek J. Komar. Aurelijos Arlauskienės nuotr.

išsamų žurnalistų politinį patikrinimą. Verifikaciją organizavo redakcijos vadovybių, kariuomenės politinių karininkų ir spec. tarnybų atstovai.

Per kelias tokios verifikacijos savaites iš darbo buvo atleista virš 1200 žurnalistų, kurie atsisakė deklaruoti savo lojalumą komunistams. Daug kas iš jų pradėjo kurti ir dirbti pagrindinėje spaudoje. Reikia pripažinti, kad nors 1981 – 1987 metais buvo leidžiama net 1736 pavadinimų pagrindinės spaudos, tai tokie laikraščiai neturėjo platesnio skaitytojų rato ir galima juos buvo rasti tik didmiesčiuose.

Didieji pokyčiai

Žinomas lenkų žiniasklaidos tyrėjas Ryszardas Filas laikotarpį po 1989-ųjų permainų padalino į kelis etapus: Pirmas – audringas naujų leidėjų entuziazmas; antras – stabilizacija ir nedidelės permamos, trečias – naujas rinkos pasidalinimas ir atvira kova dėl elektroninės žiniasklaidos.

Po 1989 m. buvo likviduoti visi su žiniasklaida susiję apribojimai. 1990 m. naujas žiniasklaidos įstatymas likvidavo cenzūrą ir įtvirtino visišką žodžio laisvę. Nuo to laiko kiekvienas suaugęs žmogus galėjo leisti laikraštį, radijo stotį ar

televiziją, jeigu tik buvo laisvų dažnių. Legalizuojasi pagrindinė spauda – visi oficialūs laikraščiai iki 1989 m. priklausę valstybiniam žiniasklaidos koncernui Darbininkų leidybos kooperatyvui „Prasa“, yra privatizuojami. Tas pats atsitinka ir su Vyriausybės dienraščiu „Rzeczpospolita“, kuris nuo to laiko yra nepriklausomas, nors iki šiol gyva tradicija, jog jis turėtų palaikyti visų vyriausybių poziciją. Šiandien „Rzeczpospolita“, daugiausia dėmesio skirianti ekonominėms ir teisėtvarkos temoms, turi tvirtą poziciją Lenkijos žiniasklaidos rinkoje.

Nepriklausomu tapo ir komunistinės partijos, kuri buvo likviduota 1990 m., dienraštis „Trybuna Ludu“. Iki šiol tebesilaikantis kairiosios pakraipos ir bandantis išsilaikyti rinkoje, minėtas leidinys dėl savo radikalumo kasmet praranda skaitytojų. Šiandien tai jau nežymus ir nelabai įtakingas dienraštis.

1989 m. gegužę keletas opozicinių žurnalų įkūrė pirmą nepriklausomą dienraštį „Gazeta Wyborcza“. Kadangi tai rinkiminis leidinys, norėta objektyviai informuoti rinkėjus apie naują rinkimų tvarką, apie nepriklausomus ir nekomunistinius kandidatus per pirmus laisvus rinkimus, kurie įvyko 1989 m. birželio 4 d. Greitai šis dienraštis tapo populiarius, todėl ir po rinkimų jo nebuvo atsisakyta. „Gazeta Wyborcza“ per metus sugebėjo tapti didžiausiu Lenkijos žiniasklaidos žaidėju. Šiandien koncernas Agora, leidžiantis dienraštį, taip pat valdo ir regioninių radijo stočių tinklą bei dar keletą savaitraščių, mėnraščių ir vieną nemokamą dienraštį Varšuvos regione. Agora turi ir teminių televizijų kanalų, veikiančių Lenkijos kabelinių televizijų rinkoje, ak-

cijų. Prieš kelis metus minėtas koncernas bandė pirkti vieną didžiausių Lenkijoje televizijų Polsat.

Pirmaisiais pokomunistiniais metais buvo labai populiari kurti regioninę spaudą. Vis dėlto labai sunku buvo tokiems laikraščiams išsilaikyti rinkoje ir dauguma gana greitai bankrutavo. Leidėjai pajuto „nematomą rinkos ranką“ – vis dažniau turi galvoti apie tiražą ir reklamą – kurie yra pagrindiniai išsilaikymo reiškiniai.

Užsienio kapitalas

Laikui bėgant Lenkijos žiniasklaidos rinka tampa įdomi ir užsienio žiniasklaidos magnatams. Į Lenkiją žengia Maxwell, Murdoch, Berlusconi, Bertelsmann, Time Warner. Koncernai išperka apie 75 proc. lenkų respublikinės spaudos ir trečdą li regioninės spaudos. Dėl tų investicijų Lenkijos žiniasklaida greitai tampa panaši į vakarų spaudą – panaši į jos struktūrą – nuo bulvarinių – tabloidų iki rimtos ir politinės spaudos. Ypač daug naujų dienraščių įsikūrė tabloidų segmente. 1991 m. atsiranda pirmas tokio tipo laikraštis – Super Express. Dauguma jų neišsilaikė rinkoje. Šiandien respublikinio masto Lenkijoje yra tik 2 tokio tipo dienraščiai. Šalia „Super Express“ leidžiamas yra vokiečių koncerno Axel Springer dienraštis „Fakt“.

Nors užsienio kapitalas šiandien Lenkijoje žiniasklaidos rinkoje turi labai stiprią poziciją, bet neatsilieka ir vietinis kapitalas. Jau minėtas koncernas Agora turi tvirtas pozicijas žiniasklaidos rinkoje, taip pat „Proszynski Spolka“, startavęs 1990 m., šiandien jau valdo 14 žurnalų

(nors laikui bėgant susikoncentravo ties knygų leidyba), 1995 metais savo veiklą pradėjęs koncernas INFOR jau turi 40 visokio tipo laikraščių.

Apie 1995-uosius žiniasklaidos rinka stabilizavosi. Iki 2003 m. nevyko didelių pokyčių, tačiau dabar kova dėl spaudos rinkos prasideda iš naujo – į Lenkiją įžengia vokiečių koncernas Axel Springer, kuris meta apie 50 mln. eurų naujiems laikraščiams kurti.

Eterio populiariausieji

1993 metais pirmi dažniai ir licencija buvo išduoti televizijai Polsat kurti. Tą televiziją sukūrė buvęs emigrantas Zbignevas Solorzas. Taip pat susikūrė ir trys radijo stotys – RMF FM, radio Maryja ir radio Zet, apimančios visą Lenkiją. Iki šiol jos yra didžiausios radijo stotys šalyje.

Šiandien Lenkijos eteryje karaliauja Visuomeninė televizija, Polsat ir TVN. Arši konkurencija išprovokavo naujų nišų ieškojimą. Visuomeninė televizija turi net 6 kanalus: du bendrus, vieną regioninį, tris teminius – sporto, žinių ir kultūros. Polsat turi net 10 teminių kanalų. Tuo keliu seka ir TVN, nuo 2000-ųjų Lenkijoje paleidusi pirmąją žinių ir publicistikos kanalą TVN24.

Apynasris laisvei?

Lenkijos žiniasklaidos tyrėjų nuomone, Lenkijos žiniasklaida, suvaidinusi didelį vaidmenį kovojant su komunizmu ir kuriant demokratišką valstybę, dar nėra tokia objektyvi ir profesionali, kaip

1980 m. Lenkijoje užregistruoti 88 dienraščiai ir 2500 žurnalų. 1993 m. – 124 dienraščiai ir 3000 žurnalų.

to norėtusi. Pavyzdžiui, dar gana dažnai spausdinami straipsniai, kuriuose nėra aiškiai apibrėžta, kur yra informacija, o kur komentaras. Kartais ir užsakomieji straipsniai nėra tinkamai paženklinėti. Tokius reiškinius dažniausiai galima pastebėti regioninėje spaudoje.

Nepriklausoma žurnalistika, taip kaip ir nepriklausomi teismai yra demokratijos pagrindas. Tą posakį, kuris, atrodo, kad turėtų būti įsisąmonintas visiems mums, ypač Rytų ir Vidurio Europoje, vis dažniau pastaruoju metu kartoja politikams lenkų žurnalistai, žiniasklaidos tyrinėtojai.

Taip yra todėl, kad prieš kelis metus Lenkijos parlamentarami pakeitė Baudžiamojo kodekso 212 straipsnį, taip suteikdami galimybę teismams sodinti žurnalistus į kalėjimus net iki trijų metų už garbės ir orumo įžeidimą.

Žiniasklaida protestuoja ir reikalauja panaikinti šį straipsnį. Vis dėlto iki šiol jokių rezultatų nėra. Per paskutinius porą metų net du žurnalistai buvo nuteisti lygtinai kalėti trims metams už savo straipsnius regioninėje spaudoje. Į teismą padavė juos „įsižeidę“ miestelių merai.

Nors ir iš esmės Lenkijoje nėra jokių kitų didelių žodžio laisvės suvaržymų, bet remiantis specialistų nuomone, to užtenka, kad tą laisvę galima būtų be didesnių problemų suvaržyti.

Spalio 16 d. visame pasaulyje žinoma nevyriausybinių organizacijų „Reporteriai

be sienų“ paskelbė savo tyrimo dėl žiniasklaidos laisvės išvadas. Lenkija dėl minėto straipsnio šiame reitinge užėmė 56 vietą, iš karto po Ekvadoro. Lenkija užėmė paskutinę vietą tarp ES narių. Tokiam tarptautinių specialistų vertinimui nemažos įtakos turėjo ir kitas blogas reiškinyss Lenkijos žiniasklaidoje – politikų bandymai užvaldyti visuomeninę žiniasklaidą.

Iki 2000 m. visuomeninė žiniasklaida buvo laisva ir realizavo savo programą. 2001 m. rinkimus laimėję pokomunistiniai socialdemokratai, perėmė Televizijos ir radijo Tarybos (TRT) kontrolę. TRT Lenkijoje – svarbi įstaiga, renkama televizijos ir radijo vadovybės. Praktiškai nuo TRT priklauso, ar visuomeninė žiniasklaida bus nepriklausoma, ar dirbs valdančiajai partijai, koalicijai.

Nors socialdemokratai turėjo didelę įtaką visuomenei žiniasklaidai, bet nekontroliavo jos pilnai.

2005 m. valstybės vairą perėmė konservatoriai iš partijos „Teisė ir Teisingumas“. Partijos lyderis Jaroslavas Kaczynskis viešai paskelbė, kad jis ir jo partija turi perimti visuomenės žiniasklaidos kontro-

lę. Jo manymu, be kontrolės, jam nepavyks realizuoti savo partijos tikslų.

Per du metus premjero J. Kaczynskio žmonės taip stipriai kontroliavo Lenkijos visuomenės televiziją ir radiją, kad kartais, ypač rinkiminės kampanijos metu, galėjo nutraukti vieną ar kitą laidą ir rodyti „TirT“ politikų spaudos konferencijas, kurių metu tie skelbė „svarbias“ žinias visuomenei.

Naujas premjeras ir „Piliečių platformos“ lyderis Donaldas Tuskas tvirtina, kad iki šiol buvęs Tarybos modelis yra žalingas ir žada reformas. Iš esmės „PP“ siūlo du variantus – arba visiškai likviduoti Tarybą, arba „užtrenkti“ Tarybos duris politikams.

Kol kas vyksta diskusijos, koks bus pasirinktas variantas.

Apie autorių

Jacek J. Komar, lenkų žurnalistas, buvęs ilgametis didžiausio Lenkijos dienraščio „Gazeta Wyborcza“ korespondentas Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje. Politikos apžvalgininkas.

LIETUVOS ŽURNALISTŲ SĄJUNGOS SKYRIAI, KLUBAI

Alma Mosteikaitė:

Alytaus žurnalistų renkamas Metų žmogus

Vidas Mačiulis:

Kaunas: nuo lopšio iki amžinybės

Ramunė Šeštokienė:

Klaipėdos skyrius vienija įvairių kartų žurnalistus

Jolanta Račaitė:

Marijampolėje – kultūrinė veikla ir profesinis gebėjimas

Audronė Baltuškaitė:

Rokiškyje kolektyvinės sutarties pasirašyti nepavyko

Jūratė Sobutienė:

Šiaulių skyrius: sutarimo paieškos

Aurelija Arlauskienė:

Vilniaus skyriuje – permainų dvelksmas

Stanislovas Pleskus:

Kol gyvuos Senjorų klubas

Gerimantas Statinis:

Turime ambicingų planų

Viktoras Tofimišinas:

Palaikome ryšį, tobuliname kvalifikaciją

Sporto žurnalistai išsirinko naują vedlį

Evaldas Petrauskas:

Mūsų klubas atviras visiems

ALYTAUS ŽURNALISTŲ RENKAMAS METŲ ŽMOGUS – STAIGMENA MIESTIEČIAMS

Alma Mosteikaitė

ALYTAUS ŽURNALISTAI DAUGIAU kaip prieš dešimt metų susibūrė į Žurnalistų klubą ir savo veiklos įstatus įregistravo Alytaus miesto savivaldybėje. Prieš trejus metus šio klubo veiklą perėmė Lietuvos žurnalistų sąjungos Alytaus skyrius. Šiuo metu jame – 14 narių.

Apdovanojimas ir pagerbimas

Buvusio Alytaus žurnalistų klubo, dabar LŽS Alytaus skyriaus svarbiausias veiklos akcentas – Metų žmogaus rinkimai. Šį titulą suteikiame žmogui, kuris nuo vienos iki kitos Miesto dienos savo darbais, poelgiais daugiausia prisideda prie Alytaus vardo garsinimo. Metų žmogų apdovanojame Auksine plunksna per iškilmingiausią miesto gimtadienio dalį. Alytaus žurnalistų renkamas Metų žmogus ir jo paskelbimas per miesto šventę tapo svarbiausiu akcentu ir malonia staigmena miestiečiams.

2007-ųjų birželį žurnalistai 13 kartą išrinko Alytaus metų žmogų. Tokį titulą yra pelnę žymūs miesto kultūros darbuo-

tojai, sportininkai, verslininkai, fotomenininkai, gydytojai, filantropai.

Dveji metai iš eilės, artėjant Spaudos dienai, skyrius pagerbia į amžinybę išėjusius kolegas. Sutvarkome žurnalistų kapus, už jų vėles užsakome mišias, mirusiųjų atminimą pagerbiame prie kiekvieno kapavietės.

Sąskrydžiai ir iniciatyva

Skyrius palankiai sutinka sąjungos ketverius metus iš eilės organizuojamus tarptautinius sąskrydžius „Žurnalistai už taiką“. Pirmasis buvo surengtas mūsų mieste dislokuotame kariniame dalinyje. Todėl jautėme pareigą prisidėti organizuojant šį sąskrydį. Pasitelkę gausų būrį rėmėjų, įsteigėme kelias dešimtis prizų. Padedami „Alitos“, sąskrydžio dalyviams pasiūlėme stipresnių gėrimų nei kava.

Sąjungai padedame rasti rėmėjų rengiant žurnalistų mobilizaciją ir kituose miestuose, į juos atsivežame rėmėjų prizų sporto varžybų nugalėtojams.

Visuose sąskrydžiuose įvairiose spor-

to rungtyse dalyvauja ir mūsų skyriaus komanda.

Skyriaus ir ne tik jo nariai dalyvauja LŽS rengiamuose mokymuose, seminaruose, konferencijose.

LŽS Alytaus skyriaus iniciatyva 2006 metų pabaigoje vykusiame LŽS suvažiavime priimta rezoliucija dėl honorarų apmokestinimo mokesčiu, kuris ar kurio didžioji dalis būtų mokama ne Valstybinei mokesčių inspekcijai, o „Sodrai“. Tai leistų žurnalistams turėti didesnes socialines garantijas.

LŽS valdyba jau ėmė svarstyti žurnalistų, kaip kūrybinių darbuotojų, socialinių garantijų klausimą, su šalies valdžios institucijų atstovais rengti diskusijas dėl honorarų apmokestinimo tvarkos pakeitimo.

Mes įsitikinę, kad daugeliui žurnalistų reikalingos didesnės socialinės garantijos. Nemažai jų nedrįsta kelti šio klausimo, vengdami užsitraukti darbdavių nemalonę.

Už kūrybiškas idėjas puošiant Alytų baltomis rožėmis, vaikų, jaunimo, miesto įmonių sutelkimą garsinant Alytų, kaip baltosios rožės miestą, 2007 metų žmogaus titulai suteikti ir Auksinėmis plunksnomis apdovanotos alytiškės verslininkė Aušra Mikalauskienė (viduryje) ir LŽS narė, radijo stoties FM99 žurnalistė Vilija Ramanauskienė. Už jų – LŽS narys, „Alytaus naujienų“ redaktorius Romas Burba.

Zitos Stankevičienės nuotr.

KAUNAS: NUO LOPŠIO IKI ... AMŽINYBĖS

Vidas Mačiulis

LAIKINOJI LIETUVOS SOSTINĖ – AMŽiams liks mūsų žurnalistikos istorijoje. Ne dėl brandžiausių kūrybos darbų, originaliausių leidinių, kasdienių ieškojimų ar praradimų. To negali pasverti, išmatuoti, viskas – subjektyvu. Kauno vardą minės, nes paskutinę 1922-ųjų sausio dieną čia subūrė „lietuvių plunksnos darbininkai“. Tačiau rašytojų ir žurnalistų bendrai sąjungai buvo lemta gyvuoti vos septynerius metus, nes išskyrė skirtingi polėkiai.

1929 03 22, Kaunas – Lietuvos žurnalistų sąjungos gimimo laikas ir vieta. Kauno žurnalistų namuose (V.Putvinskio g. 48) aštuoniasdešimt penktojo rašytojų ir žurnalistų kūrybinės sąjungos gimtadienio proga buvo atidengtos mūsų istoriją įamžinančios atminimo lentos. Jose įrašytos tik pirmųjų iniciatorių pavardės, todėl LŽS aštuoniasdešimtmečio proga vietos turi atsirasti visų buvusių sąjungos pirmininkų vardams.

Per aštuoniolika ikikarinės Lietuvos ir per trisdešimt dvejus – sovietinės okupacijos laikotarpio žurnalistų sąjungos veiklos metus, taip pat naujajame, 1989-aisiais prasidėjusiame LŽS atgimimo etape, kauniečiai ne dėl garbės ar išskaičiavimo

stengėsi būti visų priešaky. Tai daryti juos skatino Kaune gimusios plunksnos sesių ir brolių bendrijos dvasia.

Istoriją kuria žmonės

Paliko mūsų istorijoje pėdsaką, gaila tik, kad būdami laisvi ir nepriklausomi tai neprisimename, kartais net niekiname, ir LTSR žurnalistų sąjungą. Kaip ir jos Kauno skyrius, kuriam vadovavo “Kauno tiesos” redaktorius Zenonas Baltušnikas, po to Lietuvos radijo ir televizijos Kauno redakcijos vyr. redaktorius Zenonas Lapinskas. „Žurnalistiniai trečiadieniai“, „Baltijos“ įmonės darbininkiška premija“, draugystės dienos su Tartu ir Bialystoko kolegomis skatino visus burtis, nebūti vien paklusniais partijos parankiniais, ir bent mintyse su pasididžiavimu ištarti: „Aš – žurnalistas“. Garbė buvo kiekvienam priklausyti ir žurnalistų sąjungai, į kurią patekti reikėjo net trijų profesionalų rekomendacijų.

1989 metais Kaune buvo tik 37 LŽS nariai, 1991-ųjų pabaigoje jau 201. Sausio 13-oji, kai susivienijusios redakcijos leido bendrą laikraštį “Laisvasis Kaunas“, kai

1993 m. „Respublikos“ žurnalistė Olava Striklienė priimama į LŽS narius
LŽS Kauno apskrities skyriaus archyvo nuotr.

tik iš Kauno eteryje sklido laisvas žodis, taip pat rugpjūčio pučo įvykiai paskatino visus burtis į LŽS, ypač jaunus žurnalistus. Savotišku stimulu tapo ir patalpos. Entuziastingas pirmininko pavaduotojas Alfredas Skopas, suradęs niekam nereikalingą ir apleistą 1872 metais statytą namelį, puoselėjo dideles svajones. Tik nespėjo jų įgyvendinti, nes staiga iškelia Amžinybėn. Iš pradžių tik pora kambarėlių ir senasis rūsys buvo visiems gera pastogė ir telkė sąjungos narius bendram darbui.

1996 metais Lietuvos vyriausybei priėmus nutarimą neatlygintinai perduoti kūrybinėms sąjungoms jų nuomojamas patalpas, prasidėjo nauja veikla. Jeigu Kauno skyrius buvo įkurtas LŽS valdybos nutarimu, tai Kauno apskrities žurnalis-

tų centru tapo pačių iniciatyva. Miesto ir septynių rajonų žurnalistų jėga buvo gausumas ir veiklumas. Net Vilnius, kurio didžiųjų laikraščių redakcijų kūrybiniams darbuotojams LŽS buvo – tabu, kauniečiams neprilygo. Kauno apskrities skyriaus pavyzdžiu pasekė klaipėdiečiai, šiauliečiai, panevėžiečiai.

Gyvenimo proza ir poezija

2000-ųjų penkto mėnesio, penkta diena, penktadienis, penkta valanda po pietų tapo istoriniu Kauno įvykiu. Trys karo muziejaus patrankos salvės paskelbė, kad atidaryti Kauno žurnalistų namai. Iš pirmo žvilgsnio – mažučiai, o viduje net keturi

2006 metai. „Gintarinio parkerio“ 3 laureatai (iš kairės): Marija Macijauskienė, Jonas Laurinavičius, Dovilė Kamarauskienė, Marijana Jasaitienė, Kristina Kučinskaitė

Alberto Švenčionio nuotr.

šimtai kvadratinų metrų. Greitai nuvyto įkurtuvių rožės ir pradėjom basi eiti erškėčiu taku. Tačiau visi buvom laimingi, kaip ir Kaune įvykusio LŽS suvažiavimo delegatai, atšventę „Ketvirtojoje valdžioje“ savo forumo pabaigtuves ir pasveikinę naująją Sąjungos vadovybę.

Tik skyriaus valdybos nariai žinojo, kaip bjaurusis Kauno ančiukas tapo gražuole gulbe. Beveik milijoną litų kainavo senienos rekonstrukcija. Niekas, net LŽS nepadėjo, patiems reikėjo gauti lėšų. Nors pažeidimų niekas nerado, kontrolieriai konstatavo, kad visuomeniniais pagrindais dirbęs skyriaus pirmininkas neturėjo teisės vadovauti tokiai veiklai. Pastatas, likus tik trumpalaikėms skoloms, jau galėjo funkcionuoti, tačiau įstatymas draudė visuomenei organizacijai vystyti komercinę veiklą.

LŽS Kauno apskrities skyriaus valdybos nutarimu buvo įkurta viešoji įstaiga „Ketvirtoji valdžia“, jai perleistas pirmasis aukštas. Pradėjo veikti restoranai, alaus barai, biliardinė, spaudos konferencijų salė. Pirmieji veiklos metai buvo pelningi, atiduotos visos skolos.

Skyriuje didžiulis entuziazmas, kurį staiga sustabdė Vilniaus sukelta audra. „Kauno apskrities skyriaus valdyba pasisavino LŽS turtą“, „Suklastotas LŽS pirmininko parašas ir antspaudas“, – grėsmingi kaltinimai pasiekė Kauno apygardos prokuratūrą. Visą laikraščio puslapį užimančią pareiškimą išspausdino ir „kišeninės“ „Žurnalistų žinios“. Pastatas areštuojamas, visi valdybos nariai tampa įtariamaisiais.

Tariamai kaltinimai nepasitvirtino. Buvusiųjų Sąjungos vadų nebeliko, o LŽS

Kauno apskrities skyriaus pastatas buvo, yra ir liks. Šalia žurnalistų namų iškilo ir nauja, 200 vietų kavinė „Vasaros olimpas“ su dailia estrada, kurioje kasmet gegužę susirenka sveiki drūti apskrities Kauno žurnalistai.

Optimizmas, noras savo darbu būti pastebimais ir įvertintais – išliko. Tačiau ir širdyse liko tas spjūvis kauniečiams dėl to, kad gimtajame Lietuvos žurnalistų sąjungos mieste būtų kuo patiems pasidžiaugti ir kitiems parodyti. Dėl nepagrįstų kaltinimų ir įtarinėjimų niekas neatsiprašė, nes toks jau šiandien kai kurių Lietuvos žurnalistų darbo bruožas. Pažeidžia žmogaus garbę ir orumą, bet savo klaidų nepripažįsta. Klydome ir mes: nereikėjo 2001-aisiais pradėti tos Lietuvos žurnalistų asociacijos kūrimo istorijos. Nors tai darėm ne iš keršto, o norėdami, kad Sąjunga būtų kitokia, įgali...

Lengva ištarti „Atsiprašau. Suklydau“. Sunkiau įveikti gyvenimo išbandymus ir vis keistesnius valdžios nutarimus. Kauno „Ketvirtoji valdžia“ dar 2000-aisiais gavo neterminuotą restorano ir alaus baro veiklos licenciją, pagal kurią Alkoholio ir tabako kontrolė uždraudė viešosioms įstaigoms verstis tokia veikla. Nuo 2006-ųjų Kauno žurnalistų namai merdėja, tačiau pastatas nebus parduotas. Daug jėgų ir sveikatos paaukota, tad kodėl turėtume prarasti savo turtą.

Nariai – mūsų pasididžiavimas

Be žurnalistų sąjungos gyvenimo prozos nebūtų ir poezijos. Ne tik dėl to, kad LŽS Kauno skyriaus įskaitoje yra ir trylika rašytojų, dailininkų, fotografijos sąjungų narių, būrys meno kūrėjų asociacijai pri-

klausančiųjų, puoselėjama ir kultūrinė veikla. Kauniečiai vieninteliai Lietuvoje nuo 1993 metų rengia Spaudos balius, kurių ištakos siekia ikikarinę Lietuvą. Anų metų balių metu svečiai žurnalistams tūkstančius litų jų veiklai paauskodavo, dabar patys žurnalistai iš savo lėšų kitus vaišina, nenori nuo kitų priklausyti. Spaudos atgavimo, knygos ir kalbos dienos proga kūrybingiausi LŽS nariai įvertinami „Gintariniais parkeriais“ ir diplomais. Atsisveikinant su senaisiais metais, skelbiami „Žurnalistikos riterio“ ir „Špilkos“ laureatai.

Tradicija tapo žurnalistų pagerbimas asmeninių švenčių proga, kaip ir kolegų ar jų artimųjų palydėjimas Anapilin. Toks žurnalistų gyvenimas, kuriame laisvalaikiui, bendrai veiklai lieka vis mažiau laiko. Visiems rūpi tik darbas ir nerimas dėl rytdienos. „Kauno dienos“ žurnalistai, tik atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, pirmieji šalyje su administracija pasirašė kolektyvinę sutartį. Visi buvo patenkinti. Nepraėjo dvi dešimtys metų, o sutarčių neliko, vienas po kito redakciją turi palikti gabūs žurnalistai, LŽS nariai. Sąjunga negali padėti, nes kiekvienas narys po vieną, tik už save kovoja, nors tik kartu esame jėga.

Būdamas vienintelis, paskutinis mohikanas iš 1989-ųjų Sąjungos valdybos narių, turiu teisę ir privalau įvertinti: su naująja administracija LŽS tampa tokia, kokia seniai turėjo būti. LŽS sėkmę laiduoja jauno pirmininko Dainiaus Radzevičiaus entuziazmas ir realūs užmojai. Jeigu tik Lietuvos žurnalistų sąjunga netaps centralizuota, o visi skyriai lyg upeliai pavasarį neš savo vandenį, tada Lietuvos žurnalistus vienijanti didelė upė bus tikrai srauni, tyra ir visiems reikalinga.

KLAIPĖDOS SKYRIUS VIENIJA ĮVAIRIŲ KARTŲ ŽURNALISTUS

Ramunė Šeštokienė

DABAR LŽS KLAIPĖDOS APSKRITIES skyrius vienija pusšimtį žurnalistų iš spaudos leidinių „Klaipėda“, „Vakarų ekspresas“, „Pajūrio naujienos“, „Lietuvos rytas“, „15min“, radijo stoties „Radijas9“, taip pat narius korespondentus, laisvuosius žurnalistus, bendradarbiaujančius įvairiose žiniasklaidos priemonėse bei buvusius žurnalistus, dabar dirbančius įvairių įstaigų atstovais spaudai ar ryšių su visuomene specialistais.

Tarp narių – ir ilgamečiai skyriaus nariai – senjorai. O 2006 metų pabaigoje skyriaus gretas papildė grupė naujokų, tik pradėjusių savo žurnalistinę karjerą. Kai kurie dirba ir tęsia žurnalistikos studijas – siekia magistro laipsnio. Dar keletas žurnalistų po pertraukos atnaujino savo narystę skyriuje.

Iki 2006 metų pavasario devynerius metus, nuo pat skyriaus susikūrimo, jam vadovavo buvęs apskrities ir miesto dienraščio „Klaipėda“ žurnalistas, rašęs ekonomikos temomis Valerijus Rajeviskis. Šiuo metu skyriui vadovauju aš.

Knygų autoriai

Pastarieji 2006 ir 2007 metai buvo sėkmingi skyriaus žurnalistams, turėjusiems ambicingų kūrybinių idėjų.

2007 metų vasarą Lietuvos žurnalistų sąjungos tikrasis narys Kęstutis Meškys, kultūrologas, dėstytojas, žurnalistas, galiausiai lengviau atsikvėpė: išleido knygą „Kultūra kaip žinia. Nuo teksto iki ženklų“.

Ne tik didžiulis būrys kolegų, bičiulių, bet ir patyrusių jūrų kapitonų, žvejų, jūros verslo atstovų pasveikino klaipėdietę žurnalistę Adelę Žičkuvienę išleidus knygą „Likimai ir jūra“. Tai jau trečioji žurnalistės knyga marinistine tematika.

Uostamiesčio visuomenei Klaipėdos apskrities I.Simonaitytės viešojoje bibliotekoje šiemet pristatytas unikalus žurnalisto, buriuotojo Kęstučio Oginsko parengtas „Šturmano žinynas 2007“.

Stiprūs regione

Klaipėdos skyriaus nariai kasmet aktyviai dalyvauja tradiciniuose LŽS kon-

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus nariai: (iš kairės pirmoje eilėje) Aldona Karečkaitė, Vida Bortelienė, Adelė Žičkuvienė, Jolanta Beniušytė, Ramunė Šeštokienė, (antroje eilėje) Vincas Grigas, Rolanda Lukoševičienė, Neringa Maciūtė, Kęstutis Meškys su LŽS pirmininku Dainiumi Radzevičiumi po LŽS XIV suvažiavimo Vilniaus rotušėje.

Eugenijaus Maciaus nuotrauka

kursuose ir yra pelnę premijas. Žurnalistė Janina Bačiliūnaitė – Ostermaier yra V.Gedgaudo premijos laureatė. Premija jai skirta už knygą iš Atgimimo publicistikos serijos „Tauta – tai šimtmečiai į priekį“.

LŽS Vilniaus skyriaus rengtame konkurse „Taikliausias šūvis-2006“ dienraščio „Klaipėda“ žurnalistams, LŽS Klaipėdos skyriaus nariams Vincui Grigui ir Neringai Maciūtei skirta premija už straipsnį „Gėjų parado Klaipėdoje tikrai nebus“. Rašinys buvo išspausdintas 2006 m. liepos 28 d. „Klaipėdos“ numeryje.

Klaipėdos krašto pramonininkų asociacijos prizas pernai atiteko aktyviausiai rašančiam verslo ir ekonomikos temomis Klaipėdos regione „Vakarų ekspreso“ žur-

nalistui Martynui Vainoriui. Kandidatūras nominacijai rinko Klaipėdos apskrities skyrius. Tai buvo pirmasis toks konkursas. „Pajūrio naujienų“ korespondentė Irena Beniušienė pernai tapo LŽS ir koncerno „Achemos grupė“ organizuoto rašinių konkurso apie ekologiškąją energiją už rašinį apie vėjo jėgaines nominante.

Svarbu bendruomenė

Savo skyriaus veiklą planuojame stengdamiesi įtraukti kuo daugiau narių, kad gimtų kuo daugiau idėjų. 2006 metais įvyko du seminarai: „Kalbos naujovės. Rašybos ir stiliaus klaidos žurnalistų raši-

niuose“ bei išvyka seminaras „Žiniasklaida ir savivalda: žurnalisto misijos galimybės ir ribos“ Druskininkuose aplankant Grūto parką. Įvyko seminaras „Ar etiška žurnalistui būti partiniu“. Įvyko tradicinis spaudos dienos renginys ŽENIA ir seminaras „Žiniasklaida ir savivalda: Klaipėdos ir Kaliningrado regionų savivaldos problemos spaudos žurnalistikoje. Kaliningrado ir Klaipėdos regionai Europos ir Rusijos kontekste – konkurentai ar partneriai?“

Išvažiuojamasis LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus seminaras – vienas iš skyriaus veiklos programos projektų, kurį parėmė LŽS, NŽKA ir Kultūros ministerija. Kai kurie žurnalistai Kaliningrade viešėjo pirmą kartą, tačiau iš 22 žmonių grupės kiekvienas susidarė įspūdį apie ypatingą istoriją ir savo „aurą“ turintį miestą.

Mūsų skyriaus žurnalistus iš dienraščių „Klaipėda“, „Vakarų ekspresas“, „Lietuvos rytas“, radijo stoties „Radijas 9“ pasitiko Lietuvos generalinis konsulas Kaliningrade Viktoras Baublys, ekonomikos atašė Donatas Butkus, kultūros atašė Arvydas Juozaitis. Jie konsulato konferencijų salėje surengė susitikimą su Kaliningrado žurnalistais iš „Rossijskaja gazeta“, „Tridevatiy region“, radijo „Baltik plius“, žurnalo „Baltijskij status“, NTRK „Kaskad“, „Kaskad podrobnosti“, „Novyj Kionigsberg“.

Lietuvos generalinis konsulas Kaliningrade V. Baublys kalbėjo apie svarbiausias aktualijas, taip pat apie sugriežtintą vizų išdavimo tvarką. Kultūros atašė A. Juozaitis pasidžiaugė, kad itin sėkmingai pavyko Lietuvos kultūros dienos Kaliningrade.

Azartinių žaidimų zona lyginant Kaliningrado ir Klaipėdos regionus, rusiškų ir trečiųjų šalių krovinių pervežimas per Klaipėdos ir Kaliningrado jūrų uostus – apie tai kalbėjo „Vakarų ekspreso“ ekonomikos skyriaus žurnalistas Martynas Vainorius. Diskusiją šiomis temomis moderavo televizijos ir radijo „Kaskad“ žurnalistė Svetlana Kolbaniova. „Vandens turizmo maršrutas Klaipėda – Rybachyj“ – šis LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus nario Kęstučio Oginsko pasisakymas itin sudomino laikraščio „Kaliningradskaja pravda“ žurnalistę Iriną Klimovič. Ji pratęsė diskusiją pasisakydama apie tai, kad būtų svarbu sukurti vieningus istorinio ir kultūrinio paveldo turistinius maršrutus Lietuvos ir Kaliningrado srities pasienio rajonuose.

Svečiai – laukiami

2007 metų Spaudos dieną Klaipėdos žurnalistai paminėjo futbolo aikštelėje kartu su Kaliningrado žurnalistų grupe. Draugiškos futbolo rungtynės tarp Klaipėdos ir Kaliningrado žurnalistų komandų baigėsi svečių naudai. Varžybos vyko Klaipėdos futbolo mokyklos stadione. Viešėjo septynių žurnalistų grupė iš Kaliningrado. Tai žiniasklaidos įmonės MEDIA HOLDING „Kaskad“ žurnalistų, mėgstančių futbolą, rinktinė. Joje – įvairių žiniasklaidos priemonių atstovai: televizijos, radijo, savaitraščio „Kaskad podrobnosti“ žurnalistai. Kaliningradiečių komandos kapitonas Vitalijus Makarovas – sporto programų Kaskad TV redaktorius, taip pat radijo „Evropa plius Kaliningrad“ redaktorius. Klaipėdiečių rinktinę subūrė apskrities ir miesto dienraščio „Klaipėda“ sporto žurnalistas Česlovas Kavarza. Po varžybų svečiai pasivaikščiojo po Klaipėdą. Susitikimą su kaliningradiečiais LŽS

Klaipėdos apskrities skyriui padėjo surengti dienraštis Klaipėdos kraštui „Vakarų ekspresas“.

Mokytis ir keliauti

2007 metų pabaigoje įvyko renginiai, skirti profesiniam mokymui ir kūrybinei saviraiškai. Tarp jų – rašinių konkursas „Arčiausiai žmogaus“. Metų pabaigoje rinkome Klaipėdos regiono spaudos leidiniuose dirbančių LŽS narių rašinį, kuriame buvo iškelta aktualiausia socialinė problema, atskleista per vieno herojaus istoriją, tačiau turinti rezonansą visuomenėje. Tikimės, konkursas „Arčiausiai žmogaus“ skatins atsigręžti į pilietinę žiniasklaidą, ne tik konstatuoti problemą, bet ir pasiaiškinti jos ištakas bei sprendimo galimybes.

Dienraščių fotoreporteriams skirtame konkurse „Miesto pulsas“ raginsime fotografus pateikti konkursui tai, ką jie sukaupė geriausio užfiksuojant įvykį, svarbų miesto raidai. Kviesime kolegas pateikti fotografiją, liudijančią, kad jos autorius buvo pirmasis įvykio vietoje, operatyviausias, jo darbas – įtaigiausias, geriausiai atskleidžiantis įvykio detales.

Apsispręsta dėl skyriaus darbo 2008

metais. Dauguma narių pageidautų ir kitamet vėl tobulinti profesines žinias seminaruose. Aktualūs ir naudingi seminarai būtų apie tai, kokie yra efektyviausi būdai žurnalistui įveikti kūrybinę krizę, kaip žurnalistui gintis teisme, jeigu šaltinis pateikia ieškinį, kokios tokiais atvejais yra žurnalistų teisės ir pareigos, kas priklauso redakcijai, o kas pačiam autoriui, kokia apskritai yra mūsų šalies praktika žinias-klaudos teisėje.

Žinant, jog artėja 2008 metų Seimo rinkimai, skyriaus žurnalistai mano, jog būtų naudinga surengti politikų, politologų viešųjų ryšių specialistų ir žurnalistų diskusiją apie tai, kodėl dažnai prieš rinkimus media tampa nebe ketvirtąja, o pirmąja valdžia ir kaip bei kokias pasekmes tokia situacija lemia viešajam interesui. Nemažai kolegų norėtų iš arčiau pasidomėti kaimyninių šalių žurnalistų darbu ir profesinėmis aktualijomis bei nuvykti į Liepoją, Ventspilį, Rygą, Minską.

Planuojama kelionė į Briuselį, senjorai pageidautų išvykos į sostinę – Operos ir baleto teatrą, taip pat susitikimų su kitų miestų senjorų klubais. Beje, malonu prisiminti, kad šią vasarą pas mus viešėjo kauniečių žurnalistų senjorų klubo „MES“ atstovai.

MARIJAMPOLĖJE – KULTŪRINĖ VEIKLA IR PROFESINIS TOBULĖJIMAS

Jolanta Račaitė

LIETUVOS ŽURNALISTŲ SĄJUNGOS Marijampolės skyrius – ko gero, vienas jauniausių. Jis įsikūrė 2004-ųjų kovo 16 d. Per steigiamąjį susirinkimą buvo patvirtinti parengti nuostatai, išrinkta skyriaus valdyba ir pirmininkė. Pradžioje skyriuje buvo 10 narių – visi jie – Marijampolės apskrities laikraščio „Suvalkietis“ žurnalistai. Tais pačiais metais į LŽS įstojo ir Marijampolės skyriaus nare tapo Marijampolės apskrities viršininko administracijos atstovė spaudai Daiva Klimavičienė, šiek tiek vėliau savo narystę LŽS atnaujinu bei skyriaus nariais tapo keturi UAB „TeleSATpresa“ darbuotojai, „Kalvarijos kronikos“ redaktorė, keletas regioninės televizijos žurnalistų.

Dabar Marijampolės skyriuje – 17 narių, dirbančių regioninėje Marijampolės apskrities spaudoje bei televizijoje. Tačiau trys iš jų šiuo metu yra išvykę gyventi į užsienį, tad nežinia, ar norės pratęsti narystę.

Kol kas skyriui neprireikė imtis profesinių sąjungų vaidmens, mat skyriaus branduolys – „Suvalkiečio“ laikraščio žurnalistai – dauguma patys esame ir

UAB „Suvalkietis“ akcijų savininkai, taigi visų interesai panašūs. Mažesnę dalį skyriaus narių sudarantys kitų leidinių žurnalistai su darbdaviais kol kas „suskalba“ sėkmingai. Taigi skyriaus funkcija daugiau – kultūrinė veikla ir profesinis tobulėjimas. Daugelis narių akcentuoja, kad aktualiausi jiems – būtent profesinio tobulėjimo klausimai, tad visada noriai lankosi žurnalistams rengiamuose seminaruose bei mokymuose.

Marijampolės skyriaus nariai dalyvauja ne tik LŽS rengiamuose seminaruose, bet ir kasmet organizuojamuose sąskrydžiuose „Žurnalistai – už taiką“. (2007-aisiais šis sąskrydis kaip tik vyko Marijampolėje).

Skyriaus tradicija tapo ir kartu su Marijampolės apskrities viršininko administracija rengti Spaudos dienos paminėjimus Marijampolės apskrities žurnalistams, kuriuose paprastai dalyvauja ir visų apskrities savivaldybių (Vilkaviškio, Šakių, Kazlų Rūdos, Marijampolės, Kalvarijos) valdžios atstovai, nemažai svečių. LŽS prisideda prie šių renginių finansavimo.

2005-aisiais Spaudos, kalbos ir knygos dienos paminėjimas buvo surengtas dr.

2007-ieji, Spaudos diena Jono Basanavičiaus tėviškėje. Iš kairės – Regina Kulbokaitė, Jolanta Račaitė, Edvardas Dombrovickas, Gracius Kneizevičius, Laima Grigaitytė, Daiva Klimavičienė

Gintaro Kandrotos nuotr..

J.Basanavičiaus tėviškėje – Ožkabaliuose, 2006-aisiais Spaudos diena buvo minima Judrės parke – Kazlų Rūdos miškuose plytinčioje buvusio karinio dalinio teritorijoje, o 2007-aisiais jau sulaukėme daugybės

svečių – LŽS ir Marijampolės apskrities administracija respublikinį spaudos dienos paminėjimą surengė Marijampolės kultūros centre, antroji jo dalis vyko J.Basanavičiaus tėviškėje.

ROKIŠKYJE KOLEKTYVINĖS SUTARTIES PASIRAŠYTI NEPAVYKO

Audronė Baltuškaitė

LŽS Rokiškio skyrius įsikūrė 2004 metų kovo 24 dieną. Skyrius vienija 10 narių. Visi dirba bendrovėje „Gimtasis Rokiškis“. Galimybių plėstis skyriui šiuo metu yra mažai.

Rokiškio skyriaus iniciatyva kasmet švenčiama Spaudos atgavimo diena. Skyriaus iniciatyva perkami prizai organizuojamiems įvairiems atrakcionams, varžybų nugalėtojams. Tradicija tapo palydėti senuosius metus. Švenčių rengimą kartais remia bendrovės „Gimtasis Rokiškis“ administracija.

Skyriaus nariai kasmet aktyviai dalyvauja LŽS rengiamuose sąskrydžiuose „Žurnalistai už taiką“. Pirmame sąskrydyje, vykusiam Alytuje, skyriaus komanda pionieriškame tinklinyje sugebėjo pelnyti prizinę trečiąją vietą. Deja, kituose sąskrydžiuose skyriaus komanda varžybose nugalėtoja netapo.

2006 metais LŽS Rokiškio skyrius bendrovės valdybai pasiūlė sudaryti kolektyvinę sutartį tarp sąjungos narių ir administracijos. Tačiau sutarties sudaryti nepavyko, bendrovės administracija moty-

vavo, kad reikia palaukti, kol bus sudaryta sutartis tarp LŽS ir regioninių laikraščių asociacijos.

Buvo pateiktas ir prašymas dėl algų darbuotojams padidinimo, socialinių garantijų užtikrinimo, autorinių honorarų peržiūrėjimo. Pažadėta, kad šis prašymas bendrovės valdyboje bus nagrinėjamas po Naujųjų metų. Nuo 2007 metų sausio mėnesio kūrybiniais redakcijos darbuotojams buvo panaikintas honorarinis apmokėjimas, dabar visi gauna fiksuotą atlyginimą, nuo kurio atskaičiuojami visi mokesčiai įstatymų numatyta tvarka.

LŽS skyrius administracijai pasiūlė numatyti apmokėjimą už darbą poilsio ir švenčių dienomis, pavadavimus, darbuotojų skatinimą. Tačiau šiuo metu už darbą po darbo valandų bei poilsio ir švenčių dienomis apmokėjimo sistema dar nenustatyta.

Pagal 2006 metais parengtą projektą LŽS skyrius gavo paramą surengti skyriaus narių nepublikuotų fotografijų parodai „Auksiniai kadrai“. Paroda buvo atidaryta 2007 metais Spaudos atgavimo dienai. Ji

*Rokiškio skyriaus komanda pionieriškame tinklinyje pelnė trečiąją vietą
Rokiškio sk. archyvo nuotr.*

taip pat buvo eksponuota Rokiškio krašto muziejuje. Paroda sulaukė labai didelio visuomenės dėmesio – žiūrovai išrinko tris

labiausiai patikusias nuotraukas. Redakcijos administracija geriausių nuotraukų autorių premijoms skyrė 400 litų.

ŠIAULIŲ SKYRIUS: SUTARIMO PAIEŠKOS

Jūratė Sobutienė

L IETUVOS ŽURNALISTŲ SĄJUNGOS Šiaulių apskrities skyriaus istorija prasideda 2000 metų gegužės 26 d. Iniciatoriai – „Šiaulių krašto“, „Šiaulių naujienų“, Šiaulių televizijos pirminių Žurnalistų sąjungos organizacijų nariai – į steigiamąjį susirinkimą pakvietė kolegas ir iš kitų apskrities rajonų leidinių bei Šiauliuose dirbančių šalies dienraščių korespondentus. Susirinkimo dieną suskaičiuota, kad Šiaulių apskrityje yra 74 Žurnalistų sąjungos nariai.

Skyriaus steigimo signatarais tapo 47 iš 58 susirinkime dalyvavusiųjų. Susirinkimas apsvarstė ir priėmė skyriaus įstatų, išrinko pirmininką ir tarybą.

2000 metų birželio 19 dieną LŽS Šiaulių apskrities skyrius buvo užregistruotas kaip visuomeninė organizacija.

Mėginimai užkasti karo kirvį

Pirmuoju Žurnalistų sąjungos Šiaulių apskrities skyriaus pirmininku tapo „Šiaulių krašto“ specialusis korespondentas Petras Dargis. Tarybos nariais – pirminių

organizacijų pirmininkai Loreta Klicner („Šiaulių kraštas“), Zenonas Kučinskas („Šiaulių naujienos“), Jūratė Sobutienė (Šiaulių televizija), Lilija Statkutė (Akmenės „Vienybė“). Dar trys nariai – Mykolas Deikus („Šiaulių naujienos“), Vytautas Jončas („Šiaulių naujienos“), Nijolė Visockienė („Šiaulių kabelinė televizija „S plus“) – į tarybą išrinkti reitingavimo būdu. Skyriaus revizoriumi tapo „Lietuvos žinių“ žurnalistas Rolandas Parafinavičius. Visa valdžia buvo išrinkta vieneriems metams.

Naujai įsteigtas skyrius darbo ėmėsi nedelsdamas: tuoj po susirinkimo įvyko „suneštinis“ balius, o steigiamojo susirinkimo aistras atpasakojo išleistas pirmasis „Žurbaliaus“ numeris.

Gal tik sutapimas, bet pirmininkas Petras Dargis kitam pasibuvimui žurnalistų būrį sušaukė liepos 1-ąją, tuoj po petriinių. Šiaulių miesto savivaldybei tuomet dar priklausiusi vila Kelmės rajone prie Šonelio ežero pašonės dvi dienas buvo paskelbta žurnalistų nekaro ir nedarbo zona. Pirmininkas Petras apsiskelbė diktatoriumi, visus prisaikdino ir privertė užkasti tarpusavio kovų karo kirvį.

*2002-ųjų ruduo. Romantiška kelionė į pamario kraštą
Rolando Parafinavičiaus nuotr.*

2001 m. kovo 6 d. Šiaulių apskrities viršininko administracija Lietuvos žurnalistų sąjungos Šiaulių apskrities skyrių perregistravo pagal profesinių sąjungų įstatymą bei užregistravo skyriaus įstatus.

Po poros mėnesių Spaudos dienos proga skyriaus žurnalistai „išėjo į gatves“: surengė motorizuotą, bet taikią demonstraciją, ir mėgino paimti valdžią. Apskrities vadovai tam neprieštaravo, ir pusvalandį „ketvirtoji valdžia“ Šiaulių bulvare buvo vienintelė valdžia.

Praėjus metams po steigiamojo susirinkimo skyriaus pirmininku vėl išrinktas P. Dargis ir nuspręsta pirmininko kadenciją pratęsti iki 2 metų. Tačiau susidarė paradoksali situacija: P. Dargio mėginimą dalyvauti steigiant Lietuvos žurnalistų są-

jungos federaciją (LŽF) „centras“ įvertino labai griežtai, ir Šiaulių apskrities skyriaus pirmininkas buvo pašalintas iš Žurnalistų sąjungos.

Naujas pirmininkas – naujos „vinys“

2002 metais gegužės mėnesį Šiaulių apskrities skyriaus pirmininku išrinktas Rolandas Parafinavičius, o taryba praplėsta iki 9 narių. Dėl įvairių peripetijų, susijusių su LŽF, iš Šiaulių apskrities skyriaus išstojo Akmenės, Pakruojo žurnalistai, tad skyrius iki antrojo pirmininko rinkimo „aptrupėjo“ iki 60. Tiesa, tada įstatai taip griežtai nereglementavo narystės sąjungoje, ir žurnalisto profe-

sionalo sąvoka buvo aiškinama gerokai plačiau nei dabar.

R. Parafinavičiaus iniciatyva „žurbalius“ papildė naujas renginys „Metų vinys“. „Metų vinis“ labai slapta komisija skiria itin nusipelnusiems Šiaulių žurnalistams už linksmas nesąmones, pasiekusias eterį („nėra to blogo, kas neišeitų į eterį“), laikraščio puslapius ar kolegų ausis. Vinis už kasdienybės „žygdarbius“ „sukalti“ nuspręsta kiekvienų metų pradžioje, atsigavus po kalėdinių, valstybinių ir meilės dienos švenčių. Tad „Metų vinių“ pradžia – 2003 metų kovas.

„Metų vinys“ – tai diena, kai galima pasijuokti iš savęs ir nepiktai pasišaipyti iš kolegų, bet ji, ko gero, labiausiai patinka miesto „galvoms“ ir valdininkams: kada daugiau pasijuoksi iš žurnalistų?

Nuo linksmybių – prie kasdienybės

Šiaulių apskrities skyrius gyveno ne tik linksmybėmis: prisidėjo prie miesto šventės „Šiaulių dienos“ (išleido specialų šventinį laikraštį), o taip pat padėjo surengti XIII LŽS suvažiavimą, 2003 metais gegužės mėn. vykusį Šiaulių dramos teatre.

2004 metų vasarį vykusiam skyriaus susirinkime pirmininku perrinktas R. Parafinavičius, jo numatyta veiklos kadencija – trys metai, o taryba nuo 9 narių vėl susiaurinta iki 7. Delegatais į LŽS valdybą išrinkti Mykolas Deikus ir Sigitas Stasaitis.

R. Parafinavičius – Šiauliams ir Lietuvai nusipelnęs fotografas, tad jo inici-

atyva Spaudos dienos renginius ir „Metų vinis“ puošia fotografijų parodos „Kolegos ir jų herojai“. Vienai šių herojų – Šiaulių autobusų stočiai – Šiaulių žurnalistai surengė atsisveikinimo ceremoniją, miestelėnus pakvietę ir į kelionę paskutiniu miesto „Ikarusu“, kuriame tąkart grojo orkestras. Šiauliečiai turėtų prisiminti ne tik nemokamą pasivažinėjimą, bet ir tai, kad ši atrakcija vyko minint Spaudos laisvės atgavimo 100-mečio dieną. Toji diena turėjo įsiminti ir miesto vadovams: skyriaus surengtoje spaudos konferencijoje žurnalistai ir valdininkai apsikeitė vietomis – klausimus uždavinėjo nuolatiniai žiniasklaidos taikiniai.

Savo pirmininkavimo R. Parafinavičius dar vienai kadencijai pratęsti nepanoro, todėl 2007 metų birželio mėnesį vykusiam susirinkime LŽS Šiaulių apskrities skyriaus pirmininke išrinkta Jūratė Sobutienė, savaitraščio „Šiauliai plius“ redaktorė. Šiame susirinkime pakeisti ir skyriaus įstatai: juos teko derinti prie LŽS įstatų, priimtų 2006 metais vykusiam suvažiavime.

Naujoji pirmininkė perėmė beveik perpus mažesnę, nei skyriaus steigimo dieną, narių būrį, bet jie – energingi, aktyviai dalyvauja LŽS konkursuose, rašo projektus, tad reikia tikėtis, kad bus aktyvūs ir profsąjunginėje veikloje. Šiame būryje – ne tik Šiaulių regiono laikraščių ar televizijų darbuotojai, bet ir respublikinių leidinių, dirbančių Šiauliuose, žurnalistai, susibūrę „Pabiručių“, kuopelėn. Įprastos draugijos nepalieka ir Vilniui išlėkę plunksnos broliai.

Skyriaus istorija tęsiasi.

VILNIAUS SKYRIUJE – PERMAINŲ DVELKSMAS

PER KETVERIUS METUS VILNIAUS skyrius nuo 12 narių išaugo iki 162, tačiau šiuo metu laikinai skyriui vadovaujanti Aurelija Arlauskienė į šį džiugų plėtros faktą žvelgia su nerimu ir viltimi, jog nauji nariai ne tik laiku mokės nario mokestį, bet savo visuomene veikla stiprins profesinį solidarumą, ugdys žurnalisto profesijos prestižą.

Priminkite, kada ir kas įkūrė LŽS Vilniaus skyrių.

Vilniaus skyrius turi lemties skaičių – 12: prieš ketverius metus dvylikto mėnesio dvyliktą dieną dvylika entuziastų įkūrė skyrių. 2008 metų sausio 12-ąją 12 valandą vyks visuotinis susirinkimas, kuris rinks skyriaus pirmininką ir valdybą. Taigi esame Šaulys, gimęs Ožkos metais. Žvaigždžių ženklus skaitantys žmonės sako, kad Šauliai jaunystėje (būtent tokį laiką išgyvena dabar mūsų skyrius) užsimoja labai aukštai, kartais pervertindami savo galimybes. Rutina ir vidutinybė ne jiems, mėgsta vaidinti svarbų vaidmenį. Charakteris visų geriausiai pasireiškia vadovaujančiuose postuose. Nemėgsta sunkaus darbo. Žinoma, šie liudijimai yra tik

pajuokavimas, tačiau vos kelis mėnesius vadovaudama skyriui patyriau, kad nelabai kas nori padėti dirbti sunkų visuomeninį darbą. Tad dažnai tuos dirvonus tenka arti vienai, pasikinkius savo idėjas ir vizijas. O šiame darbe taip reikalingos kitų idėjos, vizijos, pagalba – juk dirbama visam skyriui. Ne sau.

Bet juk prieš pusantrų metų vykęs skyriaus visuotinis susirinkimas išrinko naują energingą valdybą. Anksčiau pasakytais teiginiais lyg ir menkinate jų darbą?

2006-ųjų birželio 21 dieną skyriaus nariai pasitikėjimo kreditą suteikė iš tikrųjų labai energingiems žurnalistams – Audriui Antanaičiui, Erikai Straigytei, Danutei Jokubėnienei, Kazimierui Šiauliui, man. Neilgai trukus pirmuosius du valdybos narius dirbti visuomeniniais pavaduotojais pakvietė LŽS pirmininkas, po metų D.Jokubėnienė parašė atsistatydinimo pareiškimą, A.Antanaitis pasiprašė išbraukiamas iš skyriaus sąrašų.... Taip be jokios piktos valios, tik dėl didelio valdybos narių užimtumo gerokai įsisukę skyriaus darbai stabtelėjo – iki rudens neįvykdyta nė viena programa, nors pinigai tam buvo patvir-

*Pasitikdama rudenį Vilniaus skyriaus kompanija keliavo ir pėsčiomis
Zino Kazėno nuotr.*

tinti dar pavasarį. Todėl per pastaruosius kelis mėnesius teko vyti prarastą laiką –organizuoti seminarus, kurti programas kitiems metams. Jokių būdu nemenkinu tų, kurie dirbo prieš mane – per trejus metus (2003-2006 m.m.) daug nuveikė pirmasis skyriaus pirmininkas Algimantas Jasulaitis ir jo vadovaujama valdyba, daug jėgų visuomeniniam darbui atidavė D.Jokubėnienė ir dabartinė valdyba. Neilgai trukus vyks skyriaus visuotinis susirinkimas, todėl sutinkantys būti renkami į visuomenines pareigas turėtų pasverti ne tik savo norus, bet ir galimybes. Žinoti, jog čia daug neapmokamo darbo, dar daugiau kritikos ir labai mažai padėkos. Tačiau iš viso to gali gimti geri darbai, gražios tradicijos. Todėl neabejoju, jog visuotinis susirinkimas dirbs labai susitelkęs ir atsakingai atliks savo misiją.

**Tuo labiau, jog rinktis yra iš ko –
juk šiuo metu Vilniaus skyriuje jau 162
nariai, iki sausio šis skaičius dar gali
išaugti.**

Galiu būti nesuprasta, bet tie svaiginantys skaičiai (nuo 12 iki 162) didelio džiaugsmo neteikia. Vilniaus skyriuje yra kolegų iš įvairių Lietuvos vietų, jie tvarkingai moka nario mokesį. Ir viskas. Jie neturi galimybės (o gal ir noro?) dalyvauti seminaruose, renginiuose, Pokalbių klubo diskusijose. Juk ne dažnam žurnalistui duota būti tokiam žingeidžiam, kaip Vilniaus skyriaus nariams Nijolei ir Algiui Padoroms iš Pakruojo, kurie atidavę medžiagas į numerį, sėda į savo automobilį, atbilda į p vakary Vilniuje surengtą seminarą ir per pūgą skuba kelis šimtus kilometrų atgal. Nes iš ryto – darbeliai redakcijoje. Suprantu, kad nerealu laukti tokių žygdarbių iš narių, gyvenančių Kel-

mėje, Klaipėdoje, Akmenėje (tuo labiau, kad vilniečiai tam neranda laiko), tačiau jų nuomonių, pasiūlymų elektroninio pašto dėžutėje taip pat nesulaukiame. Džiugu, jog pastaraisiais mėnesiais į LŽS Vilniaus skyrių stoja energingi, kūrybingi žurnalistai, todėl turiu viltį, kad kitais metais geros idėjos virs darbais.

Ar pavyko įgyvendinti šių metų planus?

Jau esu sakiusi, jog nieko nėra blogiau, kaip perimti vadžias kelionei baigiantis – įkirtau į šį laikiną postą likus vos keliems mėnesiams iki metų pabaigos. Nebuvo laiko dūsauti, kaltinti, keikti ir žadėti. Rugsėjo pradžioje buvo suburta aktyvių narių grupė šių metų programoms įgyvendinti. Įvyko seminarai „Užsienio valstybių žurnalistai Lietuvoje: jų šalies žiniasklaidos tradicijos bei patirtis mūsų valstybėje“ (moderatorė Loreta Jastramskienė), „Internetinė žiniasklaida: specifiška ir perspektyvos“ (moderatorius Vilius Mackonis), „Tiriamoji žurnalistika: patirtys ir klystkeliai“ (moderatorė Angelina Liaudanskienė), pati ėmiausi seminaro „Žiniasklaida ir verslas: profesiniai gebėjimai ir darbdavio valia“. Atgaivinome Pokalbių klubą – buvome susitikę su Vilniaus apygardos administracinio teismo pirmininke Zita Smirnoviene, kartu su Senjorų klubu lankėmės pas Seimo pirmininką Viktorą Muntianą, apžiūrėjome naująją Seimo posėdžių salę. Valdybos narys K. Šiaulys suorganizavo šio klubo susitikimą su Vilniaus miesto metu Juozu Imbrasu.

Rudenį valdyba pritarė mano siūlymui organizuoti renginių ciklą („Metų laikų sutiktuvės“), kuris galėtų virsti tradicija

Profesiniame leidinyje „Žurnalistų žinios“ skaitėme, kaip Vilniaus skyriaus nariai spalvingai sutiko rudenį. Kokios gi bus žiemos sutiktuvės?

Iš tiesų rugsėjo 7-ąją leidomės į spalvingą ir gražią kelionę po Šalčininkų rajoną. Aplankėme Jašiūnų, Merkinės, Vilkiškių dvarus, buvome priimti mažoje dailininkės Anos Krepštul trobelėje, patyrėme gerų emocijų. Turiu baltą idėją, susijusią su žiemos sutiktuvėmis, tačiau dabar – ne svajonių metas. Dar reikia surengti tradicinį Vilniaus skyriaus konkursą „Taikliausias šūvis-2007“ (šiomet jame dalyvauja radijo ir televizijos žurnalistai). Jo komisija, kuriai vadovauja K.Šiaulys, jau dirba iš peties.

Koki įdirbį ras naujai išrinktas pirmininkas, valdyba?

LŽS tarybai tvirtinti išsiųsti šeši mano projektai 2008 metams: konkursas „Taikliausias šūvis-2008“ (internetinės žiniasklaidos žurnalistams), renginys-konkursas „Metų karnišonas-2008“ (už neprofesionalumą ir žurnalistinės etikos pažeidimą), seminarai „Garbės ir orumo bylos – teisės į informaciją ir teisės į privatų gyvenimą sankirta“, „Lietuviška žiniasklaida internete: žurnalistinės veiklos ypatumai“, „Žiniasklaida ir politikai. Kas ką įtakoja?“. Taip pat pasiūliau projektą „Vilnius ir Linzas – Europos kultūros sostinės-2009 žurnalistų akimis“ (2 žurnalistų, aktyviausių Vilniaus skyriaus narių, komandiruotė į Austrijos miestą Linzą. 2 Austrijos žurnalistų priėmimas Vilniuje). Kodėl tai siūliau? Todėl, kad 2005 m. lapkričio 14 d. Europos Sąjungos Tarybos sprendimu Vilniui oficialiai buvo suteiktas Europos

kultūros sostinės statusas. Tą pačią dieną, tuo pačiu sprendimu Europos kultūros sostinės vardas buvo suteiktas ir Austrijos miestui Linzui, kuris yra Vilniaus partneris šiame projekte. 2009 m. Europos kultūros sostinės skiria tik 1300 km. Kokios Vilniaus ir Linzo programų „Europos kultūros sostinė 2009“ vizijos ir misijos? Kokie tikslai ir realybė? Į šiuos ir kitus klausimus galėtų atsakyti Lietuvos žurnalistai, nuvykę į Linzą, ir pristatę Vilnių, jo vizijas ir tikslus. Linzo patirtį sužinotume iš kolegų austrų.

Jeigu siūlote projektus, vadinasi, ne neabejojate, jog būsite išrinkta pirmininke?

Pirma, apie pirmininkės postą mažiausiai galvoju, nes kitiems metams turiu didžiulių kūrybinių planų, kuriems tas postas tik trukdytų. Antra, būtų nesąžininga naująją valdybą ir pirmininką palikti „ant ledo“ – juk projektus pristatyti reikia iki gruodžio 1 dienos, o jie ateis tik kitų metų sausį.

Dėkoju už pokalbį.

Kalbėjosi Arūnas MILDŽIUS

KOL GYVUOS SENJORŲ KLUBAS

Stanislovas Pleskus

JAU ANTRĄJĮ DEŠIMTMETĮ KIEKVIENĄ pirmąjį mėnesio trečiadienį renkausi Lietuvos žurnalistų sąjungos Vilniaus Senjorų klubo nariai. Susirinkimai nevyksta tik birželio, liepos ir rugpjūčio mėnesiais.

Steigiamasis šio klubo susirinkimas įvyko 1990 metų rugsėjo 11 dieną. Jame dalyvavo 26 žurnalistai. Klubas kūrėsi siekdamas suburti vyresnio amžiaus žurnalistus, spręsti jų problemas bei panaudoti jų kūrybinį potencialą. Pirmininku buvo išrinktas Leopoldas Mykolaitis. Jam talkino Juozas Chlivickas, Birutė Kazakevičiūtė, Algimantas Litvaitis, Bronė Žilkauskienė.

Kitame susirinkime buvo nutarta rinkti žinias apie žurnalistus, ligonius, išlaikytinius, pensijas, gydymąsi poliklinikoje. Tada gana aktualu buvo ir vadinamų talonų gavimas prekėms nusipirkti, kad pensininkai nesijaustų nuskriausti.

Žurnalistai nutarė plėsti ryšius su Latvijos, Estijos kolegomis, nes vyko kova už nepriklausomybę. Tokie bandymai buvo ir su Baltarusijos žurnalistais. Tačiau iš Baltarusijos žurnalistų reikiamo atgarsio

nesulaukta. Iš klubo narių buvo sudaryta žurnalistų grupė, kurios nariai rinko svarbią informaciją iš miestų ir rajonų laikraščių, užsienio spaudos bei radijo ir ją teikė Lietuvos Respublikos Aukščiausiąjai Tarybai ir Vyriausybei.

Viename iš posėdžių buvo svarstytas klausimas leisti žurnalistams skirtą savaitinį laikraštį, platinti rusų kalba informaciją apie padėtį Lietuvoje, Baltarusijoje, Kaliningrado srityje. Tam siekiui įgyvendinti į Minską vyko L. Mykolaitis ir Rimantas Cemnolonskis. Jie susitiko su Baltarusijos žurnalistų asociacijos nariais, kurie jau pradėjo leisti „Ažur“ žurnalą (Asociacija žurnalistov). Jis leidžiamas ir šiandien, nors yra opozicinės žurnalistų asociacijos vienas iš svarbiausių spaudinių.

Senjorų klubo pirmininko L. Mykolaičio iniciatyva 1991 metais pradėtos leisti „Žurnalistų žinios“. Jis buvo šio laikraščio redaktorius.

Plečiantis klubo veiklai gausėjo ir jo gretos: iš pradžių tebuvo 26 nariai, šiaudien jų yra 176. Deja, per tą laiką netekome daugiau kaip pora dešimčių jos narių.

*Stanislovas Pleskus (sėdi) senjorų būryje
LŽS archyvo nuotr.*

Senjorų klubas turi savo nuostatus, kur apibrėžti klubo tikslai ir uždaviniai, narių teisės ir pareigos, valdymas.

Susirinkimų metu senjorai susitinka su pačių įvairiausių sričių žmonėmis – mokslininkais, valstybės veikėjais, Seimo nariais, rašytojais, ekonomistais. Lietuvos diabeto asociacijos medikai senjorams atliko nemokamus profilaktinius tyrimus, suteikė jiems nemažai vertingų patarimų.

Kai kurie nariai vyko į Briuselį. Žurnalistai pabuvojo Baltarusijoje – Minsko, Gardino, Lydos, Naugarduko ir kitų miestų bei rajonų laikraščių redakcijose. Kasmet rengiamos pažintinės išvykos į Druskinin-

kus, Biržus, Alytaus, Ukmergės rajonus, Kernavę ir kitas šalies vietas.

Gera tradicija tapo rengti Naujųjų metų sutikimus su Teatro sąjungos Senjorų klubo nariais.

Per savo gyvavimo laikotarpį senjorai išleido per 80 knygų. Po dvi ir daugiau knygų išleido Gintautas Iešmantas, Romas Masteika, Goda Ferensienė, Jonas Sadau-nykas, Filomena Taunytė, Stasys Lipskis, Juozas Elekšis, Aloyzas Urbonas ir kiti. Vertingas knygas, susilaukusios skaitytojų dėmesio, pateikė Feliksas ir Antanas Mačianskai, Henrikas Paulauskas, Aldona Žemaitytė, Povilas Lapeikis, Algis Kusta ir kiti.

Žurnalistų veteranų straipsnius galima skaityti Lietuvos laikraščiuose ir žurnaluose. Susirinkimų metu savo eiles ir humoreskas skaito P. Lapeikis, V. Barauskas, F. Taunytė. Senjorai Jūra Baužytė, Kazys Kilčiauskas, Vladas Leipus, Juozas Elekšis dalyvauja etnografinių ansamblių veikloje, dainuoja žinomuose choruose („Sakalas“ ir kiti).

Senjorams yra koncertavę Vilniaus universiteto ansamblis „Ratilio“, ansambliai „Kuolinga“, „Salve“, kiti kolektyvai. Senjorai klausėsi Virgilijaus Noreikos, Česlovo Nausėdos, Prano Zarembos, Lietuvos operos ir baleto studijos auklėtinių, profesoriaus Algirdo Vyžinto ansamblio dainavimo.

LŽS senjorai ne tik aktyviai dalyvauja klubo veikloje, bet atstovauja ir kitoms šalies sąjungoms, draugijoms. Štai Edmundas Juškys yra Lietuvos radijo ir televizijos komisijos narys, Algimantas Jazdauskas – Raudonojo kryžiaus draugijos valdybos narys, Arnoldas Čaikovskis – Vilniaus ne-

įgaliųjų sąjungos valdybos narys, Vytautas Barauskas – pagyvenusių žmonių leidžiamo lakraščio „Senjorų žodis“ redaktorius, Povilas Sigitas Krivickas – Europos pagyvenusių žmonių organizacijos administracinės tarybos narys. Aktyviai veteranai dalyvauja ir LŽS veikloje.

Veteranus žurnalistus galima pamatyti įvairiuose renginiuose, televizijos ir radijo laidose, Žurnalistų sąjungos rengiamuose konkursuose, parodose. Žurnalistas ir žinomas dailininkas Alfonsas Čepauskas dalyvauja tarptautinėse parodose, sukūrė Skaudvilės miestelio herbą. Žurnalistė Jūra Baužytė rinko lėšas paminklo Lietuvos himno autoriui Vincui Kudirkai statybai Vilniuje.

Trečiadienių susirinkimai veteranams padeda pamiršti gyvenimo negandas, ilgą išlikti kūrybingais ir neatsilikti nuo gyvenimo. Tam padeda susitikimai su kitų profesijų žmonėmis, tarpusavio pokalbiai. Jie bus tęsiami iki gyvuos Senjorų klubas.

TURIME AMBICINGŲ PLANŲ

Gerimantas Statinis

KLUBE, SUSIKŪRUSIAME 2007 METŲ gegužės 16 dieną, jau yra daugiau kaip dvi dešimtys narių. Jo veikloje gali dalyvauti ir visi norintys, be balsavimo teisės. Taip įrašyta klubo nuostatuose.

Mūsų tikslas – organizuoti laisvalaikį bei pramogas, rengti pažintines išvykas po Lietuvą ir populiarinti kraštotyrą. Taip pat rengsime tikslines ekspedicijas, konkursus ir steigsime premijas už geriausią kūrybinę veiklą kelionių tematika. Jau surengėme keletą renginių: susiti-

*Priesaika jūrai
Laimutės Vasiliauskaitės nuotr.*

kimą su keliautoju Pauliu Normantu, taip pat Igno Domeikos ekspedicijos, Klajūnų klubo dalyviais, sugrižusiais iš Mongolijos.

Išbandyta dūmi nė pirtis paliko gerų įspūdžių kūnui ir sielai, o škotiško viskio degustacija išmokė gėrimo kultūros taisyklių. 2007-ųjų liepos pradžioje keliavome į Biržų rajoną ir plaukėme kanojomis Nemunėlio upe. Ji idomi savo dolomitiniais krantais ir tuo, jog ja driekiasi Lietuvos – Latvijos valstybinė siena. Žygyje pirmąkart suplevė savo klubo vėliava ir buvo sugiedotas himnas. Plaukė 12 laivų su 24 keliauninkais, buvo nuskandinta viena armonika ir vienas batas, nes neišvengėme apsivertimų...

Liepos viduryje dviračiais keliavome per Latviją, Latgalą ir Seliją (330 km). O rudenį klubo vėliava plevėsavo Kuršių nerijoje, pėsčiomis nužygiavome Nidos – Klaipėdos maršrutą (60 km).

Turime ambicingų ateities planų – ekspediciją aplink pasaulį "Lietuvybės pėdsakais'09" Lietuvos tūkstantmečiui paminėti. Prieš Naujuosius metus ketiname surengti šios ekspedicijos pirmąją spaudos konferenciją.

PALAIKOME RYŠIUS, TOBULINAME KVALIFIKACIJĄ

Viktoras Trofimišinas

I kurtas 2006 metų balandžio mėnesį. Mintis susiburti į klubą suvienijo Kauno, Prienų ir Šakių žurnalistus, siekiančius palaikyti su kolegomis kūrybinius ir profesinius ryšius, tobulinti kvalifikaciją.

Klubui priklauso Prienų rajono laikraščio „Gyvenimas“, Šakių rajono laikraščių „Valsčius“ ir „Draugas“ bei Kaune leidžiamo žurnalo „Mano ūkis“ žurnalistai.

Klubas vienija 13 narių. Jam vado-

Regioninės žiniasklaidos ir žemės ūkio žurnalistų klubo nariai Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną Birštone (2007 m.).

Linos Mockevičienės nuotr.

vauju aš, Viktoras Trofimišinas, žurnalo „Mano ūkis“ redaktorius.

Klubo veiklos kryptys – profesinio tobulėjimo, bendruomeniškumo skatinimas, solidarumo ugdymas, kūrybinių ryšių stiprinimas. Per pusantrų klubo gyvavimo metų užsimezgė glaudūs ryšiai su Vytauto Didžiojo universiteto humanitarais: surengtas seminaras kalbos kultūros klau-

simais, diskusija apie spaudos žanrus, jų ateitį. Klubo pirmųjų metų veiklos proga surengta išvyka į Birštoną, paskatinti studijuojantys žurnalistai. Siekiant susipažinti su kitų rajonų žurnalistų veikla, klubas vykdo projektą „Regionų žiniasklaida – Lietuvos kaimo demokratinių, socialinių, ekonominių ir kultūrinių procesų atspindys”.

SPORTO ŽURNALISTAI IŠSIRINKO NAUJĄ VEDLĮ

LAPKRIČIO 6 D. LŽS BŪSTINĖJE SUSIRINKĘ Sporto žurnalistų klubo nariai išsirinko naują valdžią ir aptarė ateinančių metų veiklos programą. Ligtoliniam klubo pirmininkui pareiškus pageidavimą atsisakyti pareigų naujuoju vadovu vienbalsiai išrinktas žinomas sporto komentatorius Nerijus Kesminas.

Tačiau žurnalo „Istorijos“ redaktorius V. Radzevičius sutiko pagelbėti kolegai N. Kesminui ir tapo vienu iš jo pavaduotojų. Kitais dviem išrinkti sporto komentatorius Gintautas Dulskas ir naujienų agentūroje BNS dirbantis Virginijus Razmantas. Ši ketveriukė ir sudaro Sporto žurnalistų klubo valdybą.

Sporto žurnalistai sieks, kad šis klubas

Sporto žurnalistų klubui vadovaus Nerijus Kesminas (antras iš dešinės).

Gintauto Stalnionio nuotr.

būtų žinomas ne tik jų kolegoms, bet ir šalies sporto bendruomenei.

Kitąmet tradicinį tarptautinį žurnalistų futbolo turnyrą ketinama perkelti į Norviliškes (Šalčininkų r.) ir rengti jį per roko festivalį „Be Together“.

2008 metais klubas ketina organizuoti sporto žurnalistų konkursą. Bus teikiami ne tik apdovanojimai už profesionalumą, bet ir paskirtos „avietės“ to nusipelnusiems plunksnos ir mikrofono broliams ir seserims.

Klubo nariai taip pat planuoja įvertinti su žurnalistais bendrauti linkusiems ir sugėbantiems sportininkams, bendradarbiauti su įvairių sporto šakų federacijomis.

„Jūs apie mus išgirsite netrukus“, – pažadėjo LŽS Žurnalistų sporto klubo pirmininkas Nerijus Kesminas.

LŽS Sporto žurnalistų klubas buvo įsteigtas maždaug prieš dvejus metus. Nuo tada Žurnalistų sąjungos veikloje ėmė dalyvauti ir sporto žurnalistai Vytautas Radzevičius, Rimas Mauricas, Kęstutis Rimkus, Gintautas Dulskas bei kiti. Minėto klubo pirmininku buvo išrinktas tuomet TV3 sporto žinių žurnalistu dirbęs Vytautas Radzevičius.

www.lzs.lt inf.

MŪSŲ KLUBAS ATVIRAS VISIEMS

Evaldas Petrauskas

TV operatorių klubas, įkurtas 2006 lapkričio 8d., šiuo metu vienija daugiau kaip 20 narių, dirbančių įvairiose televizijose. Klubas yra atviras visiems, norintiems prisijungti.

Vizualinės informacijos rinkimas yra ganėtinai specifinis ir sudėtingas, todėl skatiname kolegas tobulinti teorines bei praktines žinias ir jas pritaikyti kasdieniniame darbe.

Televizija be vaizdo netenka savo prasmės, todėl profesionalus požiūris į vaizdinės informacijos svarbą yra tiesiog būtinas.

Kiekvienais metais klubas organizuoja kūrybinę stovyklą – seminarą bei videominiatiūrų konkursą. Tuo siekiama pademonstruoti savo sugebėjimus bei pasimokyti iš padarytų klaidų.

Gero kadro paieškos.

Tomo Raginos nuotr.

„NE DĖL TRUPINIO AUKSO...”

Dr.Vinco Kudirkos, Vytauto Gedgaudo,
Vaižganto premijos. Laureatai, jų darbai.

Angelina Liaudanskienė:

Profesionalas, žurnalistikai pašventęs 52 savo gyvenimo metus.

Ramunė Šeštokienė:

Ženia – mėgiama Klaipėdos žurnalistų šventė

„Metų viny“ – šiauliečių vizitinė kortelė.

PREMIJOS, APDOVANOJIMAI

Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos Vinco Kudirkos premija

Įsteigta 1990 metais. Tai svarbiausias kasmetinis LŽS ir NŽK apdovanojimas, skiriamas žurnalistui arba jų kūrybinei grupei už brandžius, humanistines, etines vertybes ir pilietinės-patriotinės visuomenės ugdymo prioritetus puoselėjančius bei valstybingumą stiprinančius spaudos, radijo, televizijos ar fotožurnalistikos autorinius darbus, paskelbtus einamaisiais metais.

Vinco Kudirkos premija pagerbti: 1990 m. – **Bernardas Aleknavičius**, Eltos fotokorespondentas (už knygą „Donelaitis ir mes“); 1991 m. – **Bronys Raila**, ilgameitis išeivijos laikraščio „Dirva“ vyriausiasis redaktorius (už ilgametį tautinių idėjų ugdymą išeivijos spaudoje); 1992 m. – **Arvydas Juozaitis**, filosofas, (už publicistiką); 1993 m. – **Česlovas Kudaba** (už knygą „Septyni keliai iš Varnių“); 1994 m. – **Laimonas Tapinas** (už knygą „Oskaras Milašius, arba Septynios vienatvės Paryžiuje“);

1995 m. – **Marijonas Baranauskas** (po mirties) (už publicistinę fotografiją); 1996 m. – **Vytautas Matulevičius** (už publicistines laidas Lietuvos televizijoje); 1997 m. – **Saulius Bartkus, Virginijus Gaivenis ir Rūta Laukaitytė**, LNK televizijos „Abipus sienos“ kūrybinė grupė; 1998 m. – **Ramutė Vaitiekūnaitė, Rūta Kanopkaitė, Žilvinė Petrauskaitė, Birutė Garbaravičienė, Dalia Juškienė**, „Kauno dienos“ kultūros ir meno priedo „Santaka“ žurnalistės; 1999 m. – **Rūta Grinevičiūtė** (už publicistikos knygą „Nuslėptoji Williams atėjimo istorija“); 2000 m. – **Skirmantas Pabendinskas** (už publicistiką Lietuvos televizijoje); **2001 m. – Stasys Štikelis (po mirties)** (už knygą „Eterio šviesa“, kurioje nušviečiama Lietuvos radijo istorija nuo jo įsikūrimo iki 1940 m. V.Kudirkos premija įteikta S.Štikelio darbo tęsėjai Jūratei Baužytei – Štikelienei); 2002 m. – **Rytis Juozapavičius, Raigardas Musnickas** (už LRT laidą); **2003 m. – Aldona Svirbutavičiūtė** (už straipsnių rinkinį „Korupcijos gnaužuose. Neišgalvotas skriaudų metraštis“); 2004 m. – **Evaldas Butkevičius**, „Kauno dienos“ fotografas (už fotografijos darbus); 2005 m. – **Artūras Matusas, Alvyda Ba-**

jarūnaitė, Vytautas Markevičius, Gabija Narušytė, Saulius Liauksminas ir Ilona Rūkienė, Lietuvos radijo laidos „Ryto garsai“ kūrybinė grupė; 2006 m. – Aurelija Arlauskienė (už publicistikos knygą „Tomas Šernas: vakar buvo ryto“ apie Medininkų skerdynių liudininką).

Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos Vytauto Gedgaudo premija.

Išsteigta 1997 metais. Skiriama žurnalistui (-ams) už brandžius mokslo tiriamuosius žurnalistikos istorijos darbus, paskelbtus einamaisiais metais.

Vytauto Gedgaudo premija apdovanoji: 1997 m. – **Ferdinandas Kauzonas**, „Respublikos“ žurnalistas; 1998 m. – **Kęstutis Petrauskis**, žurnalo „Veidas“ vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas; 1999 m. – **Leopoldas Rozga**, Naujosios Akmenės „Vienybės“ laikraščio redaktorius; 2000 m. – laisvoji žurnalistė **Irena Petraitienė** (už knygą „Kardinolas. Jo Eminencijos Vincento Sladkevičiaus laikas ir asmenybė“); 2001 m. – **Laimonas Tapinas** (už knygą „Imk, klajokli, žibintą vilties“ – apie poetą ir diplomata **Jurgį Baltrušaitį**); 2002 m. – **Aldona Žemaitytė**, „Dienovidžio“ vyriausioji redaktorė; 2003 m. – **Viktoras Rudžianskas** (už knygą „Gyvenęs ir mūsų gyvenimus“ apie kun. Ričardą Mikutavičių); 2004 m. – **Egidijus Aleksandravičius**, publicistas, VDU dėstytojas (už publicistikos knygą „Kas iškirto varnui akį“); 2005 m. – **Janina Bačiliūnaitė** (už knygą „Tauta – tai šimtmečiai į priekį“); 2006 m.

– **Daiva Budrienė** ir **Antanas Budrys** (už dokumentinį filmą „Sugrišiu“ apie pirmąją Lietuvos radijo diktorių, Lietuvos fotomenininkų sąjungos įkūrėją, etnografinių vertybių puoselėtoją ir rinkėją, Lietuvos ambasados kultūros atašė Brazilijoje Petrą Babicką).

Vaižganto premija

Vaižganto premija įsteigta 2002 metais, minint Lietuvių rašytojų ir žurnalistų sąjungos 80-metį. Premija skiriama lietuvių rašytojui arba žurnalistui už sėkmingą literatūros ir žurnalistikos dermę.

Vaižganto premija įteikta: 2002 m. – **Gintautui Iešmantui** (už sėkmingą literatūros ir žurnalistikos dermę); 2003 m. – **Rimantui Vanagui** (už meninių apybraižų knygą „Iš vieversių gyvenimo“); 2004 m. – **Gintarei Adomaitytei** (už knygą „Kelio dulkė, baltos rožės: Apie palaimintą Jurgį Matulaitį“); 2005 m. – **Laimonui Tapinui** (už knygą „Prarasto laiko nebūna“); 2006 m. – **Viktorijai Daujotytei-Pakerienei** (už knygą „Žmogus ir jo kalnas“); 2007 m. – rašytojui **Jonui Mikelskui** (už eseistikos ir publicistikos knygą „Kodėl yra taip, kaip yra“).

Tradicioniai LŽS konkursai

Ne vienerius metus skelbiami keturi tradiciniai LŽS konkursai: „Ką pasakytų Temidė?“, „Akiratyje – žmogus“, „Kultūros versmė“, „Reformos žmogaus la-bui“.

Juose gali dalyvauti tik Lietuvos žurnalistų sąjungai priklausančios žurnalistai, kurie per einamuosius metus (nuo vieno metų gruodžio 1 d. iki kitų metų gruodžio 1 d.) paskelbė publikacijas šalies nacionalinėje, regioninėje spaudoje, internetinėje žiniasklaidoje ar sukūrė laidas, transliuotus per radiją ar televiziją, atitinkančias konkurso tematiką.

Šių konkursų laurus yra nuskynusi ne viena dešimtis plunksnos ir eterio darbininkų, pastaraisiais metais prie jų prisijungia ir internetinėje žiniasklaidoje besidarbuojantys kolegos.

LŽS skyriai ir klubai taip pat skelbia konkursus žurnalistams.

Parengė *Aurelija Arlauskienė*

PROFESIONALAS, ŽURNALISTIKAI PAŠVENTĘS 52 SAVO GYVENIMO METUS

VYTAUTAS GEDGAUDAS, MŪSŲ nacionalinės žurnalistikos mecenatas, šiemet būtų šventęs 95-ąjį gimtadienį, jei 1999 m. Klivlende (JAV) nebūtų nustojusi plakti jo širdis... O jis buvo vieno solidžiausių išeivijos laikraščių „Dirva“ ilgametis vyriausiasis redaktorius (1968 – 1985), akylai nuo Sąjūdžio laikų sekęs atgimstančią laisvą Lietuvos spaudą ir nuo 1993m. tapęs atkurtos Lietuvos žurnalistų sąjungos garbės nariu, 1996 m. paaukojęs LŽS solidžią pinigų sumą, prašydamas kasmet jos dalį skirti geriausių žurnalistų kūrybiniam premijavimui. LŽS priėmė pasiūlymą ir įsteigė V. Gedgaudo publicistinę premiją, kurios dešimtmetį šiemet įprasmins nauji nominantai, nusipelnę šio apdovanojimo už pilietinę poziciją ir profesinį meistriškumą.

Pagerbdami Vytauto Gedgaudo dešimtmečiais trukusias pastangas tautinės žurnalistikos tobulinimu, jo bendraminčiai po jo mirties Los Angeles įsteigė Vytauto Gedgaudo vardo žurnalistikos stipendijos fondą, kurio lėšomis nuo 2000 metų yra finansiškai remiami pažangiausi Vilniaus universiteto Žurnalistikos insti-

tuto trečiakursiai, kurie domisi marinistine tematika arba rašo kursinius darbus, susijusius su žurnalistikos istorija.

Žurnalistė Angelina Liaudanskienė paprašė mecenato našlę *Stefą Gedgaudienę*, kartu su Vytautu Gedgaudu nuėjusią gražaus ir turiningo gyvenimo kelio 38 metus, prisiminti ir papasakoti apie jo principus ir nuostatas, vertybes ir pomėgius.

A.L.: Jūratė Statkutė de Rosales iš Venesuelos 2000metų sausio 18 d. „Dirvoje“, prisimindama V. Gedgaudą, rašė: „Jam priklauso iškili vieta XX šimtmečio Lietuvos istorijos raidoje. Likimas nepanorėjo jo įtraukti į trečiąjį tūkstantmetį,... nors jis, gimęs dar prieš pirmąjį pasaulinį karą Rusijos Karelijoje, Taitis miestelyje, ir po Spalio revoliucijos su tėvais grįžęs į Žemaitiją, buvo 1918 m. atgimusios Tėvynės sūnus, su jaunatvišku užsidegimu dalyvavęs idealistinėje, nepriklausomos Lietuvos Respublikos kūryboje, Kaune redaguodamas net 4 leidinius, rašęs knygas ir buvęs aktyviu visuomenės veikėju“. Priminkite šiandienos kolegoms, kaip

Stefa ir Vytautas Gedgaudai

*Stefos Gedgaudienės asmeninio
archyvo nuotr..*

klostėsi jo žurnalistinė karjera, kurią taip aukštai vertina ne tik ši tautietė, bet ir Jo Ekselencija Lietuvos Respublikos Prezidentas, kuris Vilniaus Šv. Jonų bažnyčioje palydint į Antakalnio kapus V. Gedgaudo palikus pasakė: „Redaktoriaus darbas išeivijoje – tai atsisakymas savo gyvenimo. O V. Gedgaudas rodė tikrojo idealizmo pavyzdį, nes „Dirvos“ redagavimas nebuvo nei pelningas, nei lengvas darbas. Tačiau istorija parodė: tai prisidėjo prie tautinių idėjų ugdymo kelioms lietuvių kartoms,, nes jis savo vedamaisiais ryškiai prisidėjo prie Lietuvos laisvės bylos reikalų.“

S. G.: Ilgas, vingiuotas, romantiškas, spalvingas ir aistringas buvo jo gyveni-

mo kelias. Juk jam, Mažeikių gimnazijos abiturientui, užteko drąsos ne tik į Kauną 1930 m. savarankiškai atvykti, bet ir po trejų metų imtis iliustruoto „Pasaulio“, dienraščių: „Laiko žodis“, „Telegramos“ redagavimo. Didele jo gyvenimo patirtimi tapo bendravimas su tokiomis tarpukario asmenybėmis kaip: Vytautas Sirijos – Gira, Liūnė Janušytė, Jonas Marcinkevičius, Antanas Miškinis, Vincas Rastenis, Justas Paleckis, Jonas Žlabys – Žengė, kiti. Nepasimetė jis, Žemaitijos bajorų atžala, ir II pasaulinio karo mašinos užklyptas Paryžiuje, kur 1939 metais buvo išvykęs atostogauti – jis nenorėjo grįžti į Tėvynę, kuri pagal Vakarų spaudą turėjo būti okupuota. Todėl įstojo į svetimšalių legioną, kurio štabe, dalyvaudamas operacijų planavime bei tvarkydamas raštvedybą, ištarnavo iki 1945 metų. Už kautynes prieš Romelio armiją Afrikoje ir Europoje prieš nacių, išlaisvinant Prancūziją, jis buvo apdovanotas dviem karo kryžiaus ordinais (Croix de Guerre) ir Tuniso kautynių medaliu. Kadangi demobilizuotiesiems buvo teikiamos stipendijos studijoms – Vytautas pasirinko Paryžiaus universitetą ir ten gilinosi į prancūzų kalbą bei kino režisūrą. Kadangi pasaulį jis stengėsi pažinti ne tik darbu, bet ir turiningu laisvalaikiu, jis ėmė rašyti politines apžvalgas į Čikagoje leidžiamą „Draugą“, pasirašydamas Vytauto Arūno slapyvardžiu. Tuo metu jis talkino ir dr. Stasiui Bačkiui, t. y. Lietuvos diplomatinės tarnybų veiklai, apie ką per laidotuves 2000m. vasario 11d. prisiminė ir J. E. Kardinolas Audrys Juozas Bačkis: „Aš dar vaikas būdamas jį pažinau, kai Vytautas Gedgaudas, visada žavėjęs orumu, intelektualine išmone, drąsa, jautrumu ir dėmesiu bei tolerancija

žmonėms, lankydavosi tėvelio namuose. Praradome spaudos veteraną, iš kurio galėtų pasimokyti mūsų jaunoji žurnalistų karta“.

A. L.: Ar tiesa, kad Vytautas Gedgaudas buvo net kelių Europos valstybių žurnalistų organizacijų nariu?

S. G.: Išties, Paryžiaus laikotarpis buvo dinamiškiausias jo gyvenimo tarpsnis. Ir štai kodėl – mokėdamas kalbą ir būdamas itin komunikabilus ir smalsus, jis priklausė ir Prancūzijos žurnalistų sąjungai, ir Londone įsteigta Laisvųjų žurnalistų sąjungai (buvo net jos generalinio sekretoriaus pavaduotoju). Jis buvo akredituotas prie Prancūzijos informacijos ministerijos, todėl 1946 dalyvavo Paryžiaus taikos konferencijoje, o 1948 metais Jungtinių Tautų Organizacijos sesijoje, kaip lietuviškų laikraščių korespondentas. 1950 metais į Niujorką jį pakvietė „Vienybės“ laikraščio vyriausiasis redaktorius poetas Juozas Tysliava. Šiame leidinyje jis dirbo dukart, o 1958 metais tuometinio Amerikos lietuvių spaudos ir radijo „Vilties“ draugijos pirmininko Juozo Bačiūno pakviestas įsikūrė Klyvlende ir ėmėsi redaguoti „Dirvą“.

A.L.: Jūs į žurnalistiką, tiksliau į „Dirvos“ savaitraštį atėjote lemtingais 1975 metais po šią redakciją ištikusio gaisro, sunaikinusio ne tik pastatą, bet ir techninius įrenginius... Pasilikote techniškąją redaktore visam dešimtmečiui. Kas pasikeitė Jūsų gyvenime po to žingsnio?

V.G.: Tada likimas man padovanojo ne tik šį išbandymą (redakciją priglau-

dėme savo namuose), bet ir naują savo Žmogaus pažinimą. 14 metų šeimoje išgyvenusi su galantišku, sportišku, meniškos prigimties ir eruditu vyru, aš susižavėjusi pamačiau, koks jis santūrus, kantrus ir pasiaukojantis yra žurnalistikoje. Juk jis buvo kaip dabar sakoma, trys viename – kartą per savaitę išeinančiam 16-20 psl. tautinės minties laikraščiui reikėjo rasti ne tik lėšų leidybai, patrauklaus ir meniško maketavimo, bet ir įdomių autorių, kurių straipsnius įsidėmėtų ir sektų skaitytojai, gyvenantys tiek Šiaurės, tiek ir Pietų Amerikoje. Todėl man teko bendrauti su tokiais šviesiais žmonėmis kaip: Bronys Raila, Vincas Rastenis, Algirdas Julius Greimas, Vytautas Alantas, Stasys Santavaras, Valdas Adamkus, Antanas Gustaitis, Vilius Bražėnas, kiti. Vytautas man buvo tarsi dovana iš dangaus, nes aš tiek patyriau, tiek sužinojau, tiek išmokau per jį ir su juo. Jis buvo tarsi aras, sklandęs padangėse, ir žmonėse matęs bei vertinęs ne kažkokius didesnius ar mažesnius turtus, o jų polėkį ir svajones bei vizijas bendram gėriui.

A. L.: Beje, aktyvus išeivijos žurnalistas Vilius Bražėnas, dabar gyvenantis Vilniuje, apie „Dirvą“ yra atsiliepęs: „Jos puslapiuose sutilpo visi kilnūs ir protingi: dešinieji, nuosaikieji ir kairieji – tautininkai, net liberalai“ Iš kur jis sėmėsi tos visų jį pažinojusių pastebėtos elegancijos, sugebėjimo suprasti ir sutelkti gebančius įdomiai rašyti, jei net honoraro nebūdavo iš ko mokėti?

S. G.: Manychiau, jog jaunystė kūrybiškai išgyventa atgimusiame Lietuvoje buvo tas balzamas, kuris koncentravo jo

energiją žurnalistiniam bei visuomeniškam darbui ir už Atlanto. Mūsų tautos laisvė ir nepriklausomybė buvo Vytauto visokeriopos veiklos, siekių ir apmąstymų epicentras bei gyvenimo tikslas, todėl jo ištikimybė idealams buvo ypatingai nuosaiki ir nuosekli. Vytautas mėgdavo prisiminti savo tėvo Kazimiero žodžius, kuriais jis tarsi palaimino savo sūnaus, karo audrų nublokšto iš Tėvynės, gyvenimo credo: „Niekada neužmiršk, kas ir iš kur tu esi“. Tad lietuviybės idėja išliko didesnė už jį patį, pasitenkinusį kuklia kasdiene buitimi ir atgaivos savaitgaliais, skrodžiant Erio ežero vandenį 12-o metrų jachta „Tegu II“. Erdvės buvo jo stichija, nes Nidoje jis buvo baigęs sklandymo mokyklą, o Klaipėdoje – buriavimo, tad tie pomėgiai buvo kulti-

vuojami, prisimenant, jog 1937m. tarptautinėje regatoje aplink Gotlando salą kartu su „Žalčių karalienės“ igula jis pelnė Lietuvai pirmąją vietą, nors startuota audringu oru, žliaugiant lietui...

Džiaugiuosi, kad apie jį tokį ryžtingą ir įžvalgų, dar pokario metais tautiečiams išdrįsusį pasakyti, jog Lietuvos padėtį išspręs ne išeivija, o žmonės, likę Lietuvoje, galiu papasakoti studentijai, formuosiančiai mūsų šalies žurnalistikos vertybes. Manau, jog visi Vytauto Gedgaudo stipendiatai, kurių jau priskaičiuojam per 24, kaip ir jo vardo premijos laureatai, kurių turime 10, taps ryškiomis Lietuvos žurnalistikos personomis.

A.L.: Dėkoju už pokalbį.

ŽENIA – MĖGIAMA KLAIPĖDOS ŽURNALISTŲ ŠVENTĖ

ŽENIA – PAMĖGTAS IR POPULIARUS Klaipėdos apskrities žurnalistų profesinės bendruomenės renginys. Kodėl ŽENIA? Sykį grupelė žurnalistų nusprendė: profesinę šventę uostamiesčio žurnalistai turi švęsti kartu. Reikėjo sugalvoti renginio pavadinimą: kad būtų skambus ir susijęs su žurnalistika. Kas svarbiausia žurnalistikoje? Žurnalistas. Jo sąžinė. Jo entuziazmas dirbti ir ieškoti įdomių žmonių, nepažiopsoti svarbių įvykių, rasti tai, kas visuomenei labai svarbu, bet galbūt giliai paslėpta. Gebėjimas būti nešališku ir ieškoti kuo daugiau šaltinių, siekti objektyvios informacijos. Štai ir pavadinimas – ŽENIA. Žurnalistų Entuziasto Nepriklausomo Informatoriaus Apdovanojimas.

Gaila, kad savybės, kurios užšifruotos ŽENIA – šiandien vis dažniau tampa siekiamybe. Galbūt todėl, kad šiandien, kai vis dažniau kalbama: žiniasklaida – verslas ar misija, – tas savybes gal jau ne kiekvienas žurnalistas geba išsaugoti, o šių savybių paremtais principais vadovaudamasis – dirbti. Tačiau tobulybės siekti niekada nevėlu. Be to, šiaip ar

taip, pripažinkime: yra daug sąžiningų ir profesionalių žurnalistų, kurie žino kaip ir sugeba tarnauti faktui, o ne šokti pagal kieno nors dūdelę.

Smėlis maišeliuose

ŽENIA vis įdomesnė, net prabangesnė – įgyja vis daugiau rėmėjų. O svarbiausia, kad išlieka pradinė idėja – vienyti žurnalistų bendruomenę. Tokį klaipėdiečių siekį suprato ir Lietuvos žurnalistų sąjunga (LŽS) bei Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija (NŽKA), ir šiemet parėmusi statulėlių gamybą.

Iš viso Klaipėdoje per 20 įvairių žiniasklaidos priemonių. Uostamiestyje įvykių netrūksta, darbo daug, tad kartais vos spėji su kolegomis probėgomis pasisveikinti. O per ŽENIA – visi žino, kad turės progą ne tik pasisveikinti, bet ir nuoširdžiai šnektelėti. „Pirmajai ŽENIA organizuoti iš viso turėjome 50 litų. Galvojome, kokius prizus sukurti iš tokių „lėšų“. Nupirkome su kolega Romandu Žiubriu gabalą audinio, patys pasiuvome

„ŽENIA“ statulėlių autorius klaipėdietis menininkas Vytautas Karčiauskas su žmona Eugenija.

suvenyrinius maišelius, pripylėme į juos jūros smėlio. Tai ir buvo prizai – laimės maišeliai“, – pamena ŽENIA iniciatorius, Klaipėdos radijo stoties reporteris Žydrūnas Naujokas.

Paprasta, įsimintina

Nuo 2004 metų nominacijų statulėlės ŽENIA kasmet sukuria klaipėdietis juvelyras Vytautas Karčiauskas. Iš bronzos ir stiklo sukurtos statulėlės simbolizuoja aštrią plunksną ir atverstą užrašų knygėlę. V. Karčiausko meninis sprendimas labiausiai sužavėjo žurnalistus. Pasak autoriaus, jis turėjęs tikslą – kad prizas būtų paprastas, tačiau įsimintinas ir bū-

tent žurnalisto darbo esmę atspindintis meno kūrinys. Atverstas bloknatas simbolizuoja nuolatinį žurnalisto pasirengimą fiksuoti žinias. Sumazgyta plunksna – ne šiaip rašiklis, o simbolizuojantis įtampą, kurią patiria žurnalistas, mąstydamas kaip tiksliai ir raiškiai pateikti („sumazgyti“) informaciją. V. Karčiauskas sakė, kad kurti prizus žurnalistams jam itin malonu – juk žurnalistai taip pat yra kūrėjai. Tik V. Karčiauskui norėtusi, kad žiniasklaidoje į pirmąjį planą būtų iškeliama daugiau gerų naujienų, atspindinčių įvykius, kurie visuomenėje skatina teigiamus pokyčius, o ne destruktiją. „Manau, kaip bet kurioje profesijoje, taip ir žurnalistikoje, daug kas priklauso nuo konkretaus žurnalisto. Todėl abstrakčiai

įvardinti, kad dabartine žiniasklaida pasitikiu arba nepasitikiu – nesiiimu. Svarbiausia, kad žurnalistas nepamirštų savo prievolės laiku ir nešališkai informuoti“, – mano V. Karčiauskas.

Balsuoja už nugaros

Per ŽENIA paskelbiami metų atradimai ir praradimai, pastebimi aukščiausi žurnalistinės karjeros skrydžiai ir „praskridimai“. „Metų atradimas“ – įvertinimas žurnalistui už netikėtą talento proveržį. „Metų praradimas“ – už žurnalistų bendruomenei skausmingą veiksmą. „Metų skrydis“ – už netikėčiausią posūkį žurnalistų karjeroje. Labiausiai geidžiama, garbingiausia žurnalistų nominacija – „Metų knyslys“ – įteikiama už rezonansinius reportažus ir straipsnius. Statulėlės žurnalistas negauna, jei nominuojamas už „Metų praskridimą“ – „liapsusą“ žurnalistinėje veikloje. Šios nominacijos laimėtojas turi tenkintis tik diplomu. „Metų akis“ – televizijos operatorių ir fotoreporterių apdovanojimas už netikėčiausią kadrą. Tradicija, kad už ŽENIA nugalėtojus kolegų balsuoja stodami į eilutę už nominantus, kuriuos prieš renginį išrenka iš įvairių Klaipėdos žiniasklaidos priemonių atstovų sudaryta komisija.

Centai – laikraštyje

2007 metų ŽENIA – septyni nugalėtojai. Tarp jų – du Lietuvos žurnalistų sąjungos nariai: dienraščio Klaipėdos kraštui „Vakarų ekspresas“ žurnalistė Gražina

Juodytė ir tinklalapio www.lzs.lt redaktorius Romualdas Pauliukevičius, buvęs apskrities ir miesto dienraščio „Klaipėda“ žurnalistas. Uostamiesčio žiniasklaidininkai Gražiną titulavo „Metų atradimu“ už netikėtą talento proveržį skaičiuojant pensininkų, studentų ir Seimo narių išlaidas. Nominacija – už straipsnių ciklą apie tai, kaip išgyventi iš stipendijos, pensijos ir algos. Straipsnių cikle atsispindėjo kiekvienos dienos rašinio herojaus išlaidos – ką valgė, pirkė, kiek pavyko sutaupyti ir kokias iš to padarė išvadas. Labiausiai kolegų klaipėdiečių apgailėtas ir „Metų praradimo“ nominacijoje apdovanotas – R. Pauliukevičius, anksčiau gerai žinomas klaipėdiečiams skaitytojams rašinių teisėtvarkos temomis autorius.

Kova – dėl „Knyslio“

Kaip ir tikėtasi, didžiausia kova užvirė dėl „Metų knyslio“ apdovanojimo. Iš šešių nominantų du – dienraščio „Vakarų ekspresas“ žurnalistė Natalija Mogučaja ir dienraščio „Klaipėda“ žurnalistas Česlovas Kavarza – surinko vienodai balsų. Po antrojo balsavimo „Knysliu“ paskelbtas Č. Kavarza, „išknisęs“, kas kaišioja pagalius į Klaipėdos dviratininkų ratus. „Metų skrydžio“ nominacijos nugalėtoju tapo į žurnalistų gretas sugrįžęs buvęs Neringos savivaldybės „trubadūras“ Mindaugas Milinis. „Metų praskridimo“ nominacijos nugalėtoju žurnalistai išrinko buvusį kolegą, keletą metų „Vakarų ekspreso“ reporteriu ir apžvalgininku dirbusį Artūrą Šulcą – už tai, kad „sklęsdamas virš mero posto buvo numuštas Pakso kamikadzių“.

„ŽENIA“ iniciatorius Klaipėdos radijo stoties „Laluna“ reporteris Žydrūnas Naujokas.

Sauliaus STONIO nuotr.

Prajuokino iki ašarų

2007 metų ŽENIA apdovanojimai išsiskyrė nauju diplomu – „Metų iššūkiu“. Ją laimėjo dienraščio „Vakarų ekspresas“ žurnalistė Natalija Mogučaja, išdrįsusi dalyvauti lieknėjimo eksperimente pagal gydytojo Levo Chazano dietos metodiką ir parodyti visuomenei, koks iš tiesų yra

žurnalistų svoris. „Metų akies“ nominaciją gavo Pirmojo Baltijos televizijos kanalo korespondentas Klaipėdos krašte Michailas Andrijanovas. Jo sumontuotas šmaikštus filmukas apie žurnalistų darbo ypatumus tapo vakarėlio staigmena, prajuokino visus iki ašarų ir sulaukė didžiausio kolegų palaikymo.

Parengė Ramunė Šeštokienė

„METŲ VINYS“ – ŠIAULIEČIŲ VIZITINĖ KORTELĖ

**„METŲ VINYS“ LABAI SLAP-
ta komisija skiria itin
nusipelnusiems Šiaulių
žurnalistams už linksmas nesąmones,
pasiekusias eterį, laikraščio puslapius
ar kolegų ausis.**

**Penkerius metus skaičiuodami links-
muosius žurnalistų darbelius šiauliečiai
jau yra sukaupę kultūrinio paveldo. Ir ne
bet kur – kriminalistikos srityje.**

Vieno kolegės (pavardės neminėsime, nes jis dabar žurnalistikos arimus iškeitė į spaudos atstovo postą) kriminalinės frazės amžiams įeis į istoriją kaip poetinės kriminalistikos klasika. Pavyzdžiui: „Į šulinį įkrito karvė. Gyvulėlis rėkė nežmonišku balsu.“ „Atidarę tvarto duris, ugniagesiai išvydo kraupų vaizdą: viena ožkelė buvo mirusi, dvi irgi nebegyvos, o trys paršeliai įnirtingai kovojo su mirtimi“. „Skęstantį vaiką pamatęs pilietis nusimovė kelnes ir ėmėsi darbo“. „Moteris pareiškė, kad ilgapiirščiai apvogė jos mašiną. Iš „Renault“ ilgapiirščiai nugvelbė ne bet ką, o dvi moteriškas liemenėles ir palaidinę. Ar verta buvo dėl tokio grobio gadinti automobilį? Nebent liemenėlių dizainas pribloškė savo

grožiu, kad vagys nutarė brautis į svetimą mašiną...“

„Kamasutra“

Kasmet „vinių“ nominacijos keičiasi, bet keletas išsilaikė visus penkerius metus. Viena jų – „Kamasutra“. 2007-aisiais kalvio darbo vinis šioje nominacijoje atiteko Alvydui Januševičiui, tuomet dirbusiam „Šiaulių krašte“. Alvydas įsiprašė lydėti į Italiją žymiausią Lietuvos barzdočių Antaną Kontrimą, pažadėjęs jam anglų kalbos vertėjo paslaugas. Deja, nuvykus į Romos viešbutį paaiškėjo, kad anglų kalba „vertėjui“ – kietas riešutėlis. „One place or two place?“ – prisišpyręs teiravosi viešbučio tarnautojas, ir žurnalistas barzdylai išvertė: „Na tai ką, Antanai, imame vieną kambarį ar du?“ Nutarę, kad užteks vieno, vyrai atsirakino kambarį, o ten – viena plati lova. „Ar eiti aiškintis?“ – išsigando Alvydas. „Nu, jeigu nelįsi bučioutės, bus gera ir tep“, – numojo ranka barzdočius.

Alvydas šioje nominacijoje aplenkė kolegę iš „Šiaulių krašto“ Sigitą Stonkienę,

„Metų vinis“, tapusias LŽS Šiaulių apskrities skyriaus vizitine kortele, prieš penkerius metus sumanė tuometis Šiaulių skyriaus pirmininkas Rolandas Paražnavičius

Sauliaus Jankausko nuotr.

paprašiusią Šiaulių rajono apylinkės teismo pirmininko leidimo pakalbinti vieną kalinį. Pirmininkas, jau ragavęs kritikos už neteisėtus veiksmus, pasikvietė žurnalistę į kabinetą. Blondinei krestelėjus plaukus, jis iškart pasidavė moteriškiems kerams: „O gal norėtumėt su kitu gražiu vyru (parodė į save) pasikalbėti? Kam jums tas kalinys“?

Blondinės laimi

Blondinių žygių įkvėpta komisija šiemet įsteigė nominaciją „Blondinės plunksna“. Į prizininkes rimtai pretendavo „Šiaulių krašto“ žurnalistė Marina

Ostapenko. Kartą, jai beplepant su kolege, suskambo telefonas. Atsiliepusi kolegė aptarė reikalus ir pridūrė: „Su jumis dar nori pasikalbėti vienas žmogus.“ Paėmusi ragelį, Marina laibu balseliu kukliai pratarė: „Tai čia aš tas žmogus... Gal ir per skambiai pasakyta – žmogus...“

Blondinės gyselės nenuslėpė turinti ir „Šiauliai plus“ redaktorės pavaduotoja Gitaną Zubienė. Redaguodama sporto puslapį, ji paskambino straipsnio apie kovas be taisyklių autoriui ir pasiteiravo: „O kokios yra kovų be taisyklių taisyklės?“

Koleges blondines įveikė ir apdovanojimą pelnę regiono televizijos „S plus“ reporterė Asta Šiukšterienė. Rengdama reportažą apie Kryžių kalnui skirtų

lėšų panaudojimą, ji vieno iš valdininkų paklausė: „Tai kiek tų Europos Sąjungos lėšų jūs jau pasisavinote?“ Įsivyravo tylą: valdininkas, matyt, skaičiavo...

Sąžinės balsas

Šiemet „Metų gudručiu“ išrinktas „Šiaulių naujienų“ žurnalistas Mykolas Deikus. Po savivaldybių rinkimų jis paskambino Šiaulių rajono merui Raimundui Jakučui. Atsiliepė gergždžiantis balsas. Žurnalistas iškart puolė: „Tai ar vertėjo tautai tiek meluoti, kad balsas sulūžtų?“ „Tenka pameluoti, tenka,, – pasigirdo nuolankus atsakymas. „Argi

gražu?“ „Negražu, bet ką padarysi...“ Negalėdamas patikėti prabilusia valdininko sąžine, M. Deikus pagaliau suprato kalbinąs ne merą Raimundą Jakutį, o buvusį kunigą Ričardą Jakutį – tiesiog telefonų numeriai buvo surašyti greta. Nominacijos „Iš dainos žodžių neišmesti“ nugalėtoja tapo „Šiauliai plus“ korespondentė Jolanta Šidlauskienė, parašiusi apie naują pensioną Pagryžuvyje (Šiaulių raj.). Šiaulių apskrities viršininkas Alvydas Šedžius, rėždamas atidarymo kalbą, pareiškė, jog senatvėje norėtų šiame pensione gyventi pats. Žinant, kad jame gyvena dvasios negalią turintys ligoniai, komentarų nebereikia.

LŽS Šiaulių sk.inf.

LIETUVOS ŽURNALISTIKA: DIENOS IR DARBAI

1990 SAUSIS – 2007 GRUODIS

LIETUVOS ŽURNALISTIKA: DIENOS IR DARBAI

1990 m.

Vasaris. Lietuvos žurnalistų sąjunga (LŽS) susitarė su TSRS žurnalistų sąjungos vadovais pasirašyti lygiateisio bendradarbiavimo sutartį.

Kovas. LŽS plename apsvaistytos pagrindinės LŽS veiklos kryptys. Iškelta žurnalistų profsąjungos idėja. Diskutuota, ar žurnalistinei profsąjungai turi priklausyti tik žurnalistai profesionalai. Nutarta sukurti naujus, atitinkančius permainas Lietuvoje, LŽS įstatus, sudaryta Algirdo Purkėno vadovaujama komisija.

Į Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą išrinkti žurnalistai – Z. Balcevičius, G. Iešmantas, Č. Juršėnas, V. Katkus, R. Ozolas, B. Rupeika, R. Valatka. Tai septyni iš dvidešimt vieno kandidato, kuriuos rėmė LŽS.

Vilniaus gatvėje, LŽS patalpose, atidaryti Žurnalistų namai, atgijo „Žurnalistų ketvirtadienio klubas“ (vadovai Gražina Kadžytė ir Kęstutis Klimanskis). Prie

Žurnalistų namų veikė kavinė, jaunimo bendrija „Lituanica“, bendrija „Knygnešių ainiai“.

Kauno m. savivaldybės nutarimu LŽS Kauno apskrities skyrius įsikūrė 1872 metais) statytame avariniame name. (V.Putvinskio g. 48).

Balandis. 24 dieną Detroite (JAV) baigdamas 88-tus metus mirė dramaturgas, novelistas, publicistas, prieškarinės Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Vytautas Alantas. 1967–1971 metais jis vadovavo išeivijos Lietuvių žurnalistų sąjungai.

Gegužė. Spaudos dienos proga dr. Vinco Kudirkos premija paskirta Eltos fotokorespondentui Bernardui Aleknavičiui už knygą „Donelaitis ir mes“. LŽS premijos paskirtos: Panevėžio rajono „Tėvynės“ laikraščio redaktoriui Algimantui Kaminskui už knygą „Memuarai apie šiandieną“; „Tiesos“ apžvalgininkui Viliui Kavaliauskui už slaptųjų Vokietijos – TSRS susitarimų demaskavimą; „Lietuvos ryto“ laikraščio korespon-

dentui Edmundui Ganusauskui už publicistiką; televizijos žurnalistei Danutei Jakubėnienei už „Veidrodžio“ laidas. Vinco Rastenio(JAV) premija paskirta Juozui Urbšiui už knygą „Prisiminimų fragmentai“. Jono Gintauto (JAV) premijos paskirtos už publikacijas gailingumo temomis: žurnalui „Mūsų žodis“; Radviliškio rajono laikraščiui „Mūsų kraštas“; TV laidos „Svetimo skausmo nebūna“ vedėjai Aurelijai Žiemelytei ir režisieriui Margaritai Pivarauskaitei; „Kauno tiesos“ korespondentei Nijolei Paliukevičienei; „Moters“ žurnalo bendradarbei Marijai Andžejevskai. Už leidinių dizainą premijos paskirtos „Atgimimo“ savaitraščiui ir dienraščiui „Respublika“. Populiariausio laikraščio premija – „Lietuvos rytui“.

Siaučiant ekonominei Maskvos blokadei, pradėjo stigti laikraštinio popieriaus lyg iš gausybės rago pasipylusiems leidiniams. Jį pradėjo gaminti Grigiškių popieriaus fabrikas.

Išspausdintas pirmas laikraščio „Pozicija“ numeris.

Į Vilnių suvažiavo žurnalistai iš Maskvos („Pravdos“, „Izvestijų“, „Literaturnaja gazeta“, APN korespondentai), taip pat iš Sverdlovsko, Murmansko, Kursko ir kitų sričių, Moldovos, Ukrainos, Baltarusijos spaudos atstovai. Jiems buvo organizuotas seminaras, kuriame kalbėta apie ekonominę blokadą ir Lietuvos tarptautinę padėtį.

Birželis. Eltos žurnalistai surinko 2305 rublius ir skyrė juos Žurnalistų blokados

fondui, kuriam „Lietuvos rytas“ paaukojo 500 rublių, po 2000 rublių – žurnalas „Mūsų gamta“ ir Teisingumo ministerijos leidykla, žurnalistas B. Aleknavičius – 225 rublius. LŽS į fondą įnešė 2500 rublių.

Liepa. Aukščiausioji Taryba (AT) Lietuvos radijo ir televizijos (LRT) generoliniu direktoriumi paskyrė kino kritiką, Kinematografininkų sąjungos pirmininką, LŽS narį, Vilniaus universiteto dėstytoją Skirmantą Valiulį.

Taline surengtas estų, lietuvių ir latvių žurnalistų pasitarimas, kuriame nutarta įkurti Pabaltijo žurnalistų asociaciją. Jau 1989 m. stebėtojų teisėmis estai įstojo į Tarptautinę žurnalistų federaciją.

Čekijos žurnalistų sindikatas pakvietė LŽS sudaryti bendradarbiavimo sutartį. Tarptautiniams ryšiams organizuoti paskirtas žurnalistas Juozas Bulota.

Nariais į LŽS priimti JAV lietuvių radijo žurnalistai Pranė ir Anatolijus Šlутai.

Rugpjūtis. Eltos direktoriumi paskirtas Rolandas Barysas, savaitraščio „Forumus“ redaktorius, LŽS narys.

Parengtas naujų LŽS įstatų projektas (įstatų rengimo grupė: J. Čivilis, R. Eilunavičius, A. Juozaitis, A. Katkus, V. Kavaliauskas, A. Purkėnas, J. Šiupšinskas, D. Šniukas, J. Vėlyvis). Gruodžio mėnesį nutarta surengti neeilinį LŽS suvažiavimą.

13–15 dienomis Osle (Norvegija) Lietuvos, Latvijos ir Estijos žurnalistams

surengtas seminaras pagal pagalbos Rytų Europos valstybėms programą, kurią vykdė Norvegijos vyriausybė. Į seminarą vyko L. Valatkienė („Lietuvos rytas“), R. Barysas (Elta), V. Katilius ir A. Petrulis („Gimtasis kraštas“).

28 d., eidamas 78-tus metus, Čikagoje mirė žurnalistas Bronius Kviklys, daug metų dirbęs dienraštyje „Draugas“. 1964–1968 m. Amerikoje išleistas jo keturtomis „Mūsų Lietuva“, 1980–1987 m. – septyni knygos „Lietuvos bažnyčios“ tomai.

Rugsėjis. Danijos Laurinseno fondo premijos laureatu tapo LŽS narys, AT deputatas G. Iešmantas.

Į LŽS priimti JAV lietuvių žurnalistai Kazė Brazdžionytė-Kazlauskienė, Balys Brazdžionis, Gintautas Kazlauskas.

11 d. 26 LŽS nariai įkūrė Senjorų klubą. Pirmininku išrinktas Leopoldas Mykolaitis.

Spalis. Grupė LŽS narių „Lietuvos aide“ paskelbė pareiškimą, pabrėždami, jog laikraščių ir žurnalų vadovai negali priklausyti jokiai partijai, pareikalavo, kad būtų principingai įvertinta buvusios LŽS vadovybės veikla, pareiškė, kad LŽS sekretoriatas viršija savo įgaliojimus, dažnai išreikšdamas ne žurnalistų daugumos, o LKP valią. Ši iniciatyvinė grupė pasiūlė LŽS įsteigti atskirą kitaip manančių žurnalistų frakciją, o ateityje kurti alternatyvią Spaudos darbuotojų asociaciją. Iniciatyvinės grupės vardu pasirašė „Valstiečių laikraščio“ žurnalistas Romas Masteika.

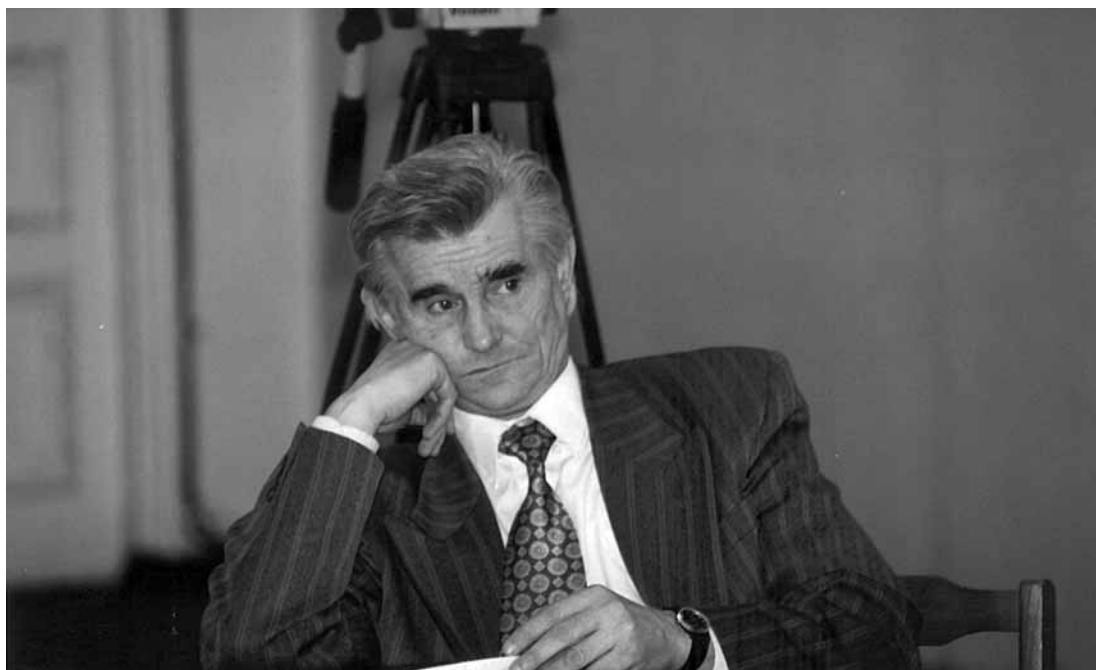
Lapkritis. Baigiantis prenumeratai paskelbti populiariausi kitų metų leidiniai. Tarp jų dienraščiai: „Lietuvos rytas“ 1990 m. turėjo 514 489 prenumeratorių, 1991 m. jį užsisakė 188 314. „Respublika“ atitinkamai: 1990 m. – 74 632, o 1991 m. – 173 140, „Tiesa“: 1990 m. – 229 545, 1991 m. – 83 572. „Lietuvos aidą“ 1991 metams užsisakė 62 612 žmonių. Iš savaitraščių populiariausi: „Gimtąjį kraštą“ užsisakė 82 452 prenumeratoriai, „Kalba Vilnių“ – 58 500, „Atgimimą“ – 14 141. „Literatūra ir menas“, 1990 m. turėjęs 64 477 prenumeratorius, 1991 m. nukrito iki 13 695.

Mirė „Tiesos“ redaktorius Mindaugas Barysas.

Gruodis. Spaudos kontrolės valdyboje įregistruota 781 masinės informacijos priemonė: 319 laikraščių, 109 žurnalai, 53 radio ir televizijos priemonės, 300 leidyklų.

Septyni „Lietuvos ryto“ žurnalistai (K. Budrys, V. Gaivenis, A. Kvedarienė, V. Kliukas, H. Valickaitė) paskelbė pareiškimą, kuriame apkaltino laikraščio vyr. redaktorių G. Vainauską, kad, įkurdamas UAB „Lietuvos rytas“, jis neteisingai padalijo akcijas. Didžiausi akcijų paketai atiteko keletui žmonių, o kolektyvas gavo tik po kelias akcijas.. Vėliau šie žurnalistai išėjo iš „Lietuvos ryto“.

21–22 d.d. surengtas neeilinis IX Lietuvos žurnalistų sąjungos suvažiavimas. Jame priimti nauji LŽS įstatai bei nutarimai – „Dėl pagrindinių veiklos kryptių“, „Dėl žurnalistinės etikos kodekso“; rezo-

1990 m. gruodžio 21-22 dienomis vykusiame neeiliniame IX LŽS suvažiavime pirmininku išrinktas Rimgaudas Eilunavičius

Auksės Skiparytės nuotr.

liucijos – „Dėl pasaulio lietuvių žurnalistų santarvės“, „Dėl spaudos laisvės ir atsakomybės“, „Dėl LŽS tarptautinių ryšių“. Išrinktas LŽS vykdomasis komitetas (35 tikrieji nariai), LŽS kontrolės komisija (9 nariai) ir LŽS garbės teismas (13 narių). LŽS pirmininku išrinktas Rimgaudas Eilunavičius.

1991 m.

Sausis. Metų pradžia, paženklinta kruvinųjų Sausio įvykių, Lietuvos žurnalistikai buvo tikrai sunkus išbandymas. Žurnalistai, išvaryti iš Spaudos rūmų, leido jungtinius leidinius, tarptautiniais kanalais kalbėjo apie padėtį Lietuvoje.

Vasaris. 3 d. Su respublikinių ir rajoninių leidinių redaktoriais susitiko AT pirmininkas V. Landsbergis, parlamento narys V. Čepaitis ir parlamentaras, ministro pirmininko pavaduotojas R. Ozolas.

Kovas. LRT žurnalistai, kariškiams užgrobęs LRT, prieglobstį rado LŽS būstinėje, Vilniaus g. Žurnalistai pradėjo bado akciją prie užgrobtos RTV komiteto pastato.

LŽS paskyrė premijas žurnalistams, 1991 m. sausio 11–13 dienomis parodžiusiems drąsą, ištikimybę Lietuvos nepriklausomybės idealams ir profesinei pareigai. Apdovanoti: Ala Asovskaja, Eglė Bučelytė, Janina Stašauskienė, Nijolė Steiblienė (TV „Panorama“), Liubov Čiornaja

1991-ųjų sausį LŽS būstinėje vyko spaudos konferencijos, buvo rengiami seminarai, labai daug buvo kalbėta apie žodžio laisvę, informacijos operatyvumo svarbą, darbo etiką ir atsakomybę.

„Žurnalistų žinių“ archyvo nuotr.

(savaitraštis „Soglasije“), Aleksandras Juozapaitis („Žurnalistų žinios“), Bernadeta Lukošiuūtė, Algimantas Sadukas (Lietuvos radijas), Hansas Steinfeldas (Norvegijos TV), Virgilijus Usinavičius („Švyturio“ fotokorespondentas), Vytautas Vitkus (LRT sporto žurnalistas), Edmundas Ganusauskas („Lietuvos rytas“), Aleksandras Demčenka (Ryga).

Balandis. Šiaurės šalių žurnalistų kursų organizatoriai Vilniuje surengė seminarą Lietuvos žurnalistams.

Gegužė. 6 d. prie LKP CK rūmų surengtas mitingas dėl sovietinės kariuomenės užgrobtų pastatų ir dėl žurnalistams padarytos materialinės bei moralinės žalos.

Birželis. 5 d. LŽS pirmininko R.Eilunavičiaus raštu Kauno m. valdybos rejestro skyrius įregistravo pirmąjį Lietuvoje LŽS Kauno skyrių, kaip juridinį asmenį, turintį savarankiškumą.

Iki liepos 1 d. Lietuvoje užregistruota 372 laikraščiai, 144 žurnalai, 69 radijo, televizijos bei video tarnybos, 452 leidyklos, dvi informacinės agentūros.

30 d. LŽS priimta į Tarptautinę žurnalistų federaciją 51-ąja nare.

Liepa. Laikraštyje „Litva sovetskaja“ paskelbta, kad 1991 m. birželio 5 d. Vilniuje įkurta Lietuvos tarybinių žurnalistų sąjunga, kurios nariais tapo desantininkų užgrobtuose Spaudos rūmuose ir Lietuvos RTV pastatuose dir-

bantys TSRS žurnalistų sąjungos nariai. LŽS prezidiumas paskelbė tokio turinio pareiškimą: „Lietuvos žurnalistai turi teisę ne tik burtis į alternatyvias sąjungas, asociacijas, bet ir Lietuvos Respublikos įstatymais numatyta tvarka dalyvauti tarptautinių organizacijų veikloje. Tuo tarpu įkurtoji organizacija, besiremianti nesančios Tarybų Lietuvos jurisdikcija, yra neteisėta ir atstovauti Lietuvos žurnalistams neturi teisės. Atkreipiame dėmesį, kad į ją susibūrę žmonės leidžia Lietuvos komunistų partijos leidinius, skleidžia pasaulio nuomonę klaidinančią informaciją, t.y. atstovauja toms jėgoms, kurios organizavo kruvinus sausio mėnesio įvykius Lietuvoje, inspiravo Spaudos rūmų, Lietuvos radijo ir televizijos užgrobimą“.

Vilniaus humanitariniame licėjuje (įkūrė doc. F. Mačianskas) pirmąją laidą baigė per 20 absolventų. Jie išklaušė žurnalistikos žanrų, redagavimo, publicistikos ir žurnalistikos santykio bei kitų temų kursus. Dėstė doc. B. Raguotis, doc. J. Arvasevičius, A. Petrulis ir kt.

Rankraštį „Lietuvių periodika Vakarų Europoje“ LŽS perdavė iš JAV atvykęs Jonas Palukaitis.

Rugpjūtis. 1 d. dienraštis „Respublika“ pažadėjo skirti po 500 rublių pašalpas septyniems liepos 31-osios paryčiais Medininkuose nužudytų Lietuvos pareigūnų vaikams, kol jie sulauks pilnametystės.

Norvegijos užsienio reikalų ministerijos kvietimu į Norvegijos žurnalistų instituto organizuojamus kursus išvažiavo 12 žurnalistų iš Pabaltijo respublikų. Tarp

jų iš Lietuvos: Milda Augulytė („Tiesa“), Rūta Grinevičiūtė („Lietuvos rytas“), Artūras Monkevičius (Elta).

19 d. Maskvoje prasidėjo kariškių pučas prieš teisėtą Rusijos valdžią. Jau pirmąją pučo dieną sovietų kariuomenė užėmė Kauno radijo ir televizijos redakcijas, Sitkūnų radijo stotį, taip pat užgrobė Marijampolės, Šiaulių, Panevėžio teleretransliatorius. Tą pačią dieną „Kauno diena“ ir „Kauno laikas“ išleido specialią laikraščio „Laisvasis Kaunas“ laidą. Lietuvos laikraščiai ir radijas bei televizija iš „Vyriausybės studijos“ skelbė AT ir Vyriausybės pareiškimus, informavo žmones apie padėtį Lietuvoje ir užsienyje.

Numalšinus pučą Maskvoje, sovietiniai kariškiai Kaune paliko redakcijos patalpas. Vilniuje žurnalistai atsiėmė LRT pastatą, desantininkai išsikraustė iš Televizijos bokšto, Spaudos rūmų. Pasaulyje prasidėjo Lietuvos valstybės pripažinimas.

Rugsėjis. 3 d. vyko išplėstinis LŽS prezidiumo posėdis, kuriame aptarta, kaip paspartinti kolektyvinių sutarčių tarp darbdavių ir žurnalistų rengimą. Svarstytas laisvojo žurnalistų statusas ir socialinės žurnalistų garantijos. Taip pat kalbėta apie Vyriausybės norą suvalstybinti „Valstiečių laikraštį“. Nutarta šiuo klausimu parengti pareiškimą.

Vilniaus universitete įkurtas Žurnalistikos institutas. Instituto planuose – greta specialistų rengimo – kvalifikacijos kursų, kuriuose paskaitas skaitytų žymiausi Lietuvos specialistai, lektoriai iš užsienio, organizavimas.

Spalis. Ryšių ministerijos kolegijos nutarimu du kartus padidinta prenumeratos pristatymo kaina.

Kauno miesto tarybos sesijoje aptarta „Kauno tiesos“ priklausomybė. Dauguma tarybos narių pareikalavo, kad dienraštis priklausytų savivaldybei. Seimo narys K. Saja, politikas A. Terleckas, Vokietijoje gyvenantis literatūros profesorius V. Natkevičius pasisakė už nepriklausomą laikraštį.

Lapkritis. LŽS VK paskelbė pareiškimą „Dėl LTSR žurnalistų veiklos įvertinimo“. Jame rašoma, kad buvusios Lietuvos TSR žurnalistika, kaip viena iš komunistų partijos diktato vykdytojų, aktyviai padėjo dailinti nusikaltėlišką komunistų partijos veiklą. Buvusi žurnalistika nemaža dalimi yra atsakinga už tai, kad buvo ardomi tikėjimo, dorovės ir moralės pamatai. „Mes atsiribojame nuo tų žurnalistų, kurie nesibodėjo visų purviniausio darbo, kurie partijos užsakymu terorizavo ir žemino konkrečius asmenis – rezistencijos dalyvius, Bažnyčios žmones, išeivijos atstovus, taip pat kitamanius, priverstus emigruoti kultūros darbuotojus. Nemanytume, kad šiuos žurnalistus šiandien reiktų persekioti – mes viešai juos smerkiame ir jų buvusią veiklą laikome gėdinga.“ LŽS VK nutarė nelaikyti Žurnalistų sąjungos nariais G. Steigvilos, A. Gelbacho, G. Matvosiano, Ž. Naumovo, N. Popovo ir kt.

27 d. Žurnalistų namuose Vilniuje susirinko nevalstybinių leidinių redaktoriai. Buvo aptartas nerimą keliantis Vyriausybės projektas suvalstybinti keliolika buvusios LKP ir LLKJS įsteigtų leidinių. Parengtas pareiškimas AT ir Vyriausybei, kuriame

prašyta paneigti ar patvirtinti ketinimus suvalstybinti spaudą. Numatyta protesto streikų galimybė.

29 d. laikraščių „Respublika“, „Lietuvos rytas“, „Tiesa“, „Vakarinės naujienos“, „Valstiečių laikraštis“ redakcijos kreipėsi į Vyriausybę, protestuodamos prieš ketinimą laikraščius suvalstybinti, pervedant iš redakcijų sąskaitų į Ryšių ministerijos sąskaitą dideles pinigų sumas. Be to, Vyriausybė nuo gruodžio 1 d. žadanti taikyti leidiniams pridėtinės vertės mokestį, nors prenumerata kitiems metams jau pasibaigė. Tai neigiamai atsilieptų redakcijų išlikimui.

30 d. „Respublika“, „Lietuvos rytas“, „Tiesa“, „Vakarinės naujienos“, „Valstiečių laikraštis“ ir prie jų prisidėjusi „Kauno diena“ paskelbė streiką ir išėjo su tuščiais puslapiais. Tik pirmuose puslapiuose buvo minėtas kreipimasis į Vyriausybę.

Gruodis. 1 d. AT pirmininkas V. Landsbergis neigiamai atsiliepė apie streikuojančius žurnalistus.

2 d. streikuojančių leidinių redaktoriai susitiko su Vyriausybės sekretoriumi K. Čilinsku, Vyriausybės referentu J. Razma, finansų ministre E. Kunevičiene ir sukonkretino penkių dienraščių keliamus reikalavimus. LŽS prezidiumas laišku informavo Tarptautinę žurnalistų federaciją apie susidariusią padėtį.

3 d. išleidžiamas „Lietuvos ryto“ numeris, kuriame vien tik skelbimai ir straipsnis „Lietuvos rytas“ – jau nacionalizuotas“.

4 d. LŽS susirinkę nevalstybinės spaudos atstovai, remdami penkių di-
džiųjų Lietuvos dienraščių pradėtą pro-
testo akciją, išrinko respublikinį spaudos
streiko komitetą (R.Barysas, R.Budrys,
V.Būtėnas, R.Eilunavičius, T.Mačiulienė,
V.Rachlevičius, R.Taraila, V.Tomkus,
D.Šniukas). Įvyko susitikimas su parla-
mentarais iš Sąjūdžio centro ir Liberalų
frakcijų, susitikime taip pat dalyvavo Vy-
riausybės referentas J. Razma. Parlamen-
tarų ir žurnalistų nuomonės sutapo, kad
Vyriausybė viršijo savo įgaliojimus, nes
AT jai patikėjo tik inventorizuoti LKP ir
LLKS turtą, o ne jį skirstyti ar savintis.
Spaudos streiko komitetas nutarė streiką
tęsti, išleisti jungtinio laikraščio „Laisva
Lietuva“ antrą numerį.

5 d. streikininkai susitiko su premjeru
G. Vagnoriumi. Išėjo „Laisva Lietuva“ Nr.
2, jame paskelbti streikuojančių redakcijų
atitinkami pareiškimai.

7 d. per Lietuvos televiziją paskelbtas
Vyriausybės nutarimas, kuriuo leidžiama
miestų ir rajonų laikraščių redakcijoms
perimti steigėjų bei leidėjų teises arba
pagal susitarimą jas perduoti savivaldy-
bėms.

Tą pačią, gruodžio 7 d., Vilniuje, prie
Sporto rūmų surengta protesto akcija „Ro-
kas – už spaudos laisvę“. Akcijos metu
kalbėjo premjeras G. Vagnorius.

9 d. Spaudos streiko komitetas paskel-
bė pareiškimą „Dėl Vyriausybės vadovo po-
zicijos“. Jame pranešta, kad premjeras pasi-
sako už laisvą ir nevalstybinę spaudą, taip
pat pateikia tokiai spaudai garantijas.

11 d. LŽS prezidiumas pritarė Ne-
priklausomos spaudos rėmimo fondo
nuostatų projektui, kuris buvo pateik-
tas Vyriausybei. Projekte nurodyta, kad
Nepriklausomos spaudos rėmimo fondą
sudaro savanoriški juridinių ir fizinių as-
menų įnašai bei valstybinės įmokos. Fondo
lėšomis turi disponuoti LŽS prezidiumo
patvirtinta fondo taryba, kurią sudaro
visuomenės ir kultūros veikėjai bei žur-
nalistai.

1992 metai

Sausis. 6 d. Tarptautinės žurnalistų fe-
deracijos (TŽF) generalinis sekretorius Ai-
dan White laiške Aukščiausiosios Tarybos
pirmininkui V.Lansbergiui apgailestauja
dėl priešiško Lietuvos valdžios veiksmų
prieš TŽF narę – LŽS, turinčią 2400 na-
rių. (Prieš kurį laiką vyko didžiausių šalies
dienraščių streikas. Kaip valdžios atsakas į
tai buvo LŽS registravimo anuliavimas).

Paskelbta, kad Vyriausybės posė-
džiuose galės dalyvauti tik Eltos ir vals-
tybės laikraščių „Lietuvos aidas“ bei „Echo
Litvy“ – korespondentai.

21 d. įkurtas Lietuvos Katalikų baž-
nyčios informacinis centras. Jo vadovas
– vyskupas Sigitas Tamkevičius.

Vasaris. 19 d. Sustabdytas „Valstiečių
laikraščio“ leidimas valstybinėje įmonėje
„Spauda“.

19 d. „Lietuvos ryte“ išspausdinta iš-
plėstinė informacija „Ministrai šturmuoja
„Valstiečių laikraštį“, kurią parašė ir savo

nuomonę pareiškė buvęs laikraščio redaktorius V.Būtėnas. Laikraščio žurnalistai, publikacijoje pateiktų faktų neneigė, tačiau nepritarė autoriaus išvadoms.

Kovas. 6 d. LŽS būstinėje viešėjo žymus išeivijos visuomenės veikėjas, JAV Vidurio Vakarų regiono gamtos apsaugos vyr. inspektorius Valdas Adamkus. „Jis susitiko su spaudos ir televizijos žurnalistais, – informavo „Lietuvos rytas“. – Vyko diskusijos apie valdžios žmonių ambicijas, atgimstančią baimę, turėti savo nuomonę, prezidento rinkimus. Paklaustas ar dalyvautų šalies prezidento rinkimuose V. Adamkus atsakė: „Jaučiuosi pagerbtas, bet šią minutę manau, kad tas reikalas nerealus. Lietuvai reikia žmogaus, kuris visus tuos penkiasdešimt metų iškentė kartu su visa tauta, pažįsta žmones, myli juos ir supranta. Išeivija negali turėti daug įtakos, nes Lietuvos žmonės galvoja taip: „Jūs ten šiltai peržiemojote ir grįžtate mus mokyti gyventi“. Lietuvoje yra pakankamai šviesių žmonių ir jiems turi būti suteikta pirmenybė“. Jis atsisveikino, pasakęs turįs vilties dar kartą susitikti Lietuvoje“

Balandis. 2 d. nustojo eiti verslininkų laikraštis „Biznis“, įkurtas 1991 m. liepos mėn. Pasak redaktoriaus Žyginto Kačanausko, redakcijos darbuotojai, užuot leidę „Biznį“, eina bizniauti.

Įkurta Spaudos kontrolės valdyba, kurios vadovu paskirtas Šviedrys Vipartas.

Įregistruota 1415 įvairių masinės informacijos priemonių, tarp jų 440 laikraščių, 200 žurnalų, 91 radijo ir telestudija.

Gegužė. 1 d. paaiškėjo, jog „Lietuvos aidas“ buvo spausdinamas naudojant kitų leidinių popierių. Todėl valstybinės įmonės „Spauda“ gen. direktorius Antanas Skaistgiris nusiuntė „Lietuvos aidą“ vyr. redaktoriui Sauliui Stomai nerimastingą signalą (kopijas – kultūros ir švietimo ministrui Dariui Kuoliui ir Aukščiausiosios Tarybos sekretoriui Liudvikui Sabučiu), jog nuo gegužės 4 d. dienraščio leidyba įmonėje nutraukiama.

4 d. Aukščiausiojo teismo civilinių bylų kolegija iš dalies patenkino devynių AT deputatų ieškinį valstybės laikraščiui „Lietuvos aidas“ ir trečiajam asmeniui R.Gajauskaitei dėl garbės ir orumo gynimo. Iš „Lietuvos aidą“ priteista 99 tūkst. rublių.

LŽS prezidiumas svarstė, kam skirti Vinco Rastenio premiją. V.Rastenis (1905–1982) – buvęs Tautininkų sąjungos generalinis sekretorius, „Lietuvos aidą“ redaktorius, ikikarinės LŽS sekretorius, ilgametis išeivijos LŽS pirmininkas.

Premiją drauge su LŽS įsteigė Niujorke gyvenanti žurnalisto našlė Emilija Rastienė. Premijos suma – 2500 rublių.

Nutarta skirti 4 premijas už 1991 metų publicistikos darbus: už laidas, stiprinančias Lietuvos tautos santarvę, apdovanotas Lietuvos RTV rusų laidų redaktorius Aleksandras Jegorovas; už laidas, įamžinusias sausio 13-ąją, – Lietuvos televizijos žurnalistė Nijolė Steiblienė; už straipsnius, įamžinusius sausio 13-ąją, – „Lietuvos ryto“ korespondentas Edmundas Ganusauskas. Taip pat ši premija paskirta „Santaros“ vyriausiajam redaktoriui Romualdai Norkui.

Išleista žurnalisto Edmundo Ganusausko knyga „Gyvoji barikada“ apie tragiškus 1991 m. sausio 13-osios įvykius. Pats autorius teigė, jog kruvinąją savaitę užsimiršo ne tik sava profesija, bet ir kiti dalykai. Ne žurnalistinę užduotį vykdant, dar sausio 8-ąją nuo jedinstveninkų jam teko ginti centrinę Aukščiausios Tarybos rūmų įėjimą. O vėliau – nesibaigiantis budėjimas Nepriklausomybės aikštėje, sausio 13-osios naktis prie RTV rūmų... Patirti išgyvenimai „sugulė“ į „Gyvąją barikadą“.

Gegužės 7-ąją E. Ganusauskas apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu.

Norvegijos televizijos žurnalistas H.W. Steinfeldas apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu. Jis, pirmasis iš visų 1991 metų sausio mėnesį Lietuvoje dirbusių žurnalistų, sausio 11 d. pradėjo tiesioginę transliaciją apie sovietų kariuomenės invaziją į Spaudos rūmus.

Birželis. Lietuvoje lankėsi TŽF generalinis sekretorius A. White. Jį labai nuvylė padėtis radijuje ir televizijoje. Pasak jo, Lietuvoje nėra patenkinamos infrastruktūros, garantuojančios visišką spaudos ir žodžio laisvę. Valdžios ir spaudos santykiai yra pavojingai glaudūs. Visos blogybės, anot A. White, kyla dėl to, kad valstybė mano turinti teisę kištis į masinės informacijos priemonių darbą.

Rugsėjis. 19 d. įkurta Nepriklausomų leidinių asociacija, kurią sudarė nepriklausomos leidyklos. Prezidento pareigas laikinai eiti paskirtas vertėjas Teodoras Četrauskas.

29 d. „Krantų“ redakcijoje diskutuota apie „Naujosios Romuvos“ ir jos redaktoriaus Juozo Keliuočio pradėtą rašyti kultūrinio gyvenimo metraštį. Aptarta populiarioji ir rimtoji spauda, jos įtaka politinei, socialinei orientacijai.

Spalis. 1 d. dalis Lietuvos leidėjų susivienijo į asociaciją. Jos prezidentu tapo Vincas Akelis.

12 d. LŽS prezidiumas išplatino pareiškimą, kuriame informuojama, kad sporto vadovų pastangomis „Sporto“ valstybinės įmonės registracija panaikinta. O dviejų valstybinių leidinių „Lietuvos sporto“ ir „Sporto“ monopoline šeimininke tapo Kūno kultūros ir sporto departamentas.

20 d. prieš rinkimus į Seimą pasirodė anoniminis leidinys „Šis bei tas“, turiniu ir stiliumi priminęs liūdnei pagarsėjusį „Kranklį“.

Lapkritis. 21 d. atvykęs šarvuotu automobiliu ir lydimas penkių asmenų sargybinių „Lietuvos aidą“ redakcijoje apsilankė Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas Vytautas Landsbergis. Jis pavadino laikraštį opoziciniu leidiniu. V. Landsbergio nuomone, būtina siekti Žurnalistų draugijos pripažinimo užsienyje. Laikraščio redaktorius S. Stoma patikino, kad leidinys taps vakarietiškesnis.

Gruodis. 1 d. Lietuvos televizijos naujienų direktoriumi tapo Vytautas Kvietkauskas, kurio grįžimu nepatenkinti darbuotojai surinko apie 40 protesto parašų.

1992 metais „Lietuvos rytas“ turėjo 97 368, „Lietuvos aidas“ – 56 000, „Respublika“ – 54 297, „Tiesa“ – 37 582, „Valstiečių laikraštis“ – 118 500 prenumeratorius.

4 d. vyko konferencija „Masinės informacijos priemonių vaidmuo demokratijos procese“, kurioje dalyvavo Norvegijos, Danijos, Estijos, Švedijos, Latvijos, Suomijos ir Lietuvos žurnalistai, politikai, visuomenės veikėjai. Diskutuota apie politikų ir žurnalistų santykius, viešumą, informacijos laisvę, teisėtumą ir žurnalistinę etiką.

1993 m.

Sausis. 22 d. vykusiam LŽS VK posėdyje pirmininkas R.Eilunavičius pasiūlė 1992 metų dr.V.Kudirkos premiją įteikti nelaukiant Spaudos dienos („baisi infliacija“). Jos laureatu tapo filosofas Arvydas Juozaitis už publicistiką. Posėdyje taip pat nuspręsta nebeleisti „Žurnalistų žinių“ („toks laikraštis, koks yra dabar, atneša tik nuostolius“), svarstyti Spaudos įstatymo projektai, siūlytos pataisos LŽS nuostatuose (tikriesiems nariams stojamasis mokestis – 500 talonų, nariams korespondentams – 300 tal.).

LŽS narys V.Barauskas, UAB „Gauda“ vadovas, įteikė 1992 metų bendrovės iniciatyva įsteigtas skaitytojų premijas. Jomis apdovanoti A.Juozaitis, A.Žukas, V.Vaicekauskas.

Balandis. 29 d. vyko LŽS VK prezidento posėdis, kuriame kalbėta apie artėjančią Spaudos dieną (Gegužės 7-ąją).

1992 m. dr.Vinco Kudirkos premijos laureatu tapo filosofas Arvydas Juozaitis
„Žurnalistų žinių“ archyvo nuotr.

Informuota, kad į minėjimą atvyks šalies Prezidentas, premjeras, ministrai.

Gegužė. LŽS Kauno apskrities žurnalistų nuopelnu atgaivinta graži prieškario žurnalistų tradicija – Spaudos balius. Jame ne tik šokamas Spaudos baliaus valsas, bet geriausieji apdovanojami ir „Gintarinės plunksnos“ prizais.

Spalis. 12 dienos rytą, prie savo namų nušautas dienraščio „Respublika“ vienas iš leidėjų, vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas Vitas Lingys. Vėliau buvo įsteigta V.Lingio vardo premija „Už drąsą ir principingumą“. 1993 m. ji buvo įteikta Virginijai Gaiveniui, Remigijui Barauskui, Au-

driui Lingiui, Gintautui Jankauskui. 1994 m. – Valdui Bartasevičiui, 1995 – Aldonai Kvedarienei, 1996 – Vytautui Matulevičiui, 1997 m. – Olavai Strikulienei, 1998 m. – „Nakvišos“ kūrybinei grupei: Palmirai Galkontaitei, Egidijui Knispeliui, Anuprui Lauciūnui.

27 d. LŽS VK prezidiumo posėdyje tylos minute pagerbtas V.Lingio atminimas. V.Kavaliauskas pasiūlė 1993 metų dr. V.Kudirkos premiją skirti Česlovui Kudaibai už knygą „Septyni keliai iš Varnių“. Šiam pasiūlymui pritarta.

28 d. Dr. Kazys Bobelis informavo, kad įsteigia Kazio ir Jurgio Bobelių premiją žurnalistams už pastangas išsiaiškinti ekonominius ir kriminalinius nusikaltimus. Paskirta 12 tūkst. JAV dolerių (po 2 tūkst. dol. per metus). 1996 m. priėmus Žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksą, kilo daug diskusijų, nes vienas kodekso straipsnių teigė, jog: „Žurnalistų premijuoti negali niekas, išskyrus jo paties redakciją, profesinę sąjungą bei pelno nesiekiančias visuomenines organizacijas“.

1994 metai

Vasaris. 1 dienos duomenimis LŽS buvo 1100 narių.

Kovas. 4 d. įvyko eilinis X LŽS suvažiavimas. Dalyvavo 169 delegatai. LŽS pirmininku išrinktas R.Eilunavičius (162 balsai už, 7 prieš). Išrinkta valdyba (21 asmuo).

L.Tapinas, LŽS Prezidiumo narys, LRT generalinis direktorius, suvažiavimo

Žurnalistai Jonas Bačiulis ir Vidas Mačiulis Spaudos baliuje, Kaune.

„Žurnalistų žinių“ archyvo nuotr.

diskusijose pabrėžė, kad LRT turėtų būti suteiktas visuomeninis – ne valstybinis statusas. „Būtina atskirti LRT nuo bet kurios valdžios įtakos: tiek ekonominės, tiek politinės, – sakė L.Tapinas. – LRT turėtų atsiskaityti visuomenės išrinktam organui (tarybai). Lietuvos radijas ir televizija turėtų reprezentuoti visus socialinius ir politinius sluoksnius, kaip ir tos tarybos nariai, kurie būtų demokratiškai išrinkti į ją. Politinė nepriklausomybė būtų tik vienas LRT žingsnis į laisvę. Ne mažiau skauda finansinė priklausomybė. Yra du keliai – abonentinis mokestis (Lietuvoje, matyt, sunkiai pasiekiamas) arba iš pajamų, kurias gyventojai moka už elektros energiją. Tai būtų stabilus procentas, skiriamas LRT. Jeigu dabar gyventojai moka 8 centus už 1 kW, tai remdami nepriklaus-

somą LRT, mokėtų 8,3 centus už 1 kW. Manau, kad tai racionaliausia galimybė remti LRT“.

Suvažiavime priimta rezoliucija „Dėl Eltos statuso“ (Vyriausybei siūlyta pakeisti Eltos statusą ir pradėti jos privatizavimą), kreipimasis į Seimą „Dėl visuomeninio statuso suteikimo LRT“, į Vyriausybę „Dėl trišalės sutarties projekto paruošimo“.

10 d. surengtas LŽS VK posėdis, kuriame išrinktas 9 narių ir 4 kandidatų į narius prezidiumas, patvirtinti trys LŽS pirmininko pavaduotojai, taip pat Nepriklausomo spaudos fondo nariai, Garbės teismas bei Spaudos įstatymo ruošimo grupė (R. Eilunavičius, D. Šniukas, A. Žukas, R. Jarmalavičius, L. Tapinas).

4 d. A. Klimavičius padovanojo savo UAB „Diena“ akcijas (30 proc.) LŽS šalpos fondui.

1994 m. V. Kudirkos premija paskirta žurnalistui Laimonui Tapinui už knygą „Septynios vienatvės Paryžiuje“.

1995 metai

Vasaris. 22 d. Marijos Oginskienės namuose (K. Sirvydo g. 6, Rašytojų sąjungos būstinėje) susirinkę devynių didžiausių (veikliausių, seniausių etc.) kūrybinių sąjungų (tarp jų ir LŽS) atstovai pasirašė naujos asociacijos steigimo sutartį. Gegužės 2-ąją teisingumo ministras įsakymu patvirtino Lietuvos meno kūrėjų sąjungų asociacijos įstatus.

Liepa. 6-8 d.d. Įvyko seminaras „Žurnalistai ir žmogaus teisės“.

Balandis. 19 d. LŽS Nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai padovanojo 10 egz. „Žurnalistikos“ leidyklos išleistų Broniaus Railos knygų „Rašalo ašaros“.

1995 m. dr. V. Kudirkos premija už publicistinę fotografiją paskirta Marijonui Baranauskui (po mirties).

1996 metai

Kovas. 25 d. visuotiniame žurnalistų ir leidėjų susirinkime priimtas Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas.

Gegužė. 5 d. „Trijose mergelėse“ Kaune surengus tradicinį Spaudos balių trims geriausiems žurnalistams pirmąkart už kūrybą buvo įteikti „Gintariniai parkeriai“.

Liepa. 2 d. Seimas priėmė Visuomenės informavimo įstatymą. Kartu su juo gimė ir šios institucijos: Radijo ir televizijos komisija (pirm. Rimantas Šukys), Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija (pirm. Laimonas Tapinas), Nacionalinio radijo ir televizijos taryba (pirm. Rimantas Gučas), Žurnalistikos etikos inspektorius (Danielius Mušinskas), Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas (tarybos pirmininkas Vygintas Gontis).

Spalis. 1 d. įkurta „Vilsat“ televizija.

24 d. Vyriausybė priėmė nutarimą Nr.1220, kuris leido likusias redakcijas akcijas iki 1996 m. gruodžio 31 d. išsi-

„Vilsat TV“ studijoje (iš kairės) Irma Janauskaitė, Ramūnas Bradūnas ir Svajūnas Sabaliauskas
Linos Žilytės nuotr.

pirkti tik akcininkams. Praktiškai buvo baigtas redakcijų privatizavimas.

Išikūrė Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacija. Prezidentu išrinktas Rimantas Šukys.

Lapkritis. 20 d. Paskelbti LŽS konkurso „Lietuvos ekonomika 1996“ laureatai. Jais tapo 10 žurnalistų.

Gruodis. 6 d. Vyriausybė priėmė nutarimą „Dėl nekilnojamojo turto (pastatų, patalpų) neatlygintino perdavimo meno kūrėjų organizacijoms“. Pastatas Vilniaus g. 33, Vilniuje, atiteko LŽS, o Kaune V.Putvinskio g. 48 – LŽS Kauno skyriui, nes jie buvo minėtų pastatų nuomininkai.

1997 metai

Balandis. Vilniuje įvyko LŽS XI suvažiavimas. Sąjungos pirmininku išrinktas R.Eilunavičius. Taip pat išrinktas ir 25 narių Vykdomasis komitetas, Kontrolės komisija (pirm. Edmundas Kalinas), Garbės teismas (pirm. Rimantas Budrys)

13 d. Los Angeles (JAV) mirė LŽS dr. V. Kudirkos premijos laureatas žurnalistas Bronys Raila.

Gegužė. Atšvęstas garbingas 75-erių metų Lietuvos rašytojų ir žurnalistų sąjungos jubiliejus. 1922 m. prašymą įregistruoti tokią sąjungą pirmas pasirašė kanauninkas Juozas Tumas-Vaižgantas

*„Žurnalistų žinių“ atkūrimo proga susitiko leidinio redaktoriai (iš kairės) Gintautas Judickas, Leonas Jurša, Aurelija Liauškienė (Arlauskienė), Aleksandras Juozapavičius, Leopoldas Mykolaitis
„Žurnalistų žinių“ archyvo nuotr.*

– literatūros, spaudos, tikėjimo žmogus, deimančiukų ieškotojas.

Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną žurnalistui Vytautui Matulevičiui už publicistines laidas Lietuvos televizijoje įteikta 1996 m. dr.Vinco Kudirkos premija.

Po trejų metų pertraukos vėl pradėjo eiti žurnalistų profesinis leidinys „Žurnalistų žinios“ (ŽŽ). Pirmasis ŽŽ numeris išėjo 1988 gruodžio 8 d. kaip LŽS ir „Periodikos“ susivienijimo biuletenis. Jo pavadinimą sugalvojo tuometinis Žurnalistų sąjungos pirmininkas Domas Šniukas. Kitas numeris pasirodė 1989 m. sausio 10

d. ir ėjo iki 1992 m. Išleista 40 numerių. 1994 m. – 2 šio leidinio numeriai).

Savaitraščio „Dienovidis“ redakcija paskelbė žurnalo, rezistentą Julijono Būtėno, 1951 m. gegužės 21 d. žuvusio pakaunės miškuose, vardo premiją. Pirmaisiais šios premijos laureatais tapo rašytojas Eugenijus Ignatavičius, inžinierius Algis Rupainis ir architektas Algimantas Jukna.

Birželis. Įsigaliojo teismo sprendimas dėl bankroto bylos iškėlimo AB „Dienos leidykla“ (šios leidyklos laikraštis „Diena“ nebeleidžiamas nuo 1997 m. metų pradžios). Ekspertų nuomone, „Dienos

leidykla“ turėjo 3 mln. Lt vertės turto, o skolų – 4 mln. Lt.

Liepa. Žurnalistė Aurelija Liauškienė (Arlauskienės) padavė į teismą tuometinį sveikatos apsaugos ministrą Juozą Galdiką. Tai buvo pirmas kartas, kai Visuomenės informavimo įstatymo nuostatos tikrintos teisme – valstybės pareigūnas neatsakė į žurnalistės pateiktus klausimus, todėl ji, vadovaudamasi minėtu įstatymu, kreipėsi į teismą. Po ilgo teismų maratono byla baigėsi taikos sutartimi – ministras J. Galdikas atsakė į žurnalistės klausimus.

24 d. išėjo „Lietuvos ryto“ 2000 numeris. Ta proga dienraštis atidarė savo internetinę svetainę.

Rugpjūtis. Kilęs gaisras sunaikino daug „Gimtojo Rokiškio“ redakcijos turto.

Rugsėjis. Gimė „Tauragės kurjeris“ (red.Sigitas Kancevičius).

Spalis. LŽS prezidiumui pritarus buvo įregistruota bendrovė „Juozapas pas žurnalistus“. LŽS į UAB įstatinį kapitalą įnešė dalį savo pastato Vilniaus g. 33, Vilniuje, Juozapas Budrikis – pinigų. „Suremonuosime pastatą ir jis neš pelną“, – sakė verslininkas V.Budrikis.

Gruodis. 1997 m. dr. V. Kudirkos premija paskirta LNK televizijos „Abipus sienos“ kūrėjams – Sauliui Bartkui, Virginiui Gaiveniui, Rūtai Laukaitytei.

Įsteigta Vytauto Gedgaudo premija.

Pirmuoju jos laureatu tapo „Respublikos“ žurnalistas Ferdinandas Kauzonas.

Pirmąkart buvo renkamas „Metų žurnalistas“. Už pilietinę poziciją LRT taryboje bei ginant visuomenės informavimo įstatymo veiksmingumą „Metų žurnalistė“ tapo Aurelija Liauškienė (Arlauskienė).

Vilniaus universiteto Žurnalistikos institutas ir Lietuvos žurnalistikos centras išleido pirmąją „Žurnalistikos enciklopediją“ (vyriausiasis redaktorius – dr. Vytas Urbonas). Joje – apie 6000 įvairiaus dydžio straipsnių, apimančių žurnalistikos teoriją ir praktiką, visuomenės informavimo priemonės, žurnalistikos techniką, leidybą ir poligrafiją. Į ją bandyta įtraukti visus žymesnius spaudos darbuotojus.

1998 metai

Sausis. UAB „Kauno diena“ vyriausioji redaktorė Teklė Mačiulienė, LŽS UAB „Kauno diena“ pirminės organizacijos pirmininkė Audronė Kanapickienė ir UAB „Kauno diena“ darbuotojų profesinės sąjungos pirmininkas Algimantas Žiūkas pasirašė jungtinę kolektyvinę sutartį metams. „Kauno diena“ pirmoji pralaužė ledus.

Balandis. „Šluotos“ akcininkai nutarė nebeleisti žurnalo – iš 19 savininkų tik 4, dirbę redakcijoje, buvo suinteresuoti jo gyvavimu. Balandžio mėn. pasirodęs paskutinis „Šluotos“ numeris, paskelbė: „Turime pranešti liūdną žinią: po ilgos ir nelengvos ligos (komisijos išvada – finansinis diabetas, tiražinis išsekimas, negalėjimas surinkti paramą iš reklamos,

1998-ųjų elegantiškiausiai žurnalistai – Nijolė Steiblienė ir Vytautas Matulevičius

Stasio Laukio nuotr.

Stasio Žumbio nuotr.

mokesčių bei gamybos išlaidų uždegimo procesai), vos pradėjęs 65-uosius ir sklidinas kūrybinio polėkio, savo regimąją egzistenciją baigia seniausias Lietuvos juokdarių organas – „Šluota“.

Kovas. Profesinis leidinys „Žurnalistų žinios“ paskelbė „Elegantiškiausios žurnalistės“ ir „Vyriškiausio žurnalistų“ konkurso rezultatus – jais buvo pripažinti Nijolė Steiblienė, „Panoramos“ žurnalistė, ir Vytautas Matulevičius, „Kranto“ laidos autorius.

Balandis. 4 d. Kauno apylinkės teismo sprendimu laikraščio „Europa“ vyriausiasis redaktorius anksčiau teistas Jaroslavas Banevičius ir šio leidinio redaktorius

Povilas Gončaras už žinomai melagingus prasimanymus, žeminančius LŽS Kauno apskrities skyriaus pirmininko, LTV Kauno skyriaus direktoriaus pavaduotojo žurnalistų Vido Mačiulio garbę ir orumą, nuteisti laisvės atėmimu. Tą patį mėnesį nustojo eiti ir jų leistas skandalingas bulvarinis laikraštis „Europa“.

Gegužė. 11 d. Norvegijos bendrovė „Orkla“ pranešė, kad jos padalinys „Orkla Media“ pasirašė sutartį nupirkti visas „Kauno dienos“ akcijas (UAB „Kauno diena“ priklausė 46 akcininkams – redakcijos darbuotojams).

Birželis. 22 d. Talino (Estija) rotušės salėje buvo atgaivinta dar viena Lietuvos, La-

Trijų Baltijos šalių Žurnalistų sąjungų pirmininkai atkūrė prieškario tradiciją.

„Žurnalistų žinių“ archyvo nuotr.

tvijos ir Estijos prieškario bendravimo tradicija: atkurta Baltijos spaudos santarvė.

Liepa. „Respublika“ iškilmingai ir su pasididžiavimu atidarė naują spaustuvę, kurioje kasdien pradėtas spausdinti spalvotas laikraštis.

Rugpjūtis. Lietuvos televizijos žurnalistė Nijolė Baužytė tapo pirmąją Lietuvos

žurnalistų draugijos įsteigtos žymaus diplomato, visuomenės veikėjo Stasio Lozoraičio premijos laureate. Apdovanojimas žurnalistei skirtas už televizijos laidų ciklą „Mūsų miesteliai“.

Išėjo pirmasis „Vilniaus balso“ numeris (8 puslapių savaitraštis, skirtas Vilniaus krašto gyventojams), redaguojamas Aldonos Žemaitytės.

Alma Adamkienė ištesėjo per Prezidento rinkimus duotą pažadą žurnalistams surengti didžkukulių balių. Rugpjūčio 29-ąją Kudirkos Naumiestyje, agronomo Jono Valaičio sodyboje vykusią vaišių metu buvo sukirsta net 400 didžkukulių. Juos poniai Almai padėjo virti Prezidento bei jos pusseserės, kelios prezidentūros darbuotojos.

Gruodis. Mokslų akademijos bibliotekoje pristatytos dvi naujos humanitarinių mokslų daktaro, docento Viliaus Užtupo knygos: „Lietuvos spaustuvės“ ir „Lietuvos spaustuvėms 475“.

V.Gedgaudo premija apdovanotas „Veido“ vyr.red. pavaduotojas Kęstutis Petrauskis.

Ponia Alma Adamkienė (kairėje) su pagalbininkėmis virė žurnalistams didžkukulius. Spaudos ir eterio darbininkai kirto iš peties.

„Žurnalistų žinių“ archyvo nuotr.

1997-ųjų dr. V.Kudirkos premija apdovanotos penkios „Kauno dienos“ kultūros ir meno priedo „Santaka“ žurnalistės – Ramutė Vaitiekūnaitė, Rūta Kanopkaitė, Živilė Petrauskaitė, Birutė Garbaravičienė, Dalia Juškienė.

„Žurnalistų žinių“ archyvo nuotr.

„Metų žurnalisto-98“ titulas atiteko LRT Kauno direkcijos direktoriaus pavaduotojui žurnalistui Vidui Mačiuliui.

Apdovanoti ir tradicinių LŽS konkursų laureatai. Iš viso – 24 žurnalistai.

1999 metai

Sausis. Nustojo eiti „Vilniaus balsas“.

19 d. Vilniaus 2-osios apylinkės teismo paskelbtose varžytinėse Algirdas Pilve-

lis, „Lietuvos aidas“ akcininkas, nusipirko visas areštuotąsias Sauliaus Stomos akcijas (iš viso 4353).

Kovas. Įvyko Periodinės spaudos leidėjų asociacijos II suvažiavimas. Asociacijos prezidentu vėl išrinktas Rimantas Šukys.

Birželis. „Ukmergės dienos“ žurnalistai išplatino pareiškimą dėl leidėjo primateamų nepriimtinių darbo sąlygų bei jų autorių teisių pažeidimo. Visi „Ukmergės dienos“ darbuotojai padavė pareiškimus

„Ukmergės dienos“ kolektyvas, pasipriešinęs darbdavio diktatui. Antras iš dešinės – redaktorius Deimantas Jastramskas.

Auksės Skiparytės nuotr.

išeiti iš darbo. Tesėdami įsipareigojimus skaitytojams ėmė leisti nepriklausomą laikraštį „Ukmergės žinias“.

„Lietuvos žinios“ triukšmingai atšventė 90 metų jubiliejų.

LŽS surengė seminarą Alytaus ir Marijampolės apskričių žurnalistams „Etika ir spaudos kultūra“.

Liepa. 15 d. 10 val. ryto visai Lietuvai pradėjo transliuoti lietuviškos muzikos radijo stotis „Lietus“. Pirmoji nuskambėjusi daina buvo Stasio Povilaičio atliekamas šlageris „Vėl švieski“. Pirmasis prie studijos pulto atsisto ir į klausytojus kreipėsi „Lietaus“ magnatu vadintas Hubertas Grušnys.

Rugsėjis. 16-ąją „Respublika“ atšventė 10 metų jubiliejų. „Respublika“ buvo pradėta leisti kaip Lietuvos atgimimo sąjūdžio laikraštis. 1990 m. Nr. 65 pasiskelbė nepriklausomu. Steigėjai – Vitas Tomkus, Vitas Lingys (1993 10 12 nužudytas) ir Rytis Taraila.

Molėtų apylinkės teismas, išnaginėjęs žurnalistės Loretos Jastramskienės pareiškimą dėl garbės ir orumo gynimo, iš atsakovo – UAB „Ukmergės spaustuvė“ direktoriaus Algirdo Augūno priteisė tūkstančio litų moralinės žalos atlyginimą.

Spalis. Įvyko Žurnalistikos instituto jubiliejinė konferencija „Žurnalistikos specialybė amžių sandūroje“, skirta žur-

1999-ųjų rudenį Vilniaus universiteto Žurnalistikos instituto direktorės dr. doc. Audronės Nugaraitės ir jos kolegų pastangomis atgaivintos neakivaizdinės žurnalistikos studijos

Auksės Skiparytės nuotr.

nalistikos specialybės studijų universitete įkūrimo 50-mečiui.

Molėtų apylinkės teismas nustatė, kad „Ukmergės spaustuvė“ vadovai siekė atsikratyti jiems nepalankiu redaktoriu mi Deimantu Jastramskiu ir neteisėtai atleido jį iš darbo – „Ukmergės dienos“ redaktoriaus pareigų (D.Jastramskis kartu su kolegomis šį laikraštį buvo įkūręs 1994 metais). Teismas nusprendė, kad buvę darbdaviai D.Jastramskiui turi sumokėti 11 850 Lt kompensaciją už neteisėtą atleidimą iš darbo ir per 500 Lt teismo išlaidų valstybei, taip pat ištai-

syti įrašą jo socialinio draudimo pažymėjime įrašant, kad jis atleistas paties prašymu.

Lapkritis. Nustojo eiti „Vakarinės naujienos“. UAB „Naujasis aitvaras“ pradėjo leisti „Vakaro žinias“ (red. – Ričardas Jarmalavičius).

UAB „Kauno diena“ generaliniu direktoriumi tapo Edmundas Kalinas, vyriausiąja redaktore paskirta Aušra Lėka.

„Veido“ žurnalas tapo vienu iš pirmųjų Vokietijos fondo „Zeit“ skirtos paskatina-

1999 metų laureatai: Žurnalistė Rūta Grinevičiūtė (viduryje) už publicistikos knygą „Nuslėptoji Williams atėjimo istorija“ apdovanota 1999 m. dr. V.Kudirkos premija. V.Gedgaudo premijos laureatu tapo Naujosios Akmenės „Vienybės“ laikraščio redaktorius Leopoldui Rozga. „Metų žurnalistės-99“ titulas atiteko „Tauragiškių balso“ žurnalistei Saliamonai Černiauskaitei.

Auksės Skiparytės nuotr.

mosios premijos „Jaunajai Rytų Europos spaudai“ laureatų.

Apdovanoti ir tradicinių LŽS konkursų nugalėtojai. Iš viso 9 žurnalistai.

Lietuvos žurnalistų draugijos (LŽD) 1999 metų Stasio Lozoraičio premija apdovanotas menininkas Vaidotas Žukas.

Pristatytas naujasis Seimo tinklalapis internete.

2000 metai

Sausis. 4 d. Kačerginėjė, eidama 77 metus, mirė JAV visuomenės veikėja, ilgametė Lietuvių žurnalistų sąjungos pirmininkė, žurnalo „Lietuvis žurnalistas“ redaktorė Rūta Kleopatra (Kleva) Mickevičiūtė-Vidžiūnienė. Palaidota Zapyškio kapinėse.

24 d. Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija svarstė laikraštyje „Vakaro žinios“ išspausdintus rašinių ciklus „Juos vadina gėjais“ ir „Prostitutės aptarnauja Seimą“ ir nutarė, kad šios publikacijos paremtos

gandais arba nepatikrinamais šaltiniais. Laikraštis „Vakaro žinios“ priskirtas prie smurtinių leidinių, tokiu būdu taikant jo platinimui apribojimus.

Vasaris. 11 d. mirė JAV visuomenės veikėjas, žurnalistas, ilgametis „Dirvos“ laikraščio redaktorius Vytautas Gedgaudas. Palaidotas Antakalnio kapinėse, Vilniuje.

Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios proga Prezidentas Valdas Adamkus šalia valstybės politikų, visuomenės ir kultūros veikėjų, JAV senatorių apdovanojo ir grupę leidėjų bei žurnalistų. LDK Gedimino III laipsnio ordinus gavo „Respublikos“ ir „Lietuvos ryto“ leidėjai bei vyriausieji redaktoriai Vitas Tomkus ir Gedvydas Vainauskas, „Lietuvos ryto“ vyriausiojo redaktoriaus pirmasis pavaduotojas, Kovo 11-osios Akto signataras Rimvydas Valatka, IV laipsnio – „Laisvosios Europos“ radijo apžvalgininkas Kazimieras Girnius, „Amerikos balso“ apžvalgininkas Romualdas Sakadolskis, V laipsnio – žurnalistės Valė Čeplevičiūtė, Rita Miliūtė, Lina Pečeliūnienė, Audrius Siaurusevičius, televizijos apžvalgininkas Skirmantas Valiulis, aktyvi JAV lietuvių žiniasklaidos darbuotoja Loreta Stukienė.

Kovas. 7 d. Vilniuje darbą pradėjo nauja radijo stotis „Žinių radijas“. Stoties įkūrimas kainavo daugiau kaip milijoną litų, dirbo 30 žmonių.

Pradėjo eiti dvisavaitinis leidinys „Laiko balsas“. Jį sukūrė ir redagavo Vytautas Tavoras. Deja, tų pačių metų pabaigoje minėtas visuomeninis kultūrinis žurnalas bankrutavo.

Gegužė. 31 d. Niujorke mirė žinoma išeivijos žurnalistė ir fotografe, LŽS narė Salomėja Narkeliūnaitė. Jai buvo 80 metų.

Birželis. 29 d. Niujorke mirė žurnalistas, LŽS narys Almus Šaltis. Jamėjo 75-eri.

Tą patį birželį, eidamas 90-uosius metus mirė vienas iš Kanados lietuvių žurnalistų sąjungos organizatorių, šios sąjungos leidinio „Žibintas“ bendradarbis Steponas Varanka.

Liepa. Pirmąją eilėraščių knygą „Jau nystės trupiniai“ išleido žurnalistas, pedagogas, Antano Budvyčio premijos (1999) laureatas Povilas Lapeikis.

Išėjo monografija „Naujosios žiniasklaidos formavimasis Lietuvoje (1988-1998)“. Redaktoriai D. Dirvonaitė ir V. Urbonas. Vilnius. 2000., 480 p. 500 egz.

Lapkritis. Vilniuje vyko bendras teisių ir žiniasklaidos atstovų seminaras „Garbės ir orumo bylų praktika Lietuvoje“. Renginyje dalyvavo Aukščiausiojo teismo, Apeliacinio ir visų penkių apygardų teismų atstovai, nacionalinių dienraščių bei regioninių leidinių žurnalistai ir redaktoriai, taip pat F. Eberto fondo atstovai.

Vilniaus universiteto Žurnalistikos institutas surengė seminarą „Žurnalistikos objektyvumas ir informacijos šaltiniai“.

Gruodis. Žurnalistas Skirmantas Pabendinskas už publicistiką LRT laidose

*Advokatė Liudvika Meškauskaitė
Auksės Skiparytės nuotr.*

2000 m. apdovanotas dr. V.Kudirkos premija.

Laisvoji žurnalistė Irena Petraitienė už knygą „Kardinolas. Jo Eminencijos Vincento Sladkevičiaus laikas ir asmenybė“ paskelbta V.Gedgaudo premijos laureate.

„Metų žurnalistu-2000“ tapo Rytis Juozapavičius.

Tradiciniuose LŽS konkursuose dalyvavo net 41 didžiųjų dienraščių ir regioninių laikraščių žurnalistai, iš kurių premijomis buvo apdovanoti 14 kolegų darbai.

Žurnalistas Kazys Požėra, dirbantis „Ūkininko patarėjuje“, laimėjo Stasio Lozoraičio premiją „Kelyje į Vilties Prezidento Lietuvą“.

2001 metai

Sausis. 15 d. Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija Žurnalistų etikos inspektoriumi išrinko rašytoją Romą Gudaitį.

Vasaris. 2 d. Lietuvos žurnalistų sąjungos Vykdomojo komiteto posėdyje perrinktas LŽS VK prezidentas ir pirmininko pavaduotojai. Jo nariais tapo: R.Eilunavičius (pirmininkas), D.Radzevičius, L.Tapinas (pirmininko pavaduotojai), A.Mostreikaitė, S.Pabedinskas, J.Sejavičienė, S.Pleskus, E.Vaičekauskienė, E.Straigytė.

19 d. Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija perrinko komisijos pirmininką. Vietoj laikinai šias pareigas ėjusio Leono Remeikos Etikos komisijos pirmininku tapo buvęs Baltijos televizijos direktorius Gintaras Songaila, deleguotas Tarptautinės reklamos asociacijos Lietuvos skyriaus. Jo pavaduotoju iš naujo išrinktas Žurnalistikos centro direktorius Laimonas Tapi-nas.

20 d. Seimas neeilinės sesijos posėdyje patvirtino naują žurnalistų etikos inspektorių Kovo 11 – osios Akto signatarą, rašytoją Romą Gudaitį.

Rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ atliktos apklausos duomenimis, Lietuvos žiniasklaida pasitiki 67,6 proc. respondentų, bažnyčia 63 proc., sveikatos apsauga 53,6 proc., prezidentu 43,4, Lietuvos banku 39,4., mažiausiai pasitiki komerciniais bankais 9 proc. ir partijomis 6,3 proc.

Išleista publicisto L.Tapino knyga „Imk, klajokli, žibintą vilties“ – apie lie-

tuvių poetą ir diplomatą Jurgį Baltrušaitį. Knyga gimė iš dokumentinės medžiagos, kauptos Lietuvos, Maskvos ir Prancūzijos archyvuose.

Lietuvos žmogaus teisių centras Vilniuje surengė seminarą žurnalistams „Nepilnamečių justicija Lietuvos žiniasklaidoje“. Jį parėmė Jungtinių Tautų Vystymo fondas. Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Socialinės teorijos katedros vedėjas doc. Aleksandras Dobryninas pristatė savo knygą „Nepilnamečių justicija Lietuvos žiniasklaidoje“. Leidinyje apibendrinti išsamūs sociologiniai tyrimai. Socialinės apklausos rodo, kad visuomenė apie nusikaltimus dažniausiai sužino iš žiniasklaidos.

Kovas. 10 d. Kaune vyko Lietuvos žurnalistų draugijos (LŽD) susirinkimas, kuriame Kauno skyriaus pirmininke išrinkta Gražina Petrošienė, „Ūkininko patarėjo“ vyriausioji redaktorius pavaduotoja, iki tol vadovavo Lietuvos žurnalistų draugijai.

Kovo pradžioje sudaryta Žinių visuomenės taryba. Ji įsteigta siekiant paspartinti žinių visuomenės plėtrą Lietuvoje. Jos nariai teiks Prezidentui siūlymus dėl valstybinės žinių politikos formavimo ir įgyvendinimo. Tarybai taip pat pavesta plėtoti visuomenės ir valstybės institucijų dialogą kuriant žinių visuomenę šalyje.

26 d. Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos posėdyje svarstyta Vilniaus mero A. Zuoko skundas dėl „Lietuvos žinių“ (2001 02 21) tikrovės neatitinkančios žinios. Komisija nusprendė, jog dienraštis

„Lietuvos žinios“ pažeidė Žurnalistų ir leidėjų kodekso 6 ir 22 str.

Alytaus raj. įvyko seminaras „Žurnalistikos teisė, etika ir kultūra“. L. Tapino teigimu, per pastaruosius ketverius metus žiniasklaidai iškelta ir nagrinėta apie 2 tūkst. bylų. 46 proc. bylų dėl garbės ir orumo laimėjo ieškovai. Daugiausia bylų dėl garbės ir orumo iškelta „Respublikai“, „Lietuvos rytui“, „Kauno dienai“. Kito seminaro pranešėjo VU Filosofijos Socialinės teorijos katedros vedėjo Aleksandro

2001 m. balandis. Lietuvos tautinio olimpinio komiteto medaliu „Olimpinė žvaigždė“ apdovanojamas Lietuvos radijo diktoriaus, renginių vedėjas Juozas Šalkauskas. Jis fotografavo Atlantos, Nagano, Sidnėjaus žaidynes, surengė olimpinį nuotraukų parodą.

„Žurnalistų žinių“ archyvo nuotr.

Dobrynino teigimu, daugelyje spaudos leidinių dominuoja agresyvios antraštės. Jų lyderė yra „Akistata“.

Balandis. Nustojo eiti Ukmergės rajono laikraštis „Ukmergės diena“.

Telšių apskrities dienraštis „Kalvotoji Žemaitija“ sulaukė 60 metų.

Balandžio 19 d. apdovanoti Lietuvos studentų ir LŽ sąjungų surengto „Šauniausio studentiško leidinio“ nugalėtojai. Jais tapo Kauno technologijos universiteto telekomunikacijos ir elektronikos RAFES studentų atstovybės leidžiamas „Njuspeipis“.

Gegužė. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo gegužės 14 d. posėdyje „Tauragiškių balso“ žurnalistė Saliama Černiauskaitė laimėjo garbės ir orumo bylą prieš Tauragės rajono eksmerą Petrą Jakubauską. Teismų maratonas tesėsi nuo 1997 m., įvyko per 20 posėdžių.

10 d. LŽS VK posėdyje nutarta lapkričio 10 d. sušaukti neeilinį visuotinį LŽS suvažiavimą. Išrinkta redakcinė komisija, rengianti LŽS įstatų pakeitimus ir papildymus (V.Valiušaitis, J.Bačiulis, P.Dargis, V.Mačiulis, D.Radzevičius, V.Rekevičius, E.Straigytė).

Birželis. Birželio 11 – 15 dienomis Seule (Pietų Korėja) įvyko XXIV Tarpautinės žurnalistų federacijos (TŽF) kongresas „Žurnalistika informacijos amžiuje“. Jame dalyvavo LŽS pirmininko pavaduotojas D.Radzevičius. Į renginį atvyko apie 200 žurnalistų iš 150 šalių.

Seime įvyko konferencija „Žmogaus teisių apsauga ir žiniasklaida“. Joje pranešimus skaitė Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininkas G.Dalinkevičius, teisingumo ministras G.Bartkus, dr. L.Tapinas, Aukščiausiojo Teismo teisėjai E.Bieliūnas ir A.Norkūnas, žurnalistų etikos inspektorius R.Gudaitis, dr.A.Juozaitis, advokatė L.Meškauskaitė.

13 d. Lietuvos radijui sukako 75-eri.

Žurnalistų V.Gedgaudo vardo stipendija skirta VU Žurnalistikos instituto trečio kurso studentams – Vaidai Bielskytei ir Linui Kmieliauskui.

Žurnalistas Vaidotas Žukas atidarė privačią galeriją ir pirmąją savo darbų parodą. Joje eksponuota 20 a. aštuntojo – devintojo dešimtmečių egzistencinė ir sakralinė tapyba, iš viso apie 90 darbų.

Liepa – rugpjūtis. „Lietuvos paparacu 2001“ išrinktas „Lietuvos ryto“ fotografas Viktoras Kapočius.

Lietuvos televizijos ir spauda įsipareigojo socialinei reklamai skirti reklaminio laiko ir vietos maždaug už 3 mln. litų.

LŽS būstinė iš Vilniaus g., Vilniuje, persikėlė į Gedimino pr. 1, Teatro sąjungos patalpas.

VU Žurnalistikos institutas surengė seminarą „Pilietinė žurnalistika: žurnalistų atsakomybė ir visuomenės interesai“. Pranešimus skaitė Visuomenės plėtros fondo vadovas filosofas R.Ozolas, doc. L.Jekentaitė – Kuzmickienė, žurnalistų

etikos inspektorius R.Gudaitis, LŽS pirmininkas R.Eilunavičius.

Rugsėjis. Įsteigta Vakarų Lietuvos vietos laikraščių leidėjų asociacija. Jos pirmininke tapo „Pajūrio naujienų“ vyr. redaktorė Genovaitė Paulikaitė.

Spalis. 6 d. žurnalas „Muzikiniai barai“ šventė 70 metų jubiliejų.

Lietuvos radijo ir televizijos taryba nuo lapkričio 1 d. nusprendė nutraukti trečiosios Lietuvos radijo programos transliacijas ir sujungti ją su antrąja programa.

5–6 d.d. Anykščiuose vyko LŽS rengtas seminaras „Žurnalistikos teisė, etika ir kultūra“.

10 d. LŽS Kauno ir Šiaulių skyrių delegatai įsteigė Lietuvos žurnalistų federaciją (LŽF). LŽF prezidentu išrinktas LŽS Kauno apskrities skyriaus valdybos pirmininkas Vidas Mačiulis.

Gruodis. 12 d. Atviros Lietuvos fondo valdyba Lietuvos žurnalistikos centro direktore paskyrė Renitą Paleckienę.

10 d. Baltijos TV kontrolinį akcijų paketą turinti „American Equitable Finance Corporation“ perleido jį lenkų firmai „Polaris“.

19 d. Vytauto Didžiojo universitete (VDU) Kaune paminėtas žurnalistikos studijų 60-metis. VDU Žurnalistikos ir sociologijos katedra įkurta 1941 m.

2001 m. lapkričio 10 d. Vilniuje įsteigtas Spaudos fotografų klubas. Jos pirmininku tapo „Lietuvos ryto“ fotografas Jonas Staselis (nuotraukoje kartu su žurnaliste Loreta Česniene).

„Žurnalistų žinių“ archyvo nuotr.

2001 m. dr. V.Kudirkos premiją skirta Stasiui Štikeliui (po mirties) už knygą „Eterio šviesa“. Leidinyje nušviečiama Lietuvos radijo istorija nuo jo įsikūrimo iki 1940 m. V.Kudirkos premija įteikta S.Štikelio darbo tęsėjai Jūratei Baužytei-Štikelienei.

V.Gedgaudo premijos laureatu tapo L.Tapinas už knygą „Imk, klajokli, žibintą vilties“. Tai leidinys apie poetą ir diplomatą Jurgį Baltrušaitį.

Metų žurnalistės vardas suteiktas „Gimtojo Rokiškio“ laikraščio redaktorei Raimondai Stankevičiūtei.

Stasio Lozoraičio premijos „Kelyje į Vilties Prezidento Lietuvą“ 2001-ųjų laureatu tapo Leonas Peleckis-Kaktavičius.

2002 metai

Sausis. 10 d. Lietuvos žurnalistų draugijai suėjo 10 metų.

31 d. Lietuvos rašytojų ir žurnalistų sąjungai sukako 80 metų

LŽS VK prezidiumas nutarė, kad Vidas Mačiulis, Petras Dargis, Vidmantas Valiušaitis, Vilius Kavaliauskas šiurkščiai pažeidė LŽS įstatus ir skaldė sąjungą. Jie pašalinti iš LŽS. Kol neišnagrinėtos šių narių apeliacijos dėl pašalinimo iš profsąjungos, jie lieka LŽS nariai ir toliau vykdo LŽS XII suvažiavimo nutarimus.

Kovo 5 d. Seimas priėmė naują Pridėtinės vertės įstatymą, pagal kurį 18 procentų PVM teks mokėti už laikraščių ir žurnalų popierių, bei 5 procentų mokestį už pačius laikraščius ir žurnalus.

Kultūros kongreso surengtoje konferencijoje „Kultūra žiniasklaidoje ir žiniasklaidos kultūra“ diskutuota apie visuomenei reikalingos kultūrinės spaudos padėtį, valstybės požiūrį į ją, apžvelgta bendra žiniasklaidos padėtis, jos vertybiniai orientyrai.

Balandis. Dienraščio „Klaipėda“ bendrovės valdyba sustabdė vyriausiojo redaktoriaus Antano Stanevičiaus įgaliojimus. Pastarojo vietą užėmė pirmasis pavaduotojas Valdemaras Puodžiūnas.

18 d. įvyko pirmoji fotografijos paroda „Lietuvos spaudos fotografija 2001“. Jos nugalėtoju tapo Ramūnas Danisevičius, „Lietuvos žinių“ fotokorespondentas.

2002 m. kovas. Įsteigta LŽS ir Lietuvos rašytojų sąjungos Juozo Tumo-Vaižganto premija, skiriama rašytojui arba žurnalistui už sėkmingą grožinės literatūros ir žurnalistikos dermę. Pirmuoju jos laureatu tapo poetas, žurnalistas Gintautas Iešmantas.

Auksės Skiparytės nuotr.

17 d. mirė žymus sporto žurnalistas Saliamonas Vaintraubas.

Gegužė. Leidinio „Kas yra kas Lietuvoje“ žiniasklaidos Metų žmogumi išrinktas žurnalistas Vytautas Matulevičius.

Birželis. 25 d. Seimas priėmė Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą tikintis, kad šis įstatymas padės sumažinti žiniasklaidoje smurtą ir pornografiją.

Liepa. 10 d. Prezidentas Valdas Adamkus vetavo Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą. Prezidento pasirašytame

dekrete – įstatymas reikalingas, tačiau kai kurios nuostatos pažeidžia suaugusiųjų piliečių teisę laiku gauti išsamią, patikimą ir objektyvią informaciją.

12 d. Lenkijos kanclerio pavaduotojas Marekas Zwirkas Lenkijos BNS ir Lietuvos radijo korespondentui Varšuvoje Algimantui Degučiiui įteikė Lenkijos atgimimo Nuopelnų ordino kavalieriaus kryžių.

Vienintelė Lietuvoje lenkų kalba transliuojanti radijo stotis „Znad Wilii“ paminėjo veiklos dešimtmetį.

Rugsėjis. 16 d. Prezidentas Valdas Adamkus pasirašė Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą, kurį pats vetavo.

Įvyko LŽS VK posėdis. Atkurta V.Mačiulio ir V.Valiušaičio narystė LŽS. V.Kavaliausko ir P.Dargio apeliacijos nepatenkintos.

Dvidešimt šalyje veikiančių reklamos ir žiniasklaidos planavimo agentūrų susivienijo į Lietuvos komunikacijos agentūrų asociaciją (KOMAA).

Dienraščio „Lietuvos žinios“ redaktore paskirta Valė Čeplevičiūtė. Prieš kelis mėnesius iš šio posto atsistatydinus Rytui Staseliui laikinai redaktore dirbo Inga Liutkevičienė.

Žurnalistas Vytautas Matulevičius išleido knygą „Būti ar nebūti“. Tai leidinys apie pastarųjų metų Lietuvos elito ir valdžios santykį su visuomene.

LŽS, Kultūros ministerija ir F.Eberto fondas surengė tarptautinę konferenciją „Žiniasklaida pasaulinės globalizacijos procese“.

Spalis. BNS žurnalistas Artūras Račas pakviestas dirbti pirmuoju Baltijos šalių atstovu UNESCO Spaudos laisvės patarėjų grupėje 2003-2005 metų kadencijai. Grupė, vienijanti įvairių šalių žurnalistus įkurta 1996 m. Pagrindinis jos tikslas – skleisti pagrindinius spaudos laisvės principus.

Žurnalistas P. Lapeikis išleido epigramų ir miniatiūrų knygą „Viskas mano ponams“.

23 d. Konstitucinis teismas paskelbė, kad Visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnis, tvirtinantis žurnalisto teisę neatskleisti informacijos šaltinio, neatitinka Konstitucijos

25 d. atidaryta LŽS internetinė svetainė www.lzs.lt.

Lapkritis. 15 – 16 d.d. Taline vyko tarptautinė konferencija „Socialinis dialogas multinacionalinėse žiniasklaidos priemonėse“. Švedai, norvegai, danai, suomiai, estai, latviai ir lietuviai skaitė pranešimus, diskutavo, kaip skandinavišką socialinių garantijų patirtį pritaikyti Baltijos šalyse.

Gruodis. 6 d. paminėtas rašytojo, filosofo, publicisto, „Naujosios Romuvos“ redaktoriaus Juozo Keliučio gimimo 100-metis.

18 d. LŽS VK posėdyje vienbalsiai nutarta 2002 m. dr. V. Kudirkos premiją

2002 metų V.Gedgaudo premija skirta „Dienovidžio“ vyriausiajai redaktorei Aldonai Žemaitytei

„Žurnalistų žinių“ archyvo nuotr.

skirti LTV žurnalistams Raigardui Musnickui ir Ryčiui Juozapavičiui.

Sporto žurnalistikos veteranas Kazys Kilčiauskas apdovanotas Lietuvos tautinio olimpinio komiteto „Olimpine žvaigžde“.

Lietuvos sporto žurnalistų federacijai (LSŽF) ir toliau 4 metų kadencijai vadovaus perrinktas prezidentas Aleksandras Krukauskas. Organizacijos generaliniu sekretoriumi perrinktas Gintaras Nenartavičius.

2003 metai

Rugpjūtis. 17 d. Janedoje (Estija) vykusiame Baltijos žurnalistų federacijos (BŽF) posėdyje l.e.p. LŽS pirmininkas

Dainius Radzevičius išrinktas BŽF prezidentu. BŽF įsteigta 1998 m. birželio mėnesį Taline, siekiant atkurti 1933 m. sudarytą trijų šalių Baltijos spaudos santarvę.

Rugsėjis. 16 d. LŽS viešai kreipėsi į laikraščio „Šiaulių naujienos“ savininkus ir vadovus, taip pat į atsakingas valstybės institucijas, prašydama užtikrinti Konstitucijos ir kitų įstatymų suteiktą teisę dirbantiems į darbą ir teisingą apmokėjimą už jį. Žurnalistų etikos inspektorius Romas Gudaitis pritarė LŽS susirūpinimui dėl žurnalistų teisių.

Gruodis. 3-ąją, Pasaulinę neįgaliųjų dieną, apdovanoti LŽS, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Lietuvos invalidų reikalų tarybos pirmą kartą surengto žurnalistų konkurso „Neįgalusis – visavertis visuomenės narys“ laureatai. Konkurse dalyvavo 89 autoriai, vertinimo komisijai pateikę 336 darbus. Diplomai ir ir piniginiai prizai iteikti 30 periodinės spaudos, radijo ir televizijos žurnalistu.

6 d. Šiaulių dramos teatre vyko XIII LŽS suvažiavimas. 160 delegatų ir 48 LŽS nariai, nepriklausantys skyriams ir klubams, turėjo 528 balsus. Svarstyti ir patvirtinti nauji LŽS įstatai, išrinkta sąjungos valdyba, Garbės teismas. LŽS pirmininku išrinktas iki tol laikinai jo pareigas ėjęs Dainius Radzevičius.

Priimtose rezoliucijos „Dėl strateginių LŽS veiklos tikslų“ (sukurti žurnalistų kvalifikacijos kėlimo ir profesinių įgūdžių, teisės žinių tobulinimo bei etikos paaiskavimo ir normų programą; suformuoti LŽS narių elektroninio ir kito ryšio informavimo duomenų bazę; inicijuoti pokalbius

su leidėjais-darbdaviais dėl pirminių LŽS organizacijų kūrimo, patobulinti LŽS leidinio „Žurnalistų žinios“ struktūrą); „Dėl profesionalaus žurnalisto statuso“, „Dėl internetinės žurnalistikos“, „Dėl vaikų ir jaunimo apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio“, „Dėl Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso pataisų ir papildymų“, „Dėl Lietuvos Nacionalinio radijo ir televizijos perspektyvos“ ir kt.

12 d. VU Žurnalistikos instituto patalpose įvyko steigiamasis Vilniaus skyriaus susirinkimas (pirmininku išrinktas Algimantas Jasulaitis).

2004 metai

Sausis. Tradiciniuose kūrybiniuose LŽS konkursuose „Akiratyje – žmogus“, „Reformos žmogaus labui“, „Ką pasakytų Temidė?“, „Kultūros versmėse“ 2003 metais dalyvavo per 100 autorių, konkursui pateikę 500 darbų. Apdovanoti 26 žurnalistai

Vasaris. Kaune įkurtas žurnalistikos ir publicistikos veteranų klubas „Mes“ (pirmininkas Vytautas Andrejaitis).

LŽS Šiaulių apskrities skyriaus žurnalistai šventė tradicinę savo šventę „Metų viny, 2003“.

20–22 d.d. Kretingoje surengtas seminaras Lietuvos regioninių laikraščių korespondentams ir vadybininkams. Projektą organizavo Vakarų Lietuvos laikraščių leidėjų asociacija, finansavo Olandijos programa „Matra“.

24 d. LŽS padarė viešą pareiškimą dėl grėsmių ir pavojų žurnalistams, siekiantiems laisvai ir nevaržomai skleisti informaciją.

Vilniuje vyko diskusija „Tiriamoji žurnalistika – podukros vietoje“. Diskusiją organizavo LŽS ir Lietuvos verslo darbdavių konfederacija.

Kovas. 5 d. atidarytas atnaujintas Lietuvos radijo ir televizijos muziejus.

16 d. įsteigtas LŽS Marijampolės skyrius (pirmininkė Jolanta Račaitė).

25 d. įvyko steigiamasis LŽS Rokiškio skyriaus susirinkimas (pirmininkė Audronė Baltuškaitė).

Vilniaus universiteto Žurnalistikos institute surengtas seminaras „Žiniasklaida: galia ir atsakomybė“, o Kaune – diskusija „Profesionalioji žurnalistika Lietuvoje ir Europos Sąjungoje – aukšti profesiniai standartai ar neribota laisvė“.

Išėjo advokatės L.Meškauskaitės knyga „Žiniasklaidos teisė. Visuomenės informavimo teisė: teoriniai ir praktiniai aspektai“. Tai pirmas bandymas kompleksiskai nagrinėti Lietuvoje susiklosčiusią teisinę žiniasklaidos padėtį.

Balandis. LŽS Senjorų klube pristatytos Vytauto Barausko, Laimono Tapino, Domo Šniuko, Filomenos Taunytės knygos.

Gegužė. 6 d. Spaudos atgavimo šimtmčio proga Lietuvos spaudos fotografų

klubas Vilniaus rotušėje surengė parodą „Lietuvos spaudos fotografija, 2004“. Geriausiems fotografams įteikti „Auksinio kadro“ prizai.

7 d. Kauno žurnalistų namuose paminėtas spaudos atgavimo šimtmetis, įteiktos 2003 metų prestižinės LŽS premijos: dr. V.Kudirkos – „Lietuvos žinių“ žurnalistei Aldonai Svirbutavičiūtei už straipsnių rinkinį „Korupcijos gniaužtuose. Neišgalvotas skriaudų metraštis„; V.Gedgaudo – rašytojui, žurnalistui Viktorui Rudžianskui už knygą „Gyvenęs ir mūsų gyvenimus“ (apie kun. R. Mikutavičių). Kauniečių surengtame Spaudos baliuje dalyvavo ir Lietuvos žurnalistų draugijos atstovai.

7 d. Klaipėdoje surengta profesinė žurnalistų šventė „Gintarinė spauda“, o Vilniaus universiteto Žurnalistikos instituto studentai šventė Žurnalistų dienas (LeŽudi).

Birželis. 4 d. įsteigtas neformalus Žurnalistų, propaguojančių aplinkosaugos idėjas, klubas.

10–12 d.d. surengtas devintasis tarptautinis žurnalistų ralis „Lietuva, 2004“. Nugalėtojai – LNK laidos „Ekipažas“ atstovai D. Leonavičius ir A. Jacevičius.

17–18 d.d. LŽS prie Vištyčio ežero surengė seminarą „Nepilnamečiai ir žiniasklaida: teisė į informaciją ir galimi pavojai“. Rėmėjai: F. Eberto fondas ir Kultūros ministerija.

18 d. Atėnuose (Graikija) jubiliejiname (25-ajame) Tarptautinės žurnalistų

federacijos (TŽF) kongrese dalyvavo LŽS pirmininkas D. Radzevičius. Kongrese aptarti globalizacijos iššūkiai žurnalistams, svarstyti žurnalistų teisių ir solidarumo klausimai. TŽF prezidentu perrinktas Christianas Vorenas.

Rugpjūtis. 28–29 d.d. pirmasis žurnalistų sąskrydis „Lietuvos žurnalistai už taiką‘04“, surengtas Didžiosios kunigaikštienės Birutės motorizuoto pėstininkų bataliono poligone Alytuje.

Rugsėjis. LŽS Trakuose surengė seminarą „Intelektinės produkcijos kūrimas, projektų rengimas ir autorių teisių apsauga“.

30 d. įsteigtas neformalus Žurnalistų ir žemės bei vandens specialistų klubas.

Kunigiškiuose (Anykščių r.) eseistei, rašytojai Gintarei Adomaitytei už knygą „Kelio dulkės, baltos rožės“ (apie pal. Jurgį Matulaitį) įteikta J. Tumo-Vaižganto premija.

Spalis. VU Žurnalistikos institute surengtas seminaras „Žurnalistų ruošimas naujai žiniasklaidai: Šiaurės Europos–Baltijos–Rusijos šalių bendradarbiavimo plėtra“.

Lapkritis. 1 d. Lietuvos žurnalistų sąjunga persikėlė į naujas patalpas Teatro 8 Vilniuje.

12 d. LŽS patalpose surengtas antrasis neformalaus žurnalistų ir medikų klubo „Medipress“ susitikimas. Dalyvavo devyni buvę sveikatos apsaugos ministrai, o tuo-

metinis ministras J. Olekas pristatė knygą „Gyvoji medicinos istorija“.

13 d. Lucko mieste (Ukraina) įvyko tarptautinis mini futbolo turnyras „Volynė-2004“. Varžėsi šešios komandos. Lietuvos „Prelegentai-LŽS“ užėmė antrąją vietą.

Gruodis. 2–3 d.d. Rygoje (Latvija) surengtoje tarptautinėje konferencijoje „Reklama televizijoje: naujos technologijos, naujas reguliavimas“ dalyvavo LŽS valdybos narys, LRT Komisijos narys Edmundas Juškys.

10 d. LŽS surengė tarptautinę konferenciją „Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtintų laisvių, teisių ir pareigų derinimas naujų technologijų amžiuje“. Renginio partneriai F. Eberto fondas, Jungtinių Tautų vystymo programa, Lietuvos teisingumo ministerija ir Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacija. Dalyvavo ir Latvijos, Estijos, Lenkijos žurnalistai. Išleistas konferencijos pranešimų rinkinys lietuvių ir anglų kalbomis.

Klaipėdoje LŽS ir VŠĮ „Europos namai“ surengė apskritą stalą-diskusiją „Europos Sąjungos Konstitucija ir Europos pilietiškumas“.

2005 metai

Sausis. Apdovanoti LŽS skelbtų kūrybinių konkursų 2004 metų laureatai. Premijomis įvertinti 21 žurnalisto kūriniai (dalyvavo apie 100 autorių, kurie pateikė 250 savo darbų, nemažai iš tiriamosios žurnalistikos). Pirmą kartą organizuotas

bendras LŽS ir Sveikatos apsaugos ministerijos konkursas „Gydytojas – mano didžioji viltis“ (konkurso laureatė – Aldona Svirbutavičiūtė).

Vasaris. LŽS Senjorų klubo narys R. Masteika Vilniaus paveikslų galerijoje pristatė dvi naujas savo knygas.

Kovas. 24–25 d.d. Druskininkuose LŽS ir VŠĮ „Europos namai“ surengė praktinį seminarą žurnalistams „Konstitucija Europai ir Europos pilietiškumas“. Pranešimus skaitė VU Žurnalistikos instituto ir VDU dėstytojai, buvęs BBC korespondentas Nicolas Jones (D. Britanija). Apdovanoti analogiško konkurso laureatai (Leopoldas Rozga, Mindaugas Šimkūnas). Ta tema diskusijos vyko penkiuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose, kur europarlamentarai, politologai ir žurnalistai diskutavo apie Europos Konstituciją ir Konstitucijos sutartis.

Šiauliuose surengtas LŽS Šiaulių apskrities skyriaus renginys „Metų viny, 2004“.

Balandis. 12 d. Seime pritarta Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektui.

15 d. Lietuvos Mokslų akademijos salėje visuotiniame žurnalistų ir leidėjų organizacijų atstovų susirinkime priimtas naujos redakcijos Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas. Netrukus jis išleistas atskiru leidiniu.

Vilniuje surengtas pirmasis tarptautinis žurnalistų futbolo turnyras „Vilnius,

2005“, kuri organizavo LŽS, Lietuvos sporto žurnalistų federacija ir jos Vilniaus filialo klubas „Prelegentai“. Dalyvavo Estijos, Ukrainos, Baltarusijos jungtinė užsienio komanda „All stars international“, „Prelegentai“ ir Žurnalistikos studentų futbolo komandos.

Gegužė. Pagerbti 2004 m. dr. V. Kudirkos ir V. Gedgaudo premijų laureatai.

Dr. V. Kudirkos premiją už fotografijos darbus pelnė „Kauno dienos“ fotografas Evaldas Butkevičius, o V. Gedgaudo premija apdovanotas publicistas, VDU dėstytojas Egidijus Aleksandravičius už publicistikos knygą „Kas iškirto varnui akį“.

Įteikti Lietuvos spaudos fotografų klubo konkurso „Lietuvos spaudos fotografija“ *Auksinio kadro* apdovanojimai. Konkurse dalyvavo 93 fotokorespondentai su 5000 darbų. Vienas iš nugalėtojų – Ramūnas Danisevičius pelnė net šešis prizus.

Vyko tradicinės Žurnalistų dienos (LeŽudi), Žurnalistikos instituto studentai įkūrė Žurnalistų respubliką.

26 d. Kipre surengtoje tarptautinėje konferencijoje, skirtoje žurnalistų profesinių sąjungų įtakos stiprinimui, dalyvavo LŽS tarptautinių ryšių komisijos pirmininkė Austė Stoškutė. Kaip šios konferencijos tęsinys rugsėjo 23-24 dienomis Bratislavoje (Slovakija) surengta konferencija „Europos žurnalistų teisų stiprinimas: laisvųjų žurnalistų integracija į socialinį dialogą“. Joje taip pat dalyvavo A. Stoškutė.

Išėjo Algio Kustos knyga „Tylioji meilė“ (pokalbių su politikais, visuomenės veikėjais, meno atstovais rinkinys) ir doc. Broniaus Raguočio „Amerikos lietuvių periodinė spauda 1879–1919 metais“. Ši monografija – tai kruopštus, argumentuotas, išsamus išeivijos spaudos tyrinėjimas, pasinaudojant naujais šaltiniais.

Birželis. 10 d. įvyko steigiamasis Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos (NŽKA) susirinkimas, kuriame patvirtinti Asociacijos įstatai. Išrinktas NŽKA pirmininkas D. Radzevičius, taip pat Asociacijos valdyba. Asociacija įkurta vadovaujantis LR meno kūrėjų ir meno kūrėjų organizacijų įstatymu.

Liepa. Surengtas LŽS atstovų išvažiujamasis susitikimas su Kauno miesto tarybos nariais ir diskusija „Kuri iš keturių valdžių viršiausia?“.

Rugpjūtis. 27–28 d.d. į žurnalistų sąskrydį „Žurnalistai už taiką'05“ Tauragės r. Sakalinės kaime, Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Kęstučio motorizuoto pėstininkų bataliono poligone, susirinko 200 žurnalistų iš Lietuvos, Lenkijos, Ukrainos, Baltarusijos, Kaliningrado srities.

Spalis. Tarptautiniame futbolo turnyre Lucke (Ukraina) Lietuvos žurnalistų rinktinė iškovojo trečiąją vietą.

Kunigiškiuose (Anykščių r.) J. Tumo-Vaižganto premija apdovanotas žurnalistas, eseistas, rašytojas Laimonas Tapinas už knygą „Prarasto laiko nebūna“.

7–8 d.d. Plinkšėse (Mažeikių r.) Vakarų Lietuvos žurnalistai dalyvavo LŽS, F. Eberto fondo Lietuvos atstovybės ir Lietuvos kultūros ministerijos surengtame teoriniame-praktiniame seminare „Žiniasklaidos misijos etiniai aspektai: personalinių išteklių valdymo problemos“. Toks pat seminaras spalio 28–29 dienomis surengtas Birštone.

20 d. įsteigtas LŽS sporto klubas (pirmininkas Vytautas Radzevičius).

Lapkritis. 5–6 d.d. Lisabonoje vykusioje konferencijoje apie autorių teises dalyvavo LŽS pirmininkas D. Radzevičius.

10 d. LŽS viešai pareiškė savo poziciją dėl laisvo žodžio suvaržymo, kylant ginčams tarp valdžios ir žiniasklaidos.

25–26 d.d. Birštone LŽS, F. Eberto fondas ir Kultūros ministerija surengė seminarą „Internetinė žurnalistika: naujos galimybės“.

Gruodis. Įteiktos premijos žurnalistams, rašantiems AIDS/ŽIV temomis.

2 d. LŽS, Baltijos žurnalistų federacija, F. Eberto fondas ir Lietuvos kultūros ministerija Vilniuje surengė tarptautinę konferenciją „Žiniasklaidos vieta šiandiniame versle, politikoje ir visuomenėje“. Prelegentai: Pamela Moriniere (Europos žurnalistų federacija), Albrecht Haller (Australijos žurnalistų asociacija), VU Žurnalistikos instituto doktorantė Aurelija Juodytė ir kiti.

16 d. įsteigtas LŽS Spaudos fotografų klubas (pirmininkas Jonas Staselis).

17 d. Vilniaus universitete, A. Mickevičiaus muziejaus patalpose, atidengta memorialinė lenta profesinės žurnalistikos pradininkui Juozui Purickiui-Vygandui.

2006 metai

Sausis. LŽS pasiūlė viešą diskusiją dėl prieštaringų teisminių sprendimų vertinant žiniasklaidos turinį. Ją paskatino Kauno apylinkės teismo sprendimas išreikšdami iš „Laikinosios sostinės“ žurnalistu A. Dambrausko 50 tūkst. litų už tai, kad žurnalistas prosovietinės LKP/SSKP narį R. Tvarijoną pavadino kolaborantu, bendradarbiavusiu su sovietų okupacine valdžia. Administracinis teismas panaikino apylinkės teismo sprendimą.

Apdovanoti tradicinių LŽS kūrybinių konkursų laureatai. Konkursuose dalyvavo daugiau kaip 100 autorių. Taip pat buvo apdovanoti ir konkurso „Gydytojas – mano didžioji viltis“ laureatai.

Vasaris. 10–11 d.d. Ziniūnuose (Jonišio r.) surengtas seminaras „Žiniasklaidos misijos etiniai aspektai: personalinių išteklių valdymo problemos“. Seminaro organizatoriai – LŽS, F. Eberto fondas ir Kultūros ministerija.

Kovas. 2 d. LŽS, F. Eberto fondas ir Lietuvos kultūros ministerija Vilniuje surengė konferenciją „Kodėl teisininkai ir žurnalistai skirtingai supranta teismų sprendimus“.

LŽS ir Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacijos atstovai aptarė Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimus, kvalifikacijos kėlimo mokymo problemas ir nutarė stiprinti abiejų organizacijų bendradarbiavimą.

Šiauliuose ketvirtą kartą surengtos „Metų viny-2005“.

Apdovanoti konkurso „Socialinis draudimas – garantija ateičiai“ laureatai.

24 d. VU Žurnalistikos institute atidaryta pirmojo Lietuvoje profesionalaus žurnalisto Juozo Keliuočio auditorija.

Balandis. Tarptautiniame žurnalistų futbolo turnyre „Vilnius, 2006“ (Lietuva, Latvija, Lenkija, Baltarusija) nugalėjo Lietuvos žurnalistų futbolo rinktinė.

16 d. Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų namuose Vilniuje pristatyta LŽS Senjorų klubo narės Aldonos Žemaitytės knyga „Tamsa ištirpsta šviesoje“ (apie prof. Kazimierą Antanavičių).

Gegužė. Vilniaus rotušėje Spaudos dienos proga įteiktos LŽS ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos (NŽKA) prestižinės premijos. Dr.V. Kudirkos premija apdovanoti šeši Lietuvos radijo laidos „Ryto garsai“ žurnalistai (prodiuserė Ilona Rūkienė); V. Gedgaudo premija atiteko „Klaipėdos“ žurnalistei Janinai Bačiūnaitei už knygą „Tauta – tai šimtmečiai į priekį“.

Surengta jubiliejinė LŽS Kauno apskrities skyriaus žurnalistų šventė – tradi-

cinis Spaudos balius, kuriame buvo įteikti penki „Gintariniai parkeriai“ geriausiems Kauno žurnalistams.

5–7 d.d. Varšuvoje (Lenkija) vykusioje tarptautinėje konferencijoje „Audiovizualinė industrija žengia į ateitį. Socialinis dialogas kaip įrankis kintančios aplinkos problemoms spręsti“ dalyvavo LŽS valdybos narys E. Juškys.

12 d. LŽS Vilniaus skyriaus visuotiniame susirinkime pirmininke išrinkta Danutė Jokubėnienė.

19–20 d.d. Birštone surengtas seminaras „Mūsų visų socialinis saugumas: galimybės ir iššūkiai“. Seminarą organizavo LŽS, F. Eberto fondas ir Lietuvos kultūros ministerija. Dalyvavo pranešėjai iš JAV, Australijos bei Lietuvos socialinės apsaugos reikalų ir darbo ministerijos.

27 d. Vilniaus rotušėje „Auksinio kardo“ prizais apdovanoti Lietuvos spaudos foto konkurso „Lietuvos spaudos fotografija, 2006“ nugalėtojai. Atidaryta paroda „Lietuvos spaudos fotografija, 2006“. Konkursui 10 tūkstančių darbų pateikė 112 autorių. Pagal temas atrinkti ir apdovanoti vienuolika laureatų.

Birželis. 12 d. paminėtas Lietuvos radijo 80-metis. Išleista knyga „Lietuvos radijas. Viena diena ir 80 metų“.

Druskininkuose surengtas XI-asis tarptautinis žurnalistų ralis „Lietuva 2006“.

LŽS Senjorų klube pristatyta Elenos Sliesoriūnienės knyga „Inteligentų karta“ – autorės susitikimai su Lietuvos mokslininkais.

Išėjo LŽS Senjorų klubo narės Vitos Morkūnienės knyga „Pokalbiai Tėvo Stanislovo celėje“. Knyga pristatyta Paberžėje, Kėdainiuose, Šiauliuose, Joniškyje.

Liepa. 11 d. Seimas pritarė naujos redakcijos Visuomenės informavimo įstatymui, kuris įsigaliojo nuo 2006 m. rugsėjo 1 dienos. Įstatyme apibrėžtos naujos sąvokos: žurnalistas, internetinė žiniasklaida, rajono, miesto, nacionalinis laikraštis, įtvirtintas žurnalisto statusas.

25 d. Įvyko LŽS Vilniaus skyriaus valdybos narės Aurelijos Arlauskienės knygos „Tomas Šernas: vakar buvo rytoj“ (apie Medininkų skerdynių liudininką Tomą Šerną) sutiktuvs. Vėliau knyga pristatyta Kaune, Biržuose, Preiloje, Šalčininkų, Molėtų rajonuose, Knygų mugėje Litexpo parodų centre, Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, Stasio Vainiūno namuose-muziejuje.

26 d. radijo žurnalistui, „Teisingumo čempiono“ titulą pelniusiam Audriui Antanaičiui įteiktas Amerikos lietuvių advokatų asociacijos apdovanojimas.

19–20 d.d.Klaipėdos r. Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Butigeidžio dragūnų mokomojo pulko poligone vyko tradicinis žurnalistų sąskrydis „Lietuvos žurnalistai už taiką'06“. Sąskrydyje dalyvavo žurnalistai iš Latvijos, Baltarusijos ir Ukrainos, taip pat ministrai J. Olekas, Z. Balčytis,

P. Baguška, Lietuvių žurnalistų sąjungos (išėivijoje) pirmininkas K. Miklas.

Rugsėjis. 6 d. LŽS Vilniaus skyriaus posėdyje numatyta surengti publicistikos konkursą „Taikliausias šūvis-2006“, seminarą „Žurnalistika ir literatūra“, įkurti Pokalbių klubą.

9 d. NŽKA konferencijoje pakoreguoti Asociacijos įstatai, pirmininku perrinktas D. Radzevičius, taip pat perrinkta NŽKA valdyba. 2005 m. įkurta NŽKA vienija per 50 narių.

16 d. Anykščiuose LŽS, F. Eberto fondas ir Kultūros ministerija surengė teorinį-praktinį seminarą „Lietuvos žiniasklaidos darbuotojų asmeninio tobulinimosi poreikiai ir galimybės“.

22 d. Vilniaus administracinis teismas panaikino Lietuvos radijo ir televizijos komisijos sprendimą „Dėl Baltarusijos Respublikos televizijos programos retransliavimo Lietuvos Respublikos teritorijoje“.

Spalis. 6–7 d.d. LŽS ir F. Eberto fondo atstovybė Lietuvoje bei Lietuvos kultūros ministerija surengė seminarą „Internetinė žurnalistika: naujos technologinės galimybės“.

Spalio 13–14 d.d. Vienoje (Austrija) vykusioje tarptautinėje konferencijoje „Radijo ir televizijos politika: Vidurio, Rytų ir Pietryčių Europa“ dalyvavo E. Juškys.

17 d. paskelbtas LŽS ir „Žinių radijo“ bendras projektas – laida „Žiniasklaidos anatomija“.

Kunigiškiuose (Anykščių r.) tradicinė LŽS ir LRS J.Tumo-Vaižganto premija įteikta literatūrologi prof. Viktorijai Daujotytei.

LŽS Senjorų klube pristatyta NŽKANario Stasio Lipskio knyga „Spindėjo beržas tolumoj...“ (apie poetą P. Širvį).

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus žurnalistai surengė išvyką į Druskininkus ir seminarą „Savivalda ir žiniasklaida: žurnalistų misijos atlikimo galimybės ir ribos“.

Lapkritis. Paskelbti LŽS ir Krašto apsaugos ministerijos organizuoto konkurso „Lietuvos kario portretas“ laureatai.

25 d. Vilniaus rotušėje surengtas XIV Lietuvos žurnalistų sąjungos suvažiavimas, kuriame LŽS pirmininku išrinktas D.Radzevičius.

2006 metais Senjorų klubo narys Vytautas Česnulis metais išleido dvi knygas: „Iš Varėnos II parapijos ir Vilniaus arkivyskupijos istorijos“ bei „Senoji Perlojos bažnyčia“.

2007 metai

Sausis. 85-erių metų jubiliejų atšventė 1922 m. sausio 31 d. Kaune įkurta Lietuvos rašytojų ir žurnalistų sąjunga (1929 m. kovo 22 d. nuo jos atsiskyrė Lietuvos žurnalistų sąjunga).

Apdovanoti 19 LŽS tradicinių konkursų laureatų. Iš viso konkursuose dalyvavo 100 autorių, pateikusių 255 darbus.

Aštuntąkart senuosius metus drauge palydėję LŽS Kauno apskrities skyriaus nariai pirmą kartą paskelbė „Žurnalistikos riterį“. Juo vienbalsiai pripažintas LŽS narys, dienraščio „Laikinoji sostinė“ redaktoriaus pavaduotojas Arūnas Dambras.

LŽS būstinėje pristatyta gydytojos ir žurnalistės Filomenos Taunytės penktoji knyga „7 nuodėmės ir 12 ligų“.

Eidamas 97-uosius metus mirė vyriausias LŽS narys Konstantinas Mackonis.

Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslų ir diplomatijos instituto Žurnalistikos katedra pervadinta į Viešosios komunikacijos katedrą.

Įvyko visuotinis Senjorų klubo susirinkimas. Dviejų metų kadencijai pirmininku vienbalsiai išrinktas Stanislovas Pleskus.

Vasaris. Radijo ir televizijos komisija (RTK) komercinio televizijos kanalo TV3 generalinį direktorių Ramūną Šiaučikovą už reklamos transliavimą per TV3 žinias nubaudė 1 tūkst.Lt bauda (įterpti reklamą tarp žinių laidose rodomų politinių, verslo, sporto ir kitų naujienų draudžia 2006 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojęs naujos redakcijos Visuomenės informavimo įstatymas). RTK tokią pat – 1 tūkst. Lt baudą skyrė ir koncernui „Achemos grupė“ priklausančio TV kanalo „Baltijos TV“ generaliniam direktoriui Michailui Garberiui už tai, kad vienoje laidoje reklamos rodyta daugiau negu tai leidžiama.

Ne vienerius metus organizuojamo Europos Sąjungos žurnalistų konkurso „Už įvairovę. Prieš diskriminavimą“ 2006 metų nacionaliniais laimėtojais jaunųjų žurnalistų kategorijoje išrinkti dienraščio „Klaipėda“ žurnalistai Vincas Grigas ir Neringa Maciūtė bei dienraščio „Lietuvos rytas“ žurnalistė Milda Kuizinaitė.

Naujienų portale Alfa.lt startavo naujas drąsus projektas – moksleivių *blogas*, kuris yra bendras minėto portalo ir Lietuvos vaikų ir jaunimo centro Jaunųjų žurnalistų klubo sumanymas.

LŽS senjorų klube pristatyta žurnalistų ir rašytojo Vytauto Petkevičiaus knyga „Durniškės“.

Internetiniai dienoraščiai *blogai* sparčiai įsilieja į tradicinę žiniasklaidą. Didžiausios Lietuvoje „blogerių“ bendruomenės įsikūrusios lietuviškame tinklalapyje www.blogas.lt, tarptautiniuose www.livejournal.com, www.blogger.com.

22-25 d.d. Vilniaus knygų mugėje, konferencijų salėse pristatytos ir žurnalistų knygos: Inos Drąsutienės „Ženklas kelyje: Vilniaus mokytojų namai“, Aurelijos Arlauskienės „Tomas Šernas: vakar buvo rytoj“, Filomenos Taunytės „7 nuodėmės ir 12 ligų“, Ingos Liutkevičienės sudaryta knyga „Alma“ ir kt. Pirmą kartą knygas reprezentavo „Verslo žinios“, redakcija „Istorijos“.

Kovas. Lietuvos investicijų bendrovė „Hermis Capital“ iš Norvegijos įmonės „Mecom Press“ įsigijo 100 procentų bendrovės „Kauno diena“ akcijų. Daugiau

nei septynerius metus redaktore dirbusią Aušrą Lėką pakeitė Kęstutis Jauniškis. Jo pirmuoju pavaduotoju tapo Ovidijus Lukošius. Bendrovės naujasis generalinis direktorius – Martynas Kačiulis.

RTK muzikinio televizijos kanalo „MTV Lietuva“ vadovui skyrė maksimalią 3 tūkst.Lt, o LRT ir LNK – po 1 tūkst. Lt baudas.

„Kurier Willenski“ už lietuvių juodinimą (str. „Koks lenkui atrodė lietuvis tarpukario laikotarpiu“) sulaukė Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos sprendimo.

Seime įvyko konferencija „Internetas – dabartis ir ateitis“.

LŽS Šiaulių apskrities skyrius triukšmingai išsidalino tradicines „Metų vinis“.

28 d. vyko Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo veiklos 10-mečiui paminėti skirta konferencija.

29 d. vyko antroji LŽS, Teisingumo ministerijos ir Vilniaus universiteto Teisės fakulteto „Alumni“ organizuota konferencija iš ciklo „Teisė ir žiniasklaida“.

Balandis. Apdovanoti Lietuvos radijo ir televizijos komisijos bei Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo konkurso „Pragiedruliai“ (geriausios metų laidos, skatinančios kultūros vertybių puoselėjimą) laureatai. Varžėsi 27 televizijos ir 20 radijo laidų.

9 d. mirė žurnalistas, valstybės pripažintas meno kūrėjas, mokslinis agronomas Antanas Mačianskas.

27 d. Vilniaus Rotušėje šeštą kartą iškilmingoje Lietuvos spaudos fotografų klubo ceremonijoje apdovanoti dvylikos geriausių kadrų autoriai. Buvo pateikta 13 500 darbų, kurių autoriai – 158 spaudos fotografai. Taip pat pristatytas albumas „Lietuvos spaudos fotografija 2007“.

Gegužė. Kauno Rotušėje apdovanojimais „Už nuopelnus žurnalistikai“ įteikti Danieliui Mickevičiui, Domijonui Šniukui, Laimonui Tapinui, Virgilijui Juodakiui, Teklei Mačiulienei, Stanislovui Pleskui, Skirmantui Pabedinskui. LATGA-A Aukso žvaigždė įteikta Laimonui Tapinui.

Septyniems LŽS Kauno apskrities skyriaus žurnalistams įteikti „Gintariniai parkeriai“.

Klaipėdos apskrities žurnalistai išsidalino „Ženią“ (Žurnalisto Entuziasto Nepriklausomo Informatoriaus Apdovanojimus)

Dienraštį „Panevėžio balsas“ valdančios to paties pavadinimo bendrovės vadovas Erikas Petkevičius pardavė kontrolinį bendrovės akcijų paketą JAV kapitalo bendrovei „ALRO media“.

7 d. Marijampolės kultūros centre buvo įteiktos 2007 m. dr.V.Kudirkos ir V.Gedgaudo premijos. V.Kudirkos premija, į kurią pretendavo 9 žurnalistai, apdovanojama žurnalistė Aurelija Arlauskienė už knygą „Tomas Šernas: vakar buvo rytoj“, V.Gedgaudo premijos (pretendavo 6 žur-

nalistai) laureatais tapo Daiva ir Antanas Budriai už dokumentinį filmą „Sugrįšiu“.

7-8 d.d. vyko 16-oji Žurnalistų dienų šventė (LeŽuDi).

16 d. susikūrė LŽS Kelionių ir pramogų klubas, kuriam vadovauja Gerimantas Statinis.

25 d. mirė žurnalistas Antanas Stasiukaitis, 26-ąją – žurnalistas ir poetas Kazimieras Vilius Laužikas.

Birželis. Gegužės 28-birželio 1 d. Maskvoje vyko XXVI pasaulio žurnalistų kongresas, kuriame dalyvavo ir LŽS atstovai (pirmininkas D.Radzevičius bei pavaduotojai E.Straigytė ir J.Staselis).

Radviliškio rajone Raudondvaryje finišavo dvyliktasis tarptautinis žurnalistų ralis „Lietuva 2007“.

9 d. Anykščių rajone, Andrioniškyje, vyko tradicinis LŽS Televizijos operatorių klubo organizuotas „TV operatorių filmų festivalis 2007“.

Investicijų bendrovė „Hermis Capital“ perėmė uostamiesčio dienraščio „Klaipėda“ kontrolę. Dienraščiui vadovauti paskirtas Audrius Statkevičius.

Liepa. 21 d. įvyko LŽS Šiaulių apskrities skyriaus visuotinis ataskaitinis susirinkimas. Skyriaus pirmininke 2 metų kadencijai išrinkta Jūratė Sobutienė.

Prašymus studijuoti žurnalistiką Vilniaus universitete pateikė 339 jaunuoliai,

tačiau laikyti kūrybinio egzamino atvyko tik 202. Priimti 37. Remiantis www.stojimai.lt ir žurnalo „Kur stoti?“ duomenimis, 2006 metais paduoti 482 prašymai, priimti 38 stojantieji, 2005 – 584, priimti 39, 2004 m. – 584, priimti 36.

„Valstiečių laikraščio“ akcijas per antrinę įmonę „Sontera“ valdo investicijų bendrovė „ŽIA valda“.

Rugpjūtis. 1 d. LŽS Vilniaus skyriaus pirmininkė Danutė Jokubėnienė parašė asistatystinimo pareiškimą.

11-12 d.d. Marijampolėje, Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Vytenio bendrosios paramos logistikos batalione, vyko sąskrydis „Žurnalistai už taiką 2007“. Tai buvo jau ketvirtasis visuotinis žurnalistų susibūrimas.

Lietuvos ekonominės plėtros agentūros užsakyму atlikta šalies leidybos ir spausdinimo pramonės konkurencingumo studija. Joje skelbiama, kad 2005 m. vienam šalies gyventojui per metus teko 64,2 egz. laikraščių (2004 m. – 63, 2000 m. – 56,3). Auga ir žurnalų bei kitų periodinių leidinių leidybos apimtys – 2000 m. vienam šalies gyventojui teko 12,6 tokių leidinių, o 2005-aisiais – jau 17,4. Tuo tarpu knygų ir brošiūrų metinės leidybos apimtys vienam gyventojui 2000-2005 metais sumažėjo nuo 3,1 iki 2,3 egz.

LŽS Vilniaus skyriaus narys Virgilijus Liauška išleido knygą „**XX a. Lietuvos žydų enciklopedinis žinynas**“. Tai trečioji žurnalisto knyga.

30 d. LŽS Vilniaus skyriaus Pokalbių klubo žurnalistai susitikę su Vilniaus apygardos administracinio teismo pirmininke **Zita Smirnoviene kalbėjo apie** balandžio mėn. Teisėjų tarybos priimtą nutarimą „Dėl informacijos apie teismų veiklą teikimo visuomenei ir visuomenės informavimo priemonėms taisyklių“ (Kokius apribojimus ir kokias laisves jos įtvirtina žurnalistams? Ar viskas, kas vyksta teime, gali būti vieša? ir kt).

Rugsėjis. „Lietuvos aidui“ sukako 90 metų.

3 d. Vilniaus skyriaus valdyba laikinai, iki visuotinio ataskaitinio susirinkimo (2008 m. sausio 12 d.), eiti pirmininkės pareigas pavedė žurnalistei Aurelijai Arlauskienei.

5 d. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos direktorius Feliksas Patrauskas ir LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius pasirašė bendradarbiavimo sutartį.

Jungtinių tautų vystymo programa ir LŽS organizuoja kūrybinį konkursą regioninės žiniasklaidos žurnalistams „Įmonių socialinė atsakomybė“.

LŽS Senjorų klubas aplankė Ukmergę ir jos apylinkes. Šio klubo narys Leopoldas Mykolaitis išleido vaikams skirtą knygą „Du tuzinai pasakų“.

9 d. LŽS Vilniaus skyriaus žurnalistai kelione po Šalčininkų rajono dvarus pasitiko rudenį.

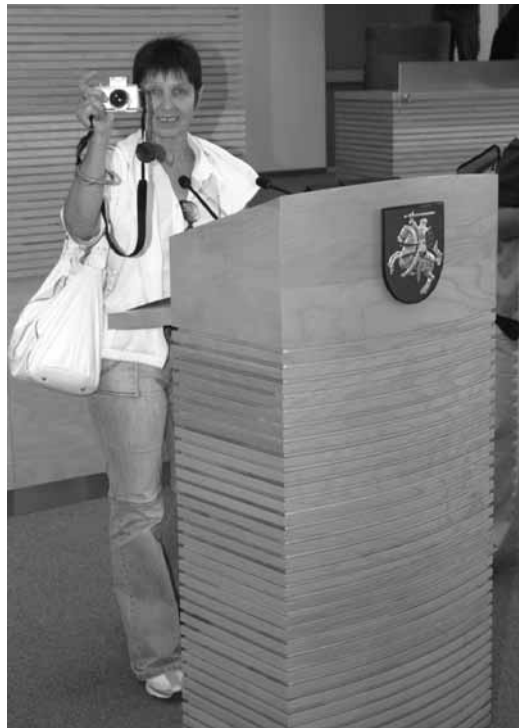
21 d. Išeivijos žurnalistai, susibūrę į Lietuvių žurnalistų sąjungą, ieškojo būdų pagyventi savo organizacijos veiklą – susirinkę į valdybos posėdį, be kita ko, nutarė toliau tęsti pradėtas derybas su Lietuvos žurnalistų sąjunga dėl glaudesnio abiejų organizacijų bendradarbiavimo.

29 d. Lietuvoje pirmą kartą surengtas Konstitucijos egzaminas. Į savivaldybių paskirtas sales pasitikrinti žinių atėjo daugiau kaip 800 gyventojų. Konstitucijos egzamino laimėtoju pripažintas Petras Leikauskas iš Panevėžio. Tarp politikų laimėjo Molėtų rajono meras Valentinas Stundys. Tarp geriausiųjų taip pat pateko Danutė Mažeikienė iš Telšių, žurnalistas Ridas Jasilionis iš Vilniaus, Algirdas Gečas iš Šilutės rajono ir Nijolė Liaudanskienė iš Akmenės rajono.

30 d. Svėdasuose (Anykščių savivaldybėje) Žurnalistų ir Rašytojų sąjungų įsteigta J.Tumo-Vaižganto premija atiteko rašytojui Jonui Mikelinskui už eseistikos ir publicistikos knygą „Kodėl yra taip, kaip yra“.

Spalis. Pirmą kartą Lietuvoje skelbiami apdovanojimai „Nmedia 2007“, skirti įvertinti Lietuvos spaudos, radij, interneto ir televizijos žurnalistus, žiniasklaidos priemones ir jų vadovus už didžiausią kūrybiškumą, progresą ir inovacijas žiniasklaidoje 2007 metais.

3 d. įvyko Vilniaus pedagoginio universiteto Socialinės komunikacijos instituto bakalauro grupinio darbo pagrindu parengtos knygos „Lietuvos žiniasklaida jaunųjų tyrėjų akimis“ pristatymas.

LŽS Vilniaus skyriaus žurnalistai pakvietė Senjorų klubo narius kartu apsilankyti Seime. Žurnalistai susitiko su Seimo Pirmininku V.Muntianu, aptarė Seime akredituotų žurnalistų darbo sąlygas, kalbėjo apie žurnalistų etiką, profesionalumą, žiniasklaidos vaidmenį visuomenės gyvenime bei nūdienos aktualijas. Taip pat aplankė naująją Seimo posėdžių salę. Tribūną užėmė Nijolė Padorienė iš Pakruojo „Auksinės varpos“ laikraščio.

Algio Padoros nuotr.

13 d. vykusiame LŽS valdybos posėdyje skyrių ir klubų pirmininkai pristatė veiklos planus, taip pat patvirtinti nauji dr. V.Kudirkos ir V.Gedgaudo premijų bei LŽS tradicinių konkursų nuostatai (nuo kitų metų V.Kudirkos premijos laureatams bus skiriama 10 tūkst. Lt, o V.Gedgaudo – 5 tūkst. Lt premijos).

Prie akcijos prisijungė ir „Panevėžio balsas“ žurnalistai

Vlodo Bukėno nuotr.

ES žurnalistų konkurso „Už įvairovę. Prieš diskriminavimą“ laureate tapo žurnalistė Giedrė Maksimaitytė. Nominuotas rašinys „Kada išmoksime už negalios pamatyti žmogų?“ publikuotas naujienų portale www.alfa.lt š.m. rugpjūčio 18 d.

Spalio mėn. LŽS Vilniaus skyriaus nariai buvo pakviesti į seminarus tema „Žiniasklaida ir verslas – profesiniai gebėjimai ir darbdavio valia“ bei „Elektroninė žiniasklaida. Specifika ir perspektyvos“.

Leidėjas „Diena media news“ pradėjo leisti dienraštį „Vilniaus diena“. Generalinis direktorius Martynas Kačiulis, vyriausiasis redaktorius – Ovidijus Lukošius. Tiražas 12 211 egz.

Lapkritis. Lapkričio 5-osios vidurdienį Europos žurnalistų federacijos organizuota žurnalistų protesto akcija

„Pakilkime už žurnalistiką“ suvienijo ir Lietuvos žurnalistus. Šia akcija siekta atkreipti visuomenės dėmesį į žurnalistikos padėtį kiekvienoje šalyje. Žurnalistų bendruomenėms nerimą kelia tai, kad dalyje žiniasklaidos priemonių verslo interesai keliama aukščiau už žurnalistikos standartus. Labiausiai susirūpinti tiek žurnalistus, tiek visuomenę verčia krentantys etikos ir profesionalumo standartai žurnalistikoje, mažėjančios žurnalistų socialinės garantijos ir neaiškus jų statusas. Lietuvos žurnalistai buvo vieni aktyviausių ir Europos mastu. Nuotraukos iš lapkričio 5-osios akcijos Tarptautinės žurnalistų asociacijos interneto svetainėje www.ifj.org pasirodė vienos pirmųjų.

Iškilmingai pagerbtas žurnalistas Antanas Prokopavičius, sulaukęs 90 metų jubiliejaus.

Žurnalistai savivaldybės aikštėje, Vilniuje

Sigitos Serbentienės nuotr.

Su kolegomis susitiko žurnalistas Po-
vilas Sigitas Krivickas, kuris yra išrinktas į
Europos pagyvenusių žmonių platformos
AGE Administracinę tarybą.

Lapkritį LŽS Vilniaus skyrius suorga-
nizavo du seminarus „Užsienio valstybių
žurnalistai Lietuvoje: jų šalies žiniasklai-
dos tradicijos bei patirtis mūsų valstybė-
je“ ir „Tiriamoji žurnalistika: patirtys ir
klystkeliai“.

Gruodis. Įteiktos NŽKA, LŽS ir STT
konkurso konkurso „Žiniasklaida prieš
korupciją“ premijos. Žurnalistai šiam kon-
kursui buvo pateikę 48 darbus.

Lietuvos radijo ir televizijos komi-
sija (LRTK) įspėjo Lietuvoje transliuo-
jantį *Tarptautinį Baltijos bangų radiją*

tai, kad vietoje baltarusiškos programos
transliavo rusišką. Pagal išduotos licen-
cijos sąlygas bendrovė 71,81 MHz dažniu
Vilniuje turėjo retransliuoti radijo pro-
gramą baltarusių kalba „Europos radijas
Baltarusijai“.

„Atlikusi stebėseną, komisija nustatė,
kad vietoj šios programos buvo retrans-
liuojama programa rusų kalba „Russkoje
meždunarodnoje radijo. Golas Rossiji“, –
teigiama LRTK pranešime spaudai. *Tarp-
tautinį Baltijos bangų radiją* lygiomis da-
limis (po 25 proc. akcijų) valdo Rimantas
Pleikys, Sigitas Žilionis, Rolandas Stirblys
ir Nijolė Varnienė.

Naktį iš gruodžio 5 į 6-ąją Vilniuje
savo bute Užupyje nužudytas „Lietuvos
ryto“ fotografas Viktoras Kapočius (gim.
1943 m.).

6 d. Dienraštį „Lietuvos rytas“ leidžiančiai to paties pavadinimo bendrovei Konkurencijos taryba leido iš koncerno „Rubicon group“ įsigyti iki 100 proc. regioninės šalies televizijos „5 kanalas“ akcijų.

Pradėtas spausdinti naujienų biuletenis „Credo“, kurio tikslas – informuoti visuomenę apie Lietuvos žmonių, įmonių ir institucijų laimėjimus, jų pripažinimą šalyje ir užsienyje. Leidinys bus leidžiamas šešis kartus per metus ir nemokamai platinamas didžiausioms Lietuvos įmonėms, svarbiausioms šalies valstybinėms įstaigoms, mokslo, studijų, kultūros, visuomenės institucijoms ir organizacijoms. „Credo“ leidžia projekto „Kas yra kas Lietuvoje“ redakcija. Leidiniui vadovaus projekto „Kas yra kas Lietuvoje“ verslo redaktorė Audronė Jankuvienė, anksčiau dirbusi dienraščio „Kauno diena“ vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja.

Vilniaus Universiteto Komunikacijos fakulteto (VU KF) Taryba išrinko naują vadovą – docentą Andrių Vaišnį. Iki šiol fakultetui penkerius metus vadovavo prof. habil. dr. Domas Kaunas, Knygotyros ir dokumentotyros instituto direktorius.

LŽS, NŽKA ir Specialiųjų tyrimų tarnybos konkurso „Žiniasklaida prieš korupciją“ laureatų diplomai ir prizai

skirti „Lietuvos žinių“ žurnalistei Linai Vyšniauskienei, „Respublikos“ žurnalistui Tomui Beržinskui, Mindaugui Nastaravičiui (LRT), Natalijai Kondrotienei iš „Šiaulių krašto“ ir Natalijai Mogučajai iš „Vakarų ekspreso“.

LŽS ir Aplinkos ministerijos konkurso „Žmogus ir aplinka“ laureatėmis tapo Rūta Duobaitė, Irma Dubovičienė ir Sigita Nemeikaitė.

Pirmą kartą novatoriškos žiniasklaidos konkurso, kurį surengė LŽS ir „Nokia Lietuva“ (parėmė dar kelios kūrėjų asociacijos), „Nmedia 2007“ laureatais tapo internetinis dienraštis „lrytas.lt“, Spaudos televizijos vyriausiasis redaktorius ir prodiuseris Edmundas Jakilaitis. Novatoriškiausia metų žurnalistė pripažinta Klaipėdos dienraščio „Vakarų ekspresas“ žurnalistė Natalija Mogučaja (už svorio metimo eksperimentą, kurį aprašinėjo laikraštyje ir internetiniame dienoraštyje).

NŽKA ir LŽS Vilniaus skyriaus konkurso „Taikliausias šūvis-2007“ laureatų diplomais ir piniginiiais prizais apdovanojami du Lietuvos televizijos darbuotojai – žurnalistė Virginija Motiejūnienė ir operatorius Petras Bieliauskas už reportažą „Mirusios dūšios“, rodytą 2007 m. kovo 25 d. LTV žinių laidoje „Panorama“.

ANAPUS ŽURNALISTIKOS

Loreta Jastramskienė:

Smokingas ir mikrofonas, arba kaip aprengti žurnalistą.

VBS agentūra:

Žurnalistikos astrologija

SMOKINGAS IR MIKROFONAS, ARBA KAIP APRENGTI ŽURNALISTĄ

Loreta Jastramskienė

ŽURNALISTIKA SUTEIKIA PRIVILEGIJĄ nuolat klausti. Dieną, naktį – nesi-varžant dėl paros laiko ar netikėtai iškritusio sniego. O kaip su privilegija rengtis? Galima sublizgėti aksomo suknele spaudos konferencijoje apie Kariotiškių sąvartyno problemą, ar prašvytruoti žaliais treningais, atvykus į susitikimą su Danijos karaliene?

Kurioje ložėje – pilkų pelių ar ryškia-plunksnių povų žurnalistams palikta vieta? Ir ar visuomet ten, kur numatė banalus, bet etiketas, mes sėdime?

Žvilgsnis į save

Nelengva galvoti apie drabužį, kai naktį sapnuojasi visai ne aprangos reikalai. Nebaigtas ar nepradėtas straipsnis, susitikimas su užsienio šalies ministru ar klounu iš profesionaliausio pasaulyje cirko, o kur dar aktualijos, kurios užgrius ryte. Tai svarbiausia. Drabužiai? Mes juk žinome, kad esame šiek tiek kitokie – mažiau suvaržyti ir beveik nematomi. Nes sukiojame kameras ir fotoobjektyvus į kitus. Į save – ne. Šįkart atsukime ir pasižiūrėkime.

Prisimenu pirmą kursą ir tuometinės Žurnalistikos katedros vedėją Liubomirą Viktorą Žeimantą, dėsčiusį žurnalistikos įvado kursą. Be labai svarbių ir ne visai dalykų, kartą jis prakalbo: „Žurnalistui svarbu batai“. Nori nenori akys nukrypo į jo batus. Sunėręs rankas už nugaros, vedėjas mažais žingsneliais judėjo nuo auditorijos durų prie lango ir atvirkščiai, tęsdamas: „Jeigu atkreipsite dėmesį, tikro žurnalistų batai dažniausiai būna suklypę, nuplyšę ir nunešioti“. Akys įsmigo į dėstytojo batus: iš tiesų suklypę, iš tiesų nunešioti. Ar suplyšę – nesimatė. Nedrįsau paprašyti, kad pakeltų koją ir parodytų padą.

Šią taisyklę, išdėstytą pirmame kurse, praktikoje vis patikrindavau. Žurnalistų batai dažniausiai nebūdavo tobuli. (Nors laikai pasikeitė ir galbūt šis kriterijus vis mažiau atitinka realybę). Tai buvo pastiprinimas, kai pamatydavau, kad ir mano pačios batai pasiekė L.V.Žeimanto dėstyto kurso kriterijus. Nesigrauždavau, neraudoduodavau ir visai gerai jausdavausi. Kaip atitinkanti mokslinius kriterijus žurnalistė. Ką gi, batai – tik pradžia.

Bet kaip aprengti žurnalistą? Ir ar

jam privalomos etiketo bei protokolo taisyklės?

Ką numato protokolas

Galima vilkėti tai, kas patinka. Svarbu žinoti vietą ir laiką. Išsirengti iki trumpių ir patraukti į redakciją šiandien nereikia didelės drąsos. Tik drąsa ne visada draugauja su protu. Etiketo žinovai į darbą nepataria žingsniuoti su trumpėmis. Ne todėl, kad tai negražu. Viena iš priežasčių – tai gali trikdyti darbo procesą. Tačiau niekas neliepia pasislėpti po tunika ar įlįsti į iki ausų užsegamą kombinezoną. Menininkai, architektai, inžinieriai žurnalistai šiuolaikinio etiketo vadovėliuose suguldyti į vieną eilutę: jiems leidžiama daugiau, negu biurokratams, kurių drabužiai ryškias ir madingas spalvas įgyja po darbo valandų. Darbe mes galime vilkėti savitą aprangą, paryškinančią asmenybės individualumą. Todėl žurnalistai – ir pilkos pelės, ir ryškiaplunksniai povai. Tai daugiau skonio bei kultūros dalykai. Dažnai apranga atspindi ir leidinio, kuriame dirbi, specifiką. Tačiau protokolo reikalavimai yra bendri visiems. Ir žurnalistams.

Protokolo ir etiketo žinovas Arminas Lydeka teigia, kad einančiam į oficialią vietą, pavyzdžiui, į Seimą, Prezidentūrą, žurnalistui reikėtų būti apsirengusiam pagal tarnybinio etiketo normas. Na, nebent jis ateitų eilinę darbo dieną interviu, operatorius, fotografas – tik nufilmuoti ar nufotografuoti. Tačiau jeigu jau „sukamasi“ renginyje ir pretenduojama į jo dalyvio statusą, nei megztinis, nei džinsai netiks. Oficialiame renginyje visi turėtų dėvėti darbinę aprangą. Vyrų – kostiumą, mo-

terys arba kostiumėlį, arba kelnės ir palaidinę, arba sijoną ir palaidinę, arba suknelę ir švarką. Klubinė apranga, t.y. džinsai, tinka nebent eilinei darbo dienai.

Kalbant apie tarptautinį protokolą, jis skiria septynias protokolinės aprangos formas. Tai frakas, smokingas, kostiumas, išieginis kostiumas, vizitinis kostiumas, be kaklaraiščio ir specialioji apranga. Pirmosios trys nurodomos kvietimuose į renginius. Jeigu nepasakyta, kaip rengtis, vyrai vilki kostiumu, o moterys – suknele arba kostiumėliu.

Nėra taisyklių be išimčių. Pavyzdžiui, didžiausiu neišmanėliu laikomas vyras, kuris prie kostiumo dėvi baltas puskojines. Tik ne Šveicarijoje. Čia vyrai netgi prie oficialaus rimto verslo kostiumo dėvi baltas puskojines. Bet tai jau nacionaliniai etiketo bei protokolo ypatumai.

Jaučiui galima. O Jupiteriui?

Pažvelgus į kolegas, kurie suplaukia į Seimą, BNS spaudos konferencijų salę ar mados šou, neišdrįstum susiraukti ir ištarti: neturi skonio. Turi, gal net perdaug. Dizainerė Ramunė Piekautaitė mano, kad Lietuvos žurnalistai pasižymi kūrybiška, išradinga, įdomia apranga: „Bendrauju daugiausia su rašančiais apie madą. Į susitikimus su manimi žurnalistai ateina pasiruošę, madingai apsirengę“. Dizainerės salone drabužius perka beveik visos mados ir moterų žurnalų redaktorės, taip pat ir žurnalistės. Ji yra ruošusi kelioms jų suknelės vakarėliams. Ramunė pastebėjusi, kad labiau suvaržyti protokolo reikalavimų yra televizijos žinių laidų vedėjai. „Nors esu mačiusi kelis kartus, kai žinių laidų

*Galima rengtis ir taip, kaip nuotraukoje save užfiksavo Spaudos fotografų klubo nariai
Spaudos fotografų klubo archyvo nuotr.*

vedėja nesilaikė etiketo ir dėvėjo švarku su didele iškirpte, nepasivilkusi marškinių, ant nuogo kūno“. O kaip TV reporterių apranga? Dizainerė ją vertina taip: „Žurnalistai teikia žinias. Kai jas žiūriu, labai svarbu informacija. Drabužiai niekada neužkliuvo, tai labai gerai. Nes jeigu pranešamos žinios, tai jos yra svarbiausios ir reporterio apranga neturi kristi į akis“.

Dailės akademijos kostiumo dizaino katedros vedėja, dizainerė Jolanta Talaikytė pastebėjusi, kad visur skubantiems, rašantiems aktualijų klausimais žurnalistams apranga nėra pirmo būtinumo reikalas. „Labai priklauso nuo leidinio, kuriame žurnalistas dirba. Stilčiau, madų, populiarių laikraščių žurnalistai labiau matomi, tai jie aktyviau reaguoja į madą. Televizijos žurnalistai paiso stilistų patarimų, jie - jų klientai. Bet nuolat lakstantys ir rašantys renkasi pirmiausia universalius, praktiš-

kus ir patogius drabužius. Visgi reikia paisyti tam tikro aprangos kodo. Darbinė apranga, kuri nevaržo judesį, gali būti kad ir džinsai su balta palaidine. Aš tai vadinu „penktadienio uniforma“. Aišku, jeigu žurnalistas pakviestas į vakarėlį, kur daug pasipuošusių svečių, nereikėtų rodyti drabužių disonanso. Džinsai netiks, bet klasikinės kelnės ir balta palaidinė – gera išeiti. Arba maža juoda suknelė, tinkanti visoms progoms“. Dizainerės klientai yra Laima Paksienė, Gediminas Vagnorius, Briuselio ekonomistė Danutė Budreikaitė. O žurnalistai? „Taip, žurnalistai perka mūsų Vilniaus modelių namų parduotuvėje. Tai Lilija Valatkienė, Edita Mildažytė, fotografas Jonas Staselis savo merginai, kiti. Apranga svarbu. Jeigu į pokalbį žurnalistas ateina netvarkingai apsirengęs, išsipešiojęs, tai kyla nepasitikėjimas. Jeigu jam tas pat, kaip pats atrodo, tai ar tu

būsi svarbi? Ar jam rūpės, kaip tu atrodysi nuotraukoje? Maloniau kalbėti su pasiruošusiu ir profesine prasme, ir išoriškai žmogumi“.

Tai, ką kasdien matome, yra ledkalnio viršūnė. Dauguma žurnalistų į eterį nepatenka ir iš prezidentų, karalių bei madų korifėjų interviu neima. Bet dirba ne mažiau, tik kasdieniškai. Ypač regionuose. Jų aprangos kode labai populiarūs džinsai. Šis jūreivių atradimas patogus ir praktiškas. Ypač tiems, kurie bėgioja visą dieną ir gauda žinias ne visada švariose ir steriliose patalpose. Prie džinsų kartais reikia derinti ir guminius batus. Kolegė visuomet juos turėdavo kabineto spintoje. Galbūt ji atrodė kaip karvių melžėja, bet rajono žmonėms dėl savo guminių netaupo mažiau reikalinga ar gerbiama. Aišku, vien dėl pagarbos nebūtina tapti panašia į ūkininkę ar gerąjį Kalėdų senelį ir visur rodytis su raudonu maišu ant kupros. Bet su aukštakulniais per molį nepaeisi. Kaip, beje, su guminiiais nelipsi į sceną įteikti redakcijos skirto prizo konkurso laimėtojai. Vieta ir laikas padiktuoja ir kaip reikia elgtis, ir ką vilkėti. Nors kai kas mėgsta vartyti viską aukštyn kojom ir manyti, kad, pavyzdžiui, vyrams ir snarglys tinka. Bet nesigirdėjo, kad nors vienas vyras viešai tai būtų patvirtinęs.

Geras blogas stilius

Garsėjanti geru skoniu ir labai puikiais stiliaus bei garderobo specialistais Italija, patikėkite, nepasiūlys jokios sensa-

cijos specialiai žurnalistams. Čia irgi galioja tos pačios taisyklės visiems. Darbinė apranga – tvarkinga, nešokiruojanti, bet su individualiais bruožais. Protokolinė – kaip apibrėžta taisyklėse. Galima surasti aukso vidurį – įsigyti tai, kas nei prasta, nei pernelyg aristokratiška.

Paklausta, ką būtinai kiekviena moteris turi turėti savo spintoje, italų dizainerė Alberta Ferretti atsakė: „Tai, kas atitinka moters gyvenimo būdą. Kostiumėlį su sijonu ir su kelnėmis, džinsus ir būtinai vakarinę suknelę“. Argi tai daug? Tiek užtektų visoms progoms ir visam gyvenimui, tik atnaujinant. Ir nereikėtų galvoti, kad taip mano viena profesionalė. Giorgio Armani į šį klausimą atsakė labai panašiai: „Paprasta taisyklė: moteris turi rinktis asmenybę atitinkantį stilių. Nesutrukdytų turėti gero kirpimo švarkelį ir plačias kelnes, praktiškas ir elegantiškas visais atvejais, dėvimas prie baltų marškinių“.

Nežinia, ar taip mano visas tūkstantis ir daugiau Lietuvos žurnalistų. Gal kai kuriems jų priimtina visiškai priešinga madų ir grožio diktatorių nubrėžiamai linija. Ta, apie kurią labai taikliai kartą parašė žurnalistas rašytojas Guy de Maupassant, kai jį kažkas sumanė pamokyti gero stiliaus ir aprangos kodų. Atsakydamas į vienos damos norą, kad kokia nors graži moteris su šilkinėmis kojineis, koketiškai kulniukais ir gintariniais plaukais Guy atskleistų viską apie skonio tobulybę, šis pareiškė: „Norėčiau tik vieno – neturėti skonio, nes didieji žmonės jo neturi, todėl sukuria kai ką savita“.

IŠ ŠIAULIŲ „METŲ VINIŲ“ ARCHYVO

Kepurė

Vytautas Jončas, Šiauliuose pradėjęs dirbti teismo atstovu spaudai, ne sykį sulaukė „Lietuvos ryto“ žurnalisto Ričardo Vitkaus skambučių, primenančių atstovo spaudai pareigas:

– Vytai, sužinok, ar atveža į teismą suimtą Joną Jonaitį. Sužinok, kada atveža, kaip atveža, kodėl atveža, su kuo atveža, ar tikrai atveža.

Pusantros valandos kolega Vytautas turi darbo. Po to raportuoja kolegai Ričardui. Šis išklauso, atrodo akivaizdžiai kažkuo nepatenkintas:

– Gerai Vytuli, dabar sužinok, ar Joną Jonaitį atveš su kepure ar be kepurės...

Iš 2004-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Pavyzdys

„Šiaulių krašto“ žurnalistas Tomas Beržinskas turėjo nemalonią misiją – pakalbinti artimuosius šiauliečio, kuris mirė važiuodamas dviračiu perdozavęs degtinės. Tačiau mirusiojo artimieji purtėsi tokios reklamos ir nesuprato, kodėl apie tai reikia rašyti.

Tomas turėjo paskutinį įkalbinėjimo argumentą, esą reikia, kad žmonės pasimokytų ir nedarytų tokių gyvenimo klaidų. Tačiau garsiai jis pasakė:

– Rašyti reikia – kitiems bus pavyzdys.

Iš 2004-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Taisyklės

Šiaulių televizijos operatoriai Gintas Svirplys ir Žilvinas Skrebė parodė genialiai paprastą pavyzdį, kaip televizija galima pakeisti krepšinio taisykles – kūrybingi vyrai nufilmavo krepšinio varžybas dviem kameromis iš dviejų salės pusių. O realus vaizdas toks: ta pati komanda pelno taškus mėtydama į abu krepšius.

Iš 2004-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Inteligentas

„Šiaulių krašto“ žurnalistas Tomas Beržinskas, aprašydamas turgaus cigarečių kontrabandininkus, nusprendė iliustruoti įstatymo pažeidimą savo pavyzdžiu

– nusipirkti nelegalių cigarečių pakelį. Kad kontrabandininkai nieko neįtartų ir neatskirtų jo nuo eilinių pirkėjų gudrusis Tomas atsainiai žvalgėsi po turgų ir pirmiausia nusipirko kojinių porą. Tačiau kontrabandininkų tai nepaveikė:

– Ko? Kokių cigarečių? Neturime jokių cigarečių!

Nieko nepesūsiu Tomui kolega Giedrius Baranauskas, ketinęs visa tai užfiksuoti fotoaparatu, patarė:

– Kitą kartą „papkę“ iš po pažasties išsitrauk.

Iš 2004-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Du viename

Šiaulių regiono televizijos „S plus“ žurnalistas Saulius Pučinskas buvo užkluptas erotiškoje situacijoje. Kaip komisijai pranešė pikti liežuviai, žurnalistui beimant interviu iš dizainerio Viliaus Purono ėmė lyti. Tuomet Saulius ir maestro Vilius sulindo į netoliese stovėjusį tualetą ir ten baigė... interviu. Aišku, praeiviai, pastebėję du vyrus išlendančius iš vieno tualetų, nežinojo, kaip ir ką jie ten baigė.

Iš 2004-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Ufonautas

„Akistatos“ žurnalistas Sigitas Stasaitis sugebėjo išgauti informaciją iš moters, nors ši išsijuosusi keikė plunksnos brolius. Pas moterį, paskelbusią, jog netoli savo sodybos Pakruojo rajone matė ufonautus,

S. Stasaitis nuvyko ant savo automobilio pritvirtinės neapsakomo dydžio anteną. Prisistatęs mokslininku, tiriančiu nežemiškas civilizacijas, žurnalistas įgavo įpykusios pakruojiškės pasitikėjimą.

Iš 2005-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Giminė

„Respublikos“ žurnalistas Sidas Akso-maitis mielai dalijasi informacija su savo kolegomis. Apie vieną įvykį jis išsiuntė SMS žinutę: „Radviliškio rajone, Kutiškių kaime pavogta 60 kilogramų kiaulė. Kaip ji dar drįsta vadintis kiaule, jei sveria kiek aš?“

Iš 2005-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Teisybė

Nominaciją „Už žiaurumą“ gavo šiaulietė, „Lietuvos žinių“ ir „Žurnalistų žinių“ korespondentė Grytė Liandzbergienė. Ji su pasimėgavimu replikavo Čekijos ambasadoms darbuotojams, kad „nudrožtas“, spalvą ir formą praradęs automobilis „Škoda“, kuriuo ji atvyko, „yra čekiškas“.

Iš 2005-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Patirtis

Už erotiką nominuota „Šiaulių naujie-nų“ žurnalistė Gitana Kudulienė. Vienas valdininkas po interviu telefonu jos pasi-teiravo: „Ar jus jau patenkinau?“. Kitam

valdininkui ji rekomendavo įdarbinti žmogų teigdama: „Jis geras – pati išbandžiau“. Politikas Edvardas Žakaris šiai žurnalistei, susižavėjusiai jo vaikų grožiu, pažadėjo, kad jei reikės pagalbos – padės.

Iš 2005-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Paukštis

Laikraščio „Žydrasis ekranas“ redaktorė Laimutė Zimkienė įkalbėjo gamyklos vadovą R. Žukauską nusifotografuoti su gaidžiu rankoje ir nuotrauką įdėjo į pirmąjį „Žydrojo ekrano“ puslapį.

Iš 2005-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Varpa

Komisija vieną vinį rezervavo Pakruojo laikraščio „Auksinė varpa“ darbuotojams – už drąsą ir kantrybę atsakinėjant telefonu: „Auksinė varpa klauso“ ar pristatant spaudos konferencijose: „Jonas Jonaitis – „Auksinė varpa“.

Iš 2005-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Madam

Savaitraščio „Šiauliai plius“ korektoriui Gintautui Plungei teko taisyti sakinį apie baleriną Mają Pliseckąją: „... Ką jautė ir galvojo neprilygstama balerina, modama mirštančios gulbės sparnais?“ Jam užkliuvo žodis „modama“: „Modama, modama... Tokio žodžio modama nėra, gal

turėtų būti madam? – pasiūlė, jo manymu, teisingesnę versiją.

Iš 2006-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Žonglierė

„Šiaulių televizijos“ diktorė Raimonda Stankutė, skaitydama žinias, pareiškė, kad policijai labiausiai trūksta kuro, alkoholio ir greičio matuoklių.

Iš 2006-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Svajonės

„Šiaulių televizijos“ žurnalistas Jurijus Muravskis, ėmęsis rengti reportažą apie nušiučius ir apgriuvusius vaikų lopšelių-darželių pavėsines, savivaldybės direktoriaus pavaduotojui J.Sartauskui kirto į paširdžius: „Kada bus skirta lėšų vaikų lopšelių-darželių rūkomiesiems sutvarkyti?“

Iš 2006-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Nuostata

„Šiaulių krašto“ žurnalistas Genadijus Kareiva pademonstravo nepasidavimą išankstinėms nuostatoms: „...Rastas negyvas 72 metų vyriškis. Ant jo veido matėsi mūsų žymių, krūtinėje žiojėjo trys durtinės žaizdos. Į įvykio vietą iškviesti policijos pareigūnai įtarė smurtinę mirtį...“

Iš 2006-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Kuklumas

„Šiaulių naujienų“ žurnalistas Donatas Verkys – aktyviai sportuojantis žurnalistas, rašantis, be abejo, apie sportą. Taigi, žurnalistas Donatas Verkys parašė apie tai, kaip sportininkas Donatas Verkys tapo daugiakovės čempionu. Straipsnio autorius – Donatas Verkys. Parašas po nuotrauka: „Pirmasis finišuoja Donatas Verkys“. Nepamiršta pažymėti, kad nuotrauka – autoriaus.

Iš 2006-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Burtai

„Šiaulių krašto“ žurnalistė Sigita Stonkienė, spaudžiant 20 laipsnių šalčiui nuvažiavo rengti reportažo apie vergiją linų fabrike Pakruojo rajone. Šaliku apsimuturiavusi ir kepurę užsimaukšlinusi žurnalistė kalbino darbininkus, kai į cechą įlėkė piktas savininkas ir, rėkdamas apie privačią teritoriją, liepė sekti paskui jį į kontorą. Kabinete Sigita nusivyniojo šaliką, nusiėmė kepurę ir grakščiai papurtė šviesius plaukus. „Jėzus Marija, kokia simpatiška, – net pritūpė fabrikantas, – kavos, brendžio?“

Iš 2006-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Sužvėrėjimas

Arūnas Limantas, redaguodamas „Šiaulių krašto“ žurnalistės Editos Karckelienės straipsnį apie šunų dresūrą, suredagavo jį paprastuoju būdu – sutrumpino. Vietoj originalaus sakinio „Augintinio

kamuoliukas užmetamas ant kalnelio ir paridenamas nuo jo“ liko „Augintinis užmetamas ant kalnelio ir paridenamas nuo jo“.

Iš 2006-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Padarė

„Šiaulių krašto“ fotografas Saulius Jankauskas, atvykęs į Žagarę, žurnalistės paklausė: „Ką nufotografuoti?“. „Ai, padaryk kokią vieną moteriškę, ir užteks“. Grįžtant Saulius atraportavo: „Padariau ir vieną moteriškę, ir kitą, ir dar kunigą padariau...“

Iš 2006-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Kelias

„Šiaulių krašto“ žurnalistas Tomas Beržinskas, viešėdamas Vokietijoje, pavėlavo į lėktuvą ir paskambinęs į redakciją paprašė kolegų pagalbos. Grįžusio pasiteirauta, kaip jis sugebėjo pavėluoti į lėktuvą. Tomas surietė: „Važiavau į oro uostą su kažkokiu lenku, tas pamojo lipti į metro. Įlipau, išlipau, ten kažkokie laukai, pasiklydau, tai ir pavėlavau...“ Supratingi kolegos pasitiksino: „O to lenko krūtinė labai iškili buvo?“

Iš 2006-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Krūtys

„Respublikos“ žurnalistė Ramunė Vaičiulytė panoro paimti interviu iš gydytojo,

atlikusio unikalią onkologinę-plastinę krūtų operaciją. Paskambinus telefono ragelį pakėlė kitas chirurgas. „Norėjau dėl operacijos pasikalbėti“, – ištarė Ramunė. „Tai užsiregistruokit, padarysim“, – nesutriko gydytojas. „Aš tik pasikonsultuoti...“ „Na, tai vis tiek užsiregistruokit – pakonsultuosim ir padidinsim“. Vieni liudininkai pasakoja, kad Ramunė pasitenkino interviu, kiti siūlo atidžiau pažvelgti į jos krūtinę.

Iš 2006-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Numeris

Šiaulių regiono televizijos „S plus operatoriumi Artūrai Konderauskui vidury nakties paskambinęs policijos atstovas pranešė: „Korsako gatvėje lavonas. Paimsit?“ „Atvažiuosim“, – pažadėjo Artūras ir nurodytu adresu nusiuntė kolegą. Netrukus vėl sulaukė skambučio: „Nesulaukiam. Tai ar atvažiuosit lavono paimti?“ „Kaip tai paimti?“ – pradėjo susivokti A. Konderauskas. „Tai jūs lavonus vežat ar ne?“ „Šiaip tai aš televizijoje dirbu“. Paaiškėjo, kad policininkas tiesiog supainiojo numerius.

Iš 2006-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Vardai

Vienas „Šiaulių krašto“ steigėjų žurnalistas Petras Dargis dienraščio leidybos pradžioje stengėsi pritraukti skaitytojų dėmesį ir nevengė spalvingų posakių. Rašydamas apie savivaldybę žurnalistas

pranešė, kad Ūkio skyriaus viršininkas P.Uleckas ne dirba, o „dinderį muša“. Po to pasipylė grasinimai teismais ir reikalavimai paneigti informaciją. P.Dargis suprato, kad teisme savo teiginio neįrodys, todėl išspausdino paneigimą: „Į redakciją užsuko pilietis Dinderis ir pareiškė, kad savivaldybėje lankėsi bent trejetą kartų, tačiau draugas Uleckas jo nė karto nemušė“.

Iš 2006-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Mokytojas

„Šiaulių televizijos“ žurnalistas Vitalis Lebedis pasiryžo imti interviu iš JAV ambasadoriaus Stepheno Mullo. Šis sutiko, bet paprašė iš anksto atsiųsti klausimus. Klausimus vertėjas išvertė į anglų kalbą, Mullas į juos atsakė, tada vertėjas atsakymus išvertė į lietuvių kalbą. Lietuvių kalbos nemokantis ambasadorius išmoko atsakymus mintinai ir atsakinėjo Vitaliui Lebedžiui lietuviškai. Visiškai neaišku, kokiais būdais Vitalis privertė diplomata mokytis lietuvių kalbos, tačiau kai kurie pikti liežuviai pasakoja, kad interviu metu pateikiamus klausimus jis sukeitė vietomis.

Įtaigumas

Dienraščio „L.T.“ žurnalistas ir Lietuvos žurnalistų sąjungos Šiaulių skyriaus pirmininkas Rolandas .Parafinavičius pritrūko veiklos, tad ėmėsi dėstyti pasirenkamąjį fotožurnalistikos kursą Šiaulių universiteto studentams.

Į pirmąją paskaitą atėjo septynios studentės. Jau kitą dieną kolegos policijos suvestinėje aptiko įvykį, glaudžiai susijusį su vakarykšte paskaita – į vieną prekybos centrą kaip viesulas įsiveržė mergina, pačiupo nuo prekystalio fotoaparata ir bandė pabėgti. Kolegos įtarė, kad R.Parafinavičius pernelyg įtaigiai paaikškino, kad norint fotografuoti reikia turėti fotoaparata.

Iš 2006-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Masalas

Žurnalistų profesionalumas dažnai matuojamas jų užduodamais gerais klausimais. Dienraščio „Šiaulių naujienos“ atstovai Evelina Butkutė ir Mykolas Deikus, po smagaus vakarėlio trečią valandą nakties skambinėdami savo kolegoms, uždavinėjo tą patį klausimą: „Ar žinote, kad prie savivaldybės išdaužytos lempos ir laksto ežiukai?“ Vienintelis kolega Romualdas Baliutavičius juos suprato teisingai: „Gerai įsižiūrėkite: jei ežiukai balti, tai blogas požymis.“

Iš 2007-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Klausimėlis

Taikliu klausimu pašnekovą į kampa užspeisti bandė Šiaulių krašto žurnalistė Nijolė Koskienė. Ji su kolega naudoja vienu tarnybiniu telefonu. Sykį abiem niekaip nesisekė rasti pašnekovų. Pagaliau telefonas suzvimbė: perskambino ieškotas žmogus. Ragelį pakėlė Nijolė: „Kaip vertinate faktą, kad apskričių viršininkams vėl pakėlė atlyginimus?“ „O aš čia prie ko?“ – nustebo žmogus. „Tai jūs – ne ponas Bimbiliauskas?“ „Ne. Aš – Rolandas Paksas.“

Iš 2007-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

Vairuotoja

Policijos atstovę spaudai Gailą Smagriūnienę bandė kamantinėti „Šiaulių krašto“ praktikantė Sigita Šimkutė. Gavusi užduotį paruošti straipsnį apie pėsčiųjų bulvaru važinėjančius motorolierius, Sigita paskambino Gailai ir iškart griebė jautį už ragų: „Ar žinote, kad bulvare negalima važinėti motorolieriu?“ Stojų ilga pauzė. „O aš ir nevažinėju“, – galiausiai atsakė G. Smagriūnienė.

Iš 2007-ųjų Šiaulių „Metų vinių“ archyvo

ŽURNALISTIKOS ASTROLOGIJA

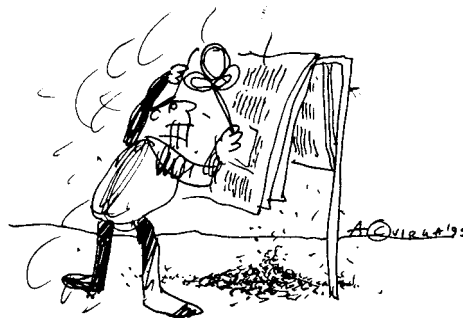
Prognozės 2008-aisiais – Geltonosios (Auksinės) Žiurkės metais

Sausis. Eterio, spaudos ir interneto portalų darbininkus nuo pat pirmųjų dienų užgrius begalės darbų. Juk metai – neeiliniai. Sukanka 685 metai, kaip Gedimino laiškuose pirmą kartą paminėtas Vilnius, 595 metai nuo Žemaitijos krikšto, 355-ąjį gimtadienį švęs pirmoji spausdinta lietuvių kalbos gramatika, 110 metų sueis V. Kudirkos „Tautiškai giesmei“, 90 – Lietuvos Nepriklausomybės Aktui, 20 – Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžiui, 15 – litui.

Vasaris. 6-ąją dieną pagal Rytų kalendorių prasidėję Geltonosios (Auksinės) Žiurkės metai bus labai palankūs kūry-

bingoms asmenybėms. Didelį įkvėpimą jos pajus jau kitą dieną, vasario 7-ąją, per Saulės užtemimą. Tą dieną labai pravartu išpurtyti užsigulėjusias idėjas ir pravalyti stalčius.

Kovas. Kadangi šiais metais apkalbų ir skandalų tikimybė labai didelė, tai jį šį suktuką turės progos patekti nemažai žiniasklaidos atstovų. Už daugiažodžiavimą arba ne laiku ir ne vietoje padarytas pauzes, už tai, kad į savo laidas ir gimtadienius kviečiasi tuos pačius politikus. Kaip priešnuodį apkalbų juoduliams žiniuoniai siūlo valgyti kuo daugiau česnakų. Ypač laidų vedėjams, tiesioginiame eteryje kalbinantiems politikus – tokį

pašnekovą turintis politikas kalbės labai trumpai ir aiškiai.

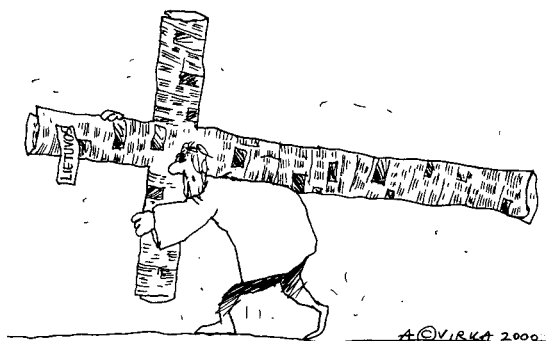

Balandis. Atbundant gamtai nė akimirkai nevalia pamiršti, kad astrologinis šių metų vadovas – Saturnas. Tad laisvos, nepriklausomos asmenybės neišvengs apribojimų, disciplinos. Tikėtina, kad artė-

jant Seimo rinkimams ne vieno politiko galvoje suksis mintys dėl dar vienos Visuomenės informavimo įstatymo pataisos. Bet greičiausiai jos ten ir liks tūnoti, nes paprastai apynasriai žiniasklaidai dedami jau po rinkimų.

Gegužė. Triukšmingai atšventus pasaulinę Spaudos laisvės dieną ir pakėlus tostus už vietinę Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną bei išsidalinus garbingas Žurnalistų sąjungos premijas, patartina kuo skubiau verstis ant pečių savąją naštą. Nes antrajame metų pusmetyje ypatinga sėkmė lydės ištvermingiausius ir kantriausius.

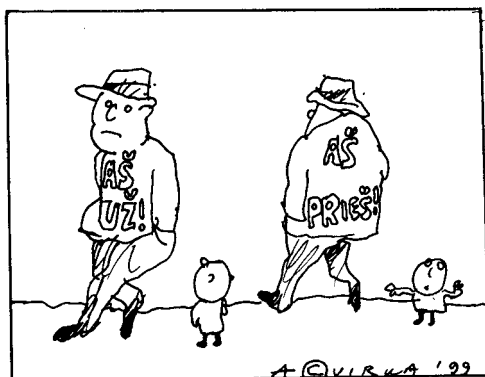
Birželis. Reikėtų vengti skubotų sprendimų, ypač kovojant už žurnalistų socialines garantijas – valdininkai daug pažadėję per atostogas viską gali pamiršti. Daugeliui žurnalistų apie poilsį teks tik pasvajoti, nes galimi skandalai valdiškuose namuose. Jie norom nenorom persikels ir į žurnalistų namus. Žmonos už sugadintas atostogas eilinį kartą grasins skryrybomis, vyrai, pamiršę žmonos-žurnalistės virtų barščių skonį, vis dažniau važiuos į žvejybą. Štai tada verta prisiminti Prancūzi-

joje labai populiarių receptą – juoktis bent pusvalandį per dieną.

Liepa. Zenono Vaigausko vadovaujama komanda, surengusi bandomuosius rinkimus internetu, imdama pavyzdį iš estų, per bandymus rinkusių žvėrių karalių, pasiūlys rinkti populiariausių žurnalistų augintinį. Aktyviai lakstydami paskui kolegų kates, šunis, triušius ir bites, paparcai praras budrumą ir amžiaus kadrus su namų tvarkytoja aukšto pareigūno namuose taip ir nebus nufotografuotas.

Liepą ypatingai suaktyvės žurnalistų migracija iš redakcijos į redakciją. Delčia prasidėjęs mėnuo iš jų galvų bus ištrynęs seną, kaip pasaulis tiesą: „Gera ten, kur mūsų nėra“.

Rugpjūtis. Žiniasklaidos reitingai pagaliau nustos kritę. Pradės eiti keli nauji spalvoti žurnalai, kai kurių dienraščių tiražai labai smarkiai kris, tačiau tuoj pat vyksiantys rinkimai į Seimą ir gausi partijų reklama pataisys jų padėtį. Bus kolegų, kurių atostogos taip ir liks svajonėse. Tokiems verta prisiminti, jog geriausias būdas formai palaikyti – šokinėjimas per virvutę (spaudos konferencijose to daryti nepatariama).

Rugsėjis. Kai kam pritruks žodžių, vaizdų ir garsų gausiems politikų žygdarbiams pavišinti. Tikėtina, kad politikai vėl

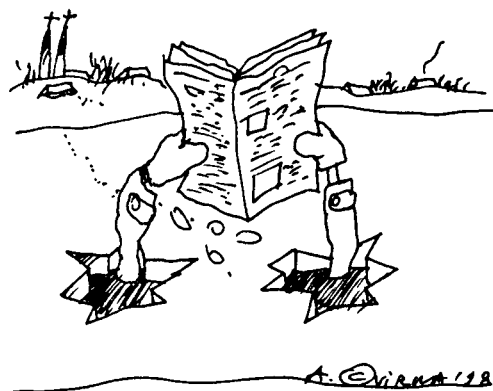
prakalbs apie socialines žurnalistų garantijas, turėtų būti parengtas ir įstatymo projektas, labai palankus žurnalistams. Deja, paskutines dienas gyvuojančiam Seimui neužteks politinės valios jį priimti.

Spalis. Labai palankus metas didžiųjų dienraščių leidėjams sėsti už bendro stalo diskusijai apie klimato atšilimą.

Lapkritis. Išrinkus labai spalvingą Seimą, taip pat aktyviai besiruošiant 2009-ųjų metų Lietuvos Respublikos prezidento rinkimams drumstuose poli-

tikos vandenyse žurnalistai žvejos riebius skandalus.

Gruodis. Pavargę nuo informacijos piliečiai prašys tik vieno. Ko? Žiūrėk piešinį.

*Informacinės agentūros VBS prognozės
Andriaus Cvirkos pieš.*

Varna – Jono žmona

1999-ųjų birželio 15 d. kai kurie skaitytojai pavėluotai gavo „Lietuvos rytą“, nes spaustuvėje kurį laiką buvo nutrūkusį elektra. Energetikai teikė, kad vienas laidas perdegė po to, kai ant jo atsitūpė varna.

Karikatūristui Jonui Varnui pasirodžius „Lietuvos ryto“ kavinėje, kolega jį užsipuolė:

– Tai tu užsirioglinai ant elektros laido?

– Negali būti, – ginasi šis.

– Kad ne varnas, o varna ten buvo, – skuba į pagalbą rytienė.

– Varna? Tai juk mano žmona, – nepasimetė Jonas. – Gal ji kur ir skraidė. Kas žino...

Iš „Žurnalistų žinių“ archyvo

Pabėgęs smauglys

Žurnalistas ir rašytojas, „Švyturyje“ dirbęs Vytautas Misevičius be pokštų negalėjo pragyventi nė dienos.

Kartą jis paskambino kelioms redakcijoms ir Vidaus reikalų ministerijos vardu pakvietė į spaudos konferenciją pabėgusio smauglio klausimu. Niekas nebuvo girdėjęs nei apie smauglį, nei apie jo pabėgimą, tačiau pranešimas kvepėjo sensacija.

Trečia valandą po pietų prie Vidaus reikalų ministerijos durų susirinko būrys reporterių. Kai budintis jų nenorėjo įleisti, kilo pasipiktinimas, kolegų kaišiojo jam po nosim svarbių laikraščių pažymėjimus.

Tai nebuvo balandžio 1-osios pokštas, o graži rugsėjo diena.

Iš „Žurnalistų žinių“ archyvo

Kadrų politika

Vieną metų Lietuvos radijo žemės ūkio redakcijos vedėju dirbo Bronius Bulka. Jam perėjus į kitą redakciją, vedėju buvo paskirtas anykštėnas Jonas Ragaišis.

Kartą paskambino žemės ūkio ministras Medardas Grigaliūnas ir išgirdęs „alio“, paklausė:

– Ar čia draugas Bulka?

– Ne, čia Ragaišis.

Ministras pagalvojo, kad blogai surinko telefono numerį, vėl paskambino:

– Ar čia draugas Bulka?

Išgirdo atsakymą:

– Juk sakiau, kad Ragaišis.

– Ar čia žemės ūkio redakcija?

Išgirdęs teigiamą atsakymą, ministras ėmė bartis. Jis skambinąs rimtu reikalu, o girdįs piemenišką atsakymą.

Tada Jonas Ragaišis kantriai išaiškino, kad iš tikrųjų anksčiau redakcijai vadovavo jo kolega Bulka, o dabar su ministerija kūrybiškai bendradarbiauti norėtų jis, Ragaišis.

Ministras kiek patylėjo, o po to nusistebėjo:

– Kaip tiksliai pagal profilį parenkami kadrai Lietuvos radijuje...

Iš „Žurnalistų žinių“ archyvo

Pavardė

Sovietmečiu grupė Lietuvos rajonų laikraščių redaktorių net penkias dienas mokėsi Centrinuose žurnalistų namuose Maskvoje. Į programą įėjo ir apsilankymas Kremliuje. Prie Kremliaus vartų ir atsitiko tas kurioziškas pasikalbėjimas. Mūsų pavardės buvo įrašytos Kremliaus lankytojų sąrašė. Prie vartų milicininkas dar klausė kiekvieno pavardės, su visais greitai susikalbėjo, kol atėjo eilė Jurbarko rajono laikraščio redaktoriaus Juliaus Žižio eilė.

– Kak familija? (Pavardė? – rus.) – klausia pareigūnas.

– Žižys, – atsako žurnalistas.

Nesupratęs milicininkas vėl klausia. O lietuvis vėl savo:

– Žižys.

– Ti ne žiži, o familiju skaži (“tu ne žižėk, o pavardę sakyk” – rus.)

Kantrybės lietuviui reikėjo, kol išaiškino, kad jo tokia pavardė.

Iš „Žurnalistų žinių“ archyvo